

MÁSODIK RÉSZ.

A' HAZAI NÖVEVÉNYEK ORVOSI, ELEDELI, ÉS GAZDASÁGBELI HASZNAINAK EGGYENKÉNT VALÓ ELŐADÁSA, A' FÜVÉSZ REND SZERÉNT.

FIGYELMEZTETÉS.

Ebbenn a' Második Részbenn, melj eggyenként szedegeti fel a' Plántákat, és azoknak Orvosi erejéről szóll, az előadások és állítások az Első Részbeli Tanítástól különbözni, sőt néhol azzal ellenkezni láttatnak.

Ott a' dolognak valósága szerént az mondódott, hogy maga egyedül az Életerő, orvosolja a' betegségeket, akadályoztatja a' senyvedést 's a' t. hogy az orvosi Szerek nem orvosolnak, hanem csak az Életerőt ébresztik, sörkentik a' maga orvosló munkájának végbevitelére: itt pedig a' tapasztalások után az állítódik, hogy ez vagy amaz Plánta, ez vagy amaz betegséget orvosolja, a' sebeket gyógyítja, a' rothadásnak ellentáll. 's a' t.

De ezenn a' különbözésenn megütközni nem lehet, mert annak csak az az értelme, hogy bizonyos Plánta, bizonyos nyavajákban, vagy az Erzőinak serkentése 's tsendesítése, vagy a' Szálashúsok ingerlése 's enyhítése, vagy a' nedvességek változtatása által hasznosan ébreszti az Életerőt. És így, mikor a' Plánta gyógyítónak mondódik, az csak oljan, mint mikor az Égvi'sgáló a' napnak feljötét és lementét emlegeti, holott tudja, hogy a' dolog valósága nem úgy van.

Még szembetűnőbb pedig az, hogy az Első Részbenn az mondódott, hogy nints oljan Orvosi Szer, melj a' vesében 's hólyagban lévő követ elmor'solhatná, vagy elolvaszthatná, sem oljan, melj a' mejjet tisztítaná, sem oljan, melj a' megrekedt Havi tisztulást elindíthatná; 's a' t. ezennkívül, vagynak oljan nyavaják, meljek ellen még eddig bizonyos orvosság nints tudva, p. o. a' Hektika, Tüdő rothadás: 's a' t. még is ezen Második Részbenn sok Plánták ezen nyavaják ellen dítsértetnek.

Ezekre nézve azt kell megjegyezni, hogy az ilyen Szerek, ámbár a' nyavajának tökéletes meggyógyulását nem segíthetik is, csakugyan mellesleg megbetsülhetetlen hasznot tehetnek, vagy az által, hogy a' nyavajának nevelkedését és öregbédését akadályoztatják; vagy az által, hogy a' fájdalokat enyhítik, melj már csak magában is a' betegnek nagy jótétemény; az Életerőnek pedig pihenést és nyílást ad arra, hogy az a' maga visszaszerző munkájában foglalatos lehessen.

Következnek magok a' Plánták egyenként; az elejébe tett számok pedig jelentik azt, a' melj alatt azok állanak a' Fűvész Könyvbenn.

EGGYHÍMESEK.

1. SOMÓTSING.

(*SALICORNIA*)

A' *húsos* Somótsing lakik sós földön, és szikes mocsárokbann; húsos levelei sós ízűk, a' barmóknak és kivált a' juhoknak hasznos eledeljek. Hamvából készítenek Zódát bővséggel; hamu lúgja szappan főzésre igen jó.

Levelei nyersenn, vagy etzetbe tsinálva, a' vér tsípősségét, senyvedését, vagy a' Scorbutot gyógyítják. Főtt vizével haszonnal lehet mosogatni a' rühes, és másképpenn felomladozott bőrt, és minden viszketegeket.

2. ÚSZSZAKÁLL.

(*HIPPURIS*)

A' *Lófark* Úszszakáll lakik mocsáros vizekben, hasonló a' surló vagy Kannamosó fűhöz; öszvehúzó ereje lévén, kifatsart leve vagy főtt vize az orrvér folyást, vérhányást, hasmenést elállítja, és a' sebeket gyógyítani segíti.

Ha ott legeltetik a' szarvas marhákat és juhokat, a' hol ez bőven terem; megsínlik, és eldöglenek tőle.

KÉTHÍMESEK.

6. JÁZMIN.

(*JASMINUM*)

Tserjéje szép lugast formál; kedves illatú virágiért úri kertekben természetlik; ezekből készíttik a' jó illatú Jázmin olajt külső hasznokra.

Azt mondják, hogy viráginak tsak szagolása is, a' nehéz szüléssel bajlódo személyt segíti, mivel

vel az Eleterőt serkentő, ébresztő ereje van. Theáját beadni nem tanácsos, mert bódító erő is van benne.

7. FAGYAL.

(LIGUSTRUM)

Ennek fája, virága, levelei öszvehúzó erejük. Ha öszvevagdalva vízbenn megfőzik, vagy borbann áztatják, és azzal a' száját öblögetik: az eltágult íny miatt lógo fogakat megerősíti, és a' sebes száját gyógyítja. —

Veszszeje a' kasfonásra, fája pedig a' tsizma's tzipő sarkba való szegeknek igen alkalmas. — Bogyója nem enni való; de a' bort szép színre szokták vele festeni.

8. ZELNITZE.

(PHILLYREA)

Termesztik kertekben eleven sövényeknek. Virágít öszvetörve, és etzetbe áztatva, ha a' homlokra kötik: a' főfájás enyhül általa. Leveleinek főtt vizét a' régiek száj bűdösség, nehéz vizelés, és hősám rekedés ellen dítstérték.

9. KÖRISFA.

(FRAXINUS)

A' bűdös Kőrís ágainak kérge, keserű erősítő gőzöltető vagy izzasztó erejű, és a' Khínához közelít. Ha megáztatják vízbenn; ez az Ázalék (melj más más színt mutat, midőnn az ember más más helyről nézi) Lépdagadás vagy Rászt ellen igen hasznos.

Fájának és Leveleinek főtt vizével, a' sebeket mosogatni jó; hamvának lúgja a' rühet, és más viszketegségeket gyógyítja. Levelei mind a' vizelletet, mind a' széket indítván, fővény, szorulás, és mérges kígyók marása ellen javasoltatnak. Leghasznosabb pedig ezen utólsóra nézve, öszvetört leveleinek kifatsart levét borbann bevenni,

venni, és a' törkölyét a' megmárt részre borogatni. Leppendékjeinek főtt vizét, sárgaság, vese fájdalom, és vízibetegség ellen is dítsérik, ugyan azon okom.

A' *büdös*, és kivált a' *virágos* Kőrifának kérgéből, izzad ki legbővebbenn a' melegebb Országokban, a' Patikai Manna, melj friss korában jó tápláló, ha pedig továbbatska áll, haslágyító erejű, de könnyenn rágást okoz.

A' *büdös* Kőrifánn lakik Májusban az úgy nevezett Kőrishogár; de a' melj más fákon is p. o. *Fagyalfann*, *Lilafánn* 's a' t. találtatik. A' Kőrishogárnak hasznát veszik az Orvosok, a' vízibetegségben, a' nehéz vizelés ellen, a' veszett állat marása ellen, és mikor a' testnek valamely részenn hólyagot akarnak szívatni. Igen vigyázva kell vele bánni.

Gazdaságbeli hasznai: 1. A' vizes, mocsáros helyekenn, jó Erdőt lehet belőle plántálni, Leppendékjeinek elvetése által. 2. Fája nem könnyenn kopik, 's azért lehet belőle jó tengelyeket, 's más egyéb műveket tsinálni. Deszkája szép tarka erekkel ékes lévén, az Asztalosok pompás Házieszközöket készítenek belőle. 3. Leveleit a' kerőt rágó marha szereti. 4. Ha a' házi madarak megpíposodnak, vagy másképpenn elbetegesednek: Kőrishogárakat kell az itató válujokba tenni, 's meggyógyúlnak. 5. A' Hernyók ezt a' fát nem szenvedhetik, a' honnan, ha ezt a' pusztító vendéget elakarjuk valamely helyről űzni, jó oda Kőrishogárakat rakni.

11. L I L A.

(SYRINGA)

Ezt, tavaszi szép virág fűrtjeiért, természetik kertekben és udvarokon. Orvosi haszná nints tudva.

12. SZIROMPÁR.

(CIRCEA)

Ezt ez előtt Magyarúl Varásló fünek hívták; ketség kívül nem egyébért, hanem mivel ez a Deák neve *Circea*, ama régi Pogány mesékben híres Circe nevű Varáslóról van adva. Lakik se tét Erdőkben, a' minémű helyekenn képzelték, hogy Circe is lakott. Se haszna, se ártalma nints tudva.

13. SZIGORÁLL.

(VERONICA)

A' Szigorállnak minden fajai kesernyés ízűk, és egy kevésé öszvehúzó 's ingerlő erejek van; némeljek száraz, némeljek nedves helyekenn teremnek.

A' száraz helyekenn termők gőzöltetők, izasztók. Ezek közt nevezetesebbek az *orvosi* és *sartos* Szigoráll, meljeknek theáját sokann a' mejjnek nyavajái ellen, és a' flegmás szárazbetegség ellen is igen dítserik, és azt tartják, hogy felér az Indiai theával. —

A' vizenyős helyekenn termők közt, nevezetesek a' *Derétze* és *Pólé* Szigoráll. Ezek ingerlőbbek, mint a' száraz helyekenn termők; vértisztítók, vizellet hajtók, és hasznosok azokbann a' nyavajábann, meljek a' vérnek és nedvességeknek megsűrűdéséből, és megtsípösödéséből származnak. A' belső részek dugulásábann, sárgaságbann, scorbútban hasznosann lehet a' kifatsart levekkel élni, kivált ha más hasznosabb plántának, p. o. kerti vagy erdei sóskának, vagy tzitromnak levével elegyítettik.

A' Szigorállnak eggyvirágú kotsányos fajait lehet tavaszi saláta gyanánt enni.

HÁROMHÍMESEK.

14. FIGE.

(FICUS)

Az *édes* Fige mi nálunk is megterem, ha tserjéjét télelenn a' fagyástól mególtalmazzák: de jobb az, meljet a' Kereskedők a' meleg Tartományokból hoznak, mert annak az érése jobbann tökéletességre ment, azombann a' szárasztás által is el van készítve. —

Ennek étele a' hasat lágyítja, és szabad széket csinál; theának öntve pedig, vagy tejbe megfőzve, a' Mejjnek nehézségeibenn és a' hurútbann használ; de a' beteg az ízére hamar reá ún. —

Legnagyobb Orvosi hasznót tészenn pedig, a' Kelésekben és Daganatokbann, mert azokat meglágyítja, és vagy elosztatja, vagy megérleli, ha vele borogatják. — Az Iny és Nyelvtsap dagadását, a' megsütött vagy megpergelt Fige, meggyógyítja, ha melegenn reá teszik.

15. GYÖKÖNKÉ.

(VALERIANA)

Ennek fajai közt legnevezetesebb a' *matska* Gyökönke. Terem az erdőkönn, hegyekenn, és nedves ligetekenn, 's ezek között jobb erejű, a' melj száraz helyenn terem. A' gyökerét őszzszel kell ásni, vagy tavasszal, minekelötte szárba indulna, mert azután nem jó.

A' *matska* Gyökönke gyökere igen hasznos orvosi szer, és azon fontos szerek között, meljek Görtsszlatóknak neveztetnek, a' legelső helyet érdemli.

Hasznos orvosság mind azokbann a' nyavajákban, meljek a' görtsből, és az érő inak rendtelenségéből származnak, vagy azzal egybe vagynak köttetve; p. o. a' füladozás némelij neimeibenn, az inak rángatódzásábann, minémű a'

Szent Vítus tántza, a' gyomorgörtsbenn, a' szűnadrás (*Hysterica*) személyek szenvedéseibenn, némelj kólikákban, félfő fájdalomban, (*Hemicrania*) rettegésekbenn, a' megijjedésből és a' gilisztáktól származott nyavajatorésbenn, a' Havitisztulás megrekedésébenn.

Vagynak nevezetes Orvosok, a' kik azt hiszik, hogy az oljan nyavajatorés gyógyíthatatlan, meljet a' Gyökönke meg nem gyógyít. —

Különös elevenítő és erősítő munkája van a' forró és rothasztó vagy Hagymázos Hideglelésekben (*Typhus*), a' hol az elalvófélbenn lévő Életerőt serkentetni és gédelgetni kell. —

Nagy haszna van a' szem homályosságának akadályoztatására és gyógyítására, a' midönn a' porát tubák közt, vagy tubák gyanánt szívja fel az ember; vagy a' nyers gyöker kifatsart levét iszsa, és szeméit azzal vagy főtt vizével is lotolgatja. —

Az előszámlált nyavajákban, lehet vele élni vagy por formában, fél vagy eggy nehézéket vízbenn egyszer egyszer megivánn, vagy herbatét öntvénn belőle, a' mikor eggy meszely vízhez két 's három nehézéket lehet belőle venni. —

Több fajai is a' Gyökönkének, p. o. a' *Kétlaki*, *Nárdus*, és *Római Gyökönke*, hasonló erővel bírnak; de kisebb mértékben. A' *kétlaki Gyökönke* gyökerének szaga és íze éppenn oljan lévén mint a' matska Gyökönkéé, amazt e' helyett megszedik és árúlják; holott amannak ereje igen tsekély, és a' beteg 's az Orvos is megtsalódik.

Ehez a' Nemhez tartozik a' *Galambegy Gyökönke* is, melj mint kedves tavaszi Saláta, az erdos helyekenn esméretes.

17. S Á F R Á N Y.

(CROCUS)

Ennek a' plántának, tsupánn tsak a' virágá-
bann lévő Anyaszárának három ágú Bibéje ha-
szonra való, és ezt nevezik jóféle Sáfránnak.
Ennek erősítő, vidító, nagyobb mértékben adód-
vann pedig, fájdalom enyhítő és elaltató ereje van.

A' havi, és a' szülés után való tisztulás se-
gítésére, a' fúladozásnak, a' tüdő és mejj nyava-
jainak enyhítésére ez előtt gyakrann éltek vele:
de belsőképpenn bővenn élni vele mint orvosság-
gal, kivált ifjú személyeknek nem tanátsos, mert
fő fájdalmat, aranyér fojást, vérpökést 's a' t.
okok. Jobb ezt tsak az esméretes konyhai haszon-
ra hagyni, a' betegségekben pedig más szerek-
hez folyamodni. — A' fájós szemet kuru'solni
szokták, megsáfrányozott Aszszonytéjjel.

A' Sáfrány vásárlásbann szemesnek kell len-
ni, mert némelj Kereskedők megvesztegetik azt,
vagy mondola olajjal feláztatvann, vagy Szeklitze
's Peremér virágot, sőt még füstölt szálkás húst
is elegyítvén közzé. A' jóságának jelei ezek: ha
hathatós illatja van; ha a' szálainak alsó végek
(melj az Anyaszár része) szökéllők; ha tsípős
ízű, ha megnyálaztatvann, az ember újját narants
színre festi. Az olajjal való megáztatás kitettzik,
ha szítató papiros közt özvényomítják, mert az
olajt a' papiros magához szívja; a' Szeklitze 's Pe-
remér virágot és hús szálakat kiesméri belőle a'
vigyázó szem.

Lehet ezt a' Kertekben egykevéssé homo-
kos, és az előtt egy 's két esztendővel megtrá-
gyázott földben bővenn termesztetni. Gyökereit
gerézdenként széljelszedvén, el kell ültetni Júli-
us végénn; Szeptemberben kilevelezik 's virág-
zik, a' midőnn reggelenként kell kiszedni a' virá-

gokból a' bibéket, vigyázva, hogy a' Himszálak, közzé ne szedődjenek; negyedik esztendőbenn ismét fel kell szedni, és gerézdjeit széljel űltetni.

19. NŐSZIROM.

(IRIS)

A' Nőszírom fajainak gyökereik, kisebb vagy nagyobb mértékben ingerlők, rágást okozók, sőt mérgesek is.

A' *viola* Nőszírom gyökere kívül fejér, belől vaj színű, *tavaszi viola* szagú, édeskesernyés ízű, kevésbé tsípős. Ez jó erősítő, nyálkásságot feloldasztó, testet gőzöltető szer. Porrá törve a' legkisebb gyermeknek is bátrann bé lehet adni, mikor a' benne megsűrűdött nyálkás nedvesség miatt, rágást szenved; dítserik a' köhögés ellen is, akár száraz, akár flegmás legyen az. Ezen porból adnak a' gyermeknek 5—10 gránt, nagy embernek 10—20 gránt.

Külsőképpenn az ínyeket dörgölni vele jó; ha pedig az elvetemedett sebre hintik, a' vadhúst belőle kiveszti.

A' *pompás* Nőszírom gyökere nehéz szagú, tsípős ízű, rágást okoz. Tsak a' Vízibetegségben lévő embernek szoktak belőle adni, vagy magából a' gyökérből félnehézéket, vagy borral öntött theáját bővenn, 's ez belőle a' vizet hatalmasonn az alsó útakra űzi.

A' *büdös* Nőszírom gyökeréből készült Feredő, a' száradó tagokat meggyógyítja; kifatsart leve sömört és fakadékokat gyógyít, ha vele mosák; főtt vize a' büdös férgeket vagy palaszkákat elveszti, ha bűvó helyeiket azzal öntözik.

22. P Á L K A.

(CYPERUS)

A' *hosszú* Pálka vizellethajtó, és havitisztúlást segítő; a' *mondola* Pálka pedig mejj tisztító és erősítő. Ez utóbbinak gyökereivel kávé helyett is szoktak élni.

25. S Á S.

(CAREX)

Ennek sok fajai közt nevezetes tsak a' *homok* Sás, arról, hogy nem régebenn gyökerének főtt vizét, hatalmas vértisztítónak hitték. Terem a' száraz repülő fővénybenn; gyökere nyers korábann szurok szagú édeses ízű.

26. G Y É K É N Y.

(TYPHA)

Ennek Gazdaságbeli hasznai esméretesek. Lehet vele Házakat fedni; levelei szőlő felkötésre, hordó fenekék és dongák öszvemenéseinek tatarozására, szőnyegek fonására (meljeket Gyékényeknek neveznek), szatyrokra, kosarakra 's a' t. alkalmasok. Orvosi haszonra nem fordítják.

27. M Á L É.

(ZEA)

A' *Tengeri* Málénak eledeli és gazdaságbeli haszna tudva van. Sengés korábann tsüstől sülve vagy főve, kivált ha akkor mindjárt főzik meg, mikor letörik, az embereknek kedves temege, mert túkoros nedvességgel bővölködik. — Ért korábann is, főve és pattogatva tsemegélik a' gyermekek 's mások is. — A' Málélisztból pedig vízzel vagy téjjel pépet öntvénn, vagy megfőzik és Puliszka név alatt eszik, vagy tepsibenn jó 'sírosonn megsütik, és *Málé Pogátsa* vagy tsak *Malé* név alatt jó ízűnn megeszik. Némeljek kávé helyett is élnek vele.

Az Oláhok és mások is sokann, a' Máléből sült kenyeret a' Búza kenyérnél inkább szeretik. —

A' kik Málé kenyérrel élnek, szorúlással ritkán vesződnek, mert ennek különös tulajdonsága az, hogy a' hasat szüntelen szabadonn és nyitva tartja.

A' Málé minden házi állatnak kedves eledele, különösen pedig a' Sertés semmitől oljan jól nem hízik, mint ettől. Száraz kóróját széna helyett megeszi a' Szarvas marha. Lehet belőle tzúkrot is főzni.

38. M U H A R.

(PANICUM)

A' Muhar fajai között az embereknek eledelül szolgál a' *Köles* Muhar magva, meljet ondójától malombann megtisztítván, *Kásának* neveznek, és pépeledelt készítenek belőle, sokféle formában.

A' tüzes fájdalmas daganatokat, sóttalan meleg kásapéppel borogatni igen jó.

A' Köles ondóbann sok olaj lappang, sebess tűzzel ég, és a' bogja kementzék fűjtésére jó, ha az ember a' módját tudja. — Szokták ezzel a' magló Sertések eledelét is elegyíteni. A' Kuru'solók, nagyra betsülik az innyújtó fürödők készítésében.

A' Széna Muhart sok helyekenn vetik nagy haszonnal, 's igen jó szénát tsinálnak belőle.

41. F E N Y E R.

(ANDROPOGON)

Az *Élesmosó* Fenyér, homokos sovány erdőkön terem; gyökerei hosszú tzérnaszálúk, vékonyak, belől kemény fások, 's kívülről gyenge héjjal vagynak béborítva. — Debreczen vidékinn, ezeket a' gyökereket, a' szegény Aszszonyok 's gyermekek felhúzogatják, rongy közzé szorítván, a' közt végig húzzák, hogy a' héjj vagy kéreg lemenjen rólok, és ezen sárga színű fás gyökereket tsomókba kötöztvén árúlják. Ez az *Élesmosó* igen alkalmas a' fa edények mosogatására.

Sem

Sem ezt, sem a' szürke Fenyvert, a' Marha meg nem eszi, inkább koplal.

42. T Z I R O K.

(HOLCUS)

A' *seprő* Tzirkot szokták természeteni a' Mále földnek széleinn, kapálják szintúgy mint a' Málét, és mikor megérik, igen alkalmas házi seprőket kötnek belőle. A' magvát az apró marha, kivált a' Kátsa, édesdenn megeszi, ha rá szokik. Erre nézve hasznos a' természetésre, mert többet terem száz annyinál mint a' magva volt. Szénának vetni is igen jó, mert akkor sűrű lévén, a' szára nem vastagodik meg, 's igen bőv és jó szénát ad.

49. N A D.

(ARUNDO)

A' *fedő* Nádnak gazdaságbeli hasznai esméretesek. Terem önként az álló vizekben, melyek külbenn haszonvehetetlenek volnának. Nagy jótétemény ez az oljan vidékekenn, a' hol még az emberi szorgalmatosság, az álló tavakat, és elterült posványokat ki nem szárazította, és gabona földé, vagy kaszálló rétté nem változtatta; mert az ilyen helyekenn a' Nád szaporodik el, és a' tavakat posványokat sűrűn bönövi. Gazdaságbeli sok hasznainn kívül az egész Vidéknek kész orvosa; ugyanis az álló vizeket megbüszhődni nem hagyja; a' melj ártalmas gőzt a' motsárok kipárolognak, azt magához szívja, és elterjedni nem engedi.

53. T S E N K E S Z.

(FESTUCA)

Ennek fajai közt nevezetes a' *harmat* Tsenkesz, melynek magvaiból jó ízű eledeleket 's töltelekeket készítenek; mint a' Riskásából, a' meljel ez tápláló erejére nézve eggyez. Terem vize-

nyős lapossakonn. Szathmár Vídékénn az Aszszonyok és Leányok reggeli harmatonn szitával szedik a' magvát; és fa mo'sárbann vagy kölyúbenn polyvájától megtisztítvann, eladják.

Terem másutt is sok helyekénn, nevezetesénn a' Sárréténn, és Békés Vármegyébenn is igen bőven. Kár hogy az emberek nem esmérik és gondjok nintsen reá; mert megérdemlené hogy szaporítsák is, mivel a' magva hasznánn kívül bőv és a' legjobb Széna leszsz belőle, a' miljet vizenyős helyénn várni lehet.

55. Z A B.

(AVENA)

Az *abrák* Zab, nem tsak a' Lovaknak legjobb abrák, hanem az embereknek is jó tápláló eledel. Európának Északi lakosi legbővebbénn ezzel, és az Arpával élnek, és crössek, egészségsek.

A' Zabból sült kenyér fekete, és a' szokatlan embernek száraz, kedvetlen ízű, és a' gyomrábann megsavanyodik. A' Zabkása leves kevéssé tápláló; enyhítő, de ízetlen, ha tsak vagy valami savanyúságot, vagy malo'sát és apró szőlőt nem tesznek belé; ha sokáig él vele az ember, szelet tsinál. A' téjbenn főtt zabkása, a' hervasztó nyavajábann lévőknék jó eledel.

57. V A D Ó T Z.

(LOLIUM)

A' *szédítő* Vadótz, a' mennyire tudva van, a' polyvás fűvek közt egyedül ártalmas. Annyival bajosabb pedig, mivel a' tavasz búza közt szokott teremni, és mind termete, mind fűzérje, sőt még a' magva is, a' Buzához hasonlít, úgy hogy fűvébenn tsak a' gyakorlott szem esmérheti meg, de az is tsak akkor, mikor már a' fejét kihányta, és gyümöltözni kezd.

Ha

Ha a' Búza közt bőven van: keserűvé és főszedítővé teszi a' kenyeret, és sokféle nyavaját okoz. A' ki a' rostáláshoz jól ért, sokat kitisztíthat a' Búzából; de még is tsak marad közte. Legjobb orvossága soha sem vetni el Vadótzos Búzát; a' mint hogy oljan gondosok is voltak már e' körül a' földmivelők, hogy mostanábann ritkán lehet vadótzos búzát látni.

Jegyzés. Máté XIII. 26. 29. Ez a' szó *ζιζανια*, nem Konkolyt téssen, hanem szédítő Vadótzoi, meljet tsak akkor lehet a' Búzától valamennyire megkülömböztetni, mikor már gyümöltsozik. A' Konkoly és a' Búza közt pedig felette nagy a' különbség, és már kikeléskor a' gyermek is megkülömböztetheti.

Az *útféli* Vadótz is nem a' legjobb fű; útonn útféleenn terem, de a' disznónn kívül más állat nem kap rajta; hanem a' szénáját a' juh szereti.

60. Á R P A.

(HORDEUM)

Az Árpából sült kenyér édeses ízű, de szívos és nehezenn emészthető; erős gyomrot kíván, a' miljen az Észak felé lakóké, a' kik ezzel élnek.

Az Árpából készítik az Árpakását és Aprókását; mindenik jó tápláló eledel. Síkos levével pedig szoktak élni az oljan nyavajákban, meljek hívesítő és nyálkás italokat kívánnak, p. o. a' forró Hideglelésekben, a' Hurutban, Vérhasban, és Hasmenésben.

Ha ezt az Árpakása levet, tzitrommal vagy borkövel megsavanyítják, jó hívesítő, és szomjúhság enyhítő; ha aszszú szilvát vagy malozsát főznek benne, a' hasat lágyann tartja; a' Hurutot, rekedést, és a' vizellet tsipősségét gyógyítja; kevés borral elegyítve a' rothasztó nyavajákban hasznos.

Az Árpakása, téjbenn főve jó tápláló eledel, a' hervasztó nyavajákban lévöknek, ha a' gyomrok a' tejet szenvedheti.

Az Arpából főzött Ser, jó tápláló, erősítő, és vért hígító ital, kivált ha kövérenn főzik, meghízik az ember tőle. De felettébb bővenn élni vele nem jó, mert gyanús, hogy a' májban lévö könek származására okot ad.

61. R O S.

(SECALE)

A' Ro's kenyér, a' gyenge természetű embereknek, gyomor nehézséget és hasmenést is okoz: ellenbenn, a' szorúlásra hajlandó személyeknek, jobb ezzel élni, mint Búza kenyérral. Néhol szítálatlan Ro's lisztből sütik a' kenyeret; ez durva, sovány, nehéz emésztetű, de nagyon tápláló. — A' kovásztalan Ro's kenyér nem oljan könnyenn okoz hasmenést, mint a' kovászos.

Eledeli hasznánn kívül, orvosi haszna is van. Ha a' Ro's lisztet, mézzel felkeverve, a' tüzes daganatra kötik; azt megérleli és kifakasztja. Ha a' lisztjét, szárazonn, melengetve, és zsatskóba téve rakják az Orbántzra, Szent Antal tüzére, azt eloszlatja; a' régi sebeket, ha reájok hintik, terjedni nem engedi, és gyógyulásokat segíti.

Mikor a' Ro's virágzik, és füzérjeinn porhonjai letsüngenek: ezen porhonokat némeljek megszedik, és Ro's virág név alatt, pálinkában vagy borbann beadván, napos hidegleléseket gyógyítanak vele, kivévén a' negyednapost.

Ha az orvosi Theás tsuprot vagy bögrét, egy szelet Ro's kenyérral befedik: ez sokat elvész az orvosság kedvetlen szagából. — Lehet és szokás a' Rozszsal élni Kávé helyett is.

62. B Ú Z A.

(TRITICUM)

A' Plánták Országából vett eledelek közt, legtáplálóbb, és az embereknek legszükségesebb a' Kenyér, melj a' gabonának külömb külömb nemeiből készül; és mikor ennek szűki van, akkor éhségről panaszkodnak.

Minden gabonák közt pedig legtáplálóbb a' Búza; és az ezzel való élés olyan közönséges, hogy ritka olyan készített eledel, a' meljbe Búza liszt, vagy egy vagy más formában, belé ne menne.

A' Búzában legbővebbenn van a' Keményítő, melj a' Búzának széki, és a' siker, melj a' tsirájának fő alkotó része. Ezeket egymástól könnyű elválasztani, ha t. i. az ember a' Búzáat vízben sok ideig áztatja, szélyel gyúrja, vagy tapossa, és osztánn bőv vízzel öszvehabarván, azt ritka szitánn általszűri; mert a' keményítő a' vízben elolvad, és osztánn fenékre száll, a' siker pedig nem olvad el.

A' lisztben együtt van a' keményítő a' sikerrel. Ezt a' sikert, a' kovász által való megposhasztás és dagasztás, a' keményítővel szorossann öszveköti, a' megsütés pedig, a' további poshadásnak véget vét; és így lesz a' jól készült kenyér könnyen emészthető, erősítő, és tápláló eledel.

A' nyers azaz kovásztalan tésztából készült ételek is, minden népeknél szokásban vagynak, és kedvesek. Azt lehetne gondolni, sőt sokan állítják is, hogy az ilyen tésztás ételek, a' sikernek el nem elegyedése miatt, nehéz emésztésűk, és egészségtelenek: de azt a' tapasztalás nem mutatja, mert számtalan sok szegény embereknek, a' tésztás étel, tsaknem minden napi eledelek, a' kik a' mellett erősek és egészségesek. Tsak akkor hát

a'

a' tésztás étel egészségtelen, ha az ember megterheli magát vele.

Igy lehet és kell ítélni, a' 'sírral vajjal készült tészta süteményekről is; ezek is tsak akkor egészségtelenek, ha vagy rosszszúl készültek, vagy felettébb 'sirosok, vagy kelletinél többet eszik valaki azokból.

A' téjjel péppé főzött liszt, lágyító puhító kötözésekre, az etzetes vízzel főzött pedig a' tüzes daganat oszlatására igen alkalmas, kivált ha az a' mejjenn van. — A' korpával főzött lábvíz igen jó puhító. A' Búzából készült Aprókása, éppenn azon hasznokra való, meljekre az Árpakása.

A' *Taratzk* Búza, (meljnek fűvét a' Földmivelők *Labas Perjének*, gyökerét pedig *Taratzk*-nak hívják) egygy igen jóltévő orvosság. Az öszvevagdalt gyökereiből készült főtt víz, a' megtsípösödött és megromlott vért igen jól tisztítja, és tsípösségétől, a' vizellet által, lassanként megszabadítja. Innen, majd minden hosszszas betegségekben, kivált a' mejjnek, vesének, 's egyéb belső részeknek nyavajáibann, igen hasznos vele élni. Legjobb pedig, ha lehet, friss gyökereket szedetni, és a' vastagát válogatni.

N É G Y H Í M E S E K.

66. G U B Ó V I R Á G. (GLOBULARIA)

Levele, virága, gyökere, a' daganatokat oszlatja, a' sebek béforradását segíti. Belső orvosságnak nem jó, mert nagy rágást okoz.

68. M Á T S O N Y A. (DIPSACUS)

Minden fajának gyökere igen keserű; főtt vize vagy hora vizelletet hajt; vízibetegség és a' vesének nyavajái ellen hasznosnak tartják.

A' *takáts* Mátsonyának bunkós fejét szeretik a' Posztószövényök, azzal borostálvánn és tisztogatvánn szótt posztójokat.

69. S I K K A N T Y Ú.

(SCABIOSA)

Az egész Nem, orvosi erejére nézve, tsekélynek tapasztaltatott. Dítsérik mindazáltal némeljek a' *mezeinek* és *tsonkagyökerének* theáját, mint a' mejjet a' flegmától tisztító, és oldalnyilallást enyhítő orvosságot. Főtt vize jó a' rüh és fakadékok ellen.

72. M Ü G E.

(ASPERULA)

A' *szagos* Müge jó vértisztító, vizellethajtó, és a' fakadékokat gyógyítja. Kedves illatja az Életerőt ébreszti. Példa vagyon reá, hogy veszett kutyától megmaratott embernek, más orvoslás mellett, ezen plántát haszonnal adták kétszer napjában, hol nyersenn öszvetörve, hol thea formában, hol téjbenn főve advánn be néki.

A' *festő* Mügével, szükségből, a' Buzér helyett lehet élni.

73. G A L A J.

(GALIUM)

A' *téjoltó* Galaj, a' görts oszlató orvosságok közzé tartozik. Hasznosnak tartják theáját a' Szünádrának alkalmatlanságai, a' vérvizelés, és kivált a' nyavajatorés ellen, ha kifatsart levét, vagy erős theáját bővenn itatják a' beteggel, és nem hagyják azt az ágyból felkelni, míg jól ki nem izzadja magát. — Rüheseknek fürdőt főznek belőle. —

A' Szent Antal tüzet eloszlatja, ha öszvetörve reá rakják, azért régen Szent Antal virágának is nevezték. — Virága kedves illatú, és valami finum savanyúság van benne, úgyhogy ha

a' forró téjbe belé botsátják, azt megöltja. Mikor essőt érez, sokkal nagyobb az illatja.

A' *puha* Galajt hasonlóképpenn dítsérik nyavajatorés ellen, ha virágzásakor mintegy egy meszely fejer bort töltvénn reá, a' levét kifatsarják, és azt itatják reggel éhönra a' beteggel.

A' *ragadó* Galajnak magváról sokann azt tartják, hogy legközelebb jár a' Kávéhoz, ha Tzikória gyökérrel együtt pergelődik meg.

76. B U Z É R.

(RUBIA.)

A' *pirossító* Buzért más Országokbann természetik, mivel gyökeréből gyapjú és bőr festő piros festéket készítenek. Mi nállunk itt amott önként is terem.

Ezen gyökérnek Orvosi ereje is nagy van, az úgy nevezett *Váltott Gyermekeknek*, vagy a' gyermekek eltsenyévészedésének (meljet Ánglus nyavajának hívnak), a' gyomor és a' mejj eltaknyosodásának, a' lép és májj dugulásának, a' sárgaságnak, a' mirigyos daganatoknak gyógyítására.

Egy pint vízbenn főzni kell egy óráig, két lat száraz akár egy lat nyers gyökeret, abba két nehézék borkövet, és négy lat mézet tenni, és naponként mintegy egy meszelyt vagy többetskét is megitatni. A' ki vele sokáig él, annak nyálát, vizelletét, tsontjait veresre festi.

78. Ú T I F Ű.

(PLANTAGO)

Az Útifű fajai gyengénn öszvehúzó erejekre nézve a' sebek gyógyítására hasznosok, ha leveleket öszvetörve azokra rakják, és ezek közt legközönségesebbek a' *széles*, *közép*, és *keskeny* Útifű.

Az Útifű gyenge jövéseit, leveleit, lehet Salátának öntení. A' széles Útifűnek magvát a' Kanári madár szereti.

A' *balha* Útifü magvaira töltött víz megko-
tsonyasodik. Ezzel jó kenni az égést, a' megtü-
zessedett szemeket, és a' vakaranyér tsomóit.

80. VÉR F Ö.

(SANGVISORBA)

Az *orvosi* Vérű a' sebből kifolyó vért elál-
lítja, a' sebet beforrasztja, meggyógyítja.

82. S O M F A.

(CORNUS)

A' *Húsos* Somfa kikeletkor legelőször virág-
zik gyümöltseit pedig késő Őszszel tsaknem leg-
utóljára érleli meg. Gyümöltsenek nem annyira
Orvosi mint eledeli haszna, különbenn pedig
eggy kevésse szorító és erősítő ereje van, és akár
nyersenn, akár kivált aszalva 's megfőzve, a' vér-
hasbann szenvedő hasznosann élhet vele.

A' Somfa fája igen kemény, 's azért kivált
a' malmokban őrsóknak, fogaknak alkalmas.
Járom szegeket, kalapáts nyeleket, páltzákat 's a' t.
igen jókat készítenek belőle.

A' *Veresgyűrű* Somfa ennél eggyügyűbb tser-
je, de a' fája ennek is kemény, és veszszejéből
alkalmas kosarakat, kasokat készítenek.

84. S U L Y O M.

(TRAPA)

Terem az állóvizekben. Debreczenbenn és
itt körül belől makjait megfőzve árúlják kikelet-
kor, és ez a' gyermekeknek kedves tavaszi tse-
megéjek. Béle tápláló porhanyó, lisztes természe-
tű; a' hasmenést elállítja; lehet belőle jól megtör-
ve, a' kis gyermekeknek, pépet is főzni.

85. E Z Ü S T F A.

(ELÆEAGNUS)

Kedves illatjáért tiltetik az udvarokra és ker-
tekbe, és olajfának nevezik. Haszna nints tudva.

87. F A L F Ű.

(PARIETARIA)

Az orvosi Falfű terem kertekbenn, szőlő hegyekenn, és a régi kőfalakon. Nyers leveleinek lágyító és hívesítő ereje van. Ha borbann megfőzik és iszszák, szabad széket tsinál, a vizelle- tet gyengénn hajtja, és a vesekő ellen is dítserik. Kivülről is lágyító kötözésekre élnek vele. Ha megszárad, semmi ereje nints.

88. B O K Á L.

(ALCHEMILLA)

A' *karélyos* Bokál leveleinek gyengénn öszve- húzó és szorító ereje van. Öntött theáját dítserik a' tüdő gyengésege, és a' fejer fojás ellen: de leg- inkább tsak külsőképpenn élnek vele, a' sérvés- nek, torokdagadásnak, tökösségnek 's a' t. kötö- zésére.

89. F Ű N Y Ű G.

(CUSEUTA)

Ez más plánták nedvességéből élődik; mi- helyt más plántához érhet, arra rátekerögödzik, abba apró gyökereket botsát, a' maga tövét gyö- kerét elrugja; kesernyés ízű, szagatlan. Némeljek lágyító, has indító, epe tisztító erőt tulajdoníta- nak néki: de mivel más plántakon élődik, 's azoknak nedvességét erejét veszi magába: az or- vosi szerek közzül kimaradhat.

90. M Á G Y A L.

(ILEX)

Leveleinek főtt vizét, mint mejjerősítő szert, dítserik.

91. Ű S Z Á N Y.

(POTAMOGETON)

Minden fajai ártatlanok; kevésbé szorító és hívesítő erejek van. A' rühet, és a' bőrnek egyéb felomladozásit főtt vizével mosogatni hasznos.

ÖTHÍMESEK.

95. KÜNKÖR. (HELIOTROPIMUM)

Ereje egy kevésbé szorító; a' sebeket és fekélyeket főtt vizével mosogatni, vagy kifatsart levét azokba tsepegetni hasznos. Jó, ugyan azokat az öszvetört leveleivel is békötözni.

97. KÓMAG. (LITHOSPERMUM)

Ennek magvairól azt tartották, hogy vese-tisztító és körontó erejek van; de mivel nem tetek eleget a' kívánságnak, felhagytak velek. Még most is némeljek, a' nehezenn vizellőket füstölik velek. — A' boros hordót füstölő Anslóg közzé is teszik ezen magvakat.

98. ATRATZÉL. (ANCHUSA)

A' mezei Atratzél, egy kevésbé szorító, ízetlen és szagatlan; gyökerének főtt vize a' hasmenést szünteti; de vannak nála jobb szerek. Azt mondják, hogy a' kígyó, sem ezt, sem a' több Darótz levelű füveket nem szenvedheti.

A' festő Atratzél gyökeréből veres festéket készítenek.

99. ÁRNŐ. (CYNOGLOSSUM)

Az orvosi Árnő, terem mind száraz, mind nedves helyekenn. Gyökere nyálkás ízű, és a' szárazon termőé szagatlan, a' nedves helyenn termőé pedig, (talám éppenn azért, hogy oljan helyenn termett) nehéz szagú, de az is csak addig, míg még nem szárad. A' Régiek éltek vele, mint enyhítő szerrel, a' Hurutbann, Hasmenésbenn, Vérhasbann, Mag- és Vér-folyásbann: de ma-

gábann erőtelen, 's azért más álomhozó szerekkel elegyítik, minden igaz ok nélkül, és készítenek vele bizonyos opiumos pilulákat; és azokat ennek nevérol *Árnös Piluláknak* (Pilulae de Cynoglosso) nevezik; holott azon pilulák erejébenn, az Árnőnek semmi része sint. — A' levelei a' daganatokat hívesítik és oszlatják.

100. G Á L N A.

(PULMONARIA)

Terem mindég tsak az erdőkben, tavasz elejenn virágzik. Főtt vizét a' tüdő nyavajáibann, vérpökésben dítsérik, öszvetört levele sebre jó.

101. N A D Á L Y T Ö.

(SYMPHYTUM)

A' *fekete* Nadálytő, terem mindenütt a' vízenyős rétekenn. Gyökere vastag, széllyelágazó, kívül fekete, belől fejer, szagatlan, nyers korábann nyálkás, szárazonn taplós és lisztes.

Ennek főtt vizét némeljek túl a' rendinn is dítsérik, a' Vérköpés, Hasmenés, és Nátha-hurut ellen. Tészen is hasznot, ha figével, apró Mályvával, és Zilízzel főződik öszve; de jobb vele tsak külsöképpenn élni, a' sebek kötözésére, meljeket nyálkás erejével hatalmasann forraszt és gyógyít. — Azt mondják, hogy a' fazékban fővő húst is öszve forrasztja.

102. S Z E P L É N.

(CERINTHÉ)

Levelei gyakrann fejer pontokkal vagy szep-lőkkel jegyesek, onnan vette Szeplén nevezetét. Hívesítő erejűnek, és theáját a' vérpökésben hasznosnak tartják. A' méhek a' virágát szeretik.

103. B O R Á G Ó.

(BORAGO)

A' *kerti* Borágó virágát, leveleit és gyökerét, szíverősítő szernek tartották; de a' próbát nem

ál-

állotta ki. Azombann ennek leveleit, saláta vagy ugorka módra betsinálva, vagy paréj módonn 's paréj közt elkészítve, igen kedves eledelnek tartják, a' kik vele élni szoktak.

107. KÍGYÓSZISZ. (ECHIUM)

Ez is, mint a' több Darótzlevelűk, nyálkás, kevéssé szorító, és a' sebek gyógyítására alkalmas.

108. NOLÁNA. (NOLANA)

Erről a' Péruai plántáról azt írják, hogy a' tyúkok nagyonn szeretik, és meghízának tőle. A' Magyar Országi tyúkok hát vagy különböző természetűek a' Péruiaiktól, vagy esmeretlen eledelhez nem mernek nyúlni, mert a' kertbenn, se levélét se magvait nem illetik.

109. MÜKÖTS. (ANDROSACE)

Vizellet indító erejénél fogva, a' vízibetegségben hasznosnak mondják.

110. KANKALIN. (PRIMULA)

A' tavaszi Kankalin, erdőkönn, hegyekenn terem, a' kertekbenn is kedves. Virági illatozók, kesernyés ízűk; in erősítő, oszlató, fájdalom enyhítő, vídító erővel bírnak, és azért a' szédülésben, ájulásbann, főfájásbann, köszvénybenn, és más elgyengülésekben, virágának öntött theájával élni hasznos.

Virágfürtjének kifatsart leve, a' bőrt tisztítja és szépíti, ha vele kenegetik. Jó az egész plántából fürdőt is főzni a' köszvényes tagoknak. — Hasonló erejük a' több fajai is, és azok közt nevezetesenn a' *tzifra* Kankalin.

111. NYAKPERETZ.

(CORTUSA)

Mind formájára mind erejére nézve, a' Kan-
kalinhoz közelít.

114. TÜRTSZIROM.

(CYCLAMEN)

A' *ligeti* Túrtszirom terem a' sűrű erdőkbenn,
virága kedves illatú, de ereje a' gyökerébenn va-
gyon. Gümös gyökerét talám a' sertések szeretik,
mert disznó kenyérnek is hívják; de az az ember-
nek ártalmas, mert igen keserű, égető-rágó ere-
jű, és azért bévenni éppenn nem bátorságos.

Van mindazáltal haszna a' külső kötözésekre.
Ha megreszelve, és szarvas marha epével, vajjal
vagy ó hájjal öszvétörve, a' gyomorra kötik, szé-
ket tsinál, és a' gilisztákat is kihajtja. — Ha apró-
ra vagdalva a' vízre hányják, a' halak elkapkod-
ják, és megszédülnek, sőt meg is döglenek tőle.

115. ELETZKE.

(MENYANTHES)

A' *Vidra* Eletzke terem vizenyős lapájokonn,
száratlan; virági és hármás levelei a' gyökérről
nőnek. Ez igen jó orvosi erővel bír; gyenge sza-
gú, de nagyon keserű, és a' tiszta keserúségek
közzé tartozik.

Erősíti a' gyomrot és tagokat; a' nyálkás,
nyúlós, megiszaplott nedvességeket felolvasztja,
és a' vizellet 's izzadás által kihajtja; és azért a'
Scorbút, Hypochondria, Sárgaság, Vízübetegség,
Giliszták, belső részek dugulási, és azokból szár-
mazó Hideglelések ellen, igen hasznos orvosság.

A' negyednapi Hidegbenn is, még akkor is,
mikor abba az ember a' kigyógyulás utánn esett
viszsa, különösen használ.

A' vele való élés módja az, hogy a' nyers le-
veleinek kifatsart levét kell eggy eggy asztali ka-
lánnal bévenni, vagy pedig fél marok levelét kell
eggy

eggy meszsely vízben megfőzni, és azt inni. — A' Giliszták ellen lehet az öszvetört levelek porát egygy egygy kés hegyenn reggeljókora bévenni, 's a' mellett a' főtt vizét inni.

A' vízi Eletzke a' víz színénn úszkál, és a' hol nagy bővséggel van, ingó lápokot formál. Tsak a' virágzás formájára nézve egygyez a' másikkal, egyéb részeire és tulajdonságira nézve különbözik.

117. L I Z I N K A. (LYSIMACHIA)

A' Füzén és Pénzlevelű Lizinkának íze keserű, és egygy kevésbé fojtós; dítserik némeljek a' hosszszas hasmenésekben.

118. T I K S Z E M. (ANAGALLIS)

A' piros Tikszeget mind a' régiek, mind az újjabbak dítserték, a' veszett eb marása ellen. Megszáraztva, és porrá törve beadtak belőle a' betegnek mindennap $1\frac{1}{2}$ nehézéket, és a' sebet is ezen porral hintették; de sokann már keservesenn megtsalatoztak, a' kik ezen Orvossághoz bíztak. — Próbáltak főtt vizével örülteket is gyógyítani. — Azt mondják, hogy ha megrágja az ember, a' lógó fogakat megerősíti.

Dítserik főtt vizét a' Juhok kábulásában; kifatsart levét pedig a' Lovak szemekenn való hályog ellen.

121. S Z U L Á K. (CONVOLVULUS)

Ennek fajai mind hasindító erővel bírnak. A' leghatalmasabb Patikai purgáló szerek, p. o. *Jalappa*, *Scammonium*, *Mechoacanna*, *Soldanella*, mind ennek fajai, meljek a' meleg Országokban teremnek.

A' nálunk közönséges nagy Szulák levelének, és kivált gyökerének kiáztatott 's kinyomott leve,

hasonlóképpenn hashajtó, de kevesebb rágással, és talám inkább a' mi természetünkhöz való mint amazok. — Vizes borral főtt levét, a' Vízibetegségben lévő embernek, reggelenként inni hasznosnak tartják.

A' *kis Szulákot* szélhajtónak és fájdalom enyhítőnek hiszik.

122. P E R K Á T A.

(I P O M O E A)

Mínt hogy természetben és virágzásában a' Szulákhoz hasonló; méltán lehet gondolni, hogy természete és tulajdonsága is azzal egyez.

124. T S E N G E T Y Ű K E.

(C A M P A N U L A)

A' Harangforma bokrétájú plánták között némeljek mérgesek, némeljek ártatlanok. A' Tsengetyűkének sok fajai között, egy se tapasztaltott mérgesnek, de Orvosi haszna sinsz egynek is tudva; hanem a' *villás* Tsengetyűkével a' fájós nyakat borogatni jónak mondják.

128. L O N T Z.

(L O N I C E R A)

Belső orvoslásra próbálni nem jó, mert a' testben rendeletlen változásokat, vérvizellést's a' t. okoz. — A' *fürtös* Lontzot a' megrekedt magfolyásnak elindítására jónak mondják.

129. P O R H O N R O J T.

(L O B E L I A)

Ez az Úri kertekben is ritka, mérges; az Amerikaiak frantzút gyógyítanak vele.

131. V I O L A.

(V I O L A)

Ennek minden fajának a' gyökere, hányató és hashajtó erővel bír. Ennek faja a' Patikai Ipecacuanha is. (nem mindenik, hanem az, a' melj fejébb és óltsóbb). —

A'

A' *tavaszi* Viola viráginak kedves illatja, vidító, szív erősítő; theája in erősítő, fájdalom enyhítő; de módjával kell vele élni, külömbenn tsábúlást okoz. —

A' *Háromszínű* Viola, melj majd mindenütt terem, és egész esztendőnn által (még ha az idő engedi, télen is) virít és virágzik, virágostól levelestől öszvevagdalva, és árnyékonn megszáraztva, eggy a' legjobb mejjet tisztító, erősítő, és köhögést szüntető theák közzül; melj megtettzik abból is, hogy ha nagyonn bőv mértékben élnek vele, a' gyomrot felháborítja. — Ugyan ez, kívülről mindenféle enyhítő kötözésekre igen jó. Főtt vizével élni pedig az ótvaras és koszos gyermekeknek, igen hasznosnak tapasztaltatott.

132. MÉHPILIS.

(MIRABILIS)

Mind a' *Déligyító* mind a' *hosszszúnyakú* Méhpilis gyökerének, hatalmas hashajtó ereje van, és a' Patikai Jalappánál, meljet idegen Országokról hoznak, nem sokkal, vagy nem is alábbvaló. Lehet vele élni, mikor szükség, éppenn úgy, mint a' Patikaival.

Kerteinkbenn, a' szabad földbenn, vígann és bujann nő, és semmi nagy utánna való járást nem kíván.

133. FARKKÓRÓ.

(VERBASCUM.)

Ennek fajai, kivált pedig az *ökör* Farkkóró, síkos nedvességgel bírnak, és ennél fogva lágyítók lévén, hasznosok az enyhítő kötözésekre.

Az *ökör* Farkkóró gyökerének és virágának főtt vize, alkalmas a' fájós torok gargarizálására, itala pedig a' mejj fájást, köhögést szünteti, a' vérhast gyógyítja. — Virágát faolajba bétsi-

nálni, 's azzal a' vak aranyér fájdalmas tsutsorodásait kenegetni hasznos.

A' *Molyüző* Farkkórónak ezekenn kívül az a tulajdonsága van, a' mint mondják, hogy a' hová leteszik, rá sereglenek a' molyok, és ez által el lehet azokat a' ruháktól húzni.

134. REDŐSZIROM.

(DATURA)

A' *Maszlag* Redőszírom, terem mindenütt a' Faluk Városok körül, 's a' kertekben a' kövér televényes földben. Ez mérges plánta, és a' gondolatlan vele való bánás, már sokaknak életébe került; sok köszvényes embert kivégeztek már ezzel, mikor a' magvát öszvetörve vele megitatták.

Sokszor a' gyermekek tudatlanságból 's játékból, magvát, valamennyire édes ízéért megették, 's halálos veszedelembe estek tőle; vagy bördős ágaiból szivárványt 's sípot tsinálván szopogatták, 's azután rozsoszúl lévén, a' Szülék nem tudták mi bajok. Ha hát ezt a' mindenütt láb alatt forgó veszedelmes plántát kiirtani nem lehet: szükség a' gyermeket idejekorán megtanítani rá, hogy ahoz ne nyúljon.

Azombann ezzel a' mérges plántával a' tanult Orvosok nagy orvoslásokat tettek, és kiváltképpenn örültek gyógyítottak; de az iljen dologokban tudatlan ember vele próbát ne tegyen, mert meglehet, hogy mikor jól akarna tenni, akaratja ellen gyilkosságba esik. — Külsőképpenn lehet a' leveleinek hasznát venni, ha 'sírral öszvetörvén a' daganatokra kötik; mert ez a' kenőts a' fájdalmat enyhíti, és oszlat.

A' több fajai is mérgesek; de azok nem fognak úgy szem előtt, mint ez.

135. TSALMATOK.

(HYOSCYAMUS)

Legközönségesebb faja a' *Bolondító* Tsalmatok, mely útonn útféleln terem. Ez is mérges, bódító, kábító, de nem olyan tsaló mint a' Redő-szirom, mert nehéz és főszedítő szagával hírt ad, és az embert magától elűzi.

A' hasogató tüzes daganatokat fonnyasztott levelével borogatni szokták; magvaival pedig a' fájós fogat füstöltni, a' melynek sokszor, ha az ember a' füstöt szájában tartja, vagy felszívja, rossz következése van.

Van más ártatlanabb módja is a' fog füstölésnek, mely által, a' mint mondják, a' fájó fogból a' férgek, melyek a' fájdalmat okozták, kihullanak. Ez így megyen véghez: Eleven szénre Tsalmatok magot hintenek, 's azt egy tállal béborítják, hadd járja meg a' füst; kevés idő múlva felfordítják a' tálat, melyet már a' szenvedő béborított fővel készenn vár, és a' száját reája tátja; a' tába pedig az alatt meleg vizet töltenek. Nem sokára szűnni kezd a' fájdalom; 's mikor a' beteg megúnvánn elveszi róla a' fejét, a' víz színénn eggnéhány sajtféreghez hasonló vékony szálatskák úszkálnak, melyekről azt hiszik, hogy azok a' fogból kihullott férgek.

A' mesének megfejtése ez: minden apró magvak, a' tűzbenn kipattannak külömbkülömb formákra; a' Tsalmatok magva mind oljanná leszsz a' kipattanással, mint egy kis sajtféreg, (a' mint ezzel akárki is próbát tehet). A' kipattogzáskor ezek közzül eggnéhány a' tálnak izzadtt oldalára ragadtt, melyeket osztánn a' víz lemosott. A' fogfájás megszűnt, mert a' mérges pára tsábúltá tette az ember fejét, és érzését; de miheljt abból kijózanodik, a' fogfájás is vissza jó. *A' ki a' dolognak végire nem jár; minden képtelenséget*

könnyenn elhiszen, kivált ha a' dolognak oljan színe van mint itt!

A' derék Orvosok tudnak ezzel is nagy orvoslásokat tenni, még pedig nehéz betegségekben: de a' ki eszét és életét szereti; kenőfenő tanácsára, se gyökeret se magvát bé ne vegye.

A' *fejér* Tsalmatok a' bolonditónál sokkal kisebb erejű, és kevésbé veszedelmes, de azért ennek is Orvosi haszonra való fordítását csak a' tanúlt Orvosokra kell bízni.

136. DOHÁNY.

(NICOTIANA).

Ha valamely dolognak betség a' közönséges kedvességből lehet megítélni: úgy a' Dohánynak kell adni az elsőget minden e' föld kerekiségénn találtatható Növények között. Mert sem az Eleddeli, sem más haszonra való plánták között nintsen egy is, melj az egész Világonn lévő minden Nemzetek közt olj esmeretes volna, és a' meljel olj közönségesenn élnének, mint a' Dohány. Északonn, Délenn, Napkeletenn és Napnyugotonn, gyönyörködnek ennek szédítő füstiben, és nagy része az embereknek, a' porát is szüntelen zsebjeben hordja és szipákolja.

Alig hozta ezt be Nikótzius János 1560-dik Esztendőben Ámerikának Tabagó nevű Szigetéből Európába, a' midönn a' vele élés közönségesé lett. Ez azt mutatja, hogy az ember még a' méreggel is szembe mér menni, és azt a' hozzá szokás által nem csak eltűrheti, hanem még gyönyörűséget is találhat benne.

A' Dohány mérges természetű, fő szédítő, gyomor háborító és álomhozó plánta, a' mint ezt tapasztalják magokonn azok; a' kik még hozzá nem szokvann, a' füstét szívni próbálják. Azombann a' tapasztalásból tudva van, hogy a' nyál-
kás

kás és taknyos megrekedtt nedvességeket, a' füstí a' szájbann, 's a' pora az orrbann felolvasztja és kitisztítja; a' honnan az ezekkel bővölködő 's miattok szenvedő személyeknek a' vele való élés tagadhatatlanúl hasznos, tsak hogy módot tartanak benne, mert túl a' rendinn minden megárt, hanemha azt teszszük fel, hogy az emberi természet mindenhez hozzá edződik.

Minthogy a' Pestises Levegőégnek a' nyálkás nedvességek a' taplóí: helyes állítás az is, hogy a' Dohányozás a' pestis ellen nagy óltalom; sőt azt is mondják, hogy a' Dohány áruló Házakbann Pestis nem tapasztaltatott.

Különös dolog, hogy azt a' tsípős és lúgsóval telyes füstöt a' tüdő szenvedheti. Nem tsak magok a' pipások ki 's bé lehellik ezt, hanem sokann, a' kik magok nem dohányoznak is, örömet és ártalom nélkül elvagynak a' dohány füsttel tele szobábann.

De mind ezek mellett is, a' Dohánynak kifsatsart levével, vagy főtt vizével, vagy theájával, belső orvosságúl élni nem vólná tanátsos, mert kegyetlenúl purgál, és rossz következéseket húz maga utánn.

A' füstít pedig belső orvoslásra is fordítják a' tanúlt Orvosok; ezt adják, mint leghatalmasabb kristélyt, mikor az utolsó szükségbenn segíteni kell; nevezetesenn, a' legmakatsabb szorulásokbann, a' görts-kólikábann, vízbe és gőztől fültaknak felélesztésekbenn; a' hol ha ez sem munkálkodik, kevés reménység van az élethez. A' közönséges kristélyhez is, ha azt keményebbé akarják tenni, valami kevés dohány levelet tesznek.

Külsőképpenn, a' megfőtt Dohány lével való mosogatás, jó orvosság a' rüh ellen; sőt a' marháknak rühességét is legbizonyosabbann ez gyógyítja

gyítja meg. — A' hamuférgeknek, a' veteményekről való elvesztésére használ, ha a' Dohány leveleket megszáraztvánn, megtörvénn és megszitálvánn, ezen porral behintik.

137. NADRAGULYA.

(ATROPA)

Az *altató* Nadragulya, és kivált a' *maszlagos* Nadragulya halálos mérég. Gyümölcstét tudatlanságból vagy vakmerőségből megenni, vagy levelét 's gyökerét orvosság gyanánt bévenni, bizonyos halál. Kivülről mindazáltal lehet hasznokat venni.

Az *altató* Nadragulya leveleit téjbenn megfőzni, és az ikráshúsok daganatját, 's más kemény daganatokat vele borogatni jó.

A' *maszlagos* Nadragulya leveleinek kinyomott levével, a' ráksülyet, far'sábát, köszvényes tagokat kenegetni, hasznosnak tartják.

A' tudós Orvosok, belsőképpenn beadható orvosságokat is tudnak ezekből készíttetni, és nagy haszonnal beadni a' legmakatsabb nyavajákban is, mint vízibetegségben, nyavajatörésben, dühösségben, szédülésben, rákfénében 's a' t. Más ember pedig jobb ha ezekhez nem nyúl, hanem a' mennyire látja, annyira kerüli.

Az *altató* Nadragulya gyökere kétágú, és olyan formájú, mint az emberi test, a' köldökétől fogva a' talpáig. Ez elég alkalmatosság volt külömb külömb babonákra a' régieknél, a' kik ezt, a' régi mesékben híres varásló Circeről, *Circe*-nak is nevezték, és szerelem varásló erejének hitték.

139. PÁPONYA.

(PHYSALIS)

A' *piros* Páponyának, hívesítő, fájdalomenyhítő, haslágýító, kivált pedig vizellethajtó creje van.

Van

Van egy faja az úri kertekben, meljnek gyümöltse Ananász ízű; a' több fajai gyanúsok.

140. T S U T S Ó R.

(SOLANUM)

Ennek minden fajainak nehéz szagú levelei és virági vagynak, gyümöltsei émelygősök és mérgesek: vagynak mindazáltal köztök, meljek vagy orvosi vagy eledeli hasznaikról nevezetesek.

A' *Keserédes* Tsutsór, nevét onnan vette, hogy ha az ember a' szárát vagy gyökerét meg-rágja, 's nyálát lenyeli: először émelygős keserű ízt érez, azután pedig méz édesség lepi el a' száját, kivált ha egy korty vizet iszik rá. Terem lapos nedves helyekenn, kivált a' nád közt, sok helyekenn olj bőven, hogy szekerekkel hordják, és kasokat fonnak belőle. Orvoslásra jobbak azok, a' meljek erdős helyekenn teremnek.

Ez, a' Hazánkban termő orvosi plánták között, a' legbetsesebbek közzé tartozik; és kivált a' hol Orvos és Patika közel nints, nagy haszonnal lehet vele élni. Szedni kell pedig a' szárát vagy venyikéjét nem leveles korábann, hanem késő ősztol fogva kikeletig, őszve kell vágni mint a' dohányt, és úgy árnyékonn megszáraztva tartani.

Hatalmas vértisztító. A' megsűrűdött es tsípösödött vért és nedvességeket helyre hozza, 's azoknak romlott részeit, a' szék, vizellet, és gőzöltetés útján, a' testből kitakarítja.

Nagy haszonnal és bátorságosann lehet vele élni, a' Forróhideglelésbenn, Óldalnyilallásbann, Tüdőgyúladásbann, a' bőrnek omladozásibann, Rühbenn, Pakadékokbann, Orbántzbann, a' napos Hideglelésekben, megrekedt Náthábann, Sárgaságbann, Vízibetegség kezdetében, Köszvénybenn, Far'sábábann, 's más hasogató fájdalmakbann;

bann; kivált az éjtzakai kínos Lábszár hasogatózásibann, sőt még a' Skorbútbann is; továbbá a' tsontok nyavajáibann, eves sebekbenn, még a' Ráksülybenn is. A' Havi és szülés után való tisztulás rendetlenségét helyre hozza.

Némely személyek, mikor az ezzel való orvoslásra fogják magokat: szédülést, émelygést, hányást, és kezeik rángatódzását is szenvednek tőle; vigyázva kell hát és kevesenként hozzá kezdeni.

A' vele való élésnek legjobb módja ez: Eggy meszszyes tsuporba vagy bögrébe tégy Keserédest, a' mennyit három újjod közt felvehetsz, 's tölts reá forró vizet, és fedd bé jól, hadd álljon úgy fél óráig, míg jól általázik. Akkor forrald fel, 's igyad, mint a' Kávét szokás, reggel is estve is két két findzsával, az első findzsát tejesenn, a' másikat magábann. Lehet vele úgy is élni, hogy az ember a' főtt vizét napközben iszogatja. Eleinte émelygős ízű, és nehéz szagú, de hamar hozzászokik az ember, kivált ha kitsinyenn kezdi. — Bogyóit bévenni nem jó, mert azok mérgesek.

Kolompír Tsutsór. Ámerikai plánta, Európába hozódott és esmeretessé lett a' 17-dik Század elejénn. Szára, levelei, virági nehéz szagú, bódító, bogyói émelygősök, mérgesek, haszonra sem ezek, sem amazok nem fordítódnak; hanem a' gyökereinek gumóiért vagy tsitsókáiért termesztik, és nagy betsbenn tartják ezen plántát, nem tsak az oljan Országokbann, a' hol *Tengeri Málé* nem terem, hanem mi nálunk is, a' Gabona minden nemeinek bővsége mellett is kedves.

Gumói lisztes bélűk, táplálók, a' mivelés és hozzászokás által ártatlanokká lettek. A' hol di-
vatjá-

vatjábann élnek vele, sokképpenn fordítják az emberek eledelekre; hízlalják vele a' szarvas marhákat és sertéseket is.

Mi nálunk ezen Plántának közönségessé lételet és termesztését nagyon hátrálja a' *Tengeri Málé*, mely ő nála minden tekintetkben sokkal hasznosabb. Termesztik mindazáltal Hazánkban is sok helyeken, a' kenyér szükségének pótolására; másutt csak a' szegény emberek 's gyermekek tsemegéjének. Néhol a' magló sertéseket is gidelgetik vele.

Ha a' nyers Kolompírt megtisztítván és megreszelvénn szitába teszik, és bőv vízzel kimosogatják: a' víz a' lisztes részeket az alatta lévő dé'sába leviszi, 's azon lisztből jó keményítő leszsz.

Nyersen öszvetörve vagy megreszelve, jó házi orvosság az égések borogatására.

Paraditsom Tsutsór. Megért bogyoja szép piros, van benne valamely kedves savanyúság, meljért belöle, hús mellé, igen jó ízű mártásokat csinálnak; de büzös voltáért, és valami émelygős ízért, melj a' megkészítés mellett is megvan benne, sokann nem kedvellik, sőt gyanúsnek tartják.

Fekete Tsutsór. Útonn útféleenn termő plánta, és *Ebszölő* név alatt esméretes. Ennek öszvetört leveleit, vagy kifatsart levét, igen dítserik a' tüzes daganatokra, körömméregre, tyúkszemre, végbél fájdalmaira, sebeire, és kitsutsorodására. Ugyan ezen ereje van a' Kolompír és *Paraditsom* Tsutsór leveleinek is. Belső orvosságra vele élni nem jó, mert bódító mérges.

Tojás Tsutsór. Termesztik kertekben, és némeljek a' bogyoiból ételt készítenek. Leveleinek ereje az, a' mi a' fekete Tsutsóré.

141. P A P R I K A.

(CAPSICUM)

A' *török* Paprika száraz bogyóinak, és magvainak borsos égető ereje van. Éretlen bogyóit a' téli etzetes Ugorka közzé rakják, hogy erősebb legyen. Megért bogyóival, magvastól öszvetörve, bors gyanánt élnek, és sokann a' borsnál jobban kedvellik az ételbenn, mert szinte oljan erős mint a' bors, de nem hevítő mint az.

A' paprikás eledelt javasolják a' gyenge gyomrúaknak, a' megrekedt náthában és füladozásban lévőeknek. Némelij helyekenn a' Paprika Theáját, házi orvosságnak tartják, minden rázó hideglelések ellen.

143. B E N G E.

(RHAMNUS)

A' *Varjútövis* Bengének bogyói keserűk, fojtósok, a' gyomrot felháborítják, és hashajtó erővel bírnak.

A' *henye* Benge bogyóiból zöld festéket készítenek.

A' *kutya* Bengének kérge, ha eggy 's két nehezéket belőle theának öntenek, hashajtó, de nagyon kemény. A' gyenge ágairól tavasszal lehántott és megszáraztott kérge, közelít a' China erejéhez.

Kérgéből sárga, bogyóiból zöld festéket készítenek. Fájának szene pedig puskapor készítésre igen alkalmas.

146. K E T S K E R Á G Ó.

(EVONYMUS)

A' *tsikos* Ketskerágónak tsípős és gyomor rágó ereje van. Tokjainak lúgia a' tetveket és serkéket előli. Ha a' marha, levelét 's gyümölsét megeszi: megdöglik tőle. — Szenének a' rajzolók, fájának az orsótsinálók hasznát veszik.

147. RIBISZKE.

(RIBES)

A' *veres* Ribiszke, *Pöszméte* Ribiszke, és *piszke* Ribiszke, kedves savanyúságokra nézve, mind nyersenn, mind főzve kedves eledelek; igen jó hívesítő erővel bírnak.

A' *veres* Ribiszke kifatsart leve, megtzúrozva, vagy az abból készült patikai Roób, igen jó szomjúhság enyhítő a' forró nyavajákban.

A' *fekete* Ribiszke bogyói is savanyúk, hívesítők, de ezenn kívül vértisztítók, vizellethajtók, fájdalomenyhítők. Az azokból készült szirupot dítserik a' torokgyulladás, petéts, vérhas, sőt a' dühösség ellen is. Bogyóinak íze kedvetlen undorító.

148. BOROSTYÁN.

(HEDERA)

Öszvetört leveleit, vagy azoknak kifatsart levét, a' régi eves sebek gyógyítására dítserik. Bogyóját a' régi makats magfolyás ellen különösen hasznosnak mondják.

Ezen plántából, a' meleg országokban, (néha minálunk is) szívároog ki valamely gyanta (Gummi Hederæ) meljet megszednek, és a' Patikákban árúlnak. Ezzel füstölt flanerrel dörgölgetni a' daganatokat igen jó, mert nagy oszlató és erősítő ereje van.

149. SZŐLŐ.

(VITIS)

Nints a' világonn oljan Növény, meljnek minden részei úgy haszonra fordítottak volna, mind az egészség fenntartására 's helyre állítására, mind a' gazdaságra nézve, mint a' Szőlő.

Gyökerének főtt vizét dítserik a' bőrnek kergessége ellen, ha ezt azzal mosogatják. Ha pedig borbann megfőzve, a' tüzes daganatokra rakják, azokat megérleli és kifokasztja.

Venyikéjének mettzéskor kifolyó leve, az ábrázatot tisztítja, ha vele mosogatják, sőt a' szümmölsöt is elveszti; bevéve pedig borbann, a' tsipás vagy folyó szemnek gyógyítására hasznosnak tartják. — A' venyike hamvának lúgját, szappannal felhabarva, más hamvak felett dítsérik, a' rühnek, 's más bőrönn való omladozásoknak gyógyítására.

A' venyikét a' náddal fedett házaknak ormójára szokták rakni, és az a' kortzolászt a' romlásztól sok ideig mególtalmazza. Ha a' pajtákat tsak tsupa venyikével fedik is bé, bár melj özsze vissza álljanak is a' venyike szálak; az eső (ha tsak nem hirtelen zápor) rajtok által nem hat, hanem a' venyike szálakonn leszívároq.

Az erdőkönn termő Vadszőlő venyikéje, mint-hogy nem mettződik, felkapaszkodik a' legmagassabb fák tetejére is. Ez a' venyike alkalmas kútostornak, és ruha- 's más - szárasztó kötél helyett lehet hasznát venni.

Leveleit, borbann megfőzve, javasolják a' szülő aszszonyoknak, gyenge korokbann pedig töltött káposzta gyanánt lehet velek élni.

Virágát ha megszedik, és szüretkor hordót forráznak vele, vagy must forráskor eggy zatskóbann a' hordóba teszik míg kiforr: a' bornak kedves illatot ad.

Egresével, kedves savanyúságú, gyomor erősítő, és könnyenn emészthető eledeleket készítenek. Magábann pedig az Egresnek kinyomott levét, adják a' gyenge gyomruaknak, mint gyomor erősítőt. A' hasos Szőlőt, mikor 'sendülni kezd, megaszalják teli Egresnek, a' meljel készült étel különösen kedves ízű.

Jól megérett *Bogyója* vagy szőlője kedves ízű, síkosító, haslágylító, hízlaló, a' rothadásnak el-
lentáll; de hideglelés személyeknek nem javasol-
ják. Szőlő éréstől fogva Szüretig, és azután is,
míg a' fürtöket el lehet tartani: az ezzel való bő-
venn élés Savanyúvíz cura gyanánt van, sőt an-
nál jobb, mert az embert meg is hízlalja. A' Szá-
razbetegség ellen is jó óltalom; a' vérhas, a' for-
ró és rothasztó nyavaják ellen pedig orvosság.

A' Szőlő némelij fajtáinak Bogyói, az arra
alkalmas nyáronn megasznak, 's azokkal készí-
tik az aszszúszőlő borokat; másokból pedig asza-
lás által készítik a' malo'sát és aprószőlőt, melje-
ket részszerént mint kedves ízű tsemegéket és fű-
szerszámokat, külömbkülömb eledelekre fordíta-
nak; részszerént mint hívesítő 's lágylító szereket
orvosságok közzé elegyítenek.

A' jól megérett Bogyóknak kinyomott leve
a' *Must*, tzúkoros édességű, síkosító, tápláló,
hasindító. Ha a' Mustot sok ideig főzik, hogy
megsűrűdjön: leszsz belőle a' Mustméz, melj ha
jól készült, édességét egész esztendeig is megtart-
ja, és méz gyanánt lehet vele élni. Mostanábann
próbáltak tzúkort is készíteni belőle: de ha a'
próba mindenkor és mindennek szerentsés vólna
is, alig ha lenne benne gazdaság.

A' Must igen hajlandó a' megforrásra, a' mi-
kor Szénsavanyú szesz vagy gőz fejtődik ki belő-
le, melj mikor a' musttól elválván, szabad ál-
lapottra jut, és gőzzé leszsz, szörnyű erővel ki-
terjeszkedik, és rugósonn széllyel feszül, úgy
hogy ha ki nem mehet, a' legerősebb hordót is
széllyel szaggatja.

Valamint pedig magából a' szénből, úgy a'
mustból sem fejtődhetik ki a' Széngőz, ha csak

azt a' közönséges levegő nem érdekli. Ha hát az édes vagy fél forrásbann lévő, vagy még tökéletesen ki nem forrott Mustal az edényt tsordúltig töltvénn, úgy bétsinálják annak száját, hogy legkissebb levegő se férjen hozzá; és hideg helyre tévénn, a' melegséget is, melj a' forrást segélleni szokta, tőle elzárják: megakadályoztatódik vagy félbe szakad a' Mustnak forrása; és mikor idővel az iljen edényt előveszik és felnyitják: hozzá érvénn a' borhoz a' külső levegő, azonnal pe'segni (muszszírozni) kezd.

A' mustból kifejtődött Szénsavanyú gőz, a' gyertya lángját éltsapja, és minden lehellő állatot megöl, ha az azt bészívja. A' közönséges levegőnél háromszorta nehezebb, 's azért a' földre foly le. Innen megesik, hogy ha az ember a' forró mustos pintzében egyenesen és lábújjhegyre felemelkedve jár, és a' gyertyát magasann tartja: sem maga le nem fojtódik, sem a' gyertyája el nem alszik; ha pedig valamiért le talál hajolni, és feje a' gőzbe belémerül: abbann a' szempillantásbann lefojtódik. Ezt a' szeszt a' föld erősen bényeli, és magával eggyesíti, úgyhogy akár mint tele volt is a' pintze vele, kevés napok múlva semmi nyoma nints.

Haszonra is lehet a' Szénsavanyú gőzt fordítani; mert ha a' folyását vizes edényekbe igazítják, vagy tsak a' pintze földjére lapos edényekbenn vizet raknak: a' víz, kivált ha gyakran felzavarják, ezt a' gőzt magába nyeli, megsavanyodik tőle, és etzet leszsz belőle.

Különös az, hogy ezek a' matériák: Víz-szerző, Szénszerző, Fojtószer, mikor a' testekből kifejtödvénn, kiterjedt állapotbann, 's levegő, Szesz, vagy Gőz formábann vagynak, tsak akkor fojtják meg az állatokat: mikor pedig a'
tes-

testekbe bé vannak szorúlva, és azoknak alkotó részeik: egészenn más tulajdonságuk. Míg a' veszedelmes Szénsavanyú gőz vagy borszesz benne van a' Szőlőlévbenn, a' mustot édessé és egéssé-
gessé teszi: ugyan ezt a' gőzt pedig ha a' víz elnyeli, és magába szorítja; a' vízből etzet leszsz.

A' Mustból, a' megforrás által leszsz a' *Bor*. A' jól kiforrott, megtisztult, és megállapodott Bor, kellemetesenn ingerlő erejével, a' legjobb erősítő, érzőinakat felebresztő, vérforgást gyorsabbá tevő, elmét vidámitó szer; és az ellankadásbann, erőnek elszakadtkozásábann, szomorúságbann, és minden elgyengülésekben igen hasznos orvosság. Azok, a' kik vele, mint rendes itallal, mértékletesenn élnek, mind egésséges korokbann, mind egésségeknek változásábann, tapasztalják a' bornak előadott joltévő munkáit; a' kik pedig azal visszaélnek, megfosztják magokat annak orvosi erejétől, vagy legalább az iljen esetbenn, a' vele való élést bizonytalanságba hozzák.

A' tanult Orvosok tudják a' Bort a' Petétsbenn, a' Hagymázbann, és más igen veszedelmes Hideglelésekben is orvosságul rendelni; de más azt né tselekedje vaktábann, mert megesik, hogy a' betegnek helytelenül beadott Bor, valóságos méreggé válik.

Külsőképpenn pedig a' Bor, a' legjobb gyógyító szerek közzé tartozik. Az ütéseket és megsebhedéseket meleg Borral mosogatni legjobb. Ha a' gyermekek elesnek, és magokat nagyonn megütik; szükség nem tsak az ütés helyét, hanem egész testeket is, meleg Borral mosogatni, kivált mejjeket, hasokat, és hátok gerintzét. Az elalélt beteg is vidúl, ha kezeit, lábait, és ábrázatiát meleg Borral mosogatják.

A' veres Bornak, a' magába vett törköly íz-
nél fogva, szorítóbb ereje van, mint a' fejrnek;
az ebbenn megfőzött savanyú almával, a' fájdal-
mas vak Aranyeret kötözni jónak tartják. A' kik
a' beleknek eltágulása, puhulása miatt, vagy szo-
rúlást, vagy hasmenést szenvednek, azoknak a'
veres Bor ital kész orvosság.

A' Borból készül a' legjobb *Etzet*, melj nél-
kül a' háznak, konyhának el lenni nem lehet. Ez
nem csak az eledelek készítésére szükséges, hanem
azonn kívül igen hasznos Házi orvosság is. A' vér
senyvedésének hatalmasonn ellent áll, és azért a'
nyári nagy melegekben, 's a' forró hideglelések-
ben hasznos az ital közzé elegyíteni, ha a' be-
teg az ízet szenvedheti; némeljek ezen végre a'
tzitrom lévnél inkább dítsérik. —

Mikor rothasztó nyavaják uralkodnak, vagy
mindenkor, ha a' levegő a' házbann egésségtelen;
igen jó a' házbann Etzetet hinteni széljel, vagy
forró Etzetet vinni bé és elébb tovább hordozni.
(eleven szénre vagy tüzes téglára 's kályhára lo-
tsolni nem jó, mert az által ártalmas gőz is fej-
tődik ki)

Az ájúlt embernek legjobb, Etzetet tartani az
orra alá, 's azzal a' vakszemét, ábrázatját, kezeit
és lábait mosogatni. — A' vérfolyásbann 's vér-
köpésbenn is hasznosnak tapasztaltatott, öszvehú-
zó erejére nézve, az ital közzé elegyíteni. —

Az Etzet hasznos orvosság a' plántai mérgek
ellen is. Ha valaki gyilkos Tsomorikát, vagy
maszlagos Nadragulyát, vagy bolondító Tsalma-
tokot, vagy sok Opiumot 's a' t. talált enni: leg-
jobb orvosság, ha sok etzetet iszik, és a' fejét
's gyomrát etzetbe mártott ruhával borogatják.

De ha valaki értzi mérget talált bévenni, akkor nem az etzettel, hanem a' téjjel kell így tselekedni.

Külsőképpenn az Etzet és annak meleg párája ingerlő, és igen jó oszlató. A' vak aranyérnek megdagadtt és tüzesedett fájdalmas tsomóit, az etzetnek meleg párája kevés idő alatt vagy eloszlatja, vagy kifakasztja, ha t. i. a' szükség ládának egy szegeletébe, egy darab jó meleg, de nem szinte tüzes téglát tesznek, arra egy kevés jóféle etzetet öntenek, és a' beteget a' ládára ültetik, hogy a' pára a' fájdalmas részt jól általjárja.

A' *Borseprő* igen hatalmas oszlató, és hasznos vele kenegetni, borogatni a' tüzes daganatokat, fitzomodásokat, szakadásokat, és fenenemű sebeket.

A' *Törköly* oszlat és erősít; a' 'sibbadó vagy szélütötte vagy száradó tagokat vele borogatni hasznos. A' Köszvény fájdalmi ellen is dítserik.

A' Bornak seprejéből, és törkölyéből főznek *Pálinkát* vagy *Égettbor*t. Ez a' Gazdaságbeli hasznainn kívül éppenn azokra a' külső gyógyításokra alkalmas, melyekre a' bor; hanem négy annyi vízzel kell felelegyíteni. A' tiszta erős égettborral pedig a' testet mozgató inakat, kivált a' lábakét, ha azokbann görts, húzódozás, rándulás, vagy marjulás van, kenegetni igen jó.

A' kifőzött borseprőbenn fürösztetni, vagy pedig azt törkölyel elegyítve és felmelegítve, borogatni vele a' köszvényes tagokat, igen hasznosnak tartják.

A' kifőzött borseprőt vízzel felelegyítik, 's ezt mikor meghiggad, letsúrolják. Ezen kedves savanyúságú vízből, a' szegény emberek jó ízű *Tzi-*

berét készítenek; de bővenn élni vele nem jó, mert a' rézüsttől valami mérgeességet veszén magába.

A' Borból, a' hordó oldalára gyűl és ragad a' *Borkő*, meljet megtisztítva és szépenn elkészítve árúlnak a' Patikákban, és fűszerszámos Bóltokban, közhasznóvételre. Ez, a' vele készült eledelnek igen kedves savanyúságot ad; azonkívül pedig jóltévő Orvosi erővel is bír, a' hasat lágyítja, és az epesárt a' gyomorból kitisztítja, hívesít és szomjúságot enyhít.

Eggy latot, vagy többetskét, ha béveszen az ember vízbenn, a' hasát tsendesenn és minden alkalmatlanság nélkül megindítja. (forró vízbenn kell pedig elolvasztani, mert hidegbenn egészenn el nem olvad) Legkedvesebb bevétele pedig az, ha az ember Herbatébenn tzu'korral iszsza meg.

A' heves természetű ember, ha vízibetegségbe talál esni, naponként ebből végyen bé eggy latot, 's bizonnial hasznát fogja tapasztalni.

A' rothasztó és epesáros hideglelésekben, a' rothasztó vérhasban, igen jó ebből minden reggel kétszer vagy háromszor, eggyeggy óra múlva, eggy nehézéket bévenni, vagy az árpakása főtt vizébe eggy latot tenni, és azt iszogatni. A' Kerti zöldségeknek ezzel főtt levét inni, a' kő ellen hasznosnak tapasztalták.

A' Borkőből, a' Patikákban sokféle külömbkülömb hasznú és erejű orvosságokat készítenek. Ezek között legnevezetesebb a' *hányató borkő*, melj a' legjobb hányató szer, ha jó móddal adódik. Legjobb módja pedig ez: három vagy legfeljebb négy gránt, eggy asztali pohár tiszta vízbe tesznek, és megvárják míg az abbann tökéletesenn elolvad. Ebből a' hányni akaró, minden fél óra-

órábann béveszen egyy asztali kalánnal, de tsak addig, míg a' hányás elindúl; többet osztán nem veszen. Eggyszerre mind bévenni veszedelmes vólna. A' tanúlt Orvosok, tudják a' hányató borkövet más hasznokra is fordítani.

A' Szöllőnek *magvaiból* lehet ütni olajat, melj a' lenmag olajnál nem alábbvaló.

154. M E T É N G.

(VINCA)

Ezt Orvosi haszonra nem igen fordítják. Főtt vizét mindazáltal a' vérhas és hasmenés ellen dítsérik, 's ugyan azzal a' fájó torkot gargarizálni javallják.

A' zavaros bort, ha más hordóba levonják, és egyy tsomó Meténget tévénn belé, a' száját bétsinálják: a' romlóféleenn való zavaros bor megtisztúl.

155. T O R O K R O J T.

(NERIUM)

Öszvehúzó ereje van, de belső orvoslásra fordítani nem bátorságos, mert veszedelmesnek tállták, a' kik vele vérhast gyógyítani próbáltak.

157. C Z I N K A.

(CYNANCHUM)

A' *Méregölő* Czinka gyökerének, felolvasztó, ízzasztó és vizellethajtó erőt tulajdonítanak, és vízzel vagy borral öntöt theáját a' vízibetegségben és torok dagadásbann dítsérik, és a' torkot vele öblögetni is hasznosnak tartják. A' főtt vizével való élést javasolták a' Pestises időbenn, azért is *Méregölőfünek* nevezték.

158. A P O T Z I N.

(APOCYNUM)

Görög nevét onnan vette, hogy a' húsevő állatok, kivált az ebek elvesznek tőle. Ebből és még több tekeredettekől is fejer nedvesség tseppen

pen, ha megszakasztják. Mennél fejérből ez a nedvesség, annál mérgeesebb a plánta.

160. PORTZIKA.

(HERNIARIA)

A *síma* Portzika gyengénn szorító és vizelhajtó erővel bír. Dítsérték főtt vizét a sérvés, tökösség, kő, és vízíbetegség ellen. Ezen kis plántátskának pora, tzuikkorral bévéve, használ a szemnek gyengésegei ellen; e végre javasolták Dohány közzé is elegyíteni, és a füstét szívni. Deák nevét onnan vette, hogy a régiek a tökösség ellen igen dítsérték.

161. LIBATOPP.

(CHENOPODIUM)

Ennek fajai többnyire gyanúsok, vagynak mindazáltal köztök, melyeket Orvosi haszonra is lehet fordítani.

A *paréj* Libatopp ízetlen fű, 's lágyító erővel bír. A *bonus Henricus* Deák nevét onnan vette, hogy valami Henrik nevű kenegető szokott vele orvosolni; de mások nem javasolták a vele élést, mert valami mérgeességet találtak benne. Gyenge korábann meg lehet enni leveleit paréj gyanánt.

A *Pokolvar* Libatopp igen kártévő fű a Kerti dudvák közt. Ezzel ugyan, és más sok fűvekkel is a pokolvar eloszlatására hasznosann lehet élni: de másfelől a szegény embereknek ez a fű sokszor nagy károkra van, mert a Sertéseknek halálos mérég. Azok ugyan ezt elkerülik, és nem illetik mikor szabadonn legelnek: de megesik, még pedig gyakrann, hogy mikor a szegény ember a malattzai számára paréjt (*gyom* Amarántot) szedeget; vagy tudatlanságból, vagy vigyázatlanságból, közzé szedi 's metélli; azok pedig bizonyosann megdöglenek tőlle. Ha a Tehenek számára

mára paréjt kaszálnak, 's ez a' fű közzé vágodik, azok is elvesznek tőlle, ha nyers korábann eszik meg. Iljen ártalmas a' *veress* Libatopp is.

Rubiánka Libatopp. Igen szagos szinte a' fő megnehezítéséig; felolvasztó, vértisztító, giliszta-hajtó erővel bír. Theáját javasolják a' gilisztás, és a' gyenge mejjú embernek.

Mirha Libatopp. Ennek theájával sokann mint rendes theával élnek, és némeljek szerfelett dítsérik, a' vesébenn 's hólyagbann lévő kövek ellen.

büdös Libatopp. Némeljek jónak tartják főtt vizét inni a' hystericá Aszszonyoknak. Bizonyosabb haszna az, hogy a' barmok sebjéből a' nyűvet kivészti, ha levelét megtörve rá rakják.

Seprő Libatopp. Terem a' kertekbenn 's udvarokonn; ha elhatalmazik, kipusztítani is nehéz. Meglehetős háziseprőket kötnek belőle.

162. M A G L A P É L,

(*ATRIPLEX*)

A' *kerti* Maglapél esméretes paréj, vérhígító, hívesítő, és lágyító erővel bír. A' levele tavaszi és nyári kedves eledel, mint szinténn a' több Maglapél fajoknak is: de sem ezt, sem a' több fajait a' Maglapélnek, orvosi haszonra nem fordítják.

163. T Z É K L A,

(*BETA*)

Mindenik faja tzúkros nedvességgel bővölködik, vérhígító, nedvesítő, és lágyító erővel bír, 's a' hasat lágyann tartja. Leveleiből a' legjobb ízű paréj készül; a' pintzébenn kijött gyenge tsirája saláta közt vagy magábann is téleonn kedves eledel. Gyökerének elkészítése és eledeli haszna esméretes; orvosi haszonra nézve pedig torok fájásbann, a' leve legjobb garganzáló.

164. S A V A R.

(SALSOLA).

Ennek a' nemnek minden fajai sós ízük; hamvaikból Zódát vagy Hamu'sírt főznek, mely a' szappan és tüveg készítésre szükséges. A' Libatoppnak külömbkülömb fajait is szedik e' végre, és a' hamvának lúgjával szappant főznek; de ugyan erre alkalmasok számtalan sok füveknek hamvai, semmi se volna pedig talám jobb, mint a' széna ízéjének hamva.

A' *Kamborz Savar*, és *ballagó Savar* hasznára, az 1794-dik aratás nélkül való nyár sok Gazdákat megtanított. Ez mindenik a' legszárazabb nyáronn legbövebbenn terem, legbujábbannő, és a' mezőket elborítja; mikor megérik, a' szél felszakasztja, és a' mezőkön meszsze görgeti. Ez, a' nevezett esztendőbenn, kivált Debreczen vidékeinn, nagy bővességgel termett, Ószszel a' Gazdák megszedték fűjtőnek, és nagy kazlakat raktak belőle; az ezt követő kemény télenn a' marha szorúltságból hozzá nyúlt, és jó ízűnn megette. Ebből azt hozták ki, hogy ha idejében lekasználák, jó széna lenne belőle; és hogy ez igaz is, a' tapasztalás megmutatta.

166. S Z I L F A.

(ULMUS).

Leveli szorító és sebgyógyító erővel bírnak. Kérgé alatt lévő hejjábann kotszonyás nedvesség van; sós vízbenn megfőzve, hasznosnak mondják a' köszvényes fájalmak és vízibetegség ellen.

Fája keményenn tartja magát, és az oljan készülétekre, meljeknek nem kell megvetemedni, p. o. ajtófelekre, igen alkalmas. Vízhúzó tsövetket és tsatornákat is jókat lehet belőle tsinálni. Leppendékje megérik Júniusbann, ha akkor elvetik, Augusztusra kikél, 's az oskolából hat esztendő múlva kiplántálvánn, erdőt lehet belőle ültetni.

169. TARNITS.

(GENTIANA)

Ennek minden fajai igen keserűk, hatalmas erősítő, gőzöltető, izzasztó, giliszták és senyvedés ellen való erővel bírnak. Nevezetesebbek köztök:

A' *sárga* Tarnits, nagy hegyekenn terem, vastag bötökös, szélesenn elágazó 's terjedő gyökerét fordítják Orvosi haszonná. Ez felettébb keserű; vízzel vagy borral öntött theája, az elgyengült gyomrot és beleket helyre hozza, 's a' benne megiszaplott nyálkásságot eloszlatja.

Javasolják a' napos Hideglelések, Kőszvény, kő, és giliszták ellen. E' végre némeljek pálinkát töltenek reá, abbann áztatják két 's három nap, 's ha a' beteg a' pálinkát szenvedheti, azt itatják vele. Ezen gyökérből a' Seborvosok kérőket tsnálnak az oljan sebekbe, a' meljeket nyilván kell tartani.

Éppenn iljen erejű és hasznú a' *fetske* Tarnits, *kornis* Tarnits, *őszi* Tarnits, *mezei* Tarnits, *kertsztes* Tarnits 's a' t. gyökere is.

A' *Földepe* Tarnits, virágostól levelestől összevagdaltatva, a' tiszta keserűségek, és a' legjobb Házi orvosságok közzé tartozik; vízzel vagy borral öntött theája, vagy főtt vize is, a' gyomrot és belső részeket erősíti, azoknak rekedéseit oszlatja; és a' napos hideglelésekben, ez előtt egy kiváltképpenn való orvosságnak tartatott. Használ a' gyomor elgyengüléséből 's eltaknyosodásából származó sokféle nyavajákban, még a' kőszvényben is, és ezen sokféle hasznaira nézve *Szazatanyosfünek* is hívják.

Az ezzel való mosogatás, az éves sebeket is szépen megtisztítja, és gyógyulásokat segíti.

171. IRINGÓ.

(ERYNGIUM)

A' mezei Iringónak gyökere újni vastagságú, igen méjjenn lehat a' földbe, édes és kedves, de a' mellett erős ízű. Ásni kell tavasszal, minek-előtte szárba indulna, mert azután az ereje meggyengül.

Nyers gyökerének főtt vize, a' belső részeken belül megnyúlósodott és megtsípösödött nedveségeket felolvasztja, és lassanként, a' vizellet útján, a' testből kitakarítja; a' honnan, a' sínlődő betegek hasznosann élhetnek vele.

A' gelyvákat 's daganatokat kötözni vele, sőt a' dagadozásban lévőknél, porát beadni, hasznosnak tapasztaltatott. Főtt vizét datsérik a' fővény 's kő ellen is.

Tavasszal, gyenge jövéseit, Saláta vagy Spárga gyanánt lehet enni; jó vértisztító.

173. GOMBERNYŐ.

(SANICULA)

Erősítő és gyengénn szorító erővel bír; öszve tört levele, vagy főtt vize is, a' sebeket és fekélyeket tisztítja és gyógyítja. Főtt vizének italát, a' vérpökés, vérvizellet, és hasmenés ellen javasolják.

174. ZAPÓTZA.

(ASTRANTIA)

Hevítő fűszerszámos ereje van; a' rágást és más belső fájdalmakat szünteti, és a' megrekedt szeleket megindítja.

176. MAGTARAJ.

(TORDYLIUM)

Mejttisztító, vizellet és szélhajtó erővel bír, de orvosi haszonra ritkán fordítják.

178. MURÓK.

(DAUCUS)

Magvainak, hevítő, rágást enyhítő; vizellet, szelet, és havitisztúlást indító, nyálkásságot

oszlató ereje van. A' vadúl termők gyökere fás, és haszonra nem fordítódik; a' kerti sárga Muroknak gyökere pedig húsos, kedves ízű, és mind eledeli 's gazdaságbeli, mind orvosi hasznaira nézve a' természetést megérdemli.

Vetni kell (a' mint mondani szokták) hóvízenn, azaz kikeletkor, minél előbb lehet. Sőt ha a' tél engedelmes, Januárius után mindjárt lehet vetni, és ha sűrűn költ, ritkázni kell; hogy a' gyökerek jó nagyra nőhessenek. Ha Julius végén, vagy Augusztus elején esőzések járnak, akkor is jó vetni olyan földbe, meljől már Saláta 's más zöldség kikerült; mert ha a' gyökere vastagra nem nő is, de sokkal jobb ízű, mint a' kikeletkor vetett Murok.

A' Muroknak, az eledeli haszna mellett, igen jó orvosi ereje is van. A' gyermekek szeretik ezt nyersenn is rágítskálni: adni kell nekik valamenyit kívánnak, kivált reggel, mert gilisztájoktól szabadúlnak általa, tsak arra kell őket inteni, hogy jól megrágják.

Nyersenn, péppé öszvetörve, meggyógyítja az égés által vett sérelmet, ha vele kötözik. Ha pedig megreszelik, és a' levét kifatsarják; ez a' lév, a' száraz és torkot szurdáló köhögés ellen igen hasznos; még a' Szárazbetegségben lévők köhögését is enyhíti, sőt ezen veszedelmes nyavajának elejét veszi, ha kezdetében él vele az ember.

Ugyan ezen lév, vagy tsak a' főtt Murok leve is, a' tsípős és égető vizellést megorvosolja.

A' kifatsarás után fenn maradó törköly pedig, ha azt lassú tűznél felmelegítik, hasznos a' terjedő és fene nemű sebekre, meljek az ábrázaton, ajakonn, tsetsenn, ágyékon, és szemérem testenn támadnak, és azokat gyakrann meg is gyógyítja.

A' Gazdálkodásra nézve is a' Kerti Murkot bővenn természetni jó dolog; mert ez a' tehénnek, lónak, sertésnek, és hízóba vetett lúdnak igen hasznos eledele, és a' lovaknak, mikor egerék vagy torokgyékjök ereszkedik, kész orvosság, ha az abrakjok közzé elegyítik.

Bővenn lehet pedig természetni; kivált a' homokos földbenn; ha a' Ro'snak elvetése 's boronálása után, magvával a' földet ritkán béhintik, 's gyengénn elboronáljak, mert a' Ro's takarás után gyökerei meglehetősen megnőnek. De ez csak úgy eshetik haszonnal, ha a' Ro'svetés késői, és a' Murok Őszszel ki nem kél, mert ha kikél; vagy télen elvész, vagy jövő nyáron felvirágzik, és haszontalan. Lehet az igen jókori tavaszvetéssel együtt is a' mondott módon vetni.

Szoktak a' Murokból Murokmézet is főzni, melj így esik meg: A' Murkot, összevagdálva 's törve, vízbenn péppé főzik, a' levét kisajtólják, és lábasbann lassú tűznél mind addig gőzöltetik inkább mint főzik, míg méz forma sűrűsége leszsz. Ez kenyérre kenve, a' gyermekeknek egészségs tsemege, az étkek édesítésére méz gyanánt szolgálhat, a' köhögősöknek és gyenge mejjú embereknek pedig orvosság. —

Ha a' Murkot apróra megvagdálják, és kementze torkonn vagy kementzében, óltalommal megszáraztják: lehet vele élni kávé helyett, és élnek is sokann, még pedig nem csak szorúltságból. E' végre szükség jól kiszáraztani, hogy a' pergelés közbenn a' murok szaga elenyészsen.

179. A M M I.

(AMMI)

Ennek fővényhez hasonló apró magvai olyan erővel bírnak, mint a' Muroké, és más sok Ernyős Plántáké, t. i. a' belekben megiszaplott
nyálkás

nyálkás nedvességeket felszaggatják, a' vizelletet, szeleket, 's havitisztúlást 's a' t. megindítják.

180. H A L M Á N Y.

(BUNIUM)

A' *gesztenye* Halmánynak gyökere gumós; bátrann meglehet enni, oljan forma íze van mint a' gesztenyének; ereje oljan mint a' több Ernyős plántáknak, vizelletet indít, 's az aszszonyi tisztulásokat segíti. 's a' t.

181. B Ü R Ö K.

(CONIUM)

Ez az árokpartokon, televényes helyekenn, és kertekbenn (gyomúl) termő plánta, már tsak undorító szagával is, mérges természetét elárúlja. Megesik, hogy a' vígyázatlanok, leveleit Petre'selyem gyanánt az ételbe szedik, meljnek roszz következései vagynak. Mindazáltal a' tanúlt Orvosok, ezt is tudták már mind külső mind belsőképpenn orvosi haszonra fordítani.

Nevezetesenn tapasztalták, hogy igen hatalmas oszlató ereje van, és az öszvetört leveleivel a' mirígyes daganatokat, terjedő és fene nemű sebeket borogatni hasznos.

A' tsetsemő elválasztásakor, ha leveleit az emlőkre rakják, a' tejet eloszlatja, de nehéz és főszédítő szagával alkalmatlan, 's ugyan azért lehet e' végre más ártatlanabb ernyős virágok, nevezetesenn Petre'selyem, Zeller 's a' t. leveleivel élni. A' patikákban készítenek belőle flastromot, gyógyító haszonra.

182. A D Á Z.

(AETHUSA)

A' *mérges* Adáz, oljan erejű és természetű, mint a' Bürök, de nints szinte oljan mérges. Az embereknek ártalmas, de a' barmok, megszáradva ártalom nélkül megehetik.

N

A'

A' *hajás* Adáznak gyökere igen erős illatú, meljet a' miatt sokann nem szenvedhetnek. Ez a' gyöker, széket, vizelletet, és havi tisztulást indító nagy erővel bír.

183. D E R E Z L E.

(SELINUM)

Ennek fajai között a' *tzitrom* Derezle nevezetes. Gyökerének és narantshaj ízű magvának borral öntött theája keserű, de jó gyomor erősítő, a' hányást megszünteti. A' leveleiből öntött thea kedves ízű, tzitromhéj szagú; a' gyomrot erősíti, a' vért tisztítja, izzaszt és vizelletet hajt.

184. E M R E K E.

(ATHAMANTA)

A' *tömjénes* Emreke nevét onnan vette, hogy gyökere tömjén szagú.

A' *murok* Emrekének ereje és haszna éppenn az, a' mi a' *kerti* Muroké.

185. K O T S O R D.

(PEUCEDANUM)

A' *kénköves* Kotsord gyökere, ha megsértődik, kotsonyás nedvességet izzad ki, melj megszáradván, erőss nehéz szagú. Ezt bévenni a' fejfolyás ellen ditsérik.

Vízben vagy borbann főtt gyökere vérhígító, inakat és mejjet erősítő 's vizellet hajtó erővel bír, és a' mejjet, tüdőt, a' turhától 's nyálkás nedvességektől tisztítja.

Az ezzel való mosogatás, az eves sebet szépenn megtisztítja, és gyógyulásokat segíti.

Az elavult Kotsordnak tövéről, szokott nőni a' Galótza Gombának egy faja, fejer bőrű, fejer lemezű, t. i. a' *Kotsord* Galótza, melj ártatlan és jó ízű eledel.

186. BORDAMAG.

(LASERPITIUM)

A széleslevelű Bordamag, terem a' hegyes völgyes helyekenn, gyökerei széljel ágazók, böttyökösök, erős fűszerszámos keserű ízűk, de az apróbb vékonyabb szálainak nagyobb ereje van.

Ezeknek héját ha lehántják, és borbann főzik, az a' gyomorbann megiszaplott nyálkás nedvességeket felszaggatja, kitisztítja, a' belső részeket és tagokat erősíti.

187. TAPSÍR.

(HERACLEUM)

A' medve Tapsír lakik ligetes helyekenn. Gyökere hosszú vastag, húsos, sárga nedvességű, tsipős ízű. Leveli lágyító, magva pedig és gyökere, a' megrekedtt nedvességeket megindító erővel bírnak, 's e' végre flastromokat készítenek belőlök.

Leveliből és magvaiból, Lengyel Órszágbann a' szegény emberek *Párst* nevű italt készítenek, meljel ser gyanánt élnek. Szárának belső héjából, a' Kamtsatkaiak pálinka forma részegítő italt főznek.

188. LÉSTYÁN.

(LIGUSTICUM)

A' *Levestikon* Léstyánt természetik kertekbenn, mint hasznos házi orvosságot. Vastag arasznyi gyökere sok ágakra eloszlik. Gyökerének és az egész plántának különös erős szaga van, meljet némeljek nem szenvedhetnek. Íze először édeses nyálkás, de azután erős égető fűszerszámos, és nem kedvetlen.

Hatalmasson oszlató, vérhígító, gőzölgés és vizellethajtó erővel bír, a' gyomrot erősíti, az emésztést segíti, a' nyálkás turhát a' mejjből kihajtja, a' sárgaságot és fekete epesárt gyógyítja, a' havi tisztulást megindítja, sőt azt tartják, hogy a' megholt magzatot is a' méhből kihajtja.

Élni kell ezen végekre akár a' gyökerének, akár a' leveleinek öntött theájával, akár pedig a' magvainak porából kell bévenni fél nehézéket.

Gyökereinek, magvainak, és leveleinek ugyan azon erejek van, hanem a' leveleké gyengébb. Ha pálinkábann áztatják meg; az a' Léstyán erejét egészenn magába veszi, és ugyan azon végekre jó orvosság.

A' *hegyi* Léstyán ereje is chez hasonló.

189. ANGYÉLIKA.

(ANGELICA)

A' *kerti* Angyélika terem a' kősziklás hegyekenn, 's másutt is, természetik kertékbenn is. Gyökere egy 's két újni vastagságú rövid bunkóból áll, meliből sok rojtok erednek ki. Ásni kell késő őszszel, vagy koránn tavaszszal, mert akkor van erejebenn.

Ez a' gyökér erős fűszerszámos keserű ízű, különös erős szagú, és hatalmas oszlató, az Élet-erőt serkentő, a' megsűrűdött vért és nedvességeket meghígító, és a' gőzölgést különösen segítőt erővel bír. Belső hevülést nem okoz, és azért akármely természetű ember haszonnal élhet vele.

Hasznosnak tapasztaltatott a' Száraz hurút-bann, hasmenésbenn, görtsbenn, és gyomor gyengeségébenn; kivált pedig a' hagymázos — minden erőt leverő — betegségekben, rothasztó tüdőgyulladásbann, belek gyulladásábann, 's más hasonlókbann. Nem elébb valók nála az Indiai szerrek. (*Serpentaria*, *Polygala senega*, *Contrajerva* 's a' t.)

Kell pedig bévenni a' gyökerének porából 1—2 nehézéket, vagy pedig theát kell belőle önteni. A' magvainak is az az ereje van, a' mi a' gyökerének, de kissebb mértékben.

Az *erdei* Angyélikának haszna, éppenn az a' mi a' *kertié*.

190. B O L O N Y I K.

(SIUM)

Ennek fajai között a' *mérges* Bolonyik magvai, vizelletet, havitisztúlást, és szelet hajtó nagy erővel birnak, és a' szélkólikát megindítják; de kitsíny mértékben kell velek élni, külömben megártanak.

A' *mezes* Bolonyikot termesztik eledeli haszonra, és ennek szinte az az ereje van, a' mi a' *kerti* Muroknak. Vetni kell késő őszszel, hogy akkor ki ne keljen, hanem tsak következő tavaszszal; akkor a' gyomtól jól meg kell tisztítani, 's osztánn megritkítani, hogy a' gyökere vastagra nőhessen. Ha a' tsiráit elvagdadják, és ezeket tavaszszal jó méljenn a' földbe rákják, (mint a' tormát szokták) még jobb ízű gyökereket terem.

192. H A R A M A G.

(OENANTHE)

A' *maszlagos* Haramag terem a' motsáros helyekenn, tavakbann; és igen gonosz méreg. Ha valaki ezt, 's kivált a' gyökerét megtalálja enni, az esze elmegyén, szája öszvekútsolódik, hányásra való erőltetést nagy kínnal szenved, és ritkán esik meg, hogy megszabadúlhasson a' haláltól.

Ha hamarjábann igen sok olajat, vagy olvasztott vaját, vagy etzetet iszik; ez rajta valamennyire segít. A' szarvas marha megdöglik tőle, de a' juh ártalom nélkül megeheti.

A' *mogyorós* Haramag nem ártalmas, sőt orvosi erővel bír, a' vért tisztítja, a' gőzölgést segíti, és a' szeleket megindítja.

193. B Ö S Ö V É N Y.

(PHELLANDRIUM)

A' *vízi* Bösövény terem minden álló vizekben. Ennek magvainak némeljek igen különös orvosi erőt tulajdonítanak. A' szél Kólika ellen

igen dítserik, és a' napos hideglelésekben tsaknem tsalhatatlan orvosságnak tartják.

Az esés és ütés által származott sebekben, és öszvezúzódásokban, a' tsonttörésekben, a' folyó és régi eves sőt fene nemű sebekben is, a' tökösségben és más belső részek szakadásában, a' vérpökésben, fúladozásban, és szárazbetegség kezdetiben különös hasznú orvosságnak tartják, még pedig úgy, hogy belsőképpenn kell vele élni; t. i. magvaiból egy kalannyit öszve kell törni, és kenyérrre hintve vagy írósvajjal kenve, reggelenként megenni, vagy pedig 1—2 nehézéket öszvetörve, meleg borral theának kell önteni, és azt inni.

Mikor az ember ezen magvakat megszedi, jól meg kell a' szeméttől tisztítani, és megszitálni, hogy a' por közzüle kihúlljon; azután meg kell gondosan tiszta mo'sárbann törni, (bár akár-melj nehezenn és sok időre törik is meg); ekkor a' szálkás részeztől újra meg kell tisztítani, és valami edénybe keményenn bele nyomván, hasznvételre eltenni.

Ezen füvet a' szarvas marha ártalom nélkül megeheti; megeszik a' lovak is szükségből, de nem kell engedni, mert megárt nekik, sőt meg is döglenek tőle.

194. TSOMORIKA.

(CICUTA)

A' *gyilkos* Tsomorika, minden plánták között leggonoszabb méreg, és kivált a' gyökere, mind az embert, mind a' barmot, kevés idő alatt megöli; mondják mindazáltal, hogy leveleit, a' ketske és a' juh, ártalom nélkül megeheti.

Terem a' lápokban és posványokban, és tsak azért jó esmerni, hogy a' hol az ember találja, irtsa ki.

195. KÓRIÁNDROM.

(CORIANDRUM)

A' *kerti* Kóriándromot termesztik kertekben. Ennek minden része, nyers korábann, fűszédítő, rehez szagú, mint a' bűdösféreg. Magvai pedig, mikor megérnek, és jól megszáradnak, kedves szagú, édeses erős fűszerszám ízük.

Ezen magvakkal szeretik némeljek az eledeleket fűszerszámozni; helyesenn! mert a' gyomrot erősítik, a' bőfögést szűntetik, a' szívet és inakat vidítják, erősítik. E' végre jó, öntött theájával vagy főttvizével is élni.

A' kinek a' gyenge gyomor miatt szédeleg a' feje, ezen magvakat magokbann is hasznosan rághatja, a' nyálát lenyelve.

196. MIRHASZAG.

(MYRRHIS)

A' *nagymagvú* Mirhaszag, oljan hasznú és erejű, mint a' *turbolya* Baraboly, de eledelre annál is kedvesebb, és a' tövét, Zeller gyanánt is lehet enni.

197. TURBOLYA.

(SCANDIX)

A' *Tűmagvú* Turbolya, haszonra nem igen fordítódik, ámbár ez is, mint sok más ernyős virágú fűvek, vertisztító, vizellet és szélhajtó erővel bír. A' nehezenn vizellőnek ágyékát, ebből készült kötözésekkel enyhíteni, hasznosnak tartják.

A' *televény* Turbolya, formájára, erejére, és hasznára nézve, a' *Turbolya* Barabollyal egyez, és közönségesenn nem is szokták attól megkülömböztetni.

198. BARABOLY.

(CHAEROPHYLLUM)

A' *Bubulyitska* Barabolynak, mikor tavasszal még csak egy vagy két levele búvik ki a' földből, a' gyökere egy kis gumóból áll, melj-

nek íze valamennyire a' mogyoróbélhez hasonlít. Ezen gumókat, levélkéjekkel együtt, etzettel megöntvénn, mint kedves tavaszi salátát, eszik az erdős vidékeken, a' hol a' Bubulyitska terem. Mikor már négy 's több levelei vagynak, a' gyökere ízetlen, fás, és többé nem haszonra való.

A' *Turbolya* Baraboly, igen jó vértisztító, frissítő, és vizelletindító erővel bír. Ennek leveleiből, tavasszal, húslével, igen kedves ízű, szagú, és egészséges leveseket készítenek; ha pedig magvát veszi az ember, és minden Hónap elejénn veti, egész nyáronn élhet ezen egészséges eledellel.

Ez a' leves különösenn hasznos a' hideglelősöknek, sérvéseseknek, nehézmejjűknek, füladozóknak, szédelgősöknek, felomladozott bőrűeknek, kiváltképpenn pedig, a' szülés után, a' tisztulás megrekedése miatt szenvedő Aszszony szeméyeknek.

Ezen végekre hasznos, a' leveleinek kinyomott levét is, kalananként inni. Eledelül úgy is lehet vele élni, hogy Saláta közt, vagy tsak magát is, Saláta gyanánt megöntik, öregenn főtt tojas gerézdeket rakván reá.

Kivülről pedig, igen jó vele borogatni az Aszszonyok emlőjét, midőnn abból a' tejet, vagy a' belé költ daganatot oszlatni kell. Használ a' gyomorra rakni is, mikor valaki rágást vagy gyomorgörtsöt szenved.

Ugyan ezen borogatás, a' vak aranyérnek fájdalmait is enyhíti; a' verésből származott törtvért pedig a' bőr alól eloszlatja.

199. D E R E L Y.

(IMPERATORIA)

A' *tsitsókás* Derely terem hegyekenn; gyökerébenn, melj hüvelyknyi vastag, és sok apró tsitsókákkal van megrakva, ha tavasszal ásdók, sárga

sárga tej forma nedvesség van; melj erős ízű, és az ember száját egészenni felhevíti.

Ez a' gyökér, a' vér nyálkásságát eloszlató legjobb szerek között való, a' testet erősíti, a' gőzölgést és vizelletet indítja; és mind azokbann a' nyavajákban, meljek a' vér nyálkásságából származnak, nevezetesen az álmoságban, szélütésben, Lépdugulásban, Havitisztulás rekedésében, Mejjnehézségében, Kólikában 's a' t. hasznos orvosság.

Venni kell pedig bé, vagy a' porából, harmadrész vagy fél nehezéket; vagy két nehezéknyit theának kell önteni, akár megfőzni, és azt inni.

Ha ezen gyökérnek porát, külsőképpenn az eves sebre hintik: abból a' vadhúst kiveszti.

Magvaiban is, kisebb mértékben, az az erő van, a' mi a' gyökerében. Mindeniket hasznosnak tartják, a' nyelvnek szélütése ellen, és a' száznak felettébbvaló nyálkássága ellen.

200. GURGULYA:

(SESELI)

Ennek, valamint sok több ernyős virágok magvainak, szélindító 's gyomorerősítő ereje van; de vele nem igen élnek.

201. PÁSZTINÁK.

(PASTINACA)

A' *kerti* Pásztinák, terem a' mezőkön 's ligetekben is vadul bővséggel; de ha kertben termesztik, a' gyökere vastagabb, húsosabb, és jobb ízű. Ennek eledeli és orvosi haszna, közelít a' Murokéhoz (178); de sem egyik sem másik tekintetben azzal fel nem ér.

A' *Panátz* Pásztinák, Indiai plánta, 's nálunk csak az Uraságok kertjeiben lehet néha látni. Indiában, ebből izzad ki valamely tsipának ne-

me, mely mint nyálkás vért tisztító, havitisztúlást segíti, mirigyos daganatokat gyógyító szer, a patinakbann tartódik.

202. G Y A P O R.

(SMYRNIUM)

A' *barna* Gyaport néhol termesztik kertekben, a' gyökere kedvéért, melynek vizellethajtó, és vértisztító, 's szélindító ereje van. De mint-hogy vagynak hasonló sőt jobb erejű szerek bővességgel; e' nélkül ellehetünk.

203. K A P O R.

(ANETHUM)

A' *kerti* Kapor, konyhai hasznairól, közönségesenn esméretes, íz-adás kedvéért külömb külömb eledelekbe tészik, mint fűszerszámot, és kivált az Ugorka savanyításbann, tsaknem elmúlhatatlanúl szükséges.

A' gyomrot erősíti, az emésztést segíti, a' szeleket megindítja. Ha leveleivel a' köldököt borogatják, a' tsuklást megszünteti.

Tsak eggynyári plánta, de ha egyszer a' kertbe békaphat, magvairól magát bőven szaporítja.

Az *Ánis* Kapor terem leginkább tsak kertekben; gyökere a' földbenn sok esztendőig megmarad, és abból minden nyáronn magas és buja száratkát botsát. Gyökere, levele, virága, magva, mind édes ízűk, a' magva pedig még fűszerszámos is.

Minden részei, és kivált a' magvai, vérhígítő, tisztító, gyomorerősítő, szélindító, rágást enyhítő, és mejjtisztító erővel bírnak.

Gyökerének és leveleinek főtt vize, a' szoptató Aszszonyok tejét neveli; téjbenn főtt levelei pedig, az emlök tüzesedését enyhítik, ha velek borogatják.

Gyökerének pora, ha az ember egy harmadrész nehézékenként vízbenn béveszi, a' felpuffadt belső részeket, a' mejjét és tüdőt a' sűrű nyálkásságtól megtisztítja.

Lombikonn vett vizével, a' sok olvasás miatt elgyengült szemeket mosogatni hasznosnak tartják.

Magvainak különösen élesztő, vidító, és az érzékenységeket erősítő ereje van. Ha az ember ezen magvakat rágja, nem csak a' gyomor rágás szűnik meg az által, hanem a' szemek látása is vidúl 's erősödik.

A' nehéz hallást pedig némeljek úgy szokták vele gyógyítani, hogy egy tsomó magot kenyér tésztába tévén, azt megsütik, és mikor kisült, megszegevénn, annak párájára tartják a' szenvedő fület.

204. K Ö M É N Y.

(CARUM)

Ennek magvai kedves keserűségű fűszerszámos ízzel, gyomor erősítő, nyálkásság oszlató, és szélindító erővel bírnak.

Az ezekkel készült levesek, és más eledelek hasznosok és egészségesek, kivált a' gyenge gyomrú és szélkólikára hajlandó személyeknek, mert őket a' gyomor gyengeségéből származó sok nyavajáktól őrizi; a' honnan sok helyekenn ezt a' kenyér tésztába is bőven teszik, és a' kenyeret azzal sütik.

A' gyomorgörtsnek, és szélkólikának fájdalmait megnyihítik ezen magvak, ha felmelegítve és zatskóba téve, kívülről a' gyomorra kötik. Ha olajából 3—4 tseppet tzúkorra tseppentvénn, bévészen az ember; gyomrát a' sűrű nyálkásságtól, és szelektől tisztítja.

Szoktak néhol ezen magvakból pálinkát is főzni, melynek hasonló ereje van, de minthogy

igen

igen kemény, nem bátorságos vele gyakrann és bővenn élni, mert úgy inkább árt, mint használ.

Ha gyengekorábann és virágzás előtt gyökereét felássák, és rágják, vagy főtt vizét iszszak; annak is hasonló ereje van.

205. PIMPINELLA.

(PIMPINELLA)

A' tömjénes, a' kéktejű, a' nagy, és a' sallangós Pimpinellának mindnyájának a' gyökere, ha tavasszal ásódik, és árnyékonn megszáraztódik, tsipős és égető ízű.

Ez a' gyökér igen hatalmas és derék Orvosi szer. A' nyúlós nyálkás nedvességeket, a' szájból, gyomorból, mejjből, és vérből felolvasztja, eloszlatja, és vagy a' szék, vagy a' köpködés, vagy kivált a' vizellet és gőzölgés útjann, a' testből kitakarítja, és mind azokat a' nyavajákat, melyek ezen okból származnak, gyógyítja. —

Bé kell venni ezen végre a' porából naponként mintegy egy harmad rész nehézéket; akár pedig az összevegdalt gyökeréből két három nehézéknit, fele vízzel és fele borral theának kell önteni, 's azt inni.

Meg kell jegyezni, hogy az elgyengült személyek ezen theából kevesebbet iganak, mert különbenn az ital után alkalmatlan torok rágást éreznek.

Ezen theával, a' turhás hurútbann, és náthás rekedésekbenn élni, és a' nedvességek megrekedéséből származott torok fájásbann, nyelvtsap, és ínyek dagadásábann a' torkot vele gargarizálni, igen hasznos.

Ha az összevegdalt gyökérre megtisztált égettborrt töltenek, és rajta tartják, az is kitsíny mértékben ugyan ezen végekre hasznos, kivált pedig használ belölle 20—30 tseppet a' torkot gargarizáló vízbe eresztteni.

Ezen gyökeret rágni, használ a' nyelvnek szelítésében, és a' fogfájás enyhítésére, ha az, a' nedvességek rekedéséből származott, a' szemet is vidítja. Nyerskorábann kifatsart leve, a' szep-
lőt a' bőrről eltisztítja

Az *Anis* Pimpinellát kertekben természetlik. Ennek édes, hevítő, és fűszerszámos magvaiban van egészszenn az az erő, mely a' több Pimpinelláknak gyökereiben van.

Ezen magvakat rágogatni, vagy porúl bévenni, vagy belőlök theát önteni, és azt inni, igen hasznos a' gyomor erősítésére, a' szeleknek kihajtására, a' megrekedt nyálkásságnak, a' füladozásban, és mejj nyavajáiban való kitisztítására. Ugyan ez, az érzékenységeket vidító erővel is bír, és a' szemet erősíti.

Ezen végekre olajával is élnek, de az nem oljan hasznos, sőt könnyem kárt is tehet.

206. Z E L L E R.

(*APIUM*)

A' *Petre'selyem* Zeller, közönségesen esmeretes kétnyári plánta. Első nyáronn szárba nem indul, és ekkor leveleivel, s gyökerével, különb-külömb eledelek készítésében íz-adás kedvéért élnek, és magát a' megfőtt gyökeret is jó ízűn eszik.

Vértisztító, tápláló, vizellet indító ereje van: de a' nyavajatorésre hajlandóknak vele élni ártalmasnak tartják.

Ha leveleivel az emlőt borogatják, a' tejet elüzi; péppé tört levelei pedig az emlők daganatait eloszlatják.

Magvait rágni, vagy porúl, vagy theául bévenni, hasznos a' vizellet, és szelek üzésére. Ha magvait öszvetörve sótalán vajjal öszvekeverik; ez a' kenőts a' tetveket elöli.

A' *nagyszagú Zeller*, hasonlóképpenn kétnyári plánta, és ennek tsak első nyári répás gyökerével élnek eledelre, és vagy főve levest készítenek belőle, vagy nyersen vékony szeletekre vagdaltvánn, etzettel és olajjal hús mellett eszik.

Hogy a' gyökerének jó bunkója nőjön, szükség az oldal rojtokat róla gyakrann lemetélni, és az alsó leveleit gondosonn leszedni. Hogy pedig jó ízű, és ne bürök szagú legyen, szükség hogy ne vizenyős helyenn, hanem száraz fővenyes földben természetödjön.

Ez a' *Petre'selyemnél* nagyobb erővel bír, a' szél és vizellet hajtására, a' sűrű nyálnak elosztatására; de a' nyavajatörösöknek annál veszedelmesebbnek tartják.

A' *Zeller* leves, nem tsak kedves ízéért dítséretes, hanem azért is, mivel az elgyengült szemeket megvidítja, és a' látást erősíti. Leveleinek kifatsart leve, a' fekélyeket tisztítja.

207. BAKTOPP.

(AEGOPODIUM)

A' *bigetsi Baktoppnak* Deákúl *Podagraria* vagy *Köszvényfű* nevet adtak. Mi okonn? nem tudhatni; talám köszvényes tagokat próbáltak vele gyógyítani. Ma semmi haszonra nem fordítódik.

208. SZÖMÖRTZE.

(RHUS)

A' *Szömörtzének* minden részei; kérge, levele, virága, gyümöltse fojtós ízűk, szorítók, és mérgességről gyanúsok.

Az *Etzet Szömörtze* gyümöltsével, szükségben ételt is lehet savanyítani; de legnagyobb haszna, melj tudva van, abbann áll, hogy kergéből, sőt leveléből is, a' *Tímárok's Vargák*, bőrkészítő tsávákat tsinálhatnak.

Kér-

Kérgének, levelének, 's gyümölcstének főtt vizével, a' hasmenést el lehet állítani, de nem bátorságos.

Öszvetört és feláztatott magvaival, a' bőrnék, ajakaknak, és végbélnek repedéseit, és a' vérző ínyeket kenegetni hasznosnak tartják.

A' sárga Szömörtzének fájából és kérgéből sárga festéket készítenek gyapjú festésre. Levelének főtt vizét, mint szorító szert, némeljek a' fájdalmas torok öblögetésére javasolják.

209. B A N G I T A.

(VIBURNUM)

Mind az *Ostormén*, mind a' *Kánya* Bangita Orvosi hasznai esméretlenek. Annyi bizonyos, hogy kérgeknek és leveleiknek szorító erejek van, 's annál fogva, főtt vizekkel a' torkot gargarizálni, 's az ínyeket öblögetni, hasznos lehet. Veszszejéből mindeniknek alkalmas pipaszárak telnek.

210. B O D Z A.

(SAMBUCUS)

A' földi Bodza olj 'közönséges Növevény, hogy nem termeszteni, hanem a' Szántó földekből irtani kell, mért a' hol elhatalmazik, a' földet hasznavehetetlenné teszi. Ha nyári forró hévségben száraitat tövig levagdadják, a' gyökerek kivész.

A' gyepű Bodza, a' gyepűk, garadják 's kerítések mellett szereti a' helyet, és igen hasznos fa. Ha ágát a' földbe ledugják, gyökeret vér, 's fa lesz belőle. Mindeniknek, 's kivált a' gyepű Bodzának nevezetes Orvosi hasznai vagynak.

Gyökerének és fájának legbelső héjja, erős hashajtó; t. i. A' legfelső fehér bőrét vagy héjját le kell vakarni; az alatt van egy zöld héjja, ezt is le kell vakarni, és félre vetni; azonn alól következik osztán az a' fejeres sárgás héjja, meljnek

nek hashajtó ereje van. Ebből ha két, három nehezéket levakarnak, 's vizet vagy bort töltenek reá, vagy fel is forralják és kifatsarják: ez az ital erős hashajtó, és néha egyszersmind hányató is, és különösen a vízibetegségben lévőknél használ.

Kikeletkor, minekelőtte levelezni kezdene, szokták a' bimbóit is megszedni, és Saláta közt megenni; ez is a' hasat megindítja és tisztítja. A' földi Bodzának magvai is, ha megtörik azokat, és borbann megáztatják, éppenn ezt tselekszik.

A' leveleinek oszlató ereje van, és vízdagamatokat vele borogatni igen jó. Ez a' borogatás, a' vak Aranyérnek fájdalmait is enyhíti.

Virágít, mikor nyíló féleln vagynak, némeljek megszedik, és tojásbann megrántvann, eledelt készítenek belőle; ez is a' hasat lágyítja, és könnyű székeket okoz.

Megszedett és megszáraztott virága, mindenütt esméretes házi orvosság, meljel mint enyhítő 's lágyító szerrel, mindenféle daganatokat és fájdalmas részeket kötöznek; theájával pedig, mint igen alkalmas izzasztó 's gőzöltető itallal, élnek, melj egyszersmind a' hasat is lágyann tartja. Ugyan ezzel a' fájós torkot is gargarizálják.

A' Bodza virágot szedni kell harmat száradtakor, és olyan állapotjábann, mikor a' fürtjénn még nyíló féleln való virági is vannak; ekkor a' fürtöket, árnyékonn, deszkákra vagy póltzokra kell eggyenként rakni; így mind színeket, mind szagjokat, mind erejeket legjobbann megtartják.

Megért bogyoínak kifatsart levéből főznek Roóbot vagy Liktáriumot; ez is igen jó haslágyító és izzasztó szer.

A' Bodza bélinek szorító ereje van, és a' sebek gyógyítására hasznos. Iljen ereje van a' Bod-

za fán termő gomba forma moszatnak is, melynek *füles* Kotson a' neve (*Tremella auricula*, *Peziza auricula* Linnei.)

A' kuru'soló Aszszonyok, a' földi Bodza gyökerét öszvetörvénn, fördőt főznek belőle; tesznek hozzá kender bugát és köles ondót is. Ezzel a' fördővel, fitzamodásból, rándulásból származott marjulásokat, in-sugorodásokat, és sántaságokat, tagadni nem lehet, hogy igen sokszor szerentsésenn gyógyítanak.

211. HALYÓGFA.

(STAPHYLEA)

Makkjai ízetlen bélűk, émelygősök; olajat lehet belőlök ütni. Orvosi haszna esméretlen. Ágai taplós bélűk, mint a' Bodza.

212. ÁTÁN.

(TAMARIX)

Gyökere és kérge szorító erővel bír. Főtt vize a' hasmenést elállítja. Hamvából lúgsót lehet készíteni, mely igen jó haslágylító, és vértisztító.

215. LÚDHÚR.

(ALSINE)

A' *gyenge* Lúdhúr, kertekbenn és szőlők sorjainn, mint gyom, bőven terem; hívesítő és vért vékonyító ereje van. Kifatsart levét bévenni a' belső hévségekbenn, kívülről pedig a' tüzes daganatokat vele lotsolni, hasznos.

Ha a' kólikábann szenvedőnek, lágymelegenn hasára kötik, annak kínjait megszünteti. Más nedves kötözések, iljen állapotbann, azért alkalmatlanok, mert meghűlnék, és ez által még kárt tesznek: ez pedig a' beteg hasánn még felmelegszik, 's akkor kell változtatni a' kötést, mikor a' melegsége terhére kezd lenni a' betegnek.

218. BOGLÁRPÓT.

(PARNASSIA)

Terem a' nedves rétekenn. Orvosi haszonra nem fordítódik; keserű ízénél fogva, gyomor erő-sítő, és vért tisztító lehet.

219. L E L L E G.

(STATICE)

A' *sziki* Lellegnek (és a' több fajoknak is) minden része fojtós ízű, szorító; azért a' hasmenés, orrvérfolyás 's a' t. ellen, hasznos szolgálatot tehet.

220. L E N.

(LINUM)

A' Lennek számos fajai közt, csak a' *házi* Len fordítódott, mind gazdaságbeli, mind orvosi haszonra. Ezt, vagy a' végre termesztik, hogy száraiból, gyóltsnak való fonalakat készítsenek; 's ezen tzelra sűrűnn vetik, hogy a' szárai szép vékony sугárok legyenek, és széllyel ne ágazzanak: vagy pedig a' végre, hogy magot bőven teremjen, meljéből olajat ütnek; 's ezen tzelra ritkásonn vetik, hogy annál nagyobb bugákat, 's egészségesebb magvakat teremjen. Terem pedig nálunk szálanként vadúl is, majd minden vidékenn.

Az öszvetört Lenmag, vagy Lenmag liszt, vagy pedig a' Lenmag pogátsa, igen hasznos mindenféle lágyító kötözésekre, hogy a' tüzes daganatokat, belső fájdalokat, és a' görtsöt eloszlassa. E' végre, egy kevés Bodzavirágot tévenn hozzá, téjbenn péppé kell főzni, és két ruha közt, lágy melegenn, a' fájdalmas tagra rakni.

Főtt vize pedig a' Lenmagnak, igen hasznos orvosság, a' száraz és görtsel járó hurut, vérpökés, kólika, vese fájdalom, égető vizellet, és vizellet rekedés ellen. E' végre, egy kalánnyi töretlen Lenmagot meg kell főzni egy meszszelely

vizi

vízben, egy kevés Tzitrom levét belé tsepegtetni, és meginni.

A' Lenmag olaj, nem csak eledelre, és más sokféle házi haszonra alkalmas, hanem annak igen jóltévé orvosi haszna is van. Nevezetesen: Ha valaki forróvíz által, vagy más módon, valami tagját megégette; siessen olajat, édes téjfelt, és tojás fejerét egyenlő mértékben öszvehabarni, és azt jó vastagon ruhára kenvénn, a' megégett tagot azzal borogassa.

Ha valakit a' méh, darás, vagy kígyó megtsipett; kenegesse a' tsipés helyét olajjal, egy fertály óráig, vagy tovább is.

Ha valaki mérget talált bévenni, igyon bővséggel olajat, és megszabadúl.

Ha az embernek Kristélyre van szüksége, tegyen a' Kristély vizébe egy kalánnyi olajat. Mind ezen esetekben pedig szükség, hogy az olaj avas ne legyen, mert külbenn kárt téssen.

A' jó tiszta Faolajat tartják ezen végekre legalkalmasabbnak; de annál a' jó tiszta Lenmag olaj nem sokkal alábbvaló; sőt más olajok is, melyeket Napraforgó magból, Mondolából, Mákmagból, Dióból, Mogyoróból, Szőlőmagból, Bikkfamakkból 's a' t. ütnek, ugyan ezen végekre alkalmasok.

Az égésekre, ha olaj nem vólna a' háznál, lehet a' helyett sotalan írósvajat is venni, csak hogy ez avas ne legyen; sőt már maga a' tojás fejeri, az olaj nem létét, alkalmasint kipótolja.

Az avas olaj, mindenféle férgeket, vagy megöl, vagy elkerget. A' megtetvesedett lúdat, pulykát, tyúkot, ezzel lehet meggyógyítani, ha feje búbját, szárnya tövét, és farát vele kenetik. Ha a' lónak, vagy szarvas marhának van iljen baja; a' gerintzét kell vele kenetni, a' farka tövéig.

Ha ezzel kenegetik a' marha hátát Május végén, és Junius elején, a' bögöly nem tojik a' hátába; 's így a' marha, a' következő esztendőben, a' bogárzással nem fog vesződni.

Ha a' Lenrongyot meggyújtják, és mikor lánggal ég, valami edénybe teszik; az edény fenekére izzad valami tsípős kozmás olajat. Ez az olaj, a' sümört és egyéb foltokat az ábrázatról elveszti, ha vele kenegetik.

A' *beka* Len theája hashajtó.

222. P O Z S G A. (CRASSULA)

Szorító ereje van, hasmenést, orrvér folyást 's a' t. elállít.

223. M I Z U R A. (MYOSURUS)

Íze tsípős, ereje eggy kevésbé szorító. Főtt vize a' hasmenésben hasznos; jó vele a' torkot is gargarizálni.

H A T H Í M E S E K.

231. H A G Y M A. (ALLIUM)

A' Hagymának sok fajai között, legközönségesebbek a' *veres* és *fog* Hagyma. Ezeket sokan nyersen is eszik sóval kenyérral; leginkább pedig ételeket fűszerszámozni velük. Mindeniknek ereje főképpenn valamely repülő erős olajból áll, melj a' főzés vagy sütés által, mindenikből elrepül, még pedig a' *veresből* annyira, hogy ez megfőve édes ízűvé leszsz. Mindenik gyomorerősítő, szél és gőzölgés indító.

A' *fog* Hagyma, ha forró vízzel megöntik, vagy téjbenn megfőzik: a' gyomorbann és belek-
benn

benn megiszaplott nyálkásságot felszaggatja, és az ott lappangó gilisztákat megöli.

Ha a' beteg ezt bévenni iszonyodnék: főtt vizét melegenni a' szükségládába kell tenni, és a' beteget arra ültetni. Ez a' gőz a' gilisztákat a' végbelekre menni kényszeríti, kivált ha gilisztaport is vett bé a' beteg. Ha varádits levelével 's magvával öszvetörük, és olajjal felkeverik; ez a' kenőts igen jó a' gilisztás gyermek hasára; mert a' gilisztákat tőle elhajtja. Ezen okból, ha a' gyermek a' zöld fog hagymát szereti nyersenn enni, nem kell tőle tiltani.

Meleg borral megöntve, a' vizelletet indítja, a' vesekőnek növését akadályoztatja, és ha az még apró, ki is hajtja.

Öszvetörve, vagy 'sarátnak alatt megsütve, a' bőrt megveressíti, a' tüzes daganatokat 's pokolvart eloszlatja. A' lábújjakonn megkeményült bőrt, meljet tyúkszemnek neveznek, és a' vaktetűt, ha reá kötik, elveszti.

Gyakrann a' siketülést is meg lehet vele gyógyítani, ha kinyomott levét pamutra tsepegtetvén, azt a' fülbe teszik, és ezt akkor nap ötször hatszor tselekeszik. Belől a' fül tőle megveressedik, igen fáj, matériáz, és meghámlik: de a' hallás viszszejő, ha csak a' siketségnek gyógyíthatatlan oka nints.

Útonn fog Hagymát hordozni, és eggy két gerézet ottann ottann bévenni hasznos, mert a' szokatlan víz ártalmától az embert megőrizi.

A' fog Hagymának inakat vidító ereje is van. Ha a' gyalog útas ezzel jól lakik, tovább győzi az útat. Azt tartják, hogy ha a' lovaknak fog Hagymát adnak, vagy a' zabolájokat vele megkenik, sokkal futósabbak.

A' *kígyós* Hagyma, formájára, hasznára, és erejére nézve, a' fog Hagymával egygez, sőt annál jobb ízű; azombann igen szapora, mert magváról is lehet vetni. Tsak az kár, hogy a' héjja lekoppad, és hamar megavasodik.

A' *veres* Hagymának, eledeli haszna, és orvosi ereje olyan mint a' fog Hagymáé. Ennek olaja sokkal repülőbb, mint a' fog Hagymáé, úgy hogy a' metéllés közben, távolról is, az orrot tekeri, és a' szemből könnyeket fatsar; de a' melj tsípős szag, a' főzés által, egészen elenyészik.

A' 'sarátnakbann megsült veres Hagyma, az ikrás húsok daganatját, és más daganatokat, hatalmasann lágyítja, oszlatja, és a' megérni valókát megérleli, ha vele borogatják.

A' péppé tört veres Hagyma, a' lábnek víz-daganatját is gyógyítja.

A' mézes lével készült Hagymaleves, sokszor a' sínlődő betegeket ételre hozza.

A' régi Rómaiak azt hitték, hogy a' veres Hagyma kinyomott levével való kenetetés, a' főnek megkopaszodott részénn haját nevel.

A' veres Hagymához hasonló erejük, kisebb vagy nagyobb mértékben, a' *Póré* Hagyma, *széleslevelű* Hagyma, *fátyolos* Hagyma, *bajúszos* Hagyma, *mogyoró* Hagyma, és a' *metélő* Hagyma, melj utólsónak leginkább tsak leveleivel élnek.

232. L Í L I O M.

(LILIUM)

A' *fejér* Liliom, ez a' gyönyörű illatozó virág, erős szagával némeljeknek terhekre van, mert a' fejeket megnehezíti. Átaljábann pedig, éjtzaka a' házbann tartani nem jó, mert akkor az illatja fő fájdalmat okoz.

Őszvetört, vagy zsarátnak alatt megsütött hagymás gyökere, a' daganatokat lágyítja. Szirmainak lombikonn vett vize az ortzát szépíti, és a' fejerfolyást szenvedőknek, az ágyékjokat vele kengetni hasznos.

Ha szirmait tiszta Faolajba béáztatva tartják, ez az olaj igen jóltévő orvosság a' nehéz szülésbenn, és a' méhnek sok más nyavajábann.

Az égettborba béáztatott szirmok pedig, igen jó sebgyógyító erővel bírnak.

Ha sárga porhonjait borba tészik, és úgy isznak róla: azt tartják, hogy ez a' Havitisztúlást segíti, és a' Sárgaságot gyógyítja.

A' tüzes, fogas, és turbán Liliom gyökerének haszna az, a' mi a' fejeré.

233. H A T K O T Ű.

(FRITILLARIA)

Ez tsak különös formájának és termetének köszönheti, hogy a' kertekben megszervedik; mert külömbenn ötet, kotú szaga 's bűdössége kellemetlenné teszi. Méz nedvénn is, melj mind a' hat szirmának kotújábann vagy gödrébenn bőven van, a' méhek nem kapnak.

Gyökerének haszna lehet a' daganatok enyhítésére, mint a' több hagymás gyökereknek, meljek ezen Seregre tartoznak; de még ez ideig vele valamely különös nyavajának gyógyítására próbát nem tettek.

234. NYAKAGYAR.

(ERYTHRONIUM)

Ennek hagymás gyökerének is daganatokat lágyító ereje van: de sem erre, sem más ezen természeti rendű hagymás gyökérre nem szorúl az ember, mikor hagymája van.

235. T U L I P Á N T. (TULIPA)

Gyönyörű virágáért, és színének 's formájának sokféle játékiért, a' pompás Tulipántot kertekbenn termesztik; de szaga nints. Hasonlóképpenn gyökerének is íze nints, és Orvosi hasznára sem tudatik. A' ki akarja, meg is eheti, nem árt néki.

236. S Á R M A. (ORNITHOGALUM)

Hagymás gyökere közelít a' Hagyma ízéhez, 's azért a' megszorúlt szegény emberek nyersenn is, főve is eszik, orvosolnak is vele, úgy, mint a' hagymával.

Linné azt gyanítja, hogy az *Úri Sárma* hagymás gyökere vólt az, meljről emlékezet van 2 Kir. 6 : 25. meljet *galamb ganéjnak* hívtak.

237. T S I L L A. (SCILLA)

A' hagymás gyökerű Liliomos virágok között, a' *tengeri Tsilla* legerősebb, és az Orvosi hasznára nézve legnevezetesebb. Terem a' földközép Tenger partjai körül; 's itt azért említődik; mivel nem lehetetlen, hogy nálunk is a' fővenyes szíkekenn találtatik. *Tökotsánja* hosszú: virágzik a' levelezés előtt fürtösönn: murvái szálasok, középenn bötökösök, és bötökönn meggyököntek, felgömbültek, alól pillempátyosok.

Gyökere ökölnyinél is nagyobb, nyers korábban igen keserű, erős, émelygős ízű, sőt mérges. Levagdadják szeletekre, tsont- vagy fakéssel, és megszáraztva elteszik hasznóra.

Ez igen hatalmas nyálkásság oszlató, mejjtisztító, 's vizellethajtó szer, és a' makats szorulásokból származott kólikábann, mindenféle vízi-betegségbenn, fúladozásbann, mejjgörtsbenn, és egyebekbenn nagy hasznú orvosság; de a' vele való

való élés módjának kirendelését, csak tanult Orvosokra kell bízni; mert ha az eltévesztődik, hányást, hasmenést, és kiállhatatlan kinokat okoz. — Több fajaival a' Tsillának még próbát nem tettek.

238. MAGZATING.

(ASPHODELUS)

Az ágas, és sárga Magzating gyökeréből, sok apróbb gumók terjednek széljel. Ezeknek főtt borát hasznosnak tartják a' vizellet és havitisztulás indítására; vízi betegség gyógyítására; magokat pedig a' gyöker gumókat öszvetörve, a' daganatok érlelésére.

240. NYÚLÁRNYÉK.

(ASPARAGUS)

A' Spárga Nyúlárnyék vadúl bőven terem, a' kertekben is nálunk könnyű természetű, vagy magváról, vagy csak egynéhány tövet a' mezőről a' kertbe bé kell vinni, és porhonyó földbe elásni.

Ennek gyenge jövéseit szokták húslével, és más módon is elkészítve enni, mint kedves ízű eledelt. Igen jó vértisztító, és vizelletindító eledel ez; hanem azt jegyzték meg némeljek rólla, hogy a' köszvényeseknek, az aranyérre, és vérpökésre hajlandóknak ártalmas, és hogy a' vele való bőv élés az Aszszonyokat meddökké, ellenben a' férjfiakat tenyészökké teszi.

Gyökerének rojtos szálai húsosok, ezek is oljan hasznók és erejük, ha tavasszal, vagy őszszel ásódnak fel, mint a' jövések.

241. GYÖNGYVIRÁG.

(CONVALLARIA)

A' májusi Gyöngyvirágnak kellemetes szaga, az érző inakat vidítja, az Életerőt ébreszti, az elmének is nagyobb elevenséget ad, és a' guttaütést távoztatja; nagy kár, hogy a' megszáradással ez a' szag és erő, benne meggyengül.

Ha az eleven virágít jó borral felgyúrvánn, lombikonn kifőzik; ez igen jó szélűző, sőt szívet, elmét erősít, szédülést távoztat.

Ha ebbe egy kevés Szalamia spiritust (*Spiritus Salis Ammoniaci*) töltnek, és azzal a' nyavajatorósnek hátagerintzit kenegetik, sokkal kisebb mértékben fordul elő a' nyavajakiutes, és megesik, hogy egészszenn el is marad.

A' Gyöngyvirág etzetet nehéz-nátha ellen az orrba szívni javallják, és ugyan ez a' főfájást is enyhíti, ha vele a' vakszemeket kenegetik. Kivált pedig a' rettegésekben, rebegésekben, félenkségekben, ha ezek képzelődésből, vagy valamitől való iszonyodásból származtak, ez az etzet a' legjobb házi orvosság, ha azt a' beteg egy kevés vízzel felelegyítve gyakrann iszogatja. Virágának kifatsart levével a' szemeket kenegetni hasznos.

Száraz virágának pora, az erős ptrüszköltetés által, a' főt tisztítja.

A' *sokbötökű*, a' *széleslevelű*, és a' *fürtös* Gyöngyvirág gyökere sebgyógyító; főtt borát, a' szakadások gyógyítására dítserik; péppé törve a' vert testet meggyógyítja; kifatsart leve a' bőrt a' sömörtől, kosztól, szeplőtől 's a' t. tisztítja.

242. PÓLIÁNT.

(POLIANTHES)

A' *Tubarósa* Póliántnak erős illatja, némeljeknek terhekre van. Éjjel a' házbann tartani nem jó, mert főfájást okoz. Orvoslásra nem fordítódik.

243. JÁTZINT.

(HYACINTHUS)

Ennek némelj fajait szép tavaszi virágiért kertekben termesztik. A' Játzintnak minden részében nyálkás nedvesség van. Orvosi haszonra nem fordítják, mert gyanúsnek tartják.

A' *Pésmá* Játzintnak gyökere igen erős hányató.

244. Á L O E S.

(ALOE)

Ennek sok fajait termesztik nálunk az Uraságok kertjeibenn: hazája pedig, a' földnek meleggebb része. Ott, a' szárölelő Áloesből, meljnek levét kifatsarják, 's a' nap melegénn megsűrítik, készítik azt a' setépej színű gyanta forma Áloest, meljet a' Patikákbaann tartanak. Legjobbnaak tartják azt, melj az Arabia alatt lévő Soccotara nevű Szigetbenn terem, és készül; ámbár a' másutt termőnek is tsak az az ereje és haszna.

Ez az Áloes, keserű ízű, hevítő, a' Sáfránhoz hasonló szagú: ereje pedig belsőképpenn hasajtó, gyomorerősítő; külsőképpenn, ha porát az eves sebekre, és a' revesedő tsontokra hintik, vagy a' megtüzessedett könyhező szembe fújják; azokat meggyógyítja.

Különös az Áloesnek tulajdonságábann az, hogy ebből két vagy három gránnak, éppenn az az ereje van a' testbenn, mintha az ember 15 vagy 20 gránt venne bé; ha pedig ennél is többet vészen valaki, kínos hastekerést okoz.

Különös továbbá az is, hogy a' gyomorbann, és vékony belekbenn, ennek semmi tisztító erejét nem lehet tapasztalni, hanem tsak a' vastag belekbenn, és kivált a' végbélbenn, és hogy egyszerű bévétel, egyg széknél többet nem tsinál, az is pedig nem híg, a' minéműt a' más purgáló szerek okoznak.

Minthogy főképpenn a' végbelet ingerli, ez által a' megrekedtt aranyeret, sőt néha a' havitisztulást is elindítja; és éppenn ezért, a' gyakori vele élés, az aranyerre hajlandó személyeknek igen veszedelmes; veszedelmes a' száraz természetűeknek, a' borral bővenn élőknek, a' vérpökésre hajlandóknak, a' terhes Aszszonyoknak is; hanem a' bőv nedvességű, és puha testű személyeknek

lyeknek hasznos lehet; de jobb e' nélkül átaljában ellenni, mert a' mi hasznot ez tehet, azt, más bátorságosabb szerek sokkal jobban teljesítik.

Az Áloest pilulákban szokták beadni, és némelyek azt hiszik felőle, hogy a' megrekedt aranyeret elindítja, a' folyót pedig megrekeszti.

Az Áloes a' kutyáknak, matskákknak, rókáknak halálos méreg.

247. K Á L M O S.

(*ACORUS*)

Az *orvosi* Kálmos, terem a' tavakban; megszáraztott gyökerének hevítő, és ingerlő ereje van. Ha az ember ezen gyökérből vagy nyersenn, vagy tzu'korral bétsinálva (a' mint a' Patikákban készítik) két, három nehézéket béveszen; a' gyomrát erősíti, az emésztést segíti, és a' szokatlan víz ártalmától megmenti.

A' mindennapi, és harmadnapi hideglelésekben is használ; de gyakran élni vele nem jó, mert nagyon hevít.

Főtt vizével a' revesedő tsontokat mosni hasznos.

249. B O R B O J A.

(*BERBERIS*)

A' *sóska* Borbojának érett gyümöltse, kedves savanyú ízű, hívesítő, senyvedésnek ellent álló erővel bír, tzitrom savanyúság helyett lehet vele élni, és vele Puntsot is készíteni.

Kinyomott leve, a' rothasztó, vagy hagymázos, és ragadó hideglelésekben, és vérhasban igen hasznos orvosság.

A' Patikákban készítenek belőle kedves ízű szirupot, és jogátsákat; ezek is igen jók a' rothasztó hideglelésekben, és hasmenésben.

Példák vagynak reá, hogy a' hasmenés miatt elalélt, és halálhoz közelítő beteg, ez által gyógyult.

Ezen gyümölcsökből, az egészségesek is, kedves ízű és egészséges mártásokat készítenek.

Tserjének közepső zöld héjja hashajtó; az azonnal alól lévő sárga héjának theáját pedig, sárgaság ellen dítserik.

Gyökerének héjja a' fát, gyapjút, szattyánt szép sárgára festi. — Tserjéje eleven sövénynek igen jó.

252. L Ó R O M.

(RUMEX)

A' *paréj*, *sós*, *tompa*, *vízi*, és *havasi* Lóromnak gyökere keserű fojtós ízű, hasonlít a' Rhabarbarához, erősítő, sebgyógyító, vértisztító erővel bír, és a' bőrnek nyavajait, rühöt, fakedékokat, főtt vizével mosogatni hasznos.

Különösen a' *vízi* Lórom gyökerét igen dítserik a' skorbút, és száj büdösség ellen.

A' *havasi* Lóromot *Barát Rhabarbarának* is hívják, mivel hajdani a' Barátok ezt természeték, és éltek vele Rhabarbara helyett; de a' Rhabarbarának sokkal külömb ereje és hasznia van.

A' *Kertisóska* és *Erdeisóska* Lórom leveleinek savanyúsága esmérates; és kedves ízű egészséges ételeket készítenek velek. Ezeknek kifatsart levek, a' rothasztó, vagy hagymázos hideglelésekben, 's hasmenésekben, igen joltévő orvoság.

254. Z Á S Z P A.

(VERATRUM)

A' Zászpának gyökere mérges, és azért vele belső orvosságul élni, nem bátorságos. A' régiek azt hitték, hogy ez a' kábúlást, örülést, melancholiát, dühösséget, nyavajatorést meggyógyítja; és ennél fogva némely mostaniak is, mikor ezen nyavajákban másfele orvosság nem használ, adnak a' betegnek a' porából 3—20 gránig, nem magát a' port, hanem annak theáját mézzel és etzettel elegyítve. —

A' gyökerének pora igen erős ptrüszköltető, és azért veszedelmes: mindazáltal más ptrüszköltetők közzé elegyítik néha, mikor azokat erősebbekké akarják tenni.

Külsőképpenn, a' főtt vizével való mosogatást javallják némelijek, a' sikettségbenn, örülésbenn, nyavajatórésbenn, rühbenn, tetvességbenn.

Ha gyökerének porát, lisztel 's mézzel öszvekevervénn, pógátsákat tsinálnak belőle: az egerék, és patkányok elvesznek tőle; a' téjbenn áztatott porától pedig a' legyek.

255. K I K E R I T S.

(*COLCHICUM*)

Ennek virága, magva, és gyökere mérges. Némelijek próbálták a' gyökerét, vagy pergelés, vagy etzetbenn áztatás által gyengíteni; és a' betegnek beadván, vizellethajtó erejét tapasztalták.

A' Törökök, mikor leakarják magokat részegíteni; ennek virágát teszik a' borba, és azt a' Muhamed ellenére megiszszák.

H É T H Í M E S.

259. B O K R É T Á F A.

(*AESCULUS*)

Ezen szép fának kérgét, megpróbálták szerentsésenn a' Khina helyett, a' hideglelések gyógyítására fordítani, és azt tapasztalták, hogy még erősebben ellene áll a' sényvedésnek, rothadásnak, mint maga a' Khina. A' vele való élésbenn legjobbnak találták azt a' módot, hogy fél nehézék porra töltenek lágymelegenn Patikai fahéj vizet, és azt eggy 's két nap rajta tartván, ezen vízből adnak a' betegnek, minden három órábann Hatvan tseppet.

Meg-

Megszáraztott gesztenyét ha liszté törik, és bőv vízzel felkavargatván, szitánn általbotstáják, a' mi abból fenékre száll, és leülepedik; jó keményítő leszsz, meljből a' Könyvkötők igen alkalmas tsirézt készíthetnek, meljet a' moly nem bánt: a' vize pedig, felforraltatván, mosásra olyan, mint a' jó szappanos víz.

Ezen gesztenyékét a' Sertések nyersenn nem szeretik: de ha eleinte megforrázzák, lúgozzák, vagy áztatják; azután nyersenn is megeszik.

Ez a' fa Indiákról jött hozzánk; magváról lehet szaporítani.

N Y Ó L T Z H Í M E S E K.

261. TSÉSZÉKÜRT.

(OENOTHERA)

A' *Ligetéke* Tsészékürtről azt írják, hogy Virginia a' Hazája, és onnan hozták Európába, 1614-dik esztendőbenn, és kezdték termeszeni kertekben, elédeli haszonra; t. i. a' leveleit salátának, a' gyökerét répának, mért két esztendő plánta, mint a' Petre'selyem, és első esztendejében nem virágzik.

Meglehet, hogy az előtt Német Országban, és napnyugoti Európában nem vólt; de hogy nálunk ne lett volna, nem lehet hinni; mert p. o. a' Debreczeni és körül belől lévő erdőket és ligeteket sok mértfőldékig úgy elborította, hogy alig van nála eggy eggy közönségesebb plánta; és hogy oda a' kertekből került volna, nehéz gondolni.

Orvosi haszna nints tudva: de némely gazdák igen hasznos orvosságnak tartják ezen plántát a' Sertés dög ellen, ha t. i. ezt azoknak itató vályókba tészik.

264. Á F O N Y A.

(VACCINIUM)

A' *fekete* Áfonya terem sűrű erdőkbenn, érett bogyója fekete, savanyú, 's eggy kevésbé fojtós ízű. Nyersenn, vagy megszáraztva és porrá törve, hasznosann lehet vele élni a' hasmenés ellen, ha az a' beleknek nagy eltágulásától származik.

Leveleiből öntött theát is jó inni, hasmenés ellen. Szokták bogyóival a' bort is veresre festeni.

A' *veres* Áfonya, éppenn ezen orvosi hasznokra nézve, a' feketénél jobb. Sőt ennek tzu'korral bétsinált bogyóival, hasznosann lehet élni, a' hagymázos és forró hideglelésekben is.

A' *föltos* Áfonyának (melj a' hidegebb részekben, nedves lapályokon terem) dértsipte bogyója, olyan hasznú, mint a' *veres* Áfonya.

265. H A N G A.

(ERICA)

A' *reptsén* Hangának, öszvehúzó és szorító ereje van, meljnél fogva némeljek, virágának theáját, a' fejerfolyás ellen ditsérik.

266. J Á V Ó R.

(ACER)

A' *Feketegyűrű* Jávorból pipaszárákat készítenek; a' héjját pedig lehántván, erősen megfőzik, és a' levébe gálitzkövet és gummit tesznek, 's ténta lesz belőle. — Ebből megtettzik, hogy a' Feketegyűrű kérge öszvehúzó keserű szer; és megérdemlené a' próbatételt.

A' *Juhar* Jávornak szép fejer szívós fája van, a' szű meg nem eszi; alkalmas páltzának, hegedűknek; és az Esztergályosoknak minden munkájokra. A' gyökere szép habos, betses puskaágyak készülnek belőle. —

A' *jókori* Jávort szép leveleiért kedvelik a' kertekben. —

A' *fodor* Jávör alacsony tserje, eleven sövénynek igen alkalmas, a' fája pedig betses a' furnírozásokra.

268. B O R O S Z L Á N.

(DAPHNE)

Ennek minden fajai erősen mérgesek. Ha valaki a' bogyóit öszverágja, bár ha el nem nyeli is, a' száját és torkát erősen égeti; sokszor belék gyúladását, halálos hányással együtt, okoz.

Orvosi haszonra fordítódik, a' *farkas* Boroszlán ágainak, de sokkal inkább a' gyökerének héjja, vagy kérge. Főtt vizét vagy theáját, hányatózélből bévenni veszedelmes, mert könnyen halálos hányást okoz.

Ha a' gyökere héjjából, két latot hat itte vízbenn főznek, mind addig, míg az négy itzenyre le nem fő: sok tanult Orvosok hasznosnak tapasztalták, ezzel mosogatni a' köszvényes kitsztorodásokat, ha még azok nem régiek, és a' rák nemű fekélyeket.

Ugyan ezen vizet, ha két három lat édes gyökeret is főznek közzé, hasznosnak találták belsőképpenn, a' bőrnek frantzú nemű fakadékibann, és az éjjeli tsontfájdalmakbann, ha a' beteg naponként megiszik mintegy másfél meszszyet négy ízbenn.

Ezen gyökernek kérge, oljan tsípős matériával bír, hogy ha a' testre teszik, a' bőrt széllyel eszi, és folyó sebeket tsinál. Ennél fogva, a' tanult Orvosok, mikor arra van szükség, hogy a' megrekedt tsípős matériát, a' nemesebb részekről, p. o. szemről, fülről 's a' t. más bátorságosabb helyre szívassák, vagy lassanként a' testből kitakarítsák, tudnak ezzel, az ember karján, vagy lábikráján, folyó sebeket tsinálni.

Etzettel t. i. megnedvesítvénn, megpuhítják a' kérget, rátészik a' testre, azt befedik borostyán, vagy tze'kla, vagy káposzta levéllel, és két három nap alatt készenn leszs a' folyó seb; meljet a' kéregnek tovább tovább való rakásával annyira nevelnek, a' mennyire a' szükség kívánja.

271. TZIKKSZÁR.

(POLYGONUM)

A' *vidra* Tzikkszár gyökerének theája és főtt vize, jó enyhítő, és a' tsípős nedvességeket édesítő ital, a' hosszas betegségekben, és forró nyavajákban is. Oljan erejű, mint a' Patikai Szaszszaparilla.

A' *hódos* és kivált a' *borsos* Tzikkszár levelei, igen tsípős ízűk; a' honnan nyersenn öszvetörve, jó oda borítani, a' hol szükség a' bőrt megtüzesíteni. A' férgeket, legyeket elúzi, és azért szokták a' lovak sebeit vele mosogatni.

A' *tekert* Tzikszárnak gyökere, erősen szorító, és a' tanúlt Orvosok élnek vele, sárga Tarnitsal elegyítve, Hideglelések gyógyítására.

Vizzel vagy borral öntött theája és főtt leve, hasznos a' hasmenésnek, vérhasnak, felettébb való havitisztúlásnak megállítására; és az idétlen szülésre hajlandók, vele hasznosan élhetnek.

A' *Portsin* Tzikkszár, a' barmoknak kedves eledel; de gyengénn szorító erejére nézve, hasznos orvosság is, mind az embereknek, mind a' barmoknak.

A' vérhasbann, vérpökésbenn, és vérvizellésbenn, a' theája hasznos orvosság; és a' hasmenésbenn, kötözgetni a' fűvével a' hasat és vékonyokat, igen jó.

Ha a' marha vért huggyozik: ezen fűvet öszvetörvénn, tsinálnak belőle golyóbisokat, és béteszik néki.

A' *Pohánka*, *Tatárka*, és *Szulák* Tzikkszárnak (*Kruppa*) lisztes bélű magva van, és eledei haszonra termesztik. Megterem a' legsoványabb helyenn is.

272. T Z I L L Á R.

(*PARIS*)

Gyökere hányató erővel bír, és ennek porából, a' fájdalmas hasmenésekben, ha bévesznek két harmadrész nehézéket, oljan hasznos, mint az Ipekakuána. Az egész plánta bódító szagú; öszvezúzott leveleit a' pestises gugákra szokták rakni.

K I L E N T Z H Í M E S.

275. R A B A R B A R A.

(*RHEUM*)

A' *patikai* Rabarbara terem Á'siábann; de lehet nálunk is termeszteni, és az, az Á'siainál nem alábbvaló, sőt jobb, mert amaz gyakrann vagy féregrágtá, lyukatsos; vagy nem jól száradt, és belől fekete. A' jósága abból tettzik meg, ha ketté töretvénn, belől szép sárga, és veres erekkel van tarkázva.

Ez igen jó, tsendes, és bátorságos hastisztító, és egyszermind erősítő orvosság mindeneknek, még a' gyermekeknek és terhes aszszonyoknak is, kivált pedig az oljan személyeknek, a' kiknek belső részeik eltágultak, meggyengültek, és a' miatt szenvednek szorúlást, minéműiek gyakrann a' fejrífolyásbann és hipokondriábann szenvedők, a' terhes aszszonyok; és az aranyérre a' miatt hajlandók.

Némelj hasmenésekben ez igen jó orvosság; mert a' tsípős matériát és nyálkát kitakarítja, és egyszersmind, öszvehúzó erejével, a' beleket erősíti, nem gyengíti, mint más hashajtó szerek.

A' hosszús hasmenésekben ártalmas volna, ha úgy adnák, mint hashajtót; de ha olyan kicsiny mértékben adják, hogy hashajtó ne lehessen; akkor mint erősítő, igen jó orvosság. Némeljek az epesáros vérhasban is javallják, de abban mások veszedelmesnek tartják, kivált ha az gyúladással együtt van.

Lehet hát a' Rabarbarát bévenni, vagy olyan tzelből, hogy székeket okozzon, vagy abból, hogy a' hasat lágyann tartsa, és a' mellett a' beleket erősítse, a' nyálkától tisztítsa; és ez tsak attól függ, hogy többet vagy kevesebbet veszen belőle az ember.

A' hasnak lágyann tartása végett, az útasok, 's némelj idős emberek, darabokban sebjekben hordozzák, és ottann ottann ráögögták.

A' Rabarbarát leginkább porbann szokás bévenni; azt t. i. kevés vízzel felkeverik, és megiszszák. A' gyermekeknek mézbe keverve lehet béadni. A' meglett emberek, hashajtás végett, bévesznek fél vagy egész nehézéket is; a' tsetsemő gyermekeknek elég 8 grán, a' nagyobbaknak többetske, az idejek szerint.

A' kis gyermekeknek leginkább szokás adni a' Patikában, *mezei Katáng* gyökerével együtt készült szirupot (*Syrupus Cichorei cum Rheo*), a' melj jobb volna, ha a' Katáng belőle kima-radna.

A' Rabarbaráról meg kell jegyezni, hogy mivel ez egyszersmind öszvehúzó, szorító, és egy kevéssé hevítő erővel is bír: ezen az okon, a'
has-

hashajtás után, rendszerént szorúlást okoz, és a' száraz belső részű embereknek, 's általjábann minden forró nyavajákban, és a' vérhas kezdetiben ártalmas.

T Í Z H Í M E S E K.

277. E Z E R J Ó.

(DICTAMNUS)

A' *köris* Ezerjő terem az erdőkbenn. Ennek gyökerének, (meljet tavasszal kell ásni), belső héjja keserű, fűszerszámos, erős szagú; vízzel öntött theája vagy főtt vize erősíti a' szívet, gyomrot és beleket, a' nyálkásságot felolvasztja és elosztatja; a' honnan, a' giliszták ellen, a' havi tisztulás rendelettségében, és a' nyálkásságból származó rázó hidegekben jó orvosság. Szokták beadni porban is egy nehézéknit.

278. R U T A.

(RUTA)

A' *szagos* Rutát kertekben természetik, és virágzás előtt leveleit megszedvén, azokkal élnek orvosi haszonra.

A' Ruta, egy az inakat erősítő, görtsoszlato, izzasztó, havitisztulást segítő, és senyvedésnek ellentálló hatalmas szerek között. Vízellet és szelet is hajt, és a' méregnek ellent áll.

Az anyaméh görtsben, a' Hipokondriában, nyavajatörésben, Skorbutban, hasznos orvosság.

Azt tartják róla, hogy a' ragadó nyavajákban és pestisben, a' Ruta etzet nagy óltalom.

Szokták pedig bévenni, vagy a' kifatsart levéből két latot, vagy a' theáját iszszak, vagy magát a' levelét megeszik, vagy kristélyre és feredőkre is fordítják.

Külsőképpenn: ha a' nyavajatorősnek újjai közit ennek levelével dör'sölik, kenegetik; tartóztatja és kisebbíti a' nyavaja kiütést.

Ha levét a' homályos szembe tsepegetik, ha az abba mártott pamutot, a' fájó és nehezenn halló fulbe tészik; ha borbann főtt levével, az orrbann, szájbann, 's egyébütt lévő rothadó sebeket mosogatják, vagy öszve tört nyers leveleivel borogatják: ezeket meggyógyítja.

A' terhes aszszonyok, a' Rutától, és minden oljan szerektől, meljek a' havi tisztulást nagyon ingerlik, őrizkedjenek.

279. SZURDANTS.

(TRIBULUS)

A' *sulyom* Szurdants gyümölcseinek, a' megennyvesedett nedvességeket, és a' testnek romló féleln való részeit felolvasztó, és eloszlató erőt tulajdonítanak; és azt hiszik, hogy ha főtt vizével, a' ház földjét vagy padimentumát öntözik: a' balhákat elűzi.

281. RO'SDABURA.

(LEDUM)

A' *motsári* Ro'sdaburának, bódító, kábító, főfájást okozó ereje van. Néha fordítják a' tetveknek elvesztésére, és a' rühö főtt vizével mosogatják.

Ha a' Serfőzésbenn a' komló közzé elegyítik: a' Ser nagyon részegítő és bolondító leszsz tőle.

Vízzel vagy téjjel főtt levét, a' fojtó vagy szamar hurutbann, és az azzal való gargarizálást, 's magával a' fűvel való kötözést, a' torokdagadásbann jónak találták.

283. KUKOJ T Z A.

(ARBUTUS)

A' *fanyal* Kukojtza, terem a' magas bértzekenn, de a' homokos sovány erdőkönn is; öszvehúzó, szorító erővel bír.

Ennek leveleinek porát, nem régebenn dítserni kezdték, a' vesébenn és hólyagbann lévő kő ellen: de sok tanúlt Orvosok próbákat tévénn vele, hasznát nem tapasztalták.

284. K Ö R T I K E.

(PYROLA)

A' *tsahajsz Körtike*, (és a' több fajai is), öszvehúzó és erősítő erővel bír, és a' sebek gyógyítására hasznos. Öntött theáját a' vérfolyások, a' fejerfolyás ellen, és a' gyúladt torok gargarizálására igen dítserik.

286. K Ö T Ö R.

(SAXIFRAGA)

Ezt a' régiek vizellethajtónak tartották; borbann főtt levét, a' kő és fővény ellen igen dítserték, és deák nevét is ezen erejétől adták: de a' próbatételek azt meg nem bizonyítják.

289. SZAPPANFŰ.

(SAPONARIA)

A' *tajtékszó Szappanfűnek* megszáraztott gyökerét, ha megfőzik, *tajtékszik* mint a' szappanos víz, és lehet vele ruhát is mosni.

Orvosi haszonra is igen jó; mert ízasztó, vizellet - havitisztulás - és giliszta - hajtó erővel bír, és a' tsípős nedvességeket a' testből kitakarítja.

A' sínlódó betegeknek, és a' frantzúbann vesződőknek vele élni hasznos.

Külsőképpenn, a' rüheseknek, hasznos mosóvizet és fürdőt lehet belőle készíteni.

Az idegen országi Szaszszaparilla semmivel se jobb nála.

290. SZEGFŰ.

(DIANTHUS)

A' *pompás Szegfűt*, szépségéért és kedves illatjáért, természetik a' kertekbenn; szirmaiból etzetágyat tsinálnak: de orvosi haszonra nem fordítják.

dítják. Egyébaránt, öszvehúzó, erősitő, sebgyógyító ereje van.

298. S Z A K A.

(*SEDUM*)

A' *Bablevelű Szaka* húsos levele, nyálkás, és eggy kevésé savanyú ízű, hívesítő erővel bír. Öszvetört leveleivel, a' vakaranyér tsútsorodásait, a' körömmérget, pokolvart, és más veszedelmes fekélyeket borogatni hasznosnak tartják.

A' *borsos Szaka*, tsípös ízű, vérhígító, hányató, és vizellethajtó erővel bír. Némelijek a' negyednapi Hideglelésbenn, Skorbutbann, és Vízi betegségbenn, hasznosnak tartják; és külsőképenn, a' hólttetem elosztatására dítserik.

299. S Ó S D I.

(*OXALIS*)

A' *madár Sósdí*, terem sűrű erdőkbenn, levelei kedves savanyúsággal, hívesítő és senyvedés ellen való erővel bírnak. Savanyúságával igen egészséges savót lehet tsínálni, ha azt forró téjbe teszük, melj a' rothasztó Hideglelésbenn jóltévő orvosság.

A' Patikákbann ebből készült Só, az epesáros, rothasztó, és forró hideglelésekben hasznos, és az égető vizelletet meggyógyítja.

304. V É R F Ü R T.

(*PHYTOLACCA*)

A' *Ber'sen Vérfürtöt* természetik kertekbenn. Az egész plánta tsípös, rágó erővel bír; gyökérét, mint hashajtót, a' kuru'solók beadják a' betegnek, és sokszor megölik vele.

A' nyers leveleiből kifatsart levet, vagy a' bogyóiból főzött pépet, ha azt a' levelénn széljel kenik, a' ráknemű sebekre dítserik.

Bogyóinak veres levével Bort festeni, veszedelmes vakmerőség.

TIZEN-

TIZENKÉTHÍMESEK.

305. KAPOTNYAK.

(ASARUM)

Ha szükség volna is a' plánták közt keresni hányató orvosságot: úgy se szorúlnánk az Améri-
kai Ipekakuánára; mert annál, a' sűrű erdőkbenn
termő Kapotnyak nem alábbvaló.

Gyökeréből vagy annak porából 7—10 grán
jó hányató; vagy ha leveléből 10—15-töt vészen
az ember, estve vizet tölt reá, és meleg helyenn
tartja; reggel a' vizet leszűri; ennek is az a' mun-
kája van. De a' plántái hányatóknál jobb a' Pis-
kóltzal készült hányató borkő (*Tartarus emeti-
cus*); a' Kapotnyakot pedig más haszonra lehet
fordítani.

Ha megfőzik, elveszti hányató erejét; de jó
izzasztó, és vizellet hajtó leszsz, a' belső dugulá-
sokat megnyitja, és a' negyednapos, és más na-
pos hideglelésekben, és a' vízbetegségben,
hasznosonn élnek vele. A' gyökeréből fél latot,
akár a' leveleiből egy latot, megfőznek egy
meszely vízben, míg félig elfő, és azt adják bé
a' betegnek, minden két órábann fél findzsával.

A' pora igen jó ptrüszköltető, és a' szem tü-
zessedésben estvénként szívni belőle két, legfel-
jebb három gránt, igen hasznos, sokszor a' fog-
fájást is meggyógyítja; mert az orronn sok ned-
vességet takarít ki.

307. PORTSIN.

(PORTULACA)

A' kövér Portsinnak vért vékonyító, vizellet
indító, és hívesítő ereje van. A' vizellet tsípössé-
gét meggyógyítja, az epesáros, és hagymázos hi-

deglelésekben hasznos. Szokták enni saláta gyanánt, vagy levesben.

308. F Ü Z É N Y.

(*LYTHRUM*)

A' réti Füzény íze, először egy kevésbé öszvehúzó, azután pedig nagyon nyálkás. A' hosszas hasmenésben, és vérbenn, a' melj a' beteg elgyengülése miatt nem akar szünni, hasznosnak tapasztaltatott.

A' gyökerének, és leveleinek porából szoktak beadni reggel, és estve is 20—22 gránt, vagy megfőznek gyengénn egy latot egy meszely vízben, és abból adnak minden két órában egy kalánnal.

309. P Á R L Ó

(*AGRIMONIA*)

A' bojtorjános Párlónak levele sós, kesernyészű, és egykevéssé öszvehúzó; nyers korában jó, de gyenge szaga van.

Theája a' gőzölgést segíti, 's a' belső részeknek, tüdőnek, májnak, lépnek dugulásait nyitja.

Friss levelét öszvetörve hasznosnak tapasztalták a' ráknemű sebeknek borogatására.

310. R E Z E D A.

(*RESEDA*)

A' fogas Rezeda mikor megszárad, egészenn megsárgul, a' fejer tzérnát sárgára, a' kéket pedig zöldre lehet vele festeni. Gyökere a' vér tsípösségét gyógyítja, a' fájdalmat enyhíti, és a' belső rekedéseket oszlatja. Azt mondják, hogy ha a' hideglelésnek karjait kötözik vele, a' hideglelés elmarad.

A' reptze Rezeda oszlató, és fájdalom enyhítő erővel bír, a' tüzes daganatokat szokták vele borogatni.

A' szagos Rezedát, kellemetes illatjáért, kertekben természetlik, de ha egyszer békap, önként is terem mint gyom.

311. SZETTYIN.

(EUPHORBIA)

A' Szettyinnek minden fajaiból, ha megsérődnek, téj forma nedvesség szívárogi ki, a' melj mérges, égető, a' bőrt megtüzesíti, ki is sebesíti; és azért a' szümöltsöket, és a' lábújjonn lévő tyúkszemnek neveződött töréseket, vele kengetvénn, el lehet veszteni. Tsak ebből is lehet gondolni, mitsoda munkája van ezen plántának a' belekben, ha az ember bévészi, t. i. kegyetlenül purgál, és kínos rágásokat 's halált is okoz.

Szokták mindazáltal néha eggynéhány fajait, nevezetesenn a' *nagysár*, és *kissár* Szettyint, 's többeket is Orvosi haszonra fordítani, úgy, hogy a' gyökerének héjját, igen erős etzetben áztatják huszonnégy óráig, azután megszáraztják, porrá törik, és adnak belőle 15—20 gránt; vagy az egész plántát szabad levegőégen száraztják tíz Hónapig, 's annak a' porából adnak ugyan annyit; vagy pedig a' Sárfű magvából adnak bé 9—12 szemet. Példák vagynak reá, hogy a' vízbetegségben, mikor már semmi egyéb nem akart használni, ezt adták bé, és 'szörnyű sok vizet takarított ki a' betegből. —

Meglehet, hogy az igen erős, vagy sűrű nyálkával megiszaplott gyómrú emberek ezt a' szert kiállják, és talám hasznát is tapasztalják: de más ne próbálja, mert az életét veti kotzkára; és a' kuru'solók sok embert kipurgáltak már a' Sárfű maggal a' világból.

312. FÜLFÜ.

(SEMPERVIVUM)

A' ró'sás Fülfü terem a' Kősziklákonn, és természetdik a' Házfedeleken; tsípös, kevésse

savanyú fojtós ízű, és hívesítő, 's kevéssé szorító erővel bír.

Belsőképpenn javasolják a' Hektikábann, és Vérhasbann.

Külsőképpenn a' kifatsart levét, a' sebes száj öblögetésére, 's gargarizálására, az égéseknek, megtüzesült vakaranyér tsutsorodásainak, 's a' meghasadozott tsetsbimbónak enyhítésére és gyógyítására dítserik.

Ha öszvetört leveleit a' homlokra rakják, a' hideglelésbeli bódulást távoztatja. —

Eleink Fülfünek talám azért nevezték; mert a' fülnek nyavajáibann hasznosnak tapasztalták.

Ha ennek magvát beadják a' pókos Lovaknak; azokat meggyógyítja.

H Ú S Z H Í M E S E K.

315. M I R T U S.

(MYRTUS)

A' *galléros* Mirtust lehet látni kertekbenn; levelei fűszerszámos kedves illatú, keserű ízű, és erősítő szorító erővel bírnak.

Főtt vizével, a' vérfolyásokbann és hasmenésekben hasznosann lehet élni. A' leveleknél még hasznosabbak a' bogyói.

317. M O N D O L A.

(AMYGDALUS)

Az *Őszibaratzk* Mondolának, a' mivelés által, sokféle fajai váltak; legjobbak azok, meljek leves, édeses borízú gyümölcst teremnek. Magváról is lehet tenyészteni, de sokkal jobb szemre vagy sípra óltás által szaporítani. A' magvaválót Szilvafába, a' durántzait pedig *tsemege* Mondolafába jó óltani.

Szeretik a' meleg vidékeket, homokos és nem vizenyős földet; a' hideg vidékekenn és szeles helyekenn

lyekenn pedig tartatlanok, hanemha feketére (nem fejrre) festett falak mellé ültetik, és bajmolódnak velek, mint az úri kertekben szokás.

Az *Ószibaratzk* virági, és tavaszi gyenge levéljövésai, kedves illatú, és erős kesernyészű. Öntött theájok haslágylító, vizelletindító, és gilisztázó. Legjobb gondosan megszárastani, öszve vagdalni, egy vagy két latra fél meszsely vizet töltvénn, az edényt estve meleg hamuba tenni, és reggel hirtelen felforralván, a' levét mézzel meginni. A' nyers jövésckből pedig két annyi nehézségűt kell venni. Viráginak lombikonn vett vize kedves kesernyészű, és élesztő újító erővel bír.

Gyümölstének húsa, akár nyersenn, akár főve, akár aszalva, akár tükorral bétsinálva, a' legegéségesebb gyümölstök közzül való, megújító, és vizelletindító erővel bír, és mindenféle hideglelésbeli forróságokban, bátrann lehet enni, tsak hogy a' bőrit le kell hámozni.

Még nagyobb vizellethajtó erő van pedig a' magva béli benn. Ebből t. i. tejet készitenek, mint a' Mondolából, és azt adják bé; vagy pedig olajat nyomnak, és ez a' vesében lévő tsípös materiát eloszlatja.

Magtejének törköjét ha a' homlokra borítják, a' hideglelésbeli főfájdalmat szünteti.

A' *tsemege* Mondolának kétféle fajtája van, t. i. édes és keserű magvú. Mindeniket könnyű természeteni, mert a' magva kikél, és 4—5 esztendőre termő fa leszsz belőle. Szokták óltani is szemre vagy sípra, ugyan tsak Mondola fába.

A' Mondolának tsak a' magva béli haszonra való. Az édes magvú kedves tsemege, és az eledelekbenn sokképpenn élnek vele; de magában,

mint-

minthogy sok olaj van benne, nehéz emésztetű, és terhére van a' gyomornak.

Ebből készítik a' Mondolatejet, ekképpenn: Forró vizet töltenek a' magvakra, hogy a' bőrök lehámljon; ekkor öt hat szemenként tiszta mo'sár-bann megtörik, de úgy hogy egy kevés vizet lottsantanak reá előre, mert külömbenn nem téj, hanem olaj leszsz belőle.

Mikor mind meg van törve, vagy tiszta vizet, vagy oljat, a' meljben árpa vagy apró kása főtt, töltenek reá, hat annyi nehézségút, mint a' Mondola volt; erősen öszvehabarják, ruhánn általszűrik, kifatsarják, és készenn a' Mondolatéj.

Hogy az íze kedvesebb légyen, szoktak köz-zé törni keserűt is, olj móddal, hogy a' Mondolának mintegy kilentzed része keserű Mondola légyen; lehet egy kevés tzúkort, sőt többnyire jó Arabiai Gummit is belé tenni.

Ez igen jó hívesítő ital minden belső forró-ságokbann, különösen a' rothasztó vagy hagy-mázos hideglelésekben, nyilallásokbann 's a' t. ha a' betegnek hasrágása, savanyú felbőfögése, szorúlása nints, mert ezekben az esetekben ártalmas. A' száraz betegségben lévőknak pedig táplálás gyanánt szolgál.

Ha egy fontnyi Mondolatéjben, egy nehézék Kámfort elolvasztanak: ez az ital, a' visszament himlőt, petétset, rühöt 's a' t. ismét a' bőrre kihajtja.

A' Mondolatejet soká tartani nem lehet, mert hamar megavasodik, és akkor ártalmas: mindég akkor kell hát készíteni, mikor éppenn szükség van reá.

A' keserű Mondola, sok oktalan állatoknak, különösen pedig mind azoknak, meljek nem ki-nyílt szemmel jönnek a' világra, halálos méreg.

Az ebből készült Mondolatéj, a' napos hideg-
lelésekben hasznos orvosság. Ha olaját a' fülbe
tsepegtetik, az ott megiszaplott matéria miatt va-
ló nehézhallást, siketséget, meggyógyítja.

A' Mondolatéj készítésben arra kell vigyáz-
ni, hogy a' magvak mind egészségesek és szép fe-
jérek legyenek, és tsak egy se legyen köztök
avas, sárga színű.

318. (a) SZILVA.

(PRUNUS)

A' *kerti Szilva*, közönségesen esméretes
gyümölcsfa. A' mivelés által igen sok fajtái vál-
tak, meljek közt legjobb a' Magyar Szilva, meljet
nálunk Bertzentzei vagy Besztertzei Szilvának ne-
veznek; tsak a' benne kár, hogy a' magva hegyi
belétörök a' húsába, és a' miatt az étele sokszor
alkalmatlan a' fognak. Termeszteni könnyű, mert
magváról szaporodik, és ez sokkal jobb annál,
a' melj a' tövéről sarjadzik. Lehet óltani is, de
nem hasadásba, hanem szemre, vagy sípra.

A' Szilva egészséges gyümölcs, mind nyer-
sen, mind főve, mert a' hasat meglágyítja, sőt
néha el is tsapja, kivált ha egy kevés Senna le-
vet főznek a' levében.

Régenn azt hitték, hogy a' Szilvának némely
fajtái, nevezetesen a' veres Szilvák egészségtele-
nek, mert a' gyermekeket hasmenésbe, és vérhas-
ba ejtik. Igaz, hogy minden édes, és savanyú
gyümölcsök okozhatnak hasmenést: de az tsak
addig tart, míg a' gyümölcs a' belekből kitakaro-
dik. Hogy pedig epesáros nyavajákat, és vérhast
okoznának, az nem lehet: sőt inkább, a' benne
lévő kedves savanyúság, azon nyavajáknak or-
vossága.

A' Szilvát, sokféle formában szokták el-
tenni télire, haszonvételre. Vagy megaszalják,
vagy

vagy Liktáriumnak készítik, vagy kifőzik szilvaíznek 's a' t. A' hol pedig bőven terem, öszveverik kádakra, 's mikor megforr, főzik belőle a' legjobb Pálinkát, melj Szilvórium név alatt esméretes. A' Szilvórium igen kedves ízűvé leszs, ha a' jóféle aszszűszilvát kalapáttsal megütik, úgy, hogy benne a' magva is öszvetörjön, és iljet eresztenek 5—6 szemet a' Szilvóriumos butéliába.

A' *közép Szilva*, meljet a' kertekben leginkább *kökény szilvának* neveznek, a' többekkel igen egyenlő tulajdenságú; hanem gyümöltset a' Szilvaíz készítésére, mások felett alkalmasnak tartják.

A' Szilváknak szép pirosló fája, Asztalos, és Esztergályos munkákra alkalmas.

A' *Kökény* virágnak főtt vize, a' gyermekeknek alkalmas hastisztító, ha azt nekik tavaszkezdetével, egynéhány reggel find'sánként adják. Fojtós ízű gyümöltse öszvehúzó, szorító erővel bír, és a' belőle készült Liktárium, alkalmas a' hasmenésnek, és vérhasnak gyógyítására.

Gyökerének, és fájának keserű kérge, erejére nézve, közelít a' Khinához. Ha a' nagyából megtörvénn, két nehézéket belőle vízbenn megfőznek, vagy egy nehézéknyi porából theát öntenek, és azt adják a' hideglelésnek, minekutánna hastisztító orvosságokkal élt, meggyógyúl. Példák vagynak reá, hogy ez által meggyógyúlt az oljan hideglelés, melj a' Khínának nem engedett.

318. (b) BARATZK.

(*PRUNI species*)

A' *tengeri Baratzk*, kevés ideig tartó nyári gyümölts. Ennek magról költ fajtáit, meljeknek apró gyümöltsök van, tulajdonképpenn *tengeri Baratzknak*, a' meljek pedig nagyobb gyümöltsöt terem-

teremnek, és szemre, vagy sípra való óltással szaporíttatnak, *Kajsztín* Baratzknak neveztetnek.

Mindenik, mennél levesebb, annál jobb, és egészségesebb, hívesítő, és vérvékonyító erővel bír, és meghámozva ehetik a' betegek is: a' meljek pedig sovány levetlen húsiuk: ízetlenek, és mind a' száznak, mind a' gyomornak terhére vagynak.

A' *tengeri* Baratzk tsontmagváinak béli; némelijé édes, némelijé keserű; a' *Kajsztiné* pedig többnyire mind édes. Azon hasznokra lehet vele élni, a' meljekre a' Mondolával. — Lásd *Mondola*.

Ha kádakra öszveverik, lehet belőle jó Pálinkát főzni; de a' moslékját nem kell soká hagyni forrni, hanem miheljt alkalmas, sietni kell a' kifőzéssel; külömbenn megrothad.

318. (c) M E D G Y.

(PRŪNI species)

A' *Zelnitze* Medgy fájának kérgével hasznosan éltek némelij Orvosok a' Khina helyett, kivált a' makats öszihidegleléseknek gyógyítására; advann annak porából a' betegnek egyszerre mintegy egy nehézetet. Vagy pedig Liktáriumot tsináltak vele, egy kevés ürömsöt is tévén belé, és abból adtak a' betegnek minden három órábann egy Szeretsen diónyit; és egy egy find'sa *Zelnitze* kéregből, 's édesgyökérből készült theát itattak vele. Ezen kéregnek főtt vize oljan szagú, mint a' *keserű* *Mondola*.

A' *borostyán* Medgynek leveleibenn oljan különös méreg van, melj az életet egyszerre elöltja. Lombikonn vett vizét, ha valamelij oktan állatnak adják, azt egyszempillantásbann megöli, még pedig sokszor minden rángatodzás

Q

nél-

nélkül. Az embernek is veszedelmes, és halálos méregnek tapasztaltatott.

Némelij tanult Orvosok tudják úgy elkészíteni, hogy a' köves daganatoknak eloszlatására, 's a' Hipokondriábann, máj és lép dugulásbann, a' megrekedt aranyér és havi tisztulásbann hasznát veszik: de mások kerüljék.

A' téjnek igen kedves ízt ad, ha két három levelét benne megfőzik, de nem bátorságos.

A' *bortzú* vagy közönséges Medgynek magva bélibenn, virágábann és leveleibenn, éppenn azon nemű keserűség van, kisebb mértékben, melj a' *borostyán* Medgy leveleibenn, és egy bizonyos készítés módja által, lehet belőle valóságos mérget tsinálni. De mivel az a' méreg a' *bortzú* Medgybenn sokkal kisebb mértékben van: tehát lehet nagy hasznokra fordítani.

A' Medgyet magvastól öszvetörvénn, ha bőv vízzel megfőzik, vagy lombikonn egyszer leeresztik, ez a' víz igen hasznos ital, mind azokbann a' nyavajábann, meljek a' gyomorban és belekben megposhadt tsípősségből származnak.

Magva béliből lehet magtejet készíteni, meljnek igen derek enyhítő és vizellethajtó ereje van; és a' ki veséjében és a' vizellet útján, az ott lévő tsípősség miatt fájdalmakat szenved: hasznosan élhet vele. A' nyers vagy aszalt Medgyből készített leves, kedves az egészségeseknek, orvoságul pedig igen jó, a' rothasztó és más veszedelmes hideglelésekben.

Ha galyjait öszvevagdalják, és egy két nap vízbenn áztatják; ez a' víz a' megrekedt havitisztulást elindítja.

A' *Tseresznye* nálunk majd mindenütt terem az erdőkbenn vadúl. Ebből váltak, a' magról vetés, mivelés, szemre és sípra óltás által, a' *Tseresznyének* sokféle fajtái, meljek mind egyenlő hasznók.

A' *Tseresznye* igen kedves és egészséges gyümölcs, és a' mellett nagy orvosi erővel is bír, mert hívesít, a' vért vékonyítja, tisztítja, a' hasat lágyann tartja, és a' vizelletet indítja; a' sárgaságban, a' sínlődözésekben, és tolvaj hideglelésekben igen hasznos. A' hasmenés és vérhas ellen is jó orvosság.

A' száraz természetű emberek, sokféle nyavajákban nagy haszonnal élhetnek vele. Mikor pedig ideje nints, hogy az ember nyersenn ehessen: az aszalt *Tseresznyéből* készült leves is, tsaknem ezen hasznokat teszi.

Különös pedig az, hogy ennek a' gyümölcsnek ereje, az érzőinakra is kihat. Példák vagynak reá, hogy az elméjében megháborodottnak, az örültnek, tsak ezt adtak enni nagy bővséggel, és egyebet nem; arra pedig tiszta vizet itattak vele, és kigyógyult nyavajájából. Magvából lehet Magtejet is készíteni.

Mind ezen hasznokra nézve pedig, a' *bortzű* Medgyet még elébbvalónak tartják; tsakhogy az elvásolja a' fogakat, ha az ember sokat eszik belőle.

319. GALAGONYA.

(CRATAEGUS)

A' *lisztes* Galagonya, hegyekenn szokott teremni. Fája jó erős és eres, szép asztaikat 's egyebet lehet belőle készíteni. Gyümölcsét, ha a' dér megsüti, meg lehet enni; ha pedig kádra verik, jó pálinka lesz belőle.

A' *Barkótza*, lakik szabad, verőfényes hegyekenn. Fája igen sűrű, és meg nem görbül; meljért külömb külömb műszerekre alkalmas. Még inkább pedig a' *Barkótza* Berekenye.

A' *tsere*, *eggymagvú*, és *öttagvú* Galagonya, eleven sövénynek, és kemény fája kerék küllőknek, és műszer nyeleknek jó. Orvosi hasznára eggy sem fordítódik.

321. BEREKENYE.

(SORBUS)

A' Berekenyék minden helyekenn megteremnek, de a' nedves földet nem igen szeretik. A' gyümölcsök igen fojtós ízű, valamint a' *Barkótzaé* is; de ha szalma közzé teszik, magokbann meglágyúlnak, levesednek, és akkor meg lehet enni.

322. NÁSZPOLYA.

(MESPILUS)

A' *bortzú* Nászpolya terem vadúl is, de a' plántátnak nagyobb a' gyümöltse. Gyümöltse, ha megpuhúl, szenvedhető ízű, édeses kesernyés, és öszvehúzó. Megújító és erősítő ereje van, a' hasmenést elállítja.

323. (a) KÖRTVÉLY.

(PYRUS)

A' *közönséges* Körtvélynek felette sok fajtái váltak a' művelés által; legjobbak azok, meljeknek gyümölcsök leves, belől nem köves. Ezek a' hasat lágyann tartják, a' vért hígítják s a' t.

A' *Birs* Körtvélynek szép sárga szöszös gyümöltse, melj vagy az Almához vagy a' Körtvélyhez hasonlít, borizú, kesernyés, öszvehúzó, és kedves illatú; a' senyvedésnek ellentáll, és ezen tekintetbenn, az Alma nemű gyümölcsök közt legjobb. Nem is szorít pedig, a' mint némeljek
hiszik

hiszik felőle. Nem nyersenn, hanem főve, és sokféleképpenn bétsinálva élnek vele.

Az ebből készült Liktárium, a' rothasztó hideglelésekben, vérhasbann, hasmenésben, feltébb való havi tisztulás és aranyér folyásbann, torokgyulladásbann, és az erős hányás ellen jó orvosság.

Ha magvát vízbenn áztatják, azt kotsonyássá teszi, meljel az égéseket, és a' bőrnek egyéb sérrelmeit, a' megrepedezett ajakakat és tsetsbimbót, és a' megtüzesült szemeket kengetni hasznos.

323. (b) ALMA.

(PYRI Species)

Ez az esméretes gyümölcs számtalan sok fajtájúvá lett a' mivélés által. Minden kedves ízű Alma hívesítő, tápláló, senyvedésnek ellentálló egészséges eledel, mind nyersenn mind aszalva. A' gyomor gyengeségben, hasmenésben, epe-sáros nyavajákban, és vérhasbann, jobb főve enni mint nyersenn.

Ha a' nyers Almát szeletekre vagdalják, és forró vizet töltenek reá: ez, meghűlve, igen jó italok a' hideglelősöknek. Ha egy almába egy darabotska tzúkort tesznek, és úgy sütik meg: ez igen hasznos, a' gyermekeknek náthahurútjok és rekedések ellen.

325. BAJNÓTZA.

(SPIRÆA)

A' kolontzos Bajnótza gyökere gumóit meg lehet enni, mint a' Kolompírt; főtt vizét pedig, a' vese fájdalmái ellen igen dítserik.

A' legyező Bajnótza pedig öszvehúzó erővel bír.

326. RÓ'SA.

(ROSA)

A' Ró'sának sokféle fajait és fajtáit gyönyörűségre tartják a' kertekben, pompás színekért, formájok-

májokért, és kellemetes szagjokért. A' fejér és piros, vagy tüdőszín *százlevelű* Ró'sának illatja élesztő, érzékenységeket ébresztő. Viráginak nyíló félelenn lévő szirmai, ha friss korokbann theának öntik, hashajtó, szárazonn pedig erősítő és öszvehúzó erővel bírnak, és száraz kötésekre, erősítő gargarizálásokra, párgolásokra, és füstölésekre alkalmasok. — Készítenek belőlök:

1. Lombikonn leeresztett *Rózsavizet*, mely kedves szagáért betses; de a' megtüzessedett szemek gyógyítására, akár mely tiszta hideg vízzel való lotsolásnál nem sokkal elébb való.

2. *Rózsaméz*et, a' torokgyulladásnak, és szájbann lévő sebeknek gyógyítására. Ennek legjobb készítése az, ha a' nyers szirmoknak kifatsart levét, két annyi tiszta színmézzel jól öszvekeverik; mert a' mint közönségesenn készíteni szokták, a' méz a' főzés által, a' maga bal'sam erejéből sokat elveszt.

A' *Tsipke* és más Ró'sáknak is gyümöltsei, erősítő, öszvehúzó, magvai pedig vizellethajtó erővel bírnak. A' *Tsipke* gyümöltsből igen jó Lik-tárium készül: de kemény héjja és a' magvai körül lévő sok szőr miatt alkalmatlan a' véle bánás.

327. S Z E D E R J.

(*RUBUS*)

A' *Málna*, *Mágla*, *hamvas* 's a' t. Szederj bogyói kedves savanyúsággal, hívesítő és haslágító erővel bírnak. Levelei kesernyések, öszvehúzó, és mint iljenek, sebgyógyításra 's egyebekre hasznot tehetnek. Etzetágnak igen jók a' bogyói.

328. S Z A M Ó T Z A.

(*FRAGARIA*)

A' *Földieperj* és a' *kerti Szamótza* kedves ízű és illatú gyümöltsének, hívesítő, szomjúhságenyhítő,

hító, senyvedés ellen való, és vízellethajtó ereje van, és a' hideglelésbenn, vízi és szárazbetegségben lévöket, a' szomjúhságot által igen megújítja: de az igen elgyengülteknek, gyakorta szelet és kólikát okoz.

A' tüdőrothadásban száradókat, ennek étele megújítja; de akkor se bort se tükort nem kell hozzá tenni. A' köszvényre hajlandók, ha ezzel bőven élnek; vagy el nem jó, vagy ha eljő is, kisebb mértékben jó elő a' köszvények.

Bőven való étele, a' fogro'sdát letisztítja. A' gyomor savanyúságra hajlandó Aszszony személyeknek, gyomor rágást okoz.

Levelei és gyökerei keserűk és öszvehúzó ízűk, és azoknak theájok és főtt vizek tisztító, erősítő, vízellethajtó, a' belsőrészek dugulásában és a' sárgaságban hasznos.

Öszvetört levelei hasznosok külsőképpenn a' fekélyeknek, vízdaganatoknak, és a' hidegsanyarította tagoknak gyógyításokra.

A' vadúl termő Szamótza, fűszerszámosabb és borízűbb a' kertnél.

329. P I M P Ó.

(POTENTILLA)

Ennek fajainak, p. o. a' *liba*, *terjedő* 's a' t. Pimpónak levelei öszvehúzó és erősítő; azért is sebgyógyításra külsőképpenn, belsőképpenn pedig hasmenés ellen 's a' t. hasznosok lehetnek. A' *liba* Pimpónak gyökere, édes kedves ízű, jó tápláló eledelt lehet belőle készíteni.

330. T I M P Ó.

(TORMENTILLA)

Hogy a' *felálló* Timpó görtsös gyökerének, nagyonn öszvehúzó ereje van, abból is megtettik, hogy ha főtt vizébe gálitzkövet tésznek,

ténta leszsz belőle, és ezen tulajdonságára nézve a' Khinához közelít,

Ha porát a' sebre hintik, azt hamar meggyógyítja. Főttvize a' hasmenést elállítja, a' hideg-
leléseket meggyógyítja; de belsőképpenn vígyázva
kell vele élni.

A' Németek régen Vérhas-gyökernek (*Ruhr-
wurzel*) nevezték, és azt hitték, hogy ez annak
a' nyavajának legjobb orvossága: de már ma tud-
va van, hogy nem minden vérhast bátorságos ez-
zel gyógyítani, hanem tsak tanúlt Orvos rende-
lése után lehet vele élni.

S O K H Í M E S E K.

334. K A P O R N A,

(*CAPPARIS*)

A' *Kápri* Kaporna, Európának Délre fekvő
Tartományibann terem. Virágbimbóit minekelőt-
te kinyílnának, megszedik; etzetbe bétsinálják,
és vagy úgy magokbann eszik, mint gyomor erő-
sítőt; vagy ételeket készítenek vele.

Gyökerének kergét lehántják, melj keserű,
és öszvehúzó ízű, és azt tartják, hogy ez az ina-
kat, és a' dugulástól megszabadult belső részeket
erősíti,

335. T A K T A,

(*ACTAEA*)

A' *Békabogyó* Takta, terem a' tserebokros
helyekenn; mindene mérges; leveleivel lehet hó-
lyagot húzatni a' bőrönn. Belső orvoslásra nem
fordítódik, hanemha akkor, mikor fekete Húnyor
gyanánt adják el, a' meljel erejére nézve eggyez.

A' Marhadögbenn gyökeréből tsinálnak kérő-
ket, a' sebnek folyásbann való tartására.

336. G Ó D Í R T Z.

(CHELIDONIUM)

A' *Tzinadónia* Gódirtznak minden részéből, ha megsértődik, sárga téjforma nedvesség tsepeg ki, melj tsípös keserű ízű, és égető erejű.

Gyökere porának borral öntött theájával, némeljek élnek a' sárgaság, és vízibetegség ellen: de nem bátorságos, mert erőszakosonn izzaszt, és hajtja a' vizelletet.

Nedvességét a' szümölns, és terjedő sömör elvesztésére, és a' szemenn kezdődő hályognak eltisztítására ditsérik.

A' kenőfenők ezen fűvet sok végekre, nevezetesen a' daganatok eloszlatására fordítják; de sokszor tzeljok ellen, azokat ezzel vagy megtüzessítik, vagy kisebesítik.

A' Régiek azt hitték, hogy a' fetskéek ezzel a' fűvel meggyógyítják a' fiaiknak szemeit, ha szinte azok kiszúrattak is, és azért nevezték Fetskefűnek. (*Chelidonium*)

337. M Á K.

(PAPAVER)

A' meleg Tartományokbann, a' *kerti* vagy álomhozó Máknak tokjait, minekelötte megérnének, megsértegetik, a' belőlök kitsepegő fejer nedvességet megszedik, kitisztított mákfejekbe töltögetik, a' napra kirakják, mind addig, míg ez a' nedvesség megsűrűdik, és eggy fekete verresses kemény matériává leszsz.

Vagy könnyebbenn: öszvevagdalják az éretlen mákfejeket, (néha az egész plántát is) erősen megfőzik, kifatsarják, és ezt a' levet lassú tűznél mind addig párologtatják, míg meg nem keményedik. Ezt a' matériát a' Patikákban nevezik Thébai Opiumnak. Ebből, és ezzel készítenek külömbkülömb Szereket, vagy híg formákban, meljeket Laudánumoknak neveznek, vagy

terjék, vagy por, és más formákban. Minden készítés módjánál pedig, jobb azt úgy a' mint van, a' maga természeti állapotjában, vagy pilulákban, vagy valami liktáriumban, vagy vízben elolvasztva, vagy tűzkorral, gummival összetörve beadni. Mindazáltal, a' Sydenhaam Laudanumja van leginkább szokásban.

Alig van olyan Orvosi szer, melynek használatja sok különböző nyavajákban jóltévő volna, mint az Opium, mert ez igen hatalmas, először ingerlő, azután csak hamar fájdalom enyhítő, görtsoszlató, és végre alomhozó erővel bír. De annak kirendelését, hol, micsoda környülállások között, és minémű mértékben kell bévenni? tanulni, és próbálni Orvostól kell várni, a' ki a' beteg testének alkotásához, érzékeny voltának minéműségéhez, és a' betegség állapotjához tudja azt intézni: mert különböznék ha kelletinél többet vésznék bé belőle, vagy akkor, mikor annak munkája a' betegség okát még neveli; elrontja, sőt megöli az embert. Meg kell azt is jegyezni, hogy igen gyakran, ugyan azon környülállások között, különböző személyekben, az Opium munkája, egészen különböző.

Rendszerént fél grántól fogva, ötig szoktak egyszerre beadni, leginkább pedig csak egy gránt, de megessik, hogy sokkal többet is adnak.

A' Napkeleti Népek, az Opiumot ingerlő és bódító erejéért kedvelik, azzal tüzelik fel magukat a' hartzra is, és annyira hozzá szoktatják magukat apránként, hogy egyszerre 2—10 nehézéket is bévésznak, a' mennyi nálunk harmintz embert is megölné; de a' szoktatás, tsudálatoson mindenhez hozzá edzi az emberi testet.

De tsakugyan ők is megadják annak az árát, mert hajlott idejében kedvetlenekké, bu-

tákká,

tákká, feledékenyekké, reszketőkké 's a' t. lesznek, mint nálunk sok részegesek.

Ha valaki sokatskát talált volna bévenni, és a' rossz következtől lehetne félni: legjobb orvosága, hogy igyon reá mennél erősebb Kávét, vagy vegyen bé hányatót, vagy igyon plántai savanyúságokat, tzitrom levet, vagy mást; kívülről pedig rakjanak testére hólyaghúzó flastromot. Ha pedig az iljen esetbenn már az álom is elérkezett, nehéz segíteni. Sok szomorú példa van rá, hogy az édes Anyák, a' Patikai úgy nevezett *álommézzel* (Syrupus Diacodion) örökre elaltatták síró kisdedeiket, midönn velek ezt az álommézet nyalatták, holott tsak a' szemekhéjjaira, és vakszemekre kell vala abból tsak igen keveset kenni.

Az Opium ereje főképpenn a' szálashúsokkal egyesült érző inakbann mutatja ki magát, azokat először bizonyos határig felingerli, aztán megtsendesíti, és bizonyos ideig (vagy ha nem jól bánnak vele, örökre is) megaltatja; ennél fogva a' betegségbeli kínokat, nyilallásokat szünteti, és tsendes álmot hoz; melj a' betegnek nagy jó-tétemény: De meg kell jegyezni, hogy éppenn ezen erejénél fogva, a' belek munkásságát is akadályoztatja, és szorúlást okoz, a' meljre nagyon vigyázni kell.

Fájdalomenyhítést, sőt gyakrann tökéletes gyógyúlást lehet várni az opiumos szerektől, sokféle nyavajákban. Nevezetesenn:

A' *vesekő* fájdalmakbann; a' *sárgaság*bann; *nehéz vizellés*benn, ha az ágyéknyilallással együtt van; a' *szülés után* való *kínok*bann, és *vérfolyások*bann; az erős *nátha hurut*bann, és gyakrann előforduló *náthá*bann.

A' nyavaja törésbenn, ha az ijedésből, vagy nagy megboszsrankodásból származott; a' szájszűkületésbenn; a' rágó Kolikáábann; a' fojtó vagy számár hurutbann; a' tontoknak éjtzakai hasogatódzásábann; szünádra fájdalmábann, (*Hysterica passio*); kis gyermekek rángatódzásábann, és nyilaldozásábann, ha az nem szorulásból, vagy a' belekbenn való rútságból, hanem vagy megrettenésből, vagy felettébb való hasmenésből származott.

A' felettébb való hányásbann, és purgálódásbann, mikor valaki iljen szert erőset vagy sokat vett bé; a' himlőbenn, mikor az a' gyengeség miatt nem akar kiütni, és mikor már matériázni kezd; az oldalnyilallásbann, az ervágás után, ha a' betegnek köhögése, és lélekzetvétele kínos; a' szárazbetegség kezdetibenn, mikor az magát már a' köhögés által jelentgeti; a' gyomorgörtsbenn, külsőképpenn borogatvánn azt vele.

Végre a' Šeborvosok munkája előtt, és utánna, mikor azok kínos metzéseket tesznek, p. o. követ vágnak ki, vagy valamely tagot vágnak el 's a' t.

Talám nints egyy betegség neme is, melynek valamely állapotjábann az Opium igen jóltevő ne volna, úgy hogy e' nélkül az orvoslás Tudományja alig lehetne el. De nints egyy orvosi szer is, mely az Orvosbann a' maga Tudományjának fundamentomos értését, és a' betegség állapotjába való nyomos béléátását inkább megkívánná, mint az Opium; mert ha a' beadásának ideje és módja eltévesztődik; nagy veszedelmet okoz.

Ez az oka, hogy sok Századok óta, és szinte az Orvosi Tudomány kezdetétől fogva, az Opium betse, sok ízben, hol egyy felé hol más felé ingadozott az Orvosok előtt. Egyy időbenn meg-

megvetették azt mint mérget; más időbenn ismét felvették, mint jóltévő orvosságot; meg újra elhagyták, meg újra felvették; sőt egyik Országbeli Orvosok, nagyra betsülték; más Országbeliek iszonyódtak tőle.

A' mi időnkbeli nagy Tudományú és Tapasztalású Orvosok, azt tartják felőle, hogy kimondhatatlan hasznokat lehet vele tenni; és hogy egy bőlts Orvosnak kezébenn, a' ki azzal helyesenn élni tud, az Opium nagy Isten ajándéka.

Az Opium, a' köszvényeseknek, szorulásbann lévőeknek, bőv vérűeknek, senyvedésre hajlandóknak, a' kiknek valamely részek gyúladásbann van, és a' száraz betegségbenn már flegmázóknak, mindenkor ártalmas: a' hideglelésőknek, hasmenést és vérhast szenvedőknek, némely környülállásokbann hasznos, de többször veszedelmes lehet. Kristély közzé tenni gyakrann ártalmas.

Há a' feljebb említett nyavaják bann, fájdalomenyhítő és álomhozó Opiumra volna szükség, tanult Orvos pedig közel nints: azt valamennyire ki lehet pótolni, a' nálunk termő kerti Mákkal. Meg kell szedni a' jól megérett Mákfejeket, és a' magvait kirásvánn, ezen tokokat (mert tsak ezekbenn van az erő) el kell tenni hasznóvételre.

Mikor a' szükség kívánja, ezen Máktokokból, a' kis gyermekeknek felet, másoknak a' környülállásokhoz képpes, —5-öt öszve kell törni, vagy vagdalni, megfőzni, és ezt a' levet a' beteggel itatni, kevésenn kezdvénn, és a' munkájára gyógyásvánn.

Ennek koránt sints oljan nagy ereje, mint a' Thébai Opiumnak; de az ártalmától sem lehet annyira felni; jóltévő hasznát pedig a' házi orvoslásokbann, már ezer tapasztalások bébizonyították,

t. i. hogy a' kínos nyavajákban a' fájdalmakat enyhíti; édes álmod és az által nagy megvidúlást szerez; a' szamar hurutot, gyermekek rettegését 's a' t. gyógyítja: de a' vele belsőképpenn való éléskben vigyázni kell az esetekre, meljebben feljebb az Opium ártalmasnak mondódott. A' nyugós kisdedeknek tsak a' fürödő vizekben főznek meg 2—4 Mákfejet, és ez is az ő fájdalmokat megszünteti, és nekik tsendes álmod szerez.

Ha a' Mákkal úgy bánunk, mint a' Napkeletiek: mi is készíthetünk belőle Hazai Opiumot, melj a' Napkeletinél nem sokkal alább való.

A' Mák magvában semmi altató erő nints, hanem még is lehet tapasztalni, hogy az azzal készült tészta süteményeknek étele után, édesdebbenn alszik az ember.

Lehet belőlök készíteni magtejet is, valamint a' Mondolából. A' Mákmag olaj pedig igen jó ízű, és a' faolajnál nem alábbvaló.

A' *Pipats* Máknak is van valami fájdalom-nyehítő ereje, és ezen végre a' szirmaiból szoktak Theát önteni, és Szirupot készíteni. Ennek tokjában is oljan erő van, mint a' kerti Mákében, de sokkal kissebb mértékben.

338. N I M F A.

(*NYMPHÆA*)

Ennek fajainak gyökere, nyers korában öszvehúzó, fojtós ízű, valamint az egész plánta is, és tsaknem hólyaghúzó tsípősséggel bír; a' honnan külsőképpenn a' daganatoknak oszlatására, és a' sugorodott inaknak kinyújtására, hasznosnak tartják.

Gyökerét megszáraztva szükség idejénn meg lehet enni; orvosi erejére nézve pedig ez hívesítő,

tő, fájdalomenyhítő; és főtt vizét a' vese fájdalmakbann, nehéz vizellésbeann dítsérik.

339. SZÓDOKFA.

(TILIA)

A' *Hárs Szódokfa*, a' sűrű erdőkbenn nem igen kedves, mert messzre terjedő 's ágazó gyökereivel, a' körül belől lévő fiatal fákat elfojtja; hanem az erdők széleinn, szabad mezőnn, és sétáló helyekenn, igen szép, tőjasdad formára növő fa.

Fája puha, a' mettzésekre igen alkalmas, nem könnyenn hasad. Némeljek a' szenét dítsérik a' nyavajatorés ellen. Kérgéből a' szegény emberek kosarakat, és sokféle edényeket, a' Tszimadiák tsizma sarkakat készítenek; ha pedig eláztatják mint a' kendert, és megrontsolják, köteleket fonnak belőle; kérgéből és fájából is szőlő kötőlékeket hasgatnak.

Virági igen kedves illatú, inakat ébresztő, görtsoszlató, fájdalomenyhítő erővel bírnak, és theájok 's lombikonn vett vizek, a' fő fájdalom, szédelgés, sőt nyavajatorés ellen is hasznosnak tartatik. Virágit a' méhek is igen szeretik, és szép fejer és illatos mézet gyűjtenek belőlök. Öszvetört magvainak főtt vize, az orrvér folyást elállítja.

Leveleit a' juhok és tehenek szeretik: de Linné azt mondja, hogy a' teheneknek nem kell adni; mert a' téjnek ízét és színét elrontják. — A' Hársfát legjobb, magról szaporítani.

340. SZUHAR.

(CISTUS)

Nálunk közönséges a' *Tetemtöldő Szuhar*, erdős hegyekenn terem; néhol virágának szépségéért, vagy orvosi hasznáért is, kertekbenn termesztik; mert öszvehúzó, és erősítő, és a' sebek gyógyi-

gyítására alkalmas; meljért Eleink tetemtöldőnek nevezték.

Kréta Szigetébenn, a' Krétai Szuharból szednek és gyűjtenek valami gyantát, meljet nálunk a' Patikákban, mint in-erősítőt, füstölésekre, és flastromok készítésére fordítanak.

341. B A 'S Á L.

(PÆONIA)

A' *rózsa* Ba'sált nálunk természetik kertekbenn nagy telyes virágáért, ámbár annak semmi jó szaga nints.

Büdös undorító gyökeréről régen azt hitték, ma is a' köznép közzül sokann hiszik, hogy görtsoszlato, álomhozó, havi tisztulást indító erővel bír; és kiváltképpenn a' nyavajatörés ellen igen dítsérték; és e' végre gyökereit babonás rendtartások közt szokás felásni.

Meglehet, hogy van valami görtsoszlato ereje; de hogy a' nyavajatörésbenn hasznos vólna, azt nem lehet tapasztalni. Azért mint undorító mérges szert, inkább kerülni kell. Elég nézni a' virágát.

342. S A R K V I R Á G.

(DELPHINIUM)

A' *mezei Sarkvirág*, nagy bővséggel terem a' mezőkön, de szép kék virágiért helyt adnak neki a' kertekbenn is az *Ajaja* mellett. Virágít a' köznép, giliszta és nyavajatörés ellen dítséri: de még nintsenek elég tapasztalások, meljek ennek a' mérges plántának igazi hasznát megmutatnák.

A' *Féregölő* Sarkvirág magvait, meljek égetők, mérgesek, tetű vesztő kenőtsőkbe szokták tenni. Igaz is, hogy azokat elveszti; de ha a' főnn valami apró sebetskék találnak lenni, ártalmas.

343. SISAKVIRÁG.

(ACONITUM)

A' Sisakvirágot, azért jó esmerni, hogy az ember a' mennyire látja, kerülje, mert ennek gyökere, levele, minden állatnak halálos mérég. Ha a' *Farkasölő* Sisakvirágnak gyökerét vagy leveleit hús közzé keverik, és az erdőkönn elhányják; a' Farkasokat, és minden állatot, a' mi abból eszik, hirtelen megöli.

Mindazáltal sok nagy Orvosok tudják a' *kuts-más* Sisakvirágnak nagy hasznát venni, a' köszvényeknek, mirigy daganatoknak, és az éjjeli tsonthasogatódzásoknak gyógyítására; de azt csak ő reájok kell bízni; mert ha más hozzá nyúl, gyilkosságba esik.

Van mindazáltal egy faj, t. i. a' *méregölő* Sisakvirág, meljről sokann azt tartották, hogy ez, a' több fajok mérge ellen orvosság: de ezt az értelmes Orvosok nem hiszik.

344. TZÁMOLY.

(AQUILEGIA)

A' Seregről, meljre tartozik, és piliseiről ítélvén, ez is mérges, bár ha kitsiny mértékben is. A' *Harang* Tzámolyt, jeles virágiért termesztik kertekben. Minden része édeses ízű, és izzasztó erővel bír. Magvait a' bőr felomladozása, és rüh ellen, sárgaság, és nehéz szülés ellen dítsérték; de bizonytalan.

345. KANDILLA.

(NIGELLA)

A' *kék* Kandillát, virágiért termesztik kertekben; a' *szőrös* és *mezei* Kandilla pedig terem vadul is, vetve is, nem orvosi, hanem konyhai haszonra.

Minden részében ezen plántának, nyers korábann van valami mérgesség: de a' magva, mikor megérik, és jól kiszárad, jó illatú, fűszerszá-

mos ízű, és a' szegény emberek bors gyanánt helyesenn élnek vele.

346. P O M P A F A.

(LIRIODENDRON)

A' *tulipántos* Pompafát lehet látni az Uraságok kertjeibenn. Északi Amérikában ennek kergével élnek a' Khina helyett, a' hideglelések gyógyítására.

347. M Á J F Ű.

(HEPATICÁ)

Ezen szép kis plántátskának, kedvesenn öszvehúzó, kesernyés íze lévén; a' belső részeknek mindenféle gyengüléseibenn, tüdőnek, májnak, mejjnek, vesének dugulásaibann, hasznosnak tartatik.

348. K Ö K Ö R T S I N.

(ANEMONE)

Ennek majd minden fajai igen tsípös, égető, hólyaghúzó nedvességgel bírnak, és nagy vigyázással lehet velek belsőképpenn élni.

A' *mezei* Kökörtsin nyers leveleit vízbenn áztatják, szítatják, vagy a' száraz leveleit forró vízzel megöntik, és ennek a' víznek különös ereje van, a' szem nyavajának, még a' fekete vagy farkas hályognak is gyógyítására, ha azt, vagy a' Kihúzádekjából 7—10 gránt egy nehézek tükörrel jól öszveelegyítve, a' betegnek beadják. Az élesenn szűrő fájdalom, jele szokott lenni a' gyógyulásnak.

Ezen vízzel való mosogatást, a' lovak hátánn lévő fekélyek gyógyítására is javallják.

A' *berki* Kökörtsinnek minden része erős, égető. Leveleit virággal együtt öszvetörvénn, békötik vele mustározás helyett annak karját, a' ki a' fejének fele részét, vagy derekát fájlalja; vagy a' tavaszi harmadnapos hideglelésbenn szenved.

De

De ezt a' kötést csak addig kell a' karján tartani, míg az azt jól megveressíti; hólyagot nem kell hagyni húzni, mert nehezen gyógyuló fekély lesz belőle. Ezt a' kötést a' hideglelésnek, a' hideglelés órája előtt három vagy négy órával kell feltenni.

350. B É R T S E.

(CLEMATIS)

Az *Iszalg* Bértsének, melj a' gyepükre szokott felfutni, levelei öszvetörve hólyagot húznak a' bőrönn. Főtt vizével a' rühes testet mosogatni hasznos.

A' *Lótorma* Bértsének levelei, hasonlóképpenn hólyaghúzóok. A' frantzús ráknemű fekélyeket, és tsutsorodott tsontokat, leveleinek porával hintgetni, nem csak, hanem öntött theájából is naponként keveset bévenni, hasznos.

A' többek közt a' Bértse leveleivel is szoktak a' tsalárd koldúsok magokonn útálatos, de nem veszedelmes fekélyeket tsinálni, hogy másokat könnyörületességre indítsanak.

351. V I R N Á N T Z.

(THALICTRUM)

A' *sárga* Virnántzot, puhító, haslágyító, gőzöltető erejűnek tartják, és a' sárgaságbann dítsérik; de az Orvosok vele nem élnek. A' kis gyermekeknek vele fürdőt főzni jónak tartják. Gyökere a' nyálat és vizelletet sárgára festi.

352. H É R I T S.

(ADONIS)

A' Héríts nem fordítódik orvosi haszonra; erős, rágó, mérges nedvessége és kedvetlen szaga van.

Itt csak azt kell róla megjegyezni, hogy a' *tavaszi* Héríts gyökerét, sokszor fekete Húnyor helyett adják el; de a' Héríts gyökér ennél sokkal

alábbvaló, mérgesebb, fanyalgó édessége és undorító bűdössege van.

353. SZIRONTÁK.

(RANUNCULUS)

A' Szirontáknak majd minden fajai, kisebb vagy nagyobb mértékben, erős rágó égető nedvességgel bírnak, és ha leveleit öszvetörve a' bőrre teszik, azt megtüzesíti, ki is sebesíti, mely seb nehezenn szokott gyógyúlni.

A' tsalárd köldűsök, a' *Torzsikával* szokták magokat megfekélyesíteni: az Orvosok pedig, ha erre a' plántára szorúlnak, hogy hólyagot húzasanak, a' *reti* Szirontákat szokták elővenni. Ezt, és a' *lángos* Szirontákat fordítják arra is, a' mire a' *berki* Kőkörtsint.

Ámbár pedig a' Szironták mérges is: de a' szárasztás, főzés, és másféle készítés által, ki lehet belőle venni vagy egészenn, vagy nagyobb részint a' rágó erőt, és akkor jó vértisztító orvosság, sőt eledelül is szolgálhat.

A' *saláta* Szirontákban legkevesebb a' tsípősség. Tavasszal salátának öntve, vagy saláta közzé elegyítve, igen jó eledel, kivált azoknak, a' kiknek vérek megtsípősödött: de sok ember sem ízét sem szagát nem szenvedheti.

Ez a' plánta mindenestül öszvetörve, a' vak aranyér fájdalmait enyhíti, ha vele borogatják.

356. HÚNYÓR.

(HELLEBORUS)

A' *fekete*, *zöld*, és *bűdös* Húnyor gyökerének tsak a' rojtjait fordítják haszonra.

Ez megszáraztva nem felettébb tsípős, keserű és émelygős ízű, szagatlan; jó és erős hasztisztító orvosság; mert a' belekben megiszaplott nyálkásságot felszaggatja, és azokból minden rűtságot kitisztít.

Külö-

Különösen használ az elméjékben háborgók-
nak, nyavajatorósoknak, ha ezen betegségek oka
a' belekben vagyon; továbbá a' vízi betegség-
ben lévőknek, és gilisztásoknak.

A' gyökerek rojtjaiból egy két nehézéket for-
ró vízzel megöntenek, rajta tartják, és ezt a' vi-
zet veszik bé. De leginkább szoktak élni azzal a'
magsűrített levével, Kihúzádjával (*Extractum*),
meljet a' Patikában készítnek, meljből 5—15
gránt vesznek bé, a' melj kevéssé purgál, hanem
a' havi tisztulást és aranyeret indítja el.

357. GÓLYAHÍR. (CALTHA)

Leveleinek és viráginak főtt víze, vért hígi-
tó, gőzöltető, havi tisztulást segítő; és méreg el-
len valónak, 's a' himlőben is hasznosnak tartat-
tatik.

Virágbimbóit ha kinyílás előtt megszedik, és
etzetbe bétsinálják, a' Káprinál nem alábbvaló.

K É T F Ő B B H Í M E S E K.

358. GALAMBOTZ. (VERBENA)

A' Szapora Galambotz, az őszvehúzó erejű
füvek közzé tartozik. Azt tartják róla, hogy a'
fő fájdalmat enyhíti, ha a' szenvedőnek fejét és
nyakát vele borogatják.

363. ROZMARIN. (ROSMARINUS)

A' szagos Rozmarin levelei és virágtsészéi,
tsípős, kesernyés, fűszerszámos, és egy kevéssé
gyantás ízűk; gyengénn ingerlő és inakat ébresztő
erővel bírnak, de a' melj a' vérsatornákra nem
igen hat el.

Vízzel vagy borral öntött theája, a' gőzöl-
gést, havi tisztulást segíti, a' főt vidítja, a' sze-
leket

leket űzi; és a' 'sibbadásokbann, szédülésbenn, emlékező tehettség gyengülésébenn, fúladozásbann, torok mirígybenn, hosszas és hervasztó hasmenésbenn, hasznosnak találtatott.

Külsőképpenn, a' Rozmaringgal borogatni, párgolni, förösztetni, a' törtvéres tagokat, terjedő fenét hasznos.

A' feljebb említett végekre, lombikonn vett vize igen jó erejű; még hatalmasabb pedig a' spiritussa, meljet *Magyar Királyné vizének* neveznek, mivel, a' mint mondják, Er'sebet Királynét erre, mint köszvény ellen való orvosságra, egy Remete tanította, a' kit a' Királyné Isten Angyalának hitt.

364. 'S Á L Y A.

(SALVIA)

A' *kerti* 'Sálya, egy a' régiek legdītsérete-sebb orvosságai közzül, és azt sok tekintetekbenn meg is érdemli. Orvosi haszonra, kivált száraztott levelei fordítódnak; ezeknek erős fűszerszámos, nem igen kedves szagjok, tsípős kesernyés hevítő ízek, és gyengénn ingerlő, 's oszlató erejek van.

Vízzel öntött theája, a' gyomor és mejj nehézsége, hurut, bőfögés, szélkólika, és főfájás ellen hasznos; a' vért hígítja, a' gőzölgést és izzadást segíti, ha az ember jól bétakarószik utánna.

Viszont pedig különös az, hogy borral öntött theája, a' lankasztó és hervasztó izzadást, még a' száraz betegségekben is, ha azt a' beteg hidegenn iszsza, nem külömbenn az Aszszony vérenek a' gyermekszülés után, és tejének a' gyermek választása után való folyását elállítja.

Nem tsak a' szárazbetegségben lévők pedig, hanem más sok elgyengült személyek is, szenvednek éjtszakai bádjasztó izzadást, melj bizonyos
óra-

órábann szokott előkerülni, minthogy az, a' hideglelésnek egy különös veszedelmes neme. — A ki iljet szenved: öntessen jó kövérenn valami más fél meszely 'Sálya Theát, és azt jól betakarvänn, hagyja meghűlni, míg oljan nem leszs, mint a' közönséges ivó hideg víz. Ebből igyon meg, lefekvőre egy jó asztali pohárral, és éjtszaka is, ha felserken és szomjúhozik, sőt reggelre kelve is, ebből igyon. Ez által, bizonyosann reménylheti, hogy attól a' félelmes és életet erősen fenyegető izzadástól megszabadúl; kivált ha tudvänn már, meljik órann szokott az előfordúlni, eleinte egy vagy két éjtzakänn, akkorra felserkenteti magát, és azt az órát a' mennyire lehet, ébrenn tölti el. — Ezt az egész reménységet pedig semmivé teszi az, ha a' beteg, egy jó paplannal meg nem elégszik, hanem azonntúl több, vagy más melegítő takarókat terített magára. Tsak akkor lehet a' takarót valamivel szaporítani; mikor már az izzadás órája egészen elmúlt.

Sokann szeretnek theájával rendesen élni, és azt állítják, hogy a' Khínaiak feljebb betsúlik a' nálók termő igazi theánál.

A' 'Sálya, kivált nyers korábann, a' rothadásnak is ellentáll, mint a' Khína, és a' test kemény részeit erősíti. A' nyelv sibbadásbann, és a' nyelvtsap leesésébenn, hasznos leveleit a' nyelvre rakni, vagy megrágni.

Külsőképpenn, jó a' 'Sálya főtt vizével, a' gyúladásbann lévő torkot gargarizálni, az ínnyeket és sebes száját vele mosogatni, leveleivel pedig a' fogakat dör'sölgetni, tisztogatni; kötözésekre és borogatásokra is jó, mert oszlat, és egyszerűsmind erősít.

A' több fajai is a' 'Sályának, közelítenek a' kertihez; mi különös tulajdonság lehet pedig a'

több fajai bann, az még eddig a tapasztalásból nints tudva.

365. KATSKANYAK.

(AJUGA)

A' *Kalintza* Katskanyaknak, erős de kedvetlen illatja van, mint a' Fenyőfának; íze keserű, ereje erősítő, vért hígító, gőzöltető; ferdőjét a' meghülésből származott fájdalmak bann hasznosnak tartják. A' régiek azt hitték, hogy ennek főtt vize a' nehéz szülés benn segít.

366. TARORJA.

(TEUCRIUM)

A' *hagymaszagú* Tarorja, terem a' nedves lapályokon: levelei még megszáraztva is szép világos zöldek, íze kesernyész, fűszerszámos, tsípős; szaga közelít a' foghagymáéhoz, de a' melj elmúlik, ha a' plánta megszáraztva soká áll. Ereje erősítő, vért hígító, gőzöltető, izzasztó, senyvedésnek ellent álló, hevítő.

Vizzel vagy borral öntött theája, a' hosszszas nyavaják bann, és tartós napos hideglelések benn igen hasznos; sokann, a' giliszták, belső részek dugulása, havi tisztulás rekedése, füladozás, és vízi betegség ellen is ditsérik. A' visszszaverődött omladozásokat, rühöt, 's egyebeket a' bőrre kihajtja.

Külsőképpenn, a' senyvedő fene nemű sebeket vele borogatni kötozni hasznos.

A' *Gamandor* Tarorjának ereje és haszna, a' Hagymaszagúéval eggyez.

Az *Életillat* Tarorjának illatja igen hatható, de a' melj azonnal elmúlik, mihelyt a' plánta megszárad. Terem Európának melegebb részei benn, természetik kertek benn is. Ez keserűbb és tsípősebb ízű, mint a' több Tarorják. In-vidító és erősítő erővel bír.

Ezt

Ezt a' matskák szinte úgy szeretik, mint a' *matska* Tsipkepittyet és Gyökönkét. Pora ptrüszköltető, borral öntött theája az Életerőt serkenti; hasznos a' főfájdalombann, hideglelésekben, mejjnek hosszas nyavajáibann, havitisztulás rendtelenségeibenn.

A' *hegyi* és *Póle* Tarorja ereje, közelít az Életillatéhoz.

367. SZÁTORJA.

(SATUREJA)

A' *borsos* Szátorja kertekben terem, mint gyom. Szaga kedves, íze tsípős, fűszerszámos; ételt készíteni vele jó, mint a' petre'selyemmel; az ételkivánást segíti; ereje érzőinakat ébresztő, vidító.

Főtt vizét a' fájós fülbe eresztteni, és a' fájós torkot vele gargarizálni, jónak tartják. Leveleinek pora, borbann bevéve, a' mejjet és tüdőt erősíti.

368. I'SÓP.

(HYSSOPUS)

Ez a' hathatós kedves szagú, 's keserű ízű plánta, gyengénn ingerlő, és érzőinakat ébresztő erővel bír. Sokann dítsérik, mint mejjtisztító, havitisztulást segítő, gyomorerősítő szert, és a' flegmás hurutbann, füladozásbann, köszvénybenn, szemfájásbann, és a' bőrnek tarjagosságábann javallják, mint jóltévő orvosságot.

Jegyzés. A' Szent Írást Magyarázók sokat törték fejeket azon, mi lehetett az az I'sóp, meljet a' régi 'Sidók, a' tzeremóniás rendelések szerint, tsumóba kötöttek, és hol vízbe hol vérbe mártvánn, meghintették vele azt, a' mit a' tzeremóniák szerint megtisztítani vagy szentelni kellett.

A' felakadásra alkalmatosságot adott az, a' mi van 1. Kir. 4: 33. t. i. hogy *Bóltz Salamon* szóllott a' *Tzedrus fától fogva mind az Izsópig; melj a' falból vagy kösziklából nevelhedik ki; az I'sóp pedig iljen helyenn teremni nem szokott.*

Némeljek hát az l'sóponn értettek valami mohot, melj a' régi falakonn és kősziklákonn nő, azt gondolván, hogy Salamon minden plántákról szóllott, a' legnagyobbtól fogva a' legkissebbig. Mások másképpenn vélekedtek.

Talám legjobb eligazítása a' nehézségnek az, hogy valamint a' Rómaiak, minden jószagú és szép virágú fűveket, meljekkel az óltárokot és áldozatra való barmoknak szarvait felkoszorúzták, 's annál fogva azokat szent fűveknek tartották, Verbenáknak hívták; úgy a' 'Sidók is, az l'sóp név alatt, nem egy bizonyos plántát értettek, hanem minden jó illatú fűveket, meljek a' nevezett tzeremóniás meghintésekre alkalmasok vóltak. Iljeneket találhattak kivált bujdosásobann, a' kősziklák hasadékibann, p. o. *tsipkés* Bördalap, *édes gyökerű* Páfrán, *vénus* Fodorka 's a' t. és ezeket elő lehetett venni a' meghintésre, mikor betsesebb fűveket nem találtak.

369. TSIPKEPITY.

(NEPETA)

A' fedetlen magvú Kétfőbbhímese Plánták, Orvosi erejekre nézve, mindnyájann egymáshoz közelítenek, t. i. gyengénn ingerlő, serkentő, inakat ébresztő erővel bírnak, minthogy Kámfor matéria vagyon benne. Ezek között való a' Tsipkepitty is.

Mindazáltal nem lehet mondani, hogy ugyan azon Sereg és rendbeli, sőt ugyan azon nemű Plánták is, egymással tökéletesénn egyeznének; mert a' különböző forma, és belső alkotás, az alkotó részeknek különböző elegyedését mutatja benne, meljnél fogva az emberi testbenn való munkálkodásoknak is, valamennyire különbözni kell.

Nevezetes ebbenn a' Nembenn a' *Matska* Tsipkepitty. Ez a' fű a' matskákat különösen víditja; ha etejekbe veti az ember hozzá dör'sölik fejeket, rajta hengergőznek, 's végre a' leveleit jó ízünn rágiák, és eszik.

Az

Az emberre nézve ezen Plánta még nints elegendő vizsgálás alá véve, holott figyelmeztést érdemel, hogy ama nagy hasznú *matska* Gyökének gyökereivel, a' matskák éppenn így tselekesznek.

Ennyi tapasztalás mindazáltal van felőle, hogy theája a' gilisztákat űzi, a' főfájdalmat enyhíti; kiváltképpenn pedig ha félförödöt készítenek belőle, ez az Anyaméhnek nyavajáibann, 's az onnan származó úgy nevezett szünádra fájdalmakbann, a' havitisztulás rekedésébenn, igen hasznos, és jóltévő orvosság. — Hát az Érzőinak nyavajáibann, nem lehetne-é tőle sokat várni?

370. LEVENDULA.

(LAVANDULA)

A' szagos és *Spikinárd* Levendula kertekbenn természetődik. Ereje a' Rozmaringéhoz, és más ide tartozó Plántákéhoz hasonlít, t. i. ingerlő, serkentő, és hevítő.

A' virágival való kötözés, és még inkább az égettborral felelegyített olajával való kenegetés, a' daganatokat oszlatja, a' görtsöt, inak sugorodásit, reszketést gyógyítja; theája a' főfájdalmat enyhíti, a' szédülést távoztatja.

Olaját kedves, és ébresztő illatjáért szagolgatják, de bővenn élni vele nem mindennek tanácsos, mert nagyon ingerel.

371. BIBETYŰ.

(SIDERITIS)

A' *tisztes* Bibetyű eggy kevésbé szorító, erősítő; főtt vize, és a' vele való borogatás, a' szakadásokbann, és fejrőfolyásbann hasznos. Szoktak förödöt is készíteni belőle.

372. MÉNTA.

(MENTHA)

A' Méntának minden fajai ingerlő, érzőinaikat ébresztő, serkentő, görtsoszlato, hasmenést,

és hányást szüntető, gyomrot erősítő, havitisztúlást segítő erővel bírnak, és öntött theájokkal élni a' nagy elgyengülésbenn, anyaméh nyavajáibann, hipokondriábann, szárazbetegségbenn, kólikábann, és köszvénybenn lévőknek igen jó.

A' hányást megszüntető erejére nézve meg kell jegyezni, hogy ha a' hányás gyomor gyúladásból származik; akkor a' Ménta thea ártalmas, és a' hányást még neveli. —

Külsőképpenn az ezekből készült fürdő, és meleg nedves kötözés, a' sugorodott, és megmarjúlt inakat kinyújtja, a' fitzamodásokat gyógyítja, és az azokból származott daganatokat oszlatja.

Ezek között legerősebb, és hathatósabb a' *Borsos Ménta*, melj ha egyszer a' kertbe ültetődik, ott állandó, és terjed. Az íze fűszerszámos, borsos, a' kámforhoz hasonlít; ha az ember megragja, érezhetőképpenn meghívesedik a' szája. Bővenné lévén benne a' Kámfor matéria, mind azokat a' hasznokat teszi, kissebb erőbenn, és bátorságosabban, meljeket a' Kámfor. Lehet leveleit ételbe tenni bors gyanánt.

Ennél valamivel gyengébb, de a' vele való élésre nézve bátorságosabb, és a' Ménták között legjobb a' *fodor Ménta*, melj hasonlóképpenn a' kertekben szaporodik és terjed, és a' Méntáknak előadott hasznaira nézve igen jóltevő.

Ez után van a' *Tsombor Ménta*, *vízi Ménta*, *zöld Ménta*, *Barzing Ménta*, leggyengébb pedig a' *tarloi Ménta*.

373. R E P K É N Y.

(GLECOMA)

A' *Kétiks Repkény* leginkább az erdőkönn, s erdő szélekenn terem; fűszerszámos, kedves, kesernyés ízű, és ha levelét az ember újjai között eidör'söli, erős jó szagú.

Tavas-

Tavaszszal petre'selyem gyanánt ételbe is szokták tenni, és kivált a' mezei emberek 's katonák, petre'selyem gyanánt élhetnek vele, a' honnan *Katona Petre'selyemnek* is hívják.

Vízzel öntött theáját a' vérpökés ellen dítserik, és sokann mint megelőző orvossággal, élnek vele, a' vesekő és szárazbetegség ellen.

A' fájós de nem sebes lábú embernek, lábvizet készíteni vele igen jó.

374. K A N A F Á J.

(LAMIUM)

A' *fejér Kanafáj*, ámbár szagatlan és ízetlen, még s sokann viráginak theáját, a' *fejér folyás* és felettébb való havitisztulás ellen, hasznosnak tartják; leveleinek portubákját pedig, nátha és orrpöfödés ellen, mint bizonyos házi orvosságot, betsülik.

377. B E T Ó Ń I K A.

(BETONICA)

Az *orvosi Betónikábann* meg van ugyan, de kítsiny mértékben, az az orvosló erő, meljel az ezen Seregbeli plánták bírnak; ezennkívül, émelygős ízű gyökerével lehet élni, mint hashajtóval; de korant sem érdemli azokat a' dítsereteket, meljeket a' régiek ráruháztak, és azt a' nagy betset, meljbenn tartják az Olaszok, a' kiknél példabeszédbe ment: *Add el felső ruhádat, és végy rajta Betónikát.*

378. H U N N Y Á S Z.

(STACHYS)

Ennek fajai hasonló erejűek a' több ide tartozó plántákhoz, de az Orvosok velek nem élnek, hanem a' Bábák és karú'soló Aszszonyok, a' *Tisztes Hunnyászból* főrdőt készítenek, külömb külömb nyavaják ellen, melj főrdő az inakat erősíti.

Ök

Ők pedig vele babonásann élnek, mert az úgy nevezett megrontást gyógyítják vele.

Ezen Seregbeli virágoknak nagy része, kedves a' méheknek és hasznos; eggy sints pedig oljan hasznos, mint a' *Tisztos* és *parlogi* Hunnyász. Ha ezek aratás után elborítják a' tarlót: akkor bőv méz-szüret leszsz.

380. P E M E T.

(MARRUBIUM)

Az *orvosi* Pemetnek, ennek a' keserű sós ízű Plántának, több erőt tulajdonítottak, mint a' mennyit érdemlett. Dítsérték t. i. a' hurut, fűladosás, és száraz betegség ellen, de ezekbenn ritkán lehetett hasznát tapasztalni.

A' kik vele húzomosann éltek, azoknak gyomrát elgyengítette, elrontotta, mint minden tiszta keserűségek, meljeknek az a' tulajdonsága, hogy eggy bizonyos ideig a' gyomrot erősítik; ha pedig azonn túl él velek az ember, elgyengítik, elrontják.

Minthogy a' rothadásnak ellentáll, kívülről jó a' fene nemű sebekre; theáját pedig a' sárgaság ellen, giliszták ellen, és a' havi tisztulás megindítására, jónak tartják.

386. MURVAPIKK.

(ORIGANUM)

A' *Szurokszagú* Murvapikknek, hathatós fűszerszámos szaga, kesernyés erős, de a' mellett kedves fűszerszámos íze van. Inakat ébresztő és erősítő tulajdonságával, a' nyálkás nedvességeket felolvasztja, a' gözölgést segíti. Öntött theája, a' havi tisztulás rekedésébennn, fő és mejj fájdalom-bann hasznos.

A' *Majoránna* Murvapikknek hasonló ereje és haszna van; de orvosságul vele nem igen élnek; hanem kertekbenn örömet természetik ked-

ves illatjéért; és leveleivel 's murvapikkelyeivel, melyeket Majoránna polyvának hívnak, kedves ízű ételeket és kolbászokat készítenek.

Leveleinek 's murváinak pora, jó ptrüszköl-tető, és nem felettébb kemény.

387. DÉMUTKA.

(THYMUS)

Mind a' *Kakuk* mind a' *kerti Démutka* kellemetes illatú, fűszerszámos ízű, inakat ébresztő, vért hígító, gőzöltető erejű betses orvosi szerek; és mind azokbann a' betegségekben theájok hasznos, melyek az Érzőinak elgyengüléséből származnak, vagy azzal öszvekötvé vagynak, minéműek a' szédülés, boritaltól való főfájás, álmoság, szélütés, görts, nyelv elesése 's a' t.

Külsőképpenn is oszlató, és inerősítő kötözéseket belőlök tsinálni igen jó.

388. MELISZSA.

(MELISSA)

A' *Tzitromszagú Meliszszát* kertekben természetik; kedves fűszerszámos kesernyés íze, hatatos és igen jó, tzitromhoz közelítő illatja van.

Ez jó vért hígító, és az érzőinakat ébresztő, vidító, 's eggyzersmind erősítő orvosság, és kivált a' főt különösen vidámítja, a' beleket a' nyálkasságtól szabadítja, a' szelet űzi, az anyaméh nyavajáibann segít. Hathatosabb pedig a' nyers levelekből öntött thea, mint a' szárazokból, mert a' száraztás által az erejek meggyengül.

Ha ezzel forrózzák meg a' hordót szüretkor, a' bar tzitromos ízű leszsz.

Hasonló Orvosi erővel bírnak: a' *hegyi Meliszsa*, a' *pettegetett Pofóka*, az *édes Mo'sárvirág*, és a' *matska Tsipkepitty* 's a' t.

391. B A ' S A L Y I K O M. (OCYMUM)

Szívet, és inakat erősítő, 's oszlató erővel bír, mint a' több jószagú plánták ezen Seregben. Szagáért termesztik a' Kertekben.

392. T S U K Ó K A. (SCUTELLARIA)

A' vízmeljéki Tsukókának igen gyenge, a' foghagymáéhoz közelítő szaga, és igen keserű íze van, meljnél fogva ez, az erősítő orvosságok közzé tartozik. A' régiek a' napos hideglelésekben haszonnal éltek vele.

393. V I L L A H Í M. (PRUNELLA)

A' Torok Villahím gyenge szagú, és egykevéssé öszvehúzó plánta; a' honnan főtt vize a' hasmenésben segít.

Különösen pedig a' torok gyúladásban javallották a' régiek; mert azt írják, hogy egyszer egy egész Tábori Seregben közönségessé lett a' torok gyúladás, meljben sokan holtak. Sok orvosságok próbálása után, ezt valaki feltalálta, és a' levével a' torkot gargarizálván, kívülről pedig fűvével kötözgetvén, az elhatalmazott nyavaja uralkodásának véget vetett.

394. T S I K O R K A. (GRATIOLA)

Ez, a' lapos nedves kaszállókban bőven terem. A' plánta szagatlan, émelygős keserű ízű; nyers korában kivált a' gyökere hányat, és nagy rágással purgál, megszáraztva pedig csak alólról hajt.

Dítsérik a' makats vízibetegségeken, negyednapos hideglelésekben, meljek makats szorúlással járnak együtt, és a' giliszták ellen.

Leveleinek porából bévésznak e' végre, hatod-rész nehézéktől, vagy tíz grántól fogva, fél nehézéig,

zékig, vagy pedig fél nehézéktől fogva eggy egész-
ig, leveleinek öntött theáját iszszák. Gyökeréből
fél nehézék jó hányató, mint az Ipekakuána. De
ennél sokkal jobb, és bátorságosabb hányatót
tudnak rendelni az Orvosok a' Patikából, mikor
szükség van rá. —

Külsőképpenn nyersenn öszvetörve, igen jó
vele borogatni a' köszvényes tagokat, a' meghü-
lésből származott fájdalokat, és az oljan ütése-
ket, melyek alatt törtt vér láttzik; mert oszlat.

Ezt a' fűvet a' legelőnn, semmi marha meg
nem eszi: ha pedig a' több fűvekkel eggyütt le-
kaszálják, ettől a' szénától a' lovak megfososod-
nak, és elszáradnak.

395. H Í Z Ó K A.

(PINGVICULA)

A' *motsári* Hízóka, terem motsáros vizenyős
helyekenn; levelei fényesek, földre fekvők. Főtt
vize hashajtó, de azért orvosi haszonra nem for-
dítódik. Ha leveleire tejet töltenek; a' tej megsű-
rűdik, de meg nem alszik. Ez a' Juhoknak ártal-
mas eledel.

399. SZ Á L K A T S É K.

(EUPHRASIA)

A' *szemvidítő* Szalkatséknek a' szemre nézve,
igen jóltévő erőt tulajdonítottak; de a' mit az
újabb tapasztalások benne nem találtak. Fojtós
keserűségénél fogva némelij nyavajákban erősí-
tő lehet.

402. KAJMATSÓR.

(PEDICULARIS)

Erről azt hitték, hogy ha a' marha a' széna
közt megeszi, megtetvesedik. Orvosi haszonra
nem fordítódik.

403. PINTYŐ.

(ANTIRHINUM)

Ennek fajai között Orvosi haszonra fordítódik csak a *Gyújtován* Pintyő, mely kedvetlen szagú, keserű ízű, erejére nézve pedig oszlató, fájdalom enyhítő, vizellethajtó, seb tisztító.

Kifatsart leve, vagy főtt vize, az eves sebet szépen megtisztítja. Theája a vizelletet indítja, és a vízibetegségben lévőknek hasznos.

Leveleit, és virágit öszvetörve, és disznózsírral jól öszvekeverve, készítenek belőle kenetet, mely a vak aranyér fájdalmait enyhíti, és a tsutsorodásokat eloszlatja. Ugyan ezen kenet a Pokolvarnak, és más mérges keléseknek, körömméregnek, fenenemű tyúkszemnek, legjobb orvossága.

405. TÁKAJAK.

(SCROPHULARIA)

A *bodza* Tákajaknak szaga kedvetlen, hasonló a bodza levél szagához, meljért a köznép *fekete bodzának* is hívja.

Tsögbögös gyökerének és leveleinek lágyító, oszlató, és sebtisztító ereje van, és a pokolvar gyógyítására úgy lehet vele élni, mint a Gyújtovánnal.

A torokmirígyet a theájának itala, és fűvével való kötözés eloszlatja. Az aranyér fájdalmában, gyökerének porát inni hasznos. Magvait gilisztáúzó szernek tartják.

A *vízi* Tákajak leveleit, ha a Senna közzé elegyítik; a Senna sem kedvetlen ízű nem leszsz, sem rágást nem okoz.

407. GYŰSZŰVIRÁG.

(DIGITALIS)

A *piros* Gyűszűvirág, csak a kitanúlt és próbált Orvosok keze alá való, a kik ezzel nagy orvoslásokat tudnak tenni, a vízibetegségnek majd min-

minden nemeibenn, és a' mirígyes mérges daganatokbann, 's kelésekben, még abbann az esetben is, ha ezek örökség szerént a' Szülékről mentek által valakire: de más vele próbát ne tegyen, kivált belsőképpenn, mert a' plánta felettéb mérges, és a' tanult Orvosok is igen óvást bánnak vele, és tsak egy gránonn kezdik a' beadását, 's úgy tartják szemmel, minémű munkája leszsz a' testbenn.

Ereje van főképpenn a' leveleibenn. Igen kistsíny mértékben beadva, a' vizelletet hatalmasann űzi, és a' vízibetegségeket meggyógyítja, a' mirígyes daganatokat oszlatja: de e' mellet sokáig tartó émelygést, és undorító gyomor háborgást okoz; az érverést pedig annyira ellankasztja, hogy míg hatvant kellene rendesen ütni, alig üt negyvent, vagy harmintzat.

Ha tsak kevéssel veszen is bé többet valaki, mint kellene, kínos hányást, és hastekerő veszedelmes hasmenést okoz.

Még mikor a' tanult Orvosok adják is bé, ha egy darab ideig él vele a' beteg, meghomályosodik a' látása, mintha elvesztette volna szemvilágát, a' mikor osztánn félbe kell hagyni a' vele való orvoslást.

A' ki öszvetört leveleit, külsőképpenn borogatja is a' mirígyes daganatokra, nagyonn vígyázva bánjon vele; és bátorságosabb, ha nem ennek, hanem az ennél sokkal közönségesebb, és akár melj erdős hegyekenn könnyenn találtatható *nagy virágú Gyűszűvirágnak* leveleit vészi elő.

410. S Z Á D O R.

(OROBANCHE)

Némeljek a' szárait Spárga gyanánt eszik; gyökere poráról pedig azt tartják, hogy a' szélkólikát elűzi.

411. AKÁNT.

(ACANTHUS)

A' díszes Akánt levelei, hasznosok külsőkép-
penn a' daganatok oszlatására; gyökereinek főtt
borát, a' görts, 's inak sugorodása ellen javal-
ják; ugyan ez a' hasmenést szünteti, a' vizelletét
pedig indítja.

NÉGYFŐBBHÍMESEK.

412. GOMBORKA.

(MYAGRUM)

A' Gomborka magvának szaga, eggykevéssé
a' fog Hagymáéhoz hasonlít; sok madaraknak ked-
ves eledele; orvosi haszonra nem fordítódik, hā-
nem gazdaságbeli haszonra lehet belőle olajat üt-
ni, és e' végre néhol a' magvas Gomborkát ter-
mesztik is.

414. TÁTORJÁN.

(CRAMBE)

Terem a' Magyar Országi kövér síkmező-
könn, és régi kaszállókban, a' szántó földekenn
ritkábbann, mert az eke, gyökerének tsirádzó te-
tejét elvagdálja; az ugyan még azután két há-
rom esztendőben kihajt, de a' gyakori háborgat-
tatást nem győzi, kivész. Lehet mindazáltal a'
szántóföldek lábában, és az útfelekenn is találni.

Gyökere vastag, mint az ember lába, egye-
nesenn, és méjjen megyen le a' földbe; íze olyan
mint a' kerek Répáé, de émelygős retek keserű-
séggel elégyes. Szükség idejenn meglehet enni,
eggyel húsz ember is megéri eggy nap.

415. TSÜLLENG.

(ISATIS)

A' festő Tsülleng leveleiből kék festéket ké-
szítenek, melj végre másutt termesztik; mi nálunk
pedig a' kaszállókban vadúl terem, de ennél az
említett végre jobb a' termesztett.

Orvosi haszonra nem fordítódik. A' régiak, leveleit a' vérhas ellen, és a' daganatok oszlatására, gyökerét pedig a' sárgaság ellen ditsérték.

417. 'S Á 'S A.

(LEPIDIUM)

A' *kerti* 'Sá'sa igen jó, vérsenyvedést (skorbut) gyógyító, vérthígító, vizellethajtó orvosság. Nyers leveleinek kifatsart levét kell a' vérsenyvedés ellen kalananként inni, — ha a' plánta megszárad, semmi ereje nints. —

Termesztik a' kertekben, és vagy mint petre'selymet aprítják az ételekbe, vagy hús mellé felteszik csak nyersenn. Íze oljan mint a' tormáé, a' gyomrot erősíti, az emésztést segíti, a' vért hígítja, tisztítja.

A' bűdös *Metsek* 'Sá'sát, sok szegény emberek tsizmájokba teszik talpok alá, a' tavaszi és nyári hideglelésekben, és gyakran megtörténik, hogy meggyógyúlnak.

419. T O R M A.

(COCHLEARIA)

A' Négyfőbbhímés Seregben lévő minden plánták, vértisztító, vérsenyvedés ellenvaló orvosságok; kivált a' meljeknek kövérlevelei vannak: de mind ezek között méltán legelső a' *Kalan* Torma levele.

Ezt nálunk nedves kertekben természetik, a' Jó Teremtő pedig bőven plántálta azokra a' helyekre, meljekenn a' vérsenyvedés uralkodik, p. o. a' tenger partokra, és ezen orvosságban, az eltsípösödött vérű hajókázók segedelmet találnak.

Leveleinek kifatsart levét kalananként inni, a' bőrnek minden nyavajábann, meljek a' nedvességek megtsípösödéséből származnak, a' rühben, mindenféle fájdalmas viszketegségekben, omladozásokban, és eves sebekben, igen jó. A'

rothadó ínyeket, és a' miatt lógó fogakat, ezzel, vagy ezen plánta spiritusával mosogatni igen hasznos.

Saláta gyanánt és hús mellé való mártásnak is lehet vele élni, mert jó vértisztító, izzasztó, és vizellethajtó erővel bír, és az elrekedt torkot is kinyitja.

Azombann ezt a' plántát minden rossz nemű hideglelésekben kerülni kell, mert ott ártalmas.

A' *Kalán* Torma leveleinél erősebb és tsípősebb az *ortekerő* Tormának gyökere.

Mind azon végekre hasznos, melyekre a' *Kalán* Torma, ha nyersenn megreszelve reggelenként egy asztali kalánnal béveszi az ember, vagy a' levét fatsarja ki, és tzu'korral megédesíti. Hasznosnak találtatott a' fúladozás, hosszús nátha, hurut, köszvény, és vízdaganat ellen is.

Sok képpenn szoktak vele élni az ételek készítésére; legjobb pedig nyersenn, és éppenn akkor reszelni, 's akár magábann, akár hideg etzettel megöntve hús mellett enni, mert a' vér megtsípösödésének, és minden ebből származó betegségeknek hatalmasan ellent áll, sőt azokat meggyógyítja.

Ha az ortekerő erejétől, akár főzés, akár forró marha hús lével való megöntés, akár tűznél való melegítés által megfosztják: említett orvosló hasznát elveszti.

A' reszelt Torma ha a' bőrre tevődik, azt megveresíti, sőt sokára hólyagot is hűz; és ennél fogva, a' hasogató kóborló fájaldalmokban (*Rheumatismus*), és a' tagoknak 'sibbadásábann, szélütésébenn 's a' t. hasznos. (*Lásd Reptze*).

Lovaknak is, a' keheység ellen, abrakjokba metélve, haszonnal szokták adni.

A' *Borsika* Torma terem útonn útféleln tavaszsal, gyenge leveleit saláta gyanánt lehet enni, magvaival pedig bors gyanánt élni. Fűvének az a' haszna van kissebb erőbenn, a' mi az elébbieknek.

427. F O S Z L Á R.

(CARDAMINE)

A' több ezen Seregbeli plánták tulajdonságainn kívül, az újabb tapasztalások szerént, a' *kakuk* Foszlár virági, igen jó görtsoszlató erővel bírnak, és minden inakhúzódozásaibann és sugorodásaibann hathatós orvosló szerül szolgálnek.

428. 'S O M B O R.

(SISYMBRIUM)

A' *Zsázsa* 'Sombor, terem a' szép tiszta vizű patakok mellett, és mindjárt tavasz elejénn ott lehet találni. Ez is ebbenn a' Seregbenn a' legjobbakk közzé tartozik. Úgy lehet és kell vele élni, mint a' *kalan* Tormával, sőt jó azzal öszveelegyíteni.

Mind azokat a' Négyfőbbhímese Seregbeli plántákat, meljeket vagy saláta gyanánt, vagy hús mellett enni szokás, igen jó öszveelegyíteni *Sóska* Lórommal; így sokkal munkásabb az orvosi erejek.

Az *iszap* 'Sombornak főtt vize, ha reggel és estve find'sáncént iszszák, igen hasznosnak találtatott, a' giliszták sőt a' pántlika férgek ellen is.

A' *Szófia* 'Sombornak magva oljan erejű, mint az *iszap* 'Sombor, és még azonnkívül a' hasmenés, vérpökés, fejrőfolyás ellen hasznosnak találtatott. — A' *Szófia* 'Somborból jó és tartós seprőket lehet kötni.

429. S Z E G E T S.

(ERYSIMUM)

A' Négyfőbbhímese plánták tulajdonsági köz-
zé tartozik az is, hogy az elrekedtt torkot meg-
gyógyítják.

Különösen pedig a' *hagymaszagú* Szegets-
nek van az a' haszna, mert ez nem olj igen erős
és tsípős, mint a' többek. A' levét kifatsarván,
mézzel vagy tzúkkal kell jól megédesíteni, és
azt reggel és estve inni.

Ha az ember erősebbet vészen elő, p. o. *órr-
tekerő* Tormát: azt megreszelvénn, töltsön reá
forró vizet bőven, tartsa jól befedve két óráig;
akkor leszürvénn édesítse fel a' levét, és úgy él-
jen vele.

430. I B O L Y A.

(CHEIRANTHUS)

Ennek eggynehány fajait, ékes és jó illatú
virágiért, kertekbenn termesztik; de bár ezen Se-
regből való lévén, ereje a' többekéhez hasonlít:
orvosi haszonra még is nem igen fordítják.

A' *Fajtlinka* Ibolya sárga viráginak theáját
a' sárgaság ellen, és a' havi tisztulás elindítására,
sokann dítserik.

434. K Á P O S Z T A.

(BRASSICA)

A' *főzelék* Káposzta, a' mivelés által olj sok
külömböző formájú fajtákra vált a' kertekbenn,
hogy nehéz az embernek elhinni, hogy mind azok
ugyan azon eggy fajú plántának hasonfajai vagy
fajtái vólnának. Nevezetesenn, melj külömböző
formájú és termetű plánták ezek: *Fejér* és *veres
fős* Káposzta, *Kalarábé* K. *Kártifiola*, *olasz*,
Brokoli, *kék* vagy *téli fodros* K.! 's a' t. azom-
bann a' Fűvészek tapasztalása azt mutatja, hogy
mind ezek a' mivelés által, annak a' *főzelék* Ká-
posztának magvairól váltak, melj vadúl a' tenge-
rek

rek partjainn terem, és a' Kertészek ma is tapasztalják, hogy egyiknek magváról a' másik leszsz, és mindeniknek igen nagy gondal kell magvát venni, hogy el ne változzon.

A' főzelék Káposztának sokféle fajtái, abbann különböznek a' több Négyfőbbhímese plántáktól, hogy nem érzik benne az az erős tsípősség, melj a' több ide tartozó plántákban van, 's a' meljnél fogva azok a' vérsenyvedést orvosolják; hanem tele vagynak édes tzúkros nedvességgel, meljnél fogva az eledelre és táplálásra igen alkalmasok.

Azombann ez a' tzúkros nedvesség tsak elnyelte, és megenyhítette benne a' tsípősséget, hogy ne érezzék: de valósággal a' főzelék Káposztának minden fajtáiban megvan a' vérsenyvedést gyógyító erő, melj kimutatja magát azokban, a' kik azokkal bőven élnek; kimutatja magát az által is, hogy a' megforrásra, poshadásra, savanyodásra igen hajlandók.

Tudva van mindenüt a' Fős Káposzta télire való bésavanyításának módja, mind hasábosann, mind gyalúlva. Ez, egész esztendőnn által, kivált képpenn pedig téleonn, a' legkedvesebb és legszükségesebb eledelközül való, és mikor szükönn van, méltánn nagy fogyatkozásnak tartatik; mert a' táplálásann kívül, mind azokat a' jóltévő hasznokat teszi, meljeket az ezen Seregbeli leghathatósabb szerek: gőzölgést segít, vizelletet indít, vérsenyvedést gyógyít, köhögést szüntet, torok rekedést kinyit; külsőképpenn a' forróságot enyhíti, a' nyak mirigyese daganatját eloszlatja.

A' hasábos Káposzta leveleivel, a' hidegsanyarította tagokat borogatni hasznos.

Magyar Országonn nem kis nyomorúság az, mikor a' Káposztának szűki van; mert mivel télen a' szegény emberek, kivált Falukonn, leginkább bésózott sertés hússal, 's más nehéz eledel-ekkel élnek: a' vérek megtsípösödik, és ha bőven Káposztát nem ehetnek, tavasszal kimutatja magát a' vérsenyvedés, a' Skorbút, és uralkodó nyavajává leszsz. És talám vagy ezenn az okonn, vagy még inkább azért, hogy itt tudják azt igen szépen és igen jó ízűen elkészíteni; némeljek a' Káposztát *Magyar Ország tímerének* nevezik.

Sokann a' Szárazbetegség kezdetébenn, a' nyári Káposzták ételét, és a' téli bésaványított levének italát hasznosnak tartják. Erre a' végre leginkább dítserik a' kék vagy téli fodros Káposztát, meljben legbővebbenn van a' tükros nedvesség. Ezzel egész télen által lehet élni, ha gyenge tsigolyáit megfőzvénn, mézes vagy tükros lével jól elkészítik.

Sokann erősítik, hogy ha a' Szárazbetegségre hajlandó ember ezen tsigolyákat eszegeti, és a' levét hörpölgeti, azt a' fenyegető nyavaját elkerüli, sőt ha már belé esett volna is, kigyógyúl tőle.

Sok helyekenn bévett szokás, hogy Új Esztendő napján minden háznál iljen ételt esznek; mi légyen az eredete, nem tudhatni.

A' *Karórépa* és *Kerekrépa* Káposzta, eledeli hasznairól eléggé esméretesek, orvosi haszonra pedig ritkán fordítódnak.

Kinyomott levét tanúlt Orvosok dítserik, a' tüdőnek dugulásaibann; külsőképpenn pedig a' régi eves sebeknek tisztogatására, és héjjának főtt vizét

vizét egy kevés etzettel elegyítve, a' hideg sanyarította tagok gyógyítására.

Öszvetört vagy megreszelt Répával a' köszvényes tagokat borogatni hasznosnak tartják.

A' *mustár* Káposzta magvaibann, nagy mértékben van a' Négyfőbbhímesek ereje, de erős és kedvetlen íze és szaga miatt vele felhagytak, és élnek inkább helyette a' fejer és fekete Reptzével.

435. R E P T Z E.

(SINAPIS)

Ennek tsupánn tsak magvait fordítják haszonra.

A' *vetési* Reptze bővenn terem vadúl a' vetések közt, és elborítja kivált az árpaföldeket, de a' mennyi kárt tézen, meg annyi hasznot, mert nyomtatás után kiostálván az Árpa közzül, öszvegyűjtik, és vagy megtartják a' galambok táplálására, meljeknek a' Reptze kedves eledel; vagy olajat ütnek belőle, nem eledeli, hanem más külömb külömb gazdaságbeli hasznokra.

A' *fejer* Reptze magvai sárgák, a' *fehetéé* setét pirossak, és ezeket a' fejerénél többre betsülik. Mindeniket szokták porrá törve vagy mustal vagy etzettel bétsinálni, és mustár név alatt hús mellett enni.

Ez a' gyomrot vídítja, az emésztést segíti, és a' Négyfőbbhímesek hasznait a' testben mutatja.

Ha valaki ezen magvakból reggelenként egy egy kalánnal béveszen, nyitva fogja tartani a' hasát, és könnyű széket tsinál; a' sűrű flegmától származó mejjfájást és fúladozást gyógyítja: de nem törve kell bévenni, hanem egészenn, mert porúl bévéve felettébb ingerel, és erősenn hányat.

Kivált

Kiváltképpenn való haszna és ereje van pedig a' *fejér* és *fekete* Reptze magvának, az úgy nevezett Mustározásokbann; t. i. a' lisztte tört Reptze mag porából, egy vagy két nehézéket egy kevés kovásszal, vagy ha az nem volna, lisztel felelegyítvén, etzettel megparáholva péppé tsinálnak, azt ruhára kenik, és reáborítják a' testnek arra a' részére, a' hová a' szükség kívánja.

Ez kevés idő múlva a' bőrt megveressíti, néha hólyagot is húz, még pedig sokkal hamarabb mint a' Kőrös bogár. Ez meglévén, leveszik a' testről, a' helyét tejes vízzel megmossák, írósvajjal kent Káposzta levéllel, vagy viaszszos vászonnal béborítják, 's azután gyógyító flastromokat raggatnak reá. Ha hólyagot talált húzni, azt egy olló hegyivel vagy akármivel kinyitják, de a' bőrét le nem veszik. Ennek a' mustározásnak gyakrann megbetsülhetetlen hasznai vagynak. Ilyen móddal kell pedig a' testnek részeire feltenni külömbkülömbféle nyavajákban:

A' fülnek és az ép fognak kínos fájdalmábann a' *fül tövére*.

Az oldal fájásbann arra a' *karra*, melj a' fájó oldal felől esik.

A' kar köszvényébenn, máj dugulásbann, far'sábábann, kóborló köszvénybenn, *magára a' fájdalmas részre*.

A' karnak, lábnek, nyelvnek szélütésébenn a' *nyak tsigájára*.

A' homlok fájdalombann a' *bal szem felibe*. (de ha a' főfájdalomnak ezen neme esztendők múlva ismét előkerül, a' mustározás keveset használ, hanem úgy kell gyógyítani, mint a' negyednapos hideget.)

A' kóborló, és visszavérődött köszvényekben, és természeti himlőbenn; a' forró, rothasztó, és epesáros hideglelésekben, a' görtsőkben, a' guttaütés környékezésében a' *lábikrákra*.

Az oldalnyilallásban, minekutána az eret megvágták, magára a' *szenedő oldalra*.

A' torok gyúladásban a' *nyakra elöl*.

Ez sokkal jobb és bátorságosabb a' Kőrös bogárral készült hólyaghúzó flastromnál, mert annál sokkal hamarabb munkálkodik, 's nem is lehet félni, hogy maga után fene nemű sebet hágy, a' mint ez a' rendes hólyaghúzó flastrom után könnyen megtörténik, kivált a' rothasztó hideglelésekben.

Ha iljen Reptze mag nints: végbe lehet vinni a' mustározást, a' mártásnak készült mustárral is. Ha pedig egyik se volna készenn, az *orrtekerő* Tormának reszelt gyökerével, melj a' Reptzénél nem alábbvaló.

A' Reptzomag lisztel felelegyített etzet, igen jó mosó eszköz, a' bőrnek mindenféle felomladosásaiban, Rühben 's a' t.

Förödőt is szoktak a' fekete Reptze magból készíteni, öszvetörvénn belőle 4—8 latot, és egy kevés *orrtekerő* Tormát is tévénn hozzá, melj a' kóborló köszvényben, és a' kéznek lábnek szélütésében igen ditséretes orvosság.

436. R E T E K.

(RAPHANUS)

A' *kerti* Retek gyökér minden hasonfajait, meljek a' kerti mivelés által váltak, sokann edesdenn eszik nyersenn, vagy mézzel vagy sóval, és némeljek a' gyengébbeket, mások a' keserűbbeket inkább szeretik, és azt tapasztalják, hogy vatsora után egynéhány szelet Retket tsemegézvénn, tsendes és édes álmok leszsz utána; kivált ha

ha jól megrágják, és nem darabonként nyelik le; melj végre sokann (igen helyesenn) megreszelve szokták enni, és már az ételközben érzik a' gyomornak attól való kedves megújulását.

Mennél keserűbb a' Retek, annál inkább bír mind azokkal a' tulajdonságokkal, meljek a' Négyfőbbhímese Plántákban vagynak.

A' régiek a' Retket nagy betségben tartották, és éltek vele egy bizonyos nyavaja ellen, meljet ma nem tapasztalunk; t. i. a' Szívcszáradás ellen. (hanemha talám azonn a' Hektikának valamely nemét értették). Éltek vele úgy is, mint hányató orvossággal; dítstérték a' kifatsart levét a' vízbetegségben.

Mind a' régiek, mind az újabbak dítstérték a' vesekő fájdalom ellen, beadván a' levéből a' betegnek naponként félkalánnal faolajban. Azt mondják némeljek, hogy a' Reteknek kifatsart leve melegenn, vagy a' főtt vize is, a' követ parás'sá teszi, és apró darabokra szaggatja.

A' nehézlélekzet vételt, a' Reteknek bőven való ételle megkönnyebbíti.

Hasznos a' giliszták ellen is, és példák vagynak reá, hogy a' kik Retekkel szerettek élni, sok giliszta ment el tőlök; sőt arra is van példa, hogy az ember az ezzel való bőven élés által, pántlika gilisztától szabadult meg.

Ha a' Retek' keserű héjját sóval meghintvén a' bőrre teszik, azt megveresíti, és így egy kis mustározó erő is van benne. Ez az oka, hogy némeljek a' fejek fájdalmában, a' két vakszemekre haszonnal tesznek Retek héjját.

E G G Y F A L K Á S O K.

441. ZILÍZ

(ALTHAEA et ALCEA)

A' *Máhola* Ziliz (meljet a' Köznép *fejér Mályvának* hív) lúdtollnyi, vagy újnyi vastagságú gyökere, kívül fekete, belől fehér. A' fekete hejját leszokták róla hámozni, és úgy tenni el haszonra, megszáraztva.

Ennek nagy része nyálkás matériából áll, melj a' vízben felolvad, úgyhogy a' gyökérnek fele is alig marad meg, a' honnan egy meszely vízbe, légfellyebb sem kell három nehézéknél többet tenni, mert a' beteg megundorodik tőle.

Ezen gyökérnek főtt vize tehát, a' gyomorban, és belekben megtsípösödött matériát mintegy bépólálja, elnyeli, és az abból származó rágasokat, 's hastekeréseket szünteti; a' beleknek szükséges természetű nyálkát, melj a' gyakori hasajtó szerek, és a' vérhas által kiszokott takarodni, kipótolja; az öszvehúzódott, és elkérgesedett állapotban lévő belső részeket tágítja, lágyítja, enyhíti.

Ezekre nézve a' vérhasban, hastekerésben, szárazbetegségben, tüdőgyulladásban, oldalnyilallásban, vese és hólyagkő fájdalmaiban, torokgyulladásban, hurutban, rekedésben, igen jó fájdalom enyhítő, és gyakran egészen meggyógyító orvosság.

Sok tapasztalásaik vagynak a' tanult Orvosoknak, hogy a' kik a' vese és hólyagkő miatt szenvedtek, ennek itala által attól megszabadultak, és a' kő elment tőlök.

Mikor a' beleket szükség a' hastekerő tsípös matériától szabadítani: Kristélyt is szoktak belőle készí-

készíteni; külsőképpenni pedig a' tüzes daganatok lágyítására, és érlelésére alkalmaztatni.

Ugyan ezekre a' végekre hasznosok a' virágzás előtt megszedett levelei is, de azokbann sokkal kevesebb az enyhítő nyálkásság.

A' rósa Ziliznek virág szirmait szokták tartani, és azokból torok gargarizáló theát önteni: de azokbann nem annyira lágyító, mint öszvehúzó erő van.

442. MÁLYVA.

(MALVA)

A' kerek és erdei Mályvának gyökerei, hamar megfásodnak, és így haszonvételre nem alkalmasok: hanem leveleibenn, és gyümöltseibenn megvan az a' nyálkásság, melj a' máhola Ziliz gyökerébenn, és mind azokra alkalmas, meljekre a' máhola Ziliz, és igen hasznos enyhítő házi orvosság.

A' több ezen Seregre tartozó Plánták is nyálkások, enyhítők, lágyítók, kivévén talám az Árorr, Isztragór, és Gerely számos fajait, meljek még nintsenek elégséges próba alá véve, de inkább öszvehúzóknak, mint lágyítóknak láttzanak.

Legközönségesebbek, és mindenütt találthatók a' Ziliz, és a' Mályva; ezeknek jóltévő erejek már a' tapasztalásból eléggé bizonyos, azért ebből a' Seregből azokat fordítani haszonra elégséges.

K É T F A L K Á S O K.

446. FÜSTIKE.

(FUMARIA)

A' Likasír Füstike gyökerét, a' Farhas Gégevirágéval régtől fogva öszvezavarták, és azt ennek helyébenn a' Patikák bann is tartják. A' tsalatozás nem felettébb nagy, mert a' Likasír gyökereinek

rének ereje is hasonlít a' Gégevirágéhoz, tsakhogy sokkal kisebb mértékben bír azzal. *Lásd Gégevirág.*

A' föld Füstike, a' szőlők közt, és a' szántóföldekenn bőven terem; eggy kevésbé sós ízű, de főképpenn tiszta keserűséggel bír, és annál fogva jó erősítő; a' megiszaplott nyálkát, és megsűrűdött nedvességeket hatalmasann felolvasztja, a' vért tisztítja; a' belső részeknek, májnak, lépnek dugulásait kinyitja, és az onnan származó nyavajákban, p. o. a' sárgaságban 's a' t. igen jó orvosság; némeljek még a' pántlika féreg ellen is dítserik.

A' rühben, és a' bőrnek egyéb omladozásiban belsőképpenn vele élni hasznos. —

Lehet ezen végekre theáját, vagy főtt vizét is inni: de legjobb a' plántát füvestől, virágostól öszvetörni, levét kifatsarni, és azt kalananként inni.

Ha a' beteg a' keserűségét nem szenvedheti: lehet savóval, vagy turbolya levével, vagy a' Négyhímes Seregre tartozó plánták nedvességével elegyíteni.

447. TSÉSZESZÁRNY.

(POLYGALA)

Ennek nálunk termő fajai, a' kaszállókban találatnak, és a' juhoknak igen kedves eledel.

A' *Patsirta*, és kivált a' *keserű* Tsészeszárny igen keserű, a' gyökerében pedig ez a' keserűség, valami édességgel van elegyítve.

Ezen plántának theáját, és a' mellett a' gyökerének mézbe bétsinált kergét, igen dítserik a' mejjfájás ellen, kivált ha az hosszas köhögésből, vagy vérpökésből, vagy tüdőgyulladásból származott.

Ezen végre a' főtt vizével is lehet élni. Némeljek azt hiszik, hogy borral öntött theája, az Aszszonyok tejét szaporítja.

452. REKETT YE. (GENISTA)

A' *nyúl* Rekettye szívos veszszejének, méhka-
sok fonására, viráginak pedig sárga festék készí-
tésére veszik hasznát.

Levele és virága, igen jó vizellet és hashaj-
tó, ha az ember főtt vizét iszsza; sok tanúlt Or-
vosok a' vízibetegségben igen javallják. Némel-
jek e' végre fordították viráginak borral, mások
pedig porrá tört magvainak vízzel öntött theáját.

Hasonló ereje van a' *szagos* Jeneszter virági-
nak, és leveleinek is.

456. IGLITZ. (ONONIS)

A' *tövises* Iglitz inkább alkalmatlanságáról,
mint hasznáról esmértes, úgymint, a' meljnek
erős gyökerei az ekét megfogják, sőt a' földbe
belé is szakasztják.

Némeljek mindazáltal gyökerének főtt vizét,
vizellethajtónak, szerelemre gerjesztőnek tartják,
és a' vesekő fájdalmi ellen javallják.

458. TSILLAGFURT. (LUPINUS)

Ennek magvai kedvetlen keserű ízűk; belső-
képpenn bévéve szelet okoznak, és a' gilisztákat
űzik. Lisztjek az enyhítő kötözésekre alkalmas.

459. PASZÚLY. (PHASEOLUS)

Esmértes elédeli haszna, mind megért mag-
vának, mind éretlen és gyenge hüvelykéinek.
Egészséges gyomrot kíván, mert a' hasat felfűjja,
szelet tsinál, de az igen gyenge hüvelykéi, azt az
alkalmatlanságot nem okozzák.

A' Paszúly liszté törve, és mézzel felkeverve, jó házi orvosság a' daganatok érlelésére, és kifakasztására.

460. B A B U G A. (DOLICHOS)

Ez éppenn oljan tulajdonságú és hasznú, mint a' Paszúly.

A' *köldökös* Babuga magvával lehet élni Kávé gyanánt; éppen az a' keserűség van benne, a' mi a' kávébann, sőt annál még nagyobb mértékben; de hogy nem kávé, azzal árulja el magát, hogy a' kávé illatjának semmi nyoma nints benne.

461. B O R S Ó. (PISUM)

Minden magvak, meljek ebbenn a' Seregbenn eledelre valók, a' gyomrot felfújják, 's azért nem gyenge gyomrú embernek valók; egyéberánt jó tápláló erő van benne; orvoslásra pedig nem fordítódnak.

Némeljek azt hiszik, hogy ha a' Borsót, Paszúlyt megfőzvénn, általtörík szitánn, és ez által a' héjjától elválasztják, nem fújják fel a' gyomrot: igaz, hogy így könnyebb emésztetük, de szelet még is tsinálnak.

462. L E D N E K. (OROBUS)

Ennek magvai nem megenni valók, mert kesernyés kedvetlen ízük. Orvosi erejekre nézve vizellethajtók, és a' vesekő fájdalmait enyhítik.

463. B Ü K K Ö N. (LATHYRUS)

A' *Tsítser*, és *szeges* Bükkön, mindenik megérdemli a' természetést; mert az íze, és tápláló ereje a' Borsóénál nem alábbvaló, sőt némeljek inkább szeretik, azombann soha sem 'sokosodik meg.

A' *mogyorós* Bükkön terem a' szántóföldek-
kenn, gyökerének mogyorói kedves ízű tsemegék.

464. B A B Ó.

(VICIA)

Az *abrák* Babót néhol termesztik abraknak,
a' füve pedig jó széna. Magvait a' galambok kü-
lönösen szeretik.

A' *Bab* Babó, minden hüvelykes vetemények
közt legízletlenebb, és legalábbvaló, mert inkább
felfújja a' gyomrot mint a' többi. Kórójának meg-
égetett hamvából készült só, vizellet hajtó, és
vizibetegség ellen jó.

466. L E N T S E.

(CICER)

A' *Bagóltsa* Lentse magvait némeljek kávé
helyett pergelik és főzik.

A' *főzelek* Lentse, mint szinte a' több ide
tartozó hüvelykes vetemények, szelet tsinál, liszt-
je pedig a' lágyító, és érlelő kötözésekre alkal-
matos.

Azt lehet róla tapasztalni, hogy néha a' ha-
sat megfogja, mert valami öszvehúzó erő van
benne, mellet kimutat az, hogy a' kést megfekte-
títi; és hogy a' főtt Lentse fekete leszsz mint
a' ténta, ha vas serpenyőbenn melegítik meg.

468. Á K Á S Z.

(ROBINIA)

A' *fejér* Ákász nálunk esméretes és kedves
fa; szeret az udvarokonn és házak mellett lakni;
levelei szépek, virági megújító kedves szagú,
a' méheknek kedves eledelék. Ez a' fa kevés idő
alatt megnő, gyökeréről és magváról is könnyen
szaporodik.

Ha valaki erdőt akar belőle ültetni, vágasson
ki egy vén Ákászt, és a' környékét vegye óltá-
lom alá; más esztendőbenn százannként fognak
kijöni

kijöni a' fiatal Ákászok, meljeket következő őszszel, mind el lehet ültetni; és következő tavaszonn újra meg annyi tsemetek nőnek a' kivágottnak környékenn.

Az Ákász erdőt minden három esztendőbenn le lehet vágatni, akár tűzi fának, akár szőlő karónak, a' meljre igen alkalmas.

Az Ákászfá ámbár hirtelen nő, még is igen kemény, és ha megszárad, nagy munka felválni.

Asztalos munkára nem alkalmas, mind azért hogy igen kemény, mind azért hogy fája fonalszal forma szálakból állott őszve, meljek a' gyalu alatt felszakadozván, a' legélesebb szerzámmal is nehéz vele boldogúlni.

Fája és gyökere kérgének főtt vize mejjtisztító; virági pedig a' hasat lágyítják, és a' szü- nádrával bajlódó személyeknek hasznosok.

469. D U D A F Ü R T.

(COLUTEA)

A' *Pukkantó* Dudafürt, akárhol könnyen természetű tserje. Leveleinek ereje és haszna hasonlít az Egyiptomi 'Sennához, és tsaknem olyan jó hastisztító, mint az; de nem kell se megfőzni, se kifatsarni, mert úgy rágást tsinál; hanem egy kevés *édes* Likritzet (édes gyökeret) tévénn hozzá, theának kell önteni, és tsendesenn letöltvénn, úgy kell meginni.

470. L I K R I T Z.

(GLYCYRRHIZA)

Ennek fajai közt legközönségesebb az *édes* Likritz, meljnek gyökerének íze nyálkás édes, azután pedig keserűre hajlandó; szaga közelít a' méz szagához.

A' torokbann lévő tsípösséget nyálkájával enyhíti, bépólálja, eltisztítja; azért közönséges házi *orvosság* a' köhögés és rekedés ellen.

E' végre szokás vagy a' nyers gyökerét ráogatni, s a' kiszívott nedvességét elnyelni; vagy a' száraz gyökerét összevagdalva theának önteni, (nem megfőzni, mert úgy a' leve keserű), egy kevés Arábiai gummit is tévénn hozzá.

A' hol nagy bővséggel terem, mint p. o. Spanyol Országban, a' levét kisajtólják, és azt lassú tűznél megsűrítvénn, készítik belőle az úgy nevezett *medve tűkört* vagy *fekete tűkört*, melj éppenn azon haszonra való, meljre maga a' gyökér.

A' Patikákban készítenek az édes Gyökérből, más szerekekkel elegyítve, külömb külömb mejjtisztító orvosságokat.

A' Likritz több fajainak gyökere is hasonló hasznú es erejű.

475. B A L T A T Z Í M.

(HEDYSARUM)

A' *takarmány* Baltätzimot Spanyol Lóherének is hívják, és gazdasági haszonra szokták termesztetni, mivel mind a' szarvas marháknak, mind a' lovaknak igen kedves tápláló és hizlaló eledel.

Ha egyszer gondosan bévetik vele a' földet, eltart 12 esztendeig, és esztendőnnként háromszor négyszer lehet kaszálni.

476. G Á L G A.

(GALEGA)

A' *Ketskere* Gálga, nedves erdőkön, és sombokos laposok és folyóvizek partjain szokott teremni, és a' több Kétfalkásoktól megkülömbözteti magát azzal, hogy a' legszárazabb nyáron is, a' gulyajáró helyekenn épségbenn marad, mivel a' szarvas marha meg nem kóstolja.

Valami fűszerszámos forma keserűség van benne, meljnél fogva gőzöltető, izzasztó erővel bír, és a' kiütésekkel járó forró nyavajákban hasznosnak tartatik.

477. B Ó K A.

(ASTRAGALUS)

Ennek fajainak gyökerei émelygős édességű kesernyés ízűk.

A' száratlan Bóka, Magyar Országonn sok helyekenn nagy kedvességbenn van a' kuru'solóknál.

A' tanúlt Orvosok hasznosnak találták a' franztús nyavajáknak, hasogató fájdmaknak, és köszvénynek enyhítésére, és néha gyógyítására, gyökerének főtt vizét itatvann reggel és este a' beteggel; de egyébaránt semmit sem találtak benne, a' mi különös figyelmetességet érdemlene.

478. L Ó H E R E.

(TRIFOLIUM)

A' Loherének számos fajai közzül, tsak a' Somkóró Lóherét fordítják orvosi haszonra, azt is pedig többnyire tsak külsőképpenn.

Megszedik t. i. a' sárga virágú Somkórónak (mert az a' fejer virágúnál sokkal jobb, hathatósabb) virág fűrtjeit, és árnyékonn megszáraztvann, elteszik haszonra.

Ebből a' legjobb oszlató, lágyító, fájdalom-nyhító, száraz és nedves borogatók telnek; ha t. i. a' Somkóró virágot, akár magábann, akár Szíkfű virággal elegyítve zatskóba teszik, és a' fájdalmas tagokat azzal borogatják.

Ezzel és a' Bodza virággal, hasznosann lehet borogatni azokat a' részeket is, meljek másféle oszlatókat nem szenvedhetnek; mert az ő általható erejekkel, a' rekedtt nedvességeket feloldozák, útnak indítják, és a' daganatot ki nem faksztják.

A' mejjnek és a' gojóknak legkövesebb daganatját is, eloszlatja ezen virágnak pora, ha kámforral elegyítettetik, kivált ha a' férjfi, sétálással és tsendes lovaglással is segíti az orvosság erejét.

A' Lóherének többi fajait kedvellik a' kaszálókban, mert a' szénát igen jóvá tészik.

481. LEPKESZEG.

(TRIGONELLA)

A' *Bakszarvú* Lepkeszeget kertekben természetik a' magváért, meljnek a' Festők veszik hasznát.

Ugyan ezen mának lisztje oszlató, lágyító, és fájdalomenyhítő erővel bír; és ennél fogva a' fájdalmas daganatokat szokták vele borogatni.

482. TSIGATSŐ.

(MEDICAGO)

A' *kék* Tsigatsőt, mint igen jó, bőven termő, és marhát hizlaló szénát, szokták vetni Gazdaságbeli haszonra. Nevezik *Burgundiai szénának*, és *Lutzernának* is.

Ha egyszer gondosan elvetik, és eleinte a' közte nővő minden más füvektől eggynehányszor meggyomlálják: gyökere mélyen lehatván a' földbe, eltart 10 esztendeig, és esztendőnként negyszer sőt hatszor is meg lehet kaszálni.

Igen nehezenn és soká szárad meg; ha pedig megszárad, a' java t. i. a' levele lehull; azért nemeljek tsak megfonnyadva, zab vagy árpa szalmával rétegesenn rakják öszve bagjába, a' hol a' száraz szalmával eggyütt minteggy öszveforr, megfűlik, megsárgul; és ha nem felettebb nedves vólt mikor öszverakódott, és a' szalma nem felettebb kevés, igen jó széna lesz belőle.

A' *Sárkerp* Tsigatső, terem a' szénának való polyvás füvek között, és a' Gazdák előtt kedves, mert a' szénát igen jóvá tészi; és mennél bővebben van az úgy nevezett Perje-széna között, annál inkább örülnek néki.

S O K F A L K Á S O K.

483. T Z I T R O M.

(CITRUS)

A' török Tzitrom levének egy különös savanyúsága van, melj a' Tzitromnak tulajdona, és a' plántai savanyúságok közt tsaknem az első helyet érdemli; mert azonkívül, hogy sokféle kedves ízű eledelek készítésére szolgál, orvosi haszna is sokféle van. Nevezetesen:

Minden forró nyavajákban igen jó hívesítő szer, ha vízbe tsepegtetik, és azt tzuikkorral egy kevés felédesítik, melj italt *Limonádénak* szoktak nevezni.

A' senyvedésnek hatalmasan ellent áll, és azért a' rothasztó hideglelésekben igen jó, kivált ha egy kevés sót is tesznek belé.

A' Skorbutnak neveztetett vérsenyvedése's tsípössége ellen.

A' napos hidegleléseket meggyógyítja, ha fekete kávéba tsepegtetik és azt iszszak.

Az epeháros vérhasban és sárgaságban.

Ha valaki mérges gombát evett, vagy sok Opiumot talált bévenni: annak mérget a' Tzitromlév előli, mint szintén egyéb plántai savanyúságok is.

Ha a' kifatsart Tzitromlév, az edényben annyi ideig áll, hogy jól meghiggad, és a' benne úszkáló nyálkás nedvességek fenékre szállanak, és akkor a' kemény hidegre kitevődik: megfagy a' benne lévő víz, és kiszedődvénn a' jég, ott marad tsak az összevett (concentrált) tiszta tzitromsavanyúság; és ez osztánn továbbatska eláll, mint a' Tzitromlév, melj kevés idő alatt meg szokott

poshadni, rothadni. A' Tzitromnak héjja gyomor-erősítő és szélhajtó.

A' *Narants* Tzitrom a' Török Tzitromnál sokkal kedvesebb ízű, és mind azokkal az orvosi hasznokkal bír, meljekkel a' Tzitrom: de orvosság gyanánt ritkán szoktak vele élni, hanem csak eszik nyersenn, vagy magábann, vagy tzu-korral meghintve, mint igen kedves ízű és egészséges tsemegét.

A' *Narants* levél igen jó élesztő serkentő erővel bír, és theája az Érzőinek rendetlenségében, nyavajatöréshez hasonlító rángatódzásokbann, sőt néha magábann a' nyavajatörésbenn is hasznos orvosság.

A' *Narants*nak héjját szokták árúlni, megszáraztva is, tzu-korral bétsínálva is: mindenik igen jó szélűző és gyomorerősítő.

Mind a' Tzitrommal mind a' *Narants*al szoktak készíteni olajos tzu-krot (*Elaeosacharum*), melj abból áll, hogy a' külső sárga héjához, melj olajjal bővölködik, hozzá dörgölnek egy darab tzu-kort, és azt osztán levakarják. Ez is igen jó gyomorerősítő, és a' kedvetlen ízű orvosságok közzé elegyítettvén, azoknak sokkal tűrhetőbb ízt ad.

484. L I N K A.

(*HYPERICUM*)

A' *Tsengő* Linkát ez előtt hatalmas erejű orvosságnak tartották, és levelét, virágát, magvait, giliszták, vérpökés, vérvizelés ellen, olajba rakott leveleit pedig sebek gyógyítására dítstérték: már ma vele nem igen élnek.

EGGYÜTT-

E G G Y Ü T T N E M Z Ő K.

485. K E T S K E D Í S Z. (TRAGOPOGON)

486. P O Z D O R. (SCORZONERA)

Mind a' réti Ketskedisz, mind az *Artifi* Pozdor, terem kövér rétekenn, de termesztik kertekbenn is a' gyökeréért, meljet vagy mint a' Spárgát, vagy mint a' Salátát, elkészítenek, és mint egészséges eledelt, jó izüenn eszik.

Nyers korábann téj forma édeses nyálkas izü nedvesség van benne, melj szappanos víz tulajdonságú lévén, a' megtsípösödött vért helyre hozza: de mivel szelet tsinál, a' gyenge gyomrúaknak alkalmatlan.

Megszáraztva és megpergelve szoktak vele kávé helyett is élni.

487. T S O R B Ó K A. (SONCHUS)

A' *dudva* Tsorbóka leveleit, gyenge korokbann, meg lehet saláta gyanánt vagy saláta közt enni.

Téj nedvessége vért hígító, felolvasztó, és erősítő; meljet kifatsarvánn, kalánonként inni jó, a' belső részeknek, májnak, lépnek dugulásábann, forró nyavajábann, óldalnyilallásbann.

488. S A L Á T A. (LACTUCA)

A' *kerti* Salátának sokféle fajtái váltak a' mivelés által.

A' benne lévő salétrom tulajdonságú téj nedvességnél fogva, igen jó hívesítő, vérhígító, vizellethajtó, egészséges, és mindenek előtt esméretes eledel.

A' Saláta fajai közt a' *keszeg* és *mérges* Saláta, kiállhatatlan keserűk és mérgesek; a' *mérgesnek* tsak a' szaga is elszédíti az embert. Sőt hogy még a' *kerti* Salátának is virágbimbóibann, megvan az a' kiállhatatlan keserűség, tapasztalják azok, a' kik a' Salátamagot pusztá kézzel szedik.

491. P I T Y P A N G.

(LEONTODON)

A' *pongyola* Pitypang levelébenn 's gyökerébenn lévő tej nedvesség, valami gyantás részekkel is lévénn elegyítve, erősítő, élesztő erővel bír, és mind a' hasat, mind a' vizellést szabadonn tartja.

Hasznos orvosság a' belső részeknek, kivált a' májnak dugulásábann; a' vízibetegség kezdetébenn, sárgaságbann, aranyér alkalmatlanságábann, melánkóliábann; a' bőrnek mindenféle omadozásábann, és ezek közt kivált a' rühbenn.

E' végre lehet enni tavasszal mint salátát, vagy a' mi jobb, inni kell kalánanként a' kifatsart level, Turbolyának kifatsart levével elegyítve.

Hogy pedig télenn is hasznát lehessen venni, gyökerét levelét összevagdalván, erősen meg kell főzni vízbenn, és a' leszűrt levét, lassú tűznél mind addig párologtatni, míg jól megsűrűdik, hogy ezt mint száraz szívadékot (*Extractum*) el lehessen haszonra tenni. Ebből lehet osztán, mikor szükség, fél vagy legfeljebb két nehézéket vízbenn felolvasztani és bévenni.

501. K A T Á N G.

(CICHORIUM)

A' *mezei* Katángnak, melj útonn útféleonn vadúl terem, sokkal keserűbb a' gyökere, levele, mint a' meljet kertekbenn termesztenek, és az orvosi erőre nézve hathatósabb is ennél.

Ez

Ez is erősítő, hivesítő, felolvasztó, élesztő, mint a Pitypang, és kivált az igen érzékeny aszszony személyeknek, hasznos orvosság, sokféle elgyengítő nyavajákban, p. o. a' napos hideglelések után szarmazott sárgaságban, a' belső részeknek, lépnek, májnak dugulásáiban, melankóliában s a' t. sőt a' makats napos hideglelésekben is, meljek a' Khínának engedni nem akarnak.

E' végre kell inni a' gyökerének húslével főtt vizét.

Télen és kikelet tájon, szokták a' kertben termesztett *mezei Katángot* (Tzikóriát), és az *Endivia* Katángot enni mint Salátát; mindenik jó vértisztító, a' nyálkás tsipős nedvességeket megigazítja, és egészséges eledel.

A' mezei Katáng gyökerét, megszáraztva, és megpergelve, kávé helyett is szokták inni, és a' mi időnkben egész fábrák állottak fel, meljek iljet készítenek: de azonkívül, hogy a' kávénak tulajdonságából ebbenn semmi sint; a' Katáng gyökér a' megpergelés által oljan tulajdonságot veszzen magába, kifejtödzvén belöle egy bizonyos kozmás olaj (*oleum empyreumaticum*), melj az egészségnek sokképpenn ártalmas lehet.

A' Patikákban készítenek a' Katáng gyökérből, Rhabarbarával együtt, *Tzikória szirúpot*; melj a' kis gyermekeknek és tsetsemőknek igen jó hastisztító orvosság. Ebbenn az egész hasznót a' Rhabarbara teszi, és jobb volna, ha Katáng nem volna benne.

502. BOJTORJÁN.

(ARCTIUM)

A' *keserűlapu* Bojtorján gyökere, kesernyés édességű, nyálkás, és bűzös szagú; a' nyálkás vérnek tisztítására, és vizelet indításra, főtt vize alkalmas.

Ez

Ez előtt ezt *Bardána* nevezet alatt nagy betsbenn tartották, és a' Vénusi nyavajak gyógyítására alkalmatosnak hitték. Annyi bizonyos, hogy a' főtt vizével való hosszas élés, a' bőrnek külömbkülömbféle omladozásaibann segít, mert a' vért ritkítja. Azt is tartják róla, hogy a' vesékbenn lévő fővényt kitisztítja.

Tavaszzsal, mikor még a' levele nints eggy tenyéryni, ha leveleit megszedik, és forró vízzel megöntvénn, a' levét kifatsarják: ezen levelekből töltött káposztát lehet készíteni; ha borkövel megsavanyítják, melj a' levelekbenn a' megforrázás után megmaradt kevés keserűségnél fogva, jó ízű, és egészséges tavaszi eledel.

504. B O G Á T S.

(CARDUUS)

Mindene émelygős ízű, bűzös szagú, orvosi haszonra nem fordítódik, ámbár külömbenn izzasztó, és vizellethajtó erővel bírna. A' *tarka* Bogáts magvából készült magtejet, az oldalnyilallásbann dítserik, valamint minden más magtejet is.

506. B O R D O N.

(ONOPORDUM)

A' *Fejérhátú* Bordon levelének kifatsart levéről, nevezetes Orvosoknak tapasztalásaik vagynak, hogy az azzal való kenegetés, az ábrázatonn, orrbann, és ajakonn támadott fenét, kevés idő alatt meggyógyította: de ugyan az, a' tsetsenn támadott ráksúly ellen semmit nem használ.

507. Á R T I T S Ó K A.

(CYNARA)

A' *kerti* Ártitsókat kertekbenn termesztik eledeli haszonra; szokták t. i. tsészéjének húsos pikelyeit, és a' magvak vatzkát elkészíteni, és jó ízüenn enni.

Leve-

Leveleinek kifatsart leve, ugyan annyi fejeér borral elegyítve, a' vizelletet hatalmasann hajtja, és annál fogva gyakrann a' vízibetegséget meggyógyítja.

508. K Ö R F É N Y.

(CARLINA)

A' *Bábakaláts* Körfény gyökere bűzös szagú, de a' mellett igen erős, fűszerszámos, keserű ízű, hevítő, és izasztó erővel bír.

Borral öntött theáját méregűzőnek tartják, és a' pestis ellen igen ditsérik. Deák nevét Nagy Károly Császártól vette, a' kinek Tábora, a' mint írják, ez által szabadult meg a' pestistől.

509. S Z E K L I T Z E.

(CARTHAMUS)

A' *sáfrán* Szeklitzét Orvosi haszonra már ma nem fordítják, hanem természetik kertekben, és a' Szirmaival Sáfrán gyanánt élnek.

Ezen szirmokra nagy szükségek lévén a' Festőknek, Égyiptomból hordják a' Kereskedők.

A' mi nálunk termő, annál nem alábbvaló, és nagy hasznót lehetne belőle venni, ha illendőképpenn megadnák az árrát.

Magva a' házi madarak eledelére igen jó; olajat is lehet belőle ütni.

514. P A K Ó T Z A.

(EUPATORIUM.)

A' *kender* Pakótza leveleinek tsípős, keserű, kevésbé fűszerszámos, émelygős íze van. Ereje erősítő, felolvasztó; a' belsőrészeknek, kivált a' májnak dugulásában, a' vízibetegségben, sárgaságban, negyednapos hideglelésben hasznos.

516. N É ' S I T.

(SANTOLINA)

A' *tziprus* Né'sit, kedves, de egy kevésbé nehéz illatú, tsípős keserű ízű plánta. Kedvesen inger-

ingerlő, élesztő, szeleket, és kivált gilisztákat űző erővel bír.

Jó a gilisztásságra hajlandó gyermekeknek förödöt főzni belőle, és az ezzel főtt tejet velek itatni.

Magvainak porával, a Patikai giliszta por helyett bátrann lehet élni.

517. BA'SAMINT.

(BALSAMITA)

A' *lapos* Ba'samintnak levelei, még szagosabbak, mint a' *tziprus* Né'sité, gyökere pedig Ménta szagú. Haszna és ereje az, a' mi a' Né'sitnek.

518. VARÁDITS.

(TANACETUM)

A' *giliszta* Varádits levelének, virágának, magvának, erős, hathatós, fűszerszámos, de nehéz szaga, keserű íze, és gyomor erősítő ereje van.

Virág gombjainak theája a' gyomrot, és beleket erősíti; a' belső részek dugulásait, havitisztulás rekedését megnyitja, és a' köszvénybenn is nagy könnyebbülést ad, melj végre szoktak ezen fűből förödöt is főzni.

Kivált pedig a' magvábann lévő tsípős keserűség, a' gilisztákat űzi, és ezen magvak nem alábbvalók a' Tzitvernél, vagy gilisztapornál.

519. ÜRÖM.

(ARTEMISIA)

A' *fejér* és a' *bárány* Üröm, kedves, fűszerszámos, de erős szagú, és igen keserű ízű plánta.

A' *bárány* Üröm nints oljan keserű mint a' *fejér*, de annál kedvesebb szagú, és a' gyomor erősítésére annál előbbvaló.

A' víz, bor, ser, égettbor, az Üröm keserűségét magába veszi, és azért az Ürömmel készült thea, főttvíz, ürmösbor, ürmöszszentzia, igen

jó gyomor erősítő, gőzölgést segítő szer, ezzel a' külömbséggel, hogy az égettbor, az Ürömnek gyantás részéből is sokat felolvaszt, és annál fogva hevítő.

Az Üröm igen jó a' belsőrészeknek mindenféle dugulásabann, hipokondriábann, skorbútban, sárgaságban, máj, és lép dagadásban, és a' napos hideglelésekben.

Nyerskorábann kifatsart leve, hasznos a' köszvény, és giliszták ellen. —

Az Üröm leveleit, eggyűnéhány foghagyma gerézdekkel összevagdalni, és azt marha epével jól összekevervén, s ruha közzé tévén, a' gilisztás gyermeknek hasára borítani; igen használatos orvosság, kivált ha a' mellett, Gilisztaport is, vagy Varádits magvát, adnak bé a' gyermeknek.

Az Üröm levél a' kis gyermekeknek nagy orvosság. Mikor az ember nem találhatja is el, mí bajok; borogassa hasokat, gyomrokat, mejeket üröm levéllel, ez többnyire mindenkor segít rajtok. Hasznos belőle fürödőt is főzni.

Az Üröm levél a' vízdaganatokat is lappasztja, ha azokat vele borogatják.

Az *Abrut* Ürmöt kertekben természetlik kedves illatjáért, meljél fogva élesztő, vidító erővel bír, és egyebekre nézve is azok a' hasznai, meljek a' fejer Ürömnek, de sokkal kisebb mértékben.

A' *Seprő* Ürömből, a' hol bőven terem, Házi seprőket szoktak készíteni, Orvoslásra pedig nem fordítják; holott az Ürömnek több fajai közt, ez is figyelmetességet érdemel, tsak azért a' megújító kedves szagáért is, melj benne megszáraztva is megmarad.

A' fekete Üröm leveleit megszáraztják, úgy-hogy az alatt oljkor oljkor vízzel is megparáholják. Mikor jól kiszáradt, vagy kölyűbenn megtörlik, vagy kézközt erősen öszvedör'sölik, hogy a' levelek fás részének pora hulljon ki, és csak a' pamutforma béle maradjon meg. Ekkor, vagy a' maga kórójának, vagy sárga dinnye héjjának tüzes üszkét tördelik bele, és azzal erőssenn öszvedör'sölik, hogy tűzkapóvá legyen. Így készül a' legjobb Ürömtapló, mely kellemetes szagával magát kedvelteti.

Sok más molyhoshátú levelekből lehet ezenn a' módon taplót készíteni, de azok az Ürömtaplónál mind alábbvalók.

Mikor a' testenn sérelem, vagy vágás esik; jó az Ürömtaplót a' sebre borítani, mert az a' vér folyását azonnal elállítja.

A' *Tárkony* Üröm levelei jó szagú, kedves tsípős fűszerszámos ízű, szélűző, és gyomor erősítő erővel bírnak. Termesztik kertekbenn, és bizonyos ételeket készítenek vele, mint fűszerszámmal.

520. G Y O P Á R.

(GNAPHALIUM)

A' Gyopár fajai száraztó, öszvehúzó, erősítő erővel bírnak, de Orvosi haszonra nem fordítódnak.

Némeljek a' *kétlaki* Gyopárt, köszvény, hasmenés, és a' szamarhurút ellen is dítserik.

526. S Z A T T Y Ú.

(TUSSILAGO)

A' *Lókörmű*, és még inkább a' *Kalapos* Szattyúnak minden részében puhító, lágyító nyálkasság van, és eleitől fogva mejjtisztító, nátha, mindenféle köhögés, rekedés, tüdőgyulladás, száraz-

razbetegség, és mirigyos daganatok ellen való orvosságnak tartatott.

Iszszák vagy vízzel öntött theáját, vagy a' vele főzött tejet. Némeljek hurut ellen a' füstjét szívatják bé, mint a' dohányt.

531. SERTETSÉK.

(INULA)

Az *örvény* Sertetséknek először nyálkás, azután tsípős fűszerszámos keserűsége hajló íze van, szaga pedig hathatós, és nem kedvetlen, a' nyúlós nyalkát felszaggatja, gőzölgést és vizelketet indít, erősít és gyengénn hevít.

Borral, 's vízzel öntött theáját, és még inkább mézbe kevert porát jó bévenni, a' gyomor nyálkásságából származó nehéz emésztésbenn, tápláltatás fogyatkozása miatt való fonnyadásbann, flegmás fúladozásbann, has potrohosságábann, nyálkás aranyérbenn, fejfolyásbann, és a' mejnek nehézségébenn, 's hurutbann, melj a' megtapadtt nyúlós nyalkától származik.

A' szúnyogok a' füstjét nem szenvedhetik, és attól a' szobából kirohannak.

532. K A P P A N Ö R.

(ARNICA)

A' *hegyi* Kappanör terem a' nagy hegyek közt lévő lapossokonn, kaszállókban; gyökérlevelei hasonlatosok az Útifűéhez. Orvosi ereje gyökerébenn, és a' tsészéjétől jól elválasztott virágábann van; íze kesernyés de tsípős, szaga, ha az ember az újjai közt dör'söli, fűszerszámos.

Kivalképpenn való nagy haszna ezen plántának az, hogy a' magas helyről leesett, vagy akár miképpen magát öszvetört embernek belső részébenn, a' megszakadtt erekből kifolyt, és meg-aludtt vért, felhígítja, és kitisztítja.

Még pedig meg kell jegyezni, hogy az a' jele, ha használni fog, hogy a' megsérült részenn fájdalmat okoz, és gyakrann ezzel a' fájdalommal mutatja ki, hol van belől a' testbenn a' sérelem, és a' vérnek kifojása.

A' bévétele néha mejj szorúlást, lélekzet elfogódást, émelygést, és hányást is okoz. Eggy vagy két nehézéknyi virágából, eggy meszely vízzel, vagy borral theát öntenek, vagy megfőzik, és azt itatják a' beteggel.

Szokták beadni porrá törve is, gyermekeknek 4—6 gránt, megett embernek 10—20 gránt, napjábann kéttzer háromszor.

Álmélkodni kell, ha az ember olvassa, melj sok, és nagy betegeket gyógyítottak meg tanúlt Orvosok a' *hegyi Kappanörrel*, nevezetesenn a' *virágával*: fekete, vagy farkas hályogos szeműeket, rothasztó oldalnyilallásbann, tüdő, és májgyulladásbann, szárazbetegségbenn, szélütésbenn, rángatódzásbann, nyavajatörésbenn, szamarhurutbann, makats hideglelésekben 's a' t. már egészenn elaléltakat; a' *gyökerével* pedig, a' gyógyíthatatlannak láttzó hasmenéseket, vérhast, petétset, belső rothadást 's egyebeket.

Ellenbenn, ugyan ezen betegségekben, ha a' beteg forráságbann volt, vagy vérfolyásra hajlandó, ezt a' szert veszedelmesnek találták, és azt is tapasztalták, hogy az egészséges embernek, és érzékeny betegnek, ennek bévétele, mejjszorúlást, belsőháborgást, és hányást okozott.

Kétségekivül hát a' *hegyi Kappanör*, a' nevezett betegségeknek sullyánn, mikor már mind az erő, mind az érzések le vagynak verve: a' szálas húrok elvesztett ingerelhetőségét, és annál-fogva az Érzést, és Életerőt ébreszti fel. Ennek bizo-

bizonysága a' fájdalom is, meljet az öszvetört emberbenn okoz; a' kibenn pedig az ingerelhetőség helyénn van, vagy felettébb is nagy, azoknak ártalmas.

539. P Á R T A M A G.

(PYRETHRUM)

A' nádra Pártamag, minden tulajdonságira nézve hasonlít az Orvosi Szíkfűhöz, de annál sokkal gyengébb, és el lehet lenni nála nélkül.

540. S Z Í K F Ű.

(MATRICARIA)

Az orvosi Szíkfű, eggy a' legesméreteesebb Patikai, és Házi orvosságok közzül, meljnek haszna szélesénn kiterjed, mert virága oszlató, feloldasztó, lágyító, szélűző, görtsoszlato, senyvedés ellen való, és fájdalom enyhítő erővel bír.

Szokták bévenni, vagy porát $\frac{1}{2}$ —2 nehézéig, vagy főtt vizét, vagy a' mi ennél jobb, theáját; vagy kristélybe teszik, vagy külsőképpenn borogatnak vele. Élnek pedig vele

1. A' görtsel, és tekerésekkel járó kínos nyavajákban, szünádrában, szülés után való fájdalmakban, a' kínos havitisztúlásban, mindennemű kólikákban, vérhasban, a' szél miatt való gyomor, és bélrágásokban, köldök tsömörbenn, köszvény fájdalmaiban. Ha ezeket meg nem gyógyítja is, de mindenkor könnyebbülest okoz.

2. A' napos hideglelésekben Khina helyett. Ekkor a' porát veszik bé 3—6-szor napjában, fél-fél nehézéket.

3. Külömbkülömbféle nyavajákban, oljtzélből, hogy a' bévett orvosság erejét, és munkáját segítse, p. o. a' hányató orvosság erejét 's a' t.

4. A' daganatok borogatására, szárazonn, vagy felnedvesítve.

541. MONTIKA.

(ANTHEMIS)

A' *nemes* Montikának a' Szíkfűnél hathatósabb, és a' jó bor illatjához közelítő szaga van; éppenn úgy élnek vele, mint a' Szíkfűvel, és ugyan azon hasznokra.

A' patikai *Imely* Montika gyökere, melyet Tárkony gyökérnek is hívnak, ha hozzá ugyan annyi Zedoaria gyökeret tévénn egy zatskóba, a' hordóba botsátják, és vagy két hétig benne tartják: a' бүдös bort jó ízűvé teszi.

542. TZITZKÓRÓ.

(ACHILLEA)

A' *Kenyérbél* Tzitzkórónak tsípös íze, és erős szaga van, levelével és virágával úgy élnek, mint ptrüszköltető orvossággal.

Az *Egér farkú* és *kormos* Tzitzkórónak gyenge fűszerszámos szaga, és kesernyés íze, gyengénn ingerlő, erősítő, és görtsoszlato ereje van.

Levelének és virágának öntött theájával hasznosann lehet élni: a' vérfolyásokbann; a' felettébb bőv havi tisztulásbann, és aranyér folyásábann, az elgyengülésből származott vérpökésbenn, a' szűnni nem akaró hasmenésbenn, és a' szélkólikábann; de ezekbenn meg kell várni, hogy hűljön meg a' thea, és azt hidegenn kell inni.

Továbbá, meleg theájával, mint görtsoszlatoval, jó élni a' szülés után való fájdalombann, gyomorgörtsbenn, szünádrábann, havitisztulás rekedése miatt való kínokbann, belső részek dugulásábann.

A' Tzitzkóróból készült orvossággal hosszasann kell élni, mert lassanként munkálkodik, de osztánn annál bizonyosabbann.

Lehet megszáraztva is élni véle, de jobb nyersenn, van is mód benne, mert egész téleonn által a' hó alatt is zöld.

A'

A' Tzitzkóró levele külsőképpenn a' sebekre is igen jó, mert azokat tisztánn tartja, és a' gyógyulásokat segíti.

A' *nemes* Tzitzkóró hathatósabb szagú és erejű: de a' kertbenn való termesztés által sokat elveszt erejéből.

544. NAPVIRÁG. (HELLANTHUS)

A' *Napraforgó* Napvirág magvaiból jó ízű olajat lehet ütni, melj a' faolajjal vetekedik.

A' *Tsitsóka* Napvirág víz ízű, tsitsókái pedig eledelül, tsemegéül szolgálnak; orvosi haszonnra egyik sem fordítódik.

547. TSÜKÜLLŐ. (CENTAUREA)

Az *Áldott* Tsüküllőnek, vagy a' mint más névvel hívják, *Pápafünek* levele, és virága, szagatlan, keserű, gyomorerősítő, haslágyító.

Ereje és haszna mindenbenn eggyez a' föld Füstikével, *Földepe* Tarnittsal, és más tiszta keserűségekkel.

548. PEREMÉR. (CALENDULA)

A' *kerti* Peremér sárga virágról ez előtt sokat tartottak; azt hitték, hogy a' sárgaságot meggyógyítja, a' havitisztúlást elindítja, a' mérget űzi, és a' pestis ellen hasznos: már ma kevésre betsülik, minthogy sok van nála alkalmazatosabb.

A NYA HÍMESEK.

550. KOSBOR. (ORCHIS)

A' Kosbor minden fajainak, vagy gojós vagy tenyeres gyökerei vagynak, és azok mind bakbúzik, ízetlenek; de a' mellett olj tiszta nyálkás-

ságból állanak, meljhez hasonló más hazai plántabann nints.

Ez a' nyálkásság igen jó tápláló matéria az elalélt betegeknek, és eggyzersmind a' belső részekbenn lévő tsípösséget megenyhíti, elvészi.

A' nagyonn bűdösseket elmellőzvénn, kiválasztottak egynéhány fajokat orvosi haszonvételre, t. i. a' *ketlevelü*, *tornyos*, *agár*, *fütes*, *vitéz*, *bördös*, és *föltos* Kosbort.

Ezeknek gojós vagy tenyeres gyökereket Májusbann felásvánn, a' portól nem megmossák, hogy a' víz el ne olvaszsa, hanem tiszta ruhával megtörölgetik, tzérnába fűzvénn árnyékonn megszáraztják, és ezt nevezik az Orvosok Szálepnek, melj a' megszáraztás által minden szagát elvesztette.

Ha ezen Szálepből eggy nehézéknyit öszvetörvénn, bővízzel megfőznek, és ruhánn által szűryénn, az íze kedvéért valami kedves savanyúságot tésznek belé, és ezt az elalélt betegnek, két vagy három óránként eggy eggy kalánnal beadják; ez igen jó tápláló és enyhítő ital.

Adni szokták pedig a' szárazbetegségbenn, gyomorgörtsbenn, vesefájdalombann, minden veszedelmes hideglelésekben, makats hasmenésben, és vérhasbann. 's a' t.

A' Kosbor gyökereiről azt is tartják, hogy szerelemre gerjesztő erővel bírnak.

556. GÉGEVIRÁG.

(*ARISTOLOCHIA*)

A' Gégevirág fajainak, azok közt kivált a' *kerek* Gégevirágnak gyökere, igen keserű, és tsípös fűszerszámos ízű, erős szagú: de a' melj a' megszáraztással elműlik.

Hatalmas felolvasztó, gyomorerősítő, vizeletet és havitisztúlást indító erővel bír. E' végre legjobb a' borral öntött theáját venni bé.

Külsőképpenn, leveleit és gyökerét, az eves sebeknek tisztogatására, és a' rothadástól, féregtől való mególtalmazására szokták alkalmaztatni, mind az emberekben, mind a' barmokban.

E G G Y L A K I A K.

560. L E P T S E.

(LEMNA)

Ha a' tüzes daganatokat, és a' fájdalmas aranyeret kívülről vele borogatják, azokat enyhíti, oszlatja.

563. É G E R F A.

(ALNUS)

Ez a' fa nedves helyenn szeret teremni. Fája a' föld színénn hamar elrohad, a' víz alatt soha sem; azért a' televényes vizes helyekenn az épületek fundamentoma alá szokták tenni.

Orvosi haszonra nem igen fordítódik, hanem azt tartják, hogy levelei senyvedés ellen valók; szokták ezeket, zatskóba rakvann, a' hasogató fájdmakra melegenn borogatni. Kérgének pora a' napos hidegleléseket gyógyítja.

564. P U S Z P Á N G.

(BUXUS)

Ennek kemény fájából mindenféle szép és erős mu'sika szerszámokat, pixiseket, és egyebeket szoktak készíteni. Orvosi haszna nints tudva.

565. T S A L Á N.

(URTICA)

Ennek fajaival, mint ingerlő eszközökkel, külsőképpenn élnek a' szélütésekben, guttaütésben, és az álmos betegségekben. Megveregetik t. i. vele a' betegnek mejjét, hátát, és lábaikráját. Legtöbb haszna van a' szélütésekben.

A' *kétlaki* Tsalán magvai gilisztaűzők; leveleinek porával pedig tubák módjára hasznosann lehet élni, az orrnak súly nemű tüzesedésébenn.

567. E P E R J F A.

(MORUS)

A' *Szedery* Eperjfa Persiából került Európába, és minthogy nálunk hím fája nints, a' magva ki nem kél, hanem csak *selyem* Eperjába való szemezéssel, vagy suhasztással lehet szaporítani.

Ennek leves tsoport bogyoit, a' rothasztó hideglelésbenn, vérhasbann lévők, mint hívesítőt, és senyvedés ellen valót, nyersenn ehetik; dítserik a' torokgyúladásbann, és a' száj kisebesedésébenn is. — Etzetágnak igen jó, és az etzetje szép setét veres színű.

A' közönséges *selyem* Eperjfa gyümöltse, a' gyermekeknek egészséges tsemegéjek, és a' házi madaraknak jó eledel; leveleivel pedig a' selyem hernyókat szokták tartani.

Jegyzés. A' kik a' selyem termesztésről Magyarúl írtak, és a' tapasztalás ellenére azt állították, hogy a' selyem hernyók, csak a' *fejér gyümöltű* Eperjfa levéllel élnek: abbann tévesztettek, hogy ezt a' szót, *Morus alba*, *fejér gyümöltű Eperjfanak* fordították, nem tudvann; hogy annak a' nevezetnek egészen más oka van, és a' közönséges vagy selyem Eperjfat a' *Szederyjfatól* különbözteti meg. *Lásd a' Fűvészkönyvet.*

573. T S Á B A Í R.

(POTERIUM)

Gyengénn öszvehúzó, szorító erővel bír; a' sebek bégyógyulását segéli.

Ez az a' plánta, meljet Tsába az Attila fija, sebes katonáinak gyógyítására fordított, nem pedig a' *tömjénes* Pimpinella (*Pimpinella saxifraga*), meljnek egészen más munkái vagynak a' testbenn.

Még

Még akkor tsak a' Signaturákból, vagy szembetűnő különös formájokból okoskodtak a' plántáknak orvosi erejéről; ezeknél fogva ez a' Tsábair, vérszín bugájánál fogva ajánlotta magát a' vér állításra; nem is tsalódtak meg benne, mert szerentsére éppenn öszvehúzó erővel bír, és annál fogva a' vért elállítja, 's a' sebgyógyulást segéli.

574. T Ö L G Y I F A.

(*QUERCUS*)

A' Tölgyfa fajai, sok és nagy hasznaikra nézve, az erdei fák között az első helyet érdemlik.

A' Gazdaságbann, ezeknek fája tűzre, mindenféle épületekre, 's más művekre is igen alkalmas, és a' sertések hizlalására ingyenn adja a' bővséges makkot, minden különös szorgalmatosság nélkül.

A' mesterségekbenn, fájából az Átsok, Pintérek, Asztalosok, mindenféle szükséges miveket készítenek: a' fiatal Tölgyfának lehántott kérge nélkül pedig, a' Vargák a' bőr készítésbenn el nem lehetnek.

Mikor a' gubó bogár sok, és nem tsak a' Tölgyfa leveleket és apró ágakat furkálja meg, hanem a' gyenge makkokat is, és azokba tojik: kitsutsorodik a' makk, nem gubó formára, hanem szélyelfeslik mindenféle rendetlen formákra, 's Kánikula vége táján éretlen lehúll, vagy (a' mint szokták mondani), leragyádzik.

Ez a' leragyádzott makk, (meljet *Gubitsnak* hívnak), kárba nem vész, mert ezt a' Tímárok drágánn megveszik, a' fontos talpaknak 's másféle bőröknek készítésére.

A' Tölgyfa kérgeinek felettébb nagy öszvehúzó ereje van, úgy hogy még a' holt állatok bőrét is öszvehúzza, és megkeményíti a' Vargák tsávájábann.

Ezért orvosságul élni vele belsőképpenn nem bátorságos, nem is szorúlunk rá, minthogy elég öszvehúzó szerünk van bátorságosabb: hanem kívülről borogatni vele. a' sebeket, ütéseket, szakadásokat, és leveleit az erősítő kötözések közzé rakni, sokszor igen hasznos.

Az ághegyekenn nőtt gubóknak vagy Galleseknek ázalék leve öszvehúzó, a' Gálitzkőtől megfeketedik; ebből készítik a' téntát.

A' nálunk termő Galles erre nem igen alkalmas, hanem a' Török Országi legjobb, mely fekete, nagy, nehéz; ezután való az Istriai, ez sokkal apróbb, sok sárga van közte, és ez óltsóbb is, és a' közönséges téntát ezzel szokták készíteni iljen módon: Megvésznek eggynehány lat Gallest, azt eggyenként darabokra tördelik, eggyet eggyet 3—6 darabra; tesznek hozzá felénnyinél valamivel több Gálitzkövet, és Arábiai Gummit, harmad vagy negyed résznyit, mint a' mennyit a' Galles nyom. Ezen Keverékre vizet töltvén, főzik jó darab ideig, 's a' ténta készenn van.

A' Galles levét a' Gálitzkő leve teszi feketévé: de ha a' Gálitzkő kelletinél több, megsárgúl, vagy megveresedik a' ténta, és a' papirosat által teszi. A' Gummi pedig arra való benne, hogy a' ténta felettébb vékony ne légyen, és a' papiroson szélyel ne folyjon; de arra is, hogy a' Gálitzkő leve lassanként el ne váljon a' Galles levétől.

Az iljen Téntához való ágyat vagy Keveréket (Species) árúlják a' boltokban készenn is, de jobb ha az ember minden hozzá valót külön vészen meg, és maga elegyíti öszve iljen forma mérsékkal: Galles 4, Gálitzkő 3, Gummi 1 lat,

Különösen szép és jó téntát így lehet készíteni:

Végy jóféle Török Gallest 6 latot, Gálitzkövet 4 latot, Gummit 1 latot, Timsót 1 nehézéket, Grünspánt 1 nehézéket. Ezekre tölts eggy ittze Eső vagy Hó vizet, akár Sert, 's tartsd egynéhány napig meleg helyenn.

Vagy: Végy 12 lat Török Gallest, 8 lat Gálitzkövet, és ezt a' Gálitzkövet serpenyőbenn pergeld meg, hogy porrá legyen; tégy hozzá 3 vagy 4 lat Gummit. Tölts reá valami 2 ittze jó fejer Bort; tartsd meleg helyenn egynéhány napig, naponként gyakrann felkevergetvén vagy felrázván. Ez a' Téntaágy esztendőkről esztendőkre eltart, ha az ember a' kitöltött Ténta helyébe gyakrann fejer Bort tölt belé.

Vagy: Végy 12 lat Török Gallest, 8 vagy 9 lat Gálitzkövet, 4 vagy 5 lat Gummit, és eggy jó asztali kalán lágy söt. Tölts reá jóféle boretzetet, a' mennyi ezen Keveréket bővönn ellepje; tedd két vagy három napig meleg helyre, az alatt gyakrann felkevervén vagy felrázván. Ekkor tölts reá valami két ittzenyi Eső - vagy Hóvizet, tartsd meleg helyenn, gyakrann keverd fel, 's kevés idő alatt készenn leszsz a' jó ténta, meljet mihelyt fogyni kezd, meleg Esővízzel szaporíthatsz.

Ha a' Ténta, vagy Téntaágy penészedni vagy poklosodni kezd: jóféle boretzetet kell reá tölteni melegenn.

A' Tölgyfamakk kávét mostanábann igen kezdették dítsérni, mint egészséges italt, és mint vagy óltalom vagy gyógyító orvosságot, sokféle nyavaják ellen, nevezetesenn a' belső részek és ikrás húsok dugulási, gyomor és belek elgyengülése, megöröködött hasmenés, napos hideglelések, és köszvényes fájdalmak ellen.

Igaz, hogy a' makk a' pergelés által, öszvehúzó nagy erejéből sokat elveszt, de a' mellett, valami kozmás tsípős olajat is izzad ki, melj hevítő lévén, nem lehet hogy sok esetekben kárt ne tégyen; és valósággal gyakrann hasnehézséget, és szorulásokat lehet tapasztalni utánna: de a' meljnek, nem lehetetlen, hogy tsak a' rosszszúl való pergelés az oka.

Magából a' Kávéből is izzad ki a' pergelés által iljen olaj, de ha tsak kevésbé pergelődik meg a' Kávé; ez az olaj kevésbé és kellemetesen tsípős, és balsam illatú; ha pedig erősen megpergelődik, minden jóságát és ízét elveszti, sőt ártalmas.

575. D I Ó F A.

(JUGLANS)

A' pompás Diófának kemény és szép erekkel tarkázott fája, és vastagabb gyökere, igen kedves sokféle Asztalos, és Esztergályos munkákra.

Tsontárjának zöld héjával gyapjút festenek feketére, néha ajtókat, almáriumokat, nyoszóákat is 's a' t. Diószínre.

Ugyanebből ha 2 latot egy meszely vízben, 3—4 óráig áztatnak, és azután egy fertályig főzik: ezzel mosogatni a' bőrönn való mindenféle fakadékokat, és terjedő viszketegeket, igen hasznos.

Magvaiból 'síros olajat lehet ütni, a' meljnek a' több olajok tulajdonságinn kívül, giliszta üző ereje is van. —

Magva választékját vérhas ellen dítserik. —

Az éretlen Dió gyenge korábann, tzúkkal, vagy mézzel bétsinalva, újjító, szélhajtó, gyomor erősítő; az abból tsinált Liktárium pedig, a' fájdalmas toroknak nagy orvossága.

Leveleinek szagát némeljek szeretik, de sokaknak az, főszedülést okoz; a' körülötte lévő plántáknak pedig ártalmas.

Ezeknek theája havitisztúlást indít, és gilisztákat hajt. Főtt vizével ha a' Lovak hátát mosogatják, a' bögöjt tölök elüzi. — Szokták vele szüretkor a' hordókat is forrózni.

576. BIKKFA.

(FAGUS)

A' fiatal Bikkfa, tengelynek, küllőknek alkalmas; vénebb korábban épületre nem jó, mert megvetemedik, és könnyénn törik. A' Kovátsok a' Bikkfa szemet leginkább betsülik.

A' vén Bikkfának megrevesedett belső részét kivagdadják, és azzal, mint alkalmas és jó szagú taplóval, közönségesen élnek. Ennél sokkal betsesebbek azok a' laptányi, sőt ember főnyei kitsutsorodások, melyeket a' Bikkfák oldalán ottann ottann lehet találni. Ezeknek belső része puha mint a' Spongyia, és a' légkellemetesebb tapló. A' Bikkfáról leszáradt ágak tövének belső része is, néha iljen taplóvá válik.

A' Bikkfák édeses ízű, de fojtós és főszedítő. Némeljek rá szokváln, édesdenn eszik, sülve, főve, sőt nyersenn is.

Azt olvassuk, hogy a' kik felettébb bőven éltek vele, nyavajatörést kaptak, sőt meg is kábultak tőle. Ezzel atyafias a'

577. GESZTENYÉFA.

(CASTANEA)

Ennek a' makkja sokkal szelídebb, jobb ízű, és kedves tsemege. Kárnak tartjuk, és panaszkodunk, hogy kevés ideig lehet eltartani. Hát ha folytábann sok ideig lehetne vele élni; nem lenne é kárt? Jobbann tudja a' bölts Gondviselés, mi nekünk hasznos!

578. NYÍRFÁ.

(BETŰLA)

Ez igen szívos fa, fiatal korábban abrantsnak igen alkalmas; tüze sebess, de hamar ellobban; szénét a' Khémikusok szeretik. Külső héjja vagy kérge igen tartós, és kunyhókat fedni vele jó.

Válamelj őszvehúzó materia, és sok gyanta is van benne, meljet abból ki is szoktak főzni; ugyan ebből készítenek sárga festéket is.

Levélfakadás előtt megfúrvánn a' fáját, bőven tsepeg belőle az úgy nevezett *Nyírvíz*, melj jó vizellet hajtó, és a' vértsípössége, és a' bőrnek omladozási ellen hasznos orvosság.

581. MOGYORÓFA.

(CORYLUS)

A' Mogyoró fájának kifőzés által vett olajáról, némeljek azt hiszik, hogy nyavajatorés ellen igen hatalmas Orvosság. Ditsérik e' végre, a' néha rajta találtatható fagyöngyöt is. — Makkjának kinyomott olaját, fogfájást enyhítőnek tartják.

Tudva van, hogy legközönségesebbenn a' hordó kötöző abrantsokat mogyorófából készílik. — Szene Puskapor készítésre alkalmas.

A' régiek azt hitték, hogy a' Mogyoró veszővel, a' hegyek gyomrában lappangó ezüst értznek erét ki lehet találni, mert az, az oljan helyenn lehajlik, és az iljen veszőt *varásló* vagy *szerentseveszszőnek* (virga divinatoria) nevezték.

583. KONTYVIRÁG.

(ARUM)

A' *motskos* Kontyvirág gyökere, nyersen felettébb tsípős, úgy hogy hólyagot lehet vele húzatni; megszáraztva pedig sokat elveszt tsípösségéből, és ekkor a' gyomorban megiszaplott nyálkának felszaggatására, kitisztítására, és mind azoknak a' nyavajáknak, meljek onnan származnak, meggyógyítására igen hatalmas orvosság.

Hason-

Hasonlóképpenn a' mejjben, és lélekzõ gé-
gébenn megnyúlósodott, és tsípõsödött nyálkát
is kitisztítja.

Lehet a' porából bévenni tsak valami négy
gránt, valamely közép sóval elegyítve; nem sok-
kal többet, mert nagyon erős.

584. F E N Y Ő F A.

(PINUS)

A' Fenyőfákból magától is izzad ki, bőveb-
benn pedig ha a' kérgék megkartzolódik, hasító-
dik, valamely méz sűrűségű olajos gyanta, meljet
Terpentinának neveznek, a' Kõznép pedig
rendszerént *Lágyszuroknak* hívja. Ez négyféle, t. i.

1. *Közönséges Terpentin*, melj az *erdei Fe-
nyőből* izzad, méz sűrűségű, barnás fejer színű;
hevítõ, ingerlõ, oszlató, vizellethajtó erejű. —
Bévenni telyességgel nem kell, hanemha igen ke-
veset mézbe, vagy tojás székibe keverve; külö-
mben igen rossz következesi lehetnek. Kristély-
be lehet tenni 10—15 gránnyit, mikor erős in-
gerlésre van szükség. — Külsõképpenn a' dagana-
tokat oszlatja, érleli, hevíti; sokféle keneteket,
és flastromokat készítenek vele.

2. *Strasburgi Terpentin*, izzad a' *Lütz Fe-
nyőből*, színe barnás sárga, általláttzó, hígabb
a' közönségesnél, egyéberánt azzal eggyez.

3. *Venétziai Terpentin*, izzad a' *veres és
Tzirbel Fenyőből*, világos, fejer, nagy szagú,
egyéberánt a' közönséggel eggyez.

4. *Tzprusi Terpentin*, ez nem Fenyőfából,
hanem a' *Terpentin Pisztáttból* izzad; a' többek-
nél sokkal sűrűbb, és jobb szagú; ereje azokéval
eggyez.

Mind ezeket a' Terpentinákat is Magyarúl
tsak *lágyszuroknak* nevezik, és fenyő kéregből
készült apró Kazupokba szedvénn, sok helyekenn

árúlják. — A' lágy szurkot, vagy kazupos szurkot is, ahoz készült vászon kementzék fenekénn vas serpenyőbenn elgyújtják, és égetik. Ennek felmenő kövér füstjéből, a' vászon kementze oldalaira ragad a' legjobb féle úgy nevezett *Bétsikorom*, meljéből fekete festékeket készítenek, és különösen a' Könyvnyomtatáshoz való festék készítésére, ez legalkalmasabb. — Szokták azt a' Lútz és más Fenyőfák forgátsainak, kivált gyökereinek elégetésével is, a' mondott módonn készíteni: de az a' nevezett igazi Bétsikoromnál sokkal alábbvaló.

A' *bal'sam* Fenyőfából kiúzzad, és a' kérégn apró hójagótskákbann ül, sőt a' tobozaiból is tsepeg, a' Terpentináknál sokkal hígabb, és folyó olajos gyanta, meljet azért Bal'samnak neveznek, és ez a' Giliádbeli, vagy Török Bal'samnál nem alább való.

Ha a' Terpentint vízzel felelegyítik, és lombikonn lefőzik: elválk tőle az olajos része, és letsepeg, meljet Terpentin Olajnak hívnak.

Igy készítik a' *bértzi*, és *henye* Fenyőnek tobozzaiból, leveleiből, és fájából, ezeket lombikonn vízzel lefőzve, a' *Magyar Bal'samot*, vagy *Krumpütz olajat* is, melj éppenn tsak Terpentin olaj.

Belsőképpenn a' Terpentin olajjal élni veszedelmes: de külsőképpenn az eleven sebekbe, és szúrásokba melegenn tölteni, vagy tépésenn rájok tenni igen hasznos, kivált ha verő Ér, vagy In is sérült meg; mert a' vért elállítja, és hamar gyógyít. —

Ugyan ezt szokta tselekedni a' Köznép a' lágy-szurokkal, kivált mikor a' testet valami szálka, vagy tövis 's a' t. megsúrta, és az a' sebbe beletört.

Felénnyi szappannal, vagy kámforral felelegyítvénn, igen jó vele keneketni a' hideg daganatokat, és hideg sanyaritotta tagokat: de a' hol gyúladás, vagy tüzeesség van; ott a' Terpentin olaj, méreg.

Ha vele tsak külsőképpenn keneketik is a' testet, a' vizelletet megindítja, és annak viola szagot ad.

A' makats hasogató fájaldalmakbann, far'sábábann (*Rheumatismus*) szoktak némeljek belsőképpenn is beadni 10—18 tseppet.

A' mi a' Terpentin olajnak lefőzése után a' lombikbann marad: az a' tulajdonképpenn való, vagy hegedű Gyanta. (*Colophonium, Terebinthina cocta*)

Ha a' Terpentin sokáig áll, megsűrűdik, és megkeményedik, mint a' kő; és akkor azt nevezik fejer szuroknak, melyet a' Kereskedők darabokbann árúlnak.

A' Fenyőfák gyökereit megszedik, megszáraztják, darabokra vagdalják, és így szárazonn, ahoz készült edénybe rakvann, tüzet raknak alá és hevítik, úgy mérsékelvénn, hogy lángot ne kapjon. Ez által kiizzad belőle, és letsepeg a' fekete szurok.

Ha a' Fenyőfának gyenge jövéseit megfőzik minteggy negyven annyit nyomó vízben, annyira, hogy közel félig elfőjön a' leve: ez igen derék vizellet hajtó, és tisztító. Savóval elegyítve jó ital a' Vénusi nyavajábann vesződőknek két-tzer napjábann; hasonlóképpenn a' kóborló köszvényben szenvedőknek. Külsőképpenn mosogatvann vele, a' koszt, és a' bőrnek egyéb omladozásait meggyógyítja.

587. H Í M B O J.

(RICINUS)

A' *repedő* Himboj magva beliből kinyomott olajnak, lágyító, síkosító, és ennél fogva hasiindító, kólikát enyhítő ereje van, mint szinte a' mondola olajnak, és más magvából nyomott olajoknak. Élnek vele a' Pántlika giliszta ellen is.

Ez tisztább olaj, mint más magvából nyomott olajak, és két lat belőle jó haslágító, tisztító, hasznos azoknak, a' kik a' hashajtó szerek ingerlését nem szenvedhetik. Kár hogy minden tisztasága mellett is hamar megavasodik.

588. M A G R U G Ó.

(MOMORDICA)

A' *tsútsos* Magrugó gyümölcsebbenn, fájdalomenyhítő, és sebgyógyító erő van.

Olajba bétsinálván, az inas húsok megsérülésébbenn, fájdalmas aranyérbenn, a' viszkető és fájó vaktetű alkalmatlanságaibann, a' tsetsbimbó repedéseibenn, az anyaméh kisebesedésébbenn, és nehéz szülésébbenn, igen hasznos kenegető.

Az *ugorkás* Magrugónak megsűrített leve, igen kemény hastisztító, és csak kevés is belőle kínos rágást okoz, erősen purgál, és eggyzersmind hányat, és így úgy kell nézni mint mérget.

589. T Ö K.

(CUCURBITA)

A' borszívó *lopó* Tök, és ennek fajtája a' *tojástartó* Tök, házi szükségre való, az *úri* és *disznó* Tök sertés hizlalásra; de a' *disznó* Tököt éretlen korábann, kovászszal bésavanyítva, az úrit pedig mikor jól megért, vagy sülve, vagy főve, az emberek is édesdenn eszik.

A' *Görögdinnye* Tök esméretes, és kedves hívesítő nyári gyümölcs.

A' Tök és Görögdinnye magvából, igen jó hívesítő magtejet lehet készíteni, melj a' mondatéjnél nem alábbvaló.

590. U G O R K A.

(CUCUMIS)

A' *Sárgadinnye* Ugorka, esméretes kedves nyári gyümölcs, sok fajtái váltak a' mivelés által; mennél jobb illatú és fűszerszámosabb ízűk, annál kedvesebbek. Könnyen hasmenést okoznak, de az igen ritkán árt.

A' *savanyító* Ugorkát, mint jó hívesítőt, éretlen korábann szokták enni, még pedig némeljek minden készítés nélkül, szeletekre vagdalva, vagy sóval, vagy a' nélkül eszik: közönségesen pedig nyáronn, kovászszal bésavanyítják, télire pedig etzetbe rakják.

Vagynak, a' kik szeretik a' poshasztott Ugorkát is, meljnek készítése tsak abból áll, hogy sós vizet töltenek reá, melegenn tartják, és minekelőtte egészenn megrothadna, megeszik.

Éretlen korábann kinyomott levének italát, hasznosnak tartják, mint jó hívesítőt, az érverés mérséklésére, kivált a' szárazbetegségekben.

A' nyers, és kivált a' féléréshez közelítő Ugorkát, igen dítseri a' köznép, tapasztalásból, a' pokolvarnak, körömméregnek, és más mérges patánásoknak előlésére.

591. G Ö N Y E.

(BRYONIA)

A' *büdos* Gönyét, a' köznép, melj ezzel orvosol és öl, répás gyökerénél fogva, földi Töknek nevezi.

Ennek gyökere undorító ízű, gyötrő rágással purgál, külsőképpenn pedig hatalmas oszlató.

Ha szeletekre vagdalvann, a' vízibetegségben lévők lábszárára teszik, a' nemesebb részekről a' vizet oda húzza.

Ha a' gugát, és a' tsuklók fájdalom és veresség nélkül való daganatját vele borogatják, meggyógyítja.

Kinyomott leve a' mirígyes daganatokra jó. Belsőképpenn, két lat gyökerének egyg ittze borral öntött theáját, legtűrhetőbb fél vagy egy asztali kalánnal, napjában háromszor négyszer beadni, az őrlteknek, nyavajatorősöknek, vízi-betegségbenn lévőknék. De így is nyaktörő próba, mert gyakrann iszonyú hányást, hastekerést, és ellankasztó hasmenést okoz.

Külsőképpenn, mint hatalmas oszlató, sok esetekbenn használ: de sokkal jobb soha se adni bé, mert a' rágással purgáló szerek között ennél félelmesebb alig van.

Azombann, ha megszáraztják, vagy még inkább, ha hamu alatt megsütik, sokat elveszt mérgeességéből.

A' kétlaki Gönye, mind erejére, mind hasznára, mind veszedelmes vóltára nézve, a' bűdössel eggyez.

K É T L A K I A K.

593. F Ű Z.

(*SALIX*)

A' Fűz igen betses és nagy hasznú fa a' Gazdaságra nézve. Ennek számos fajai többnyire a' vizes helyeket szeretik, de vagynak oljanok is, meljek a' száraz földbenn is vígann nőnek, és tsaknem minden munka és gondviselés nélkül, bővségesenn adnak tűzi fát a' Gazdának; mert a' tsonkázást elszenvedik, és minden három esztendőbenn meg lehet minden galyjaiktól fosztani.

Ha a' töltések, gyepük, és árkok mellé plántálódnak; azoknak nem tsak ékességül, hanem tartalékúl is szolgálnak.

Fája igen szívos, és nem hasad; kivált mikor megszárad, alig lehet vágni és hasítani. Kivájjánn

vánn készítenek belőle tekenőket, melj munkára semmi sints hasonló a' Füz fához.

Eggynehány veszsős Tserje fajaiból készítenek gú'sokat, kortzveszszőket, kasokat, kosarakat. Szép és tartós kosarak kötésére, fonására, legalkalmasabbak a' *bánatos* Füznek letsüggő szálas galyjai.

A' Füznek minden fajainak, és kivált 2—3 esztendő's galyjainak kérgébenn, öszvehúzó keserűség van; és azokkal, a' külső Országi drága Khína helyett, sok tanúlt Orvosok nagy haszonnal éltek, a' hideglelések gyógyítására, és mind azokra a' nyavajákra nézve, meljebenn a' kemény részeket erősíteni szükséges.

Hogy tökéletesenn a' Khína helyébe lehetne tenni, azt nem gondolhatjuk, mert tudni való, hogy minden különböző alkotásbann és különböző ég alatt, az alkotó részek elegyedése is különböző: de tsak abbann is már nagy a' nyereség, ha a' senyvedés akadályoztatására, öszvehúzásra, erősítésre nézve, a' Khínához közelítő Hazai Plántát találunk. Iljenek pedig számosann vagnak, és ezek közzül való egy tekintetbenn a' Füz fa; bár ebbenn nagyobb is az öszvehúzó erő, mint a' Khínábann.

Reményleni lehet pedig, hogy a' Tanúlt Orvosok szorgalmatos próbatételei által, ha a' Khínának tökéletes mássát fel nem találjuk is Hazánkban: de kettőt hármát öszvevéve, oljan elegyítésre akadhatunk, a' meljel bírvánn, a' Khína nélkül ellehetünk.

Az eddig szerentsésenn próba alá vett Füz fa fajai ezek: *háromhimes*, *babír*, *sár*, *tsörege*, *ketske*, *fejér* Füz fa.

595. FAGYÖNGY.

(VISCUM)

Ennek az élődi plántának, a' régiek, görtszlató és nyavajatörést gyógyító erőt tulajdonítottak, sőt ma is vagynak tanult Orvosok, a' kik róla ezt erősítik; ámbár külső tapasztalás szerént, a' nehéz szagnál, és enyves nyálkásságnál egyebet nem lehet benne észre venni.

Tél kezdete táján megszedik, kementze mellett megszáraztják, és kóróját leveleit porrá törvénn, ebből minden három órábann éjjel nappal fél nehézéket bévétetnek a' beteggel, és a' mellett szüntelen ezen öszveaprított plántának főtt vizét itatják vele.

Ezt pedig nem gyermekekkel tselekeszik, a' kibenn a' nyavajatörés leginkább a' gilisztáktól származik, és a' meljről könnyű tenni (lásd Nro. 15.): hanem felnevelkedett ifjakkal, és meglett emberekkel, a' kibenn a' nyavajatörés okát nehéz kitanúlni.

Főtt vize, a' benne lévő nyálkásságnál fogva hívesít, a' tsípős matériát enyhíti, bényeli, és a' makats hasmenést elállítja.

Némeljek a' Tölgyfánn, mások a' vad Körtvély fánn, mások ismét a' Mogyoró és Hársfánn termőt tartják hatalmasabbnak.

Ez, vagy onnan eshetik, hogy a' Fagyöngy annak a' fának tulajdonságiból vészen valamit magába, a' meljenn élődik; vagy onnan, hogy nem különböztették meg a' Fagyöngyöt a' Fakíntól, és egyiket a' másikkal feltserélték.

A' bogyóiról, meljeből a' madárfogó lépet készítik, azt tartják, hogy a' köszvényes tagra borogatva, a' fájdalmakat enyhítik.

596. H I P Ó F A. (HIPPOPHÄE)

Bogyóiból zöld és sárga festéket készítenek, és ugyan ezekből készült szirupot a' vízibetegségben hasznosnak tartják.

598. P I S Z T Á T Z. (PISTACIA)

Lásd *Fenyőfa*.

599. P A R É J. (SPINACIA)

Kedves tavaszi eledel; de tápláló erő kevés van benne. A' gyenge gyomrúaknak könnyen kólikát és hasmenést okoz.

600. K E N D E R. (CANNABIS)

Ez, a' ruházatra és gazdaságra nézve nagy hasznú plánta, orvosi erejére nézve még nints úgy megvi'ssgálva, a' mint érdemlené.

Nehéz szaga és fűszédítő ereje miatt, az állatok kerülnek. A' melj vízbenn Kendert áztatnak, onnan a' halak távoznak, a' marha a' vizet nem iszsza, vagy ha kéntelenségből iszsza, megárt neki.

A' Kender magvából készült magtej, a' vizzellet útjának tsípősségét, a' vese és hólyagkö miatt való fájdalmakat enyhíti, és kivált a' magfolyást gyógyítja. Hasonló haszna van a' magvából ütött olajnak is.

A' tapogató, kuru'soló orvosok, a' Kender bugát igen nagyra betsülik; ebből, és a' földi Bodza gyökeréből, köles ondót is tévénn közzé, fürödöt főznek, és ezen fürödövel, a' bizonyos tapasztalások szerint, oljan fitzamodásból, rándulásból 's egyébből származott marjulásokat, sántaságokat, sugorodásokat, tsuklókbann való daganatokat gyógyítottak meg, meljek semmi más orvoslásnak nem engedtek.

Ők a' dühös eb marása ellen is, a' Kőrishogarat Kender bugával szokták öszvetörni.

601. K O M L Ó.

(HUMULUS)

A' Komlónak főképpenn tsak az Anyavirág tobzos barkáját fordítják haszonra, még pedig azt, a' melj meddő; a' honnan a' Komló természetű helyekenn, a' Him Komlót szorgalmatosann kiirtják, hogy a' nőstény, magot ne teremhessen.

Ez a' Komlóvirág keserű ízű, bűzös, és szédítő erejű; különös tulajdonsága pedig az, hogy a' megforrásra, vagy megkelesre segít, és azért nem tsak a' Serfőzésre, hanem a' kenyérhez való kovász készítésre is hasznát veszik; egyszersmind pedig a' Sernek második megforrását, vagy etzetedését, (a' mint hiszik) akadályoztatja, tartóztatja.

Tavaszszal, a' Komló gyenge jövéseit Spárga módra eszik, és ez jó vizellethajtó, és a' tsípös vert tisztítja.

Öszvetört leveleivel, a' fitzamodott tagot borogatni hasznos.

604. F A K Í N.

(LORANTHUS)

Lásd *Fagyöngy*.

605. N Y Á R F A.

(POPULUS)

A' *fekete* és *fejér* Nyárfának tavaszi bimbói tele vagynak valami balsamos jó illatú nedvességgel, meljet a' méhek, mindjárt kikeletkor, szorgalmatosann felkeresnek.

Ezekből más fájdalomenyhítő szereknek hozátételével, készítik a' Patikákban az úgy nevezett Pópiumot (*Ungventum populeum*), melj jó tsendesítő, fájdalomenyhítő, és egyszersmind erősítő; a' köznép is esmeri, és a' Patikákból veszi.

607.

607. B A B Í R.

(LAURUS)

A' *nemes* Babírt némelij kertekben természetlik, de a' nép gyümöltseit és leveleit esméri, és a' Kereskedőktől, eledelek fűszerszámozására vészi.

Az égettbor, meljebenn bogyóit áztatják, jó gyomorerősítő házi szer, és a' vízibetegség ellen óltalom; leveleivel leginkább tsak fűszerszámozásra élnek.

Olajja a' rüh ellen jó orvosság, és fő részét teszi az ugyan az ellen való nevezetes Írnek.

A' napkeleti Indiákonn terem a' Babir fának egy bizonyos faja, a' *Kámfor* Babir (*Laurus Camphora*), meljnek fájából, ágaiból és gyökereiből, Lombikonn való főzés által készítik a' Kámfort, melj még akkor szemetes, hanem azután itt Európábann tisztítják azt ki.

A' *Kámfor* Babirt, sem a' mi Hazánkban, sem az egész Európábann természetli nem lehet: mindazáltal itt előhozódik, nem tsak azért, hogy a' Köznép a' Kámfort mint házi orvosságot kedvelli, és azt nem annyira a' Patikákból, mint a' Bóltokból veszi; hanem főképpenn azért, mivel nekünk is vagynak sok plántáink, iljenek nevezetesenn, a' Kétfőbbhímes Seregbeli Gyűrűs virágúk, meljebenn Kámfor matéria van, és valóságos Kámfort lehet belőlök főzni. De ezzel nem szoktak bajoskodni, mert sok munka után is kevés kerül ki: az Indiaihoz pedig könnyenn lehet jutni; nem is nagyonn drága.

A' Kámfor egy különös szagú és természetű repülő olaj, melj megsűrűdvénn, öszeállott kemény test formát veszen magára: de ha szabad, kivált száraz levegőégenn, vagy záratlan edénybenn áll; apránként ismét elrepül, és semmi sem marad belőle. Ha meggyújtják, tiszta lángal, és kövér füstel ég, és semmi salakot nem hágy maga után.

A' Kámfornak orvosi ereje Serkentő, Általható, Gőzöltető, Görtsoszlató, de nagy mértékben véve elbódító. A' bővérűeknek, és a' szorulásbann lévőeknek, a' bévetele veszedelmes.

A' tanult Orvosok igen nagy haszonnal fordítják azt, mind az éles, mind a' sinlődő nyavajáknak gyógyítására, meljékben a' betegnek ereje elesik, és elalél. Nevezetesen:

1. Mint *Serkentő, és az Érzőinek megzavarodott Alkotmányát tsendesítő szert*, nagy haszonnal adják, a' nyavajatörésbenn, elmeháborodásbann, dühösködésbenn, szerelemből vagy más okból is származott örülésbenn, és a' forróhidegbeli félrebeszélésbenn is.

2. A' *Hagymázos, vagy rothasztó nyavajákban*, (*Typhus*) mikor az erő le van verve, a' szomjúság kiállhatatlan, és a' beteg tagjai már rángatózni kezdenek. Ezekbenn a' nyavajákban, a' Kámfor nem a' senyvedésnek áll ellent, mert az az ereje nints, hanem az érzőinakon segít.

3. *Mikor a' betegség matériája a' bőrről visszszaverődik a' testbe:* a' Kámfor azt ismét kihajtja, p. o. Himlő, skarlát, rüh, petéts 's a' t.

4. *A' meghülésből származott nyavajákban, kóborló, hasogató fájdalombann.* (*Rheumatismus*)

5. *A' Görtsből származott, vagy azzal öszveköttetett nyavaják ellen,* Szünádra Görtsbenn, Tsuklásbann 's a' t.

6. *A' vizellet útjának bajaibann.* Magfolyásbann, és a' heves szerelem rendeletlen, és az elmét is megzavaró gerjedezéseinek tsendesítésére; a' honnan a' Kámfor *Szüzesség óltalmának* is tartatik. — A' Farkas hájog ellen is (*Amaurosis*) hasznos.

Szokták beadni, vagy porúl 1—6 gránt tükörporral jól összekeverve; vagy tojásszékivel felhabarva; vagy Pilulákba tsinálva. Mikor? meljik betegnek? és mennyit kell belőle adni? azt az Orvos böltsessége ítélje meg.

A' Kámforral, mint házi orvossággal, leginkább tsak külsőképpenn élnek, mert az igen hatalmas oszlató. Elolvasztanak t. i. egyy nehézék Kámfort egyy ittze vagy égettborbann, vagy olájbann, vagy étzetbeenn, mert ezekbenn tökéletesenn elolvad, vízbenn pedig tellyességgel nem.

A' Kámforos etzetet Pestis ellen valónak tartják, és a' nyavaják elragadása ellen szagolgatják, söt egyy egyy kálananként be is veszik.

A' Kámforos égettborral, a' mozgató inaknak görtsnemű húzódásait kenegetvénn, enyhítik; mindenféle daganatokat oszlatnak, kivévén azokat, a' meljek már nagyonn megtüzesedtek.

De ezen esetbenn jól meggondolva kell elővenni, mert a' Kámfor ugyan a' betegség matériáját, arról a' tagról a' meljre tevődik, elveri, de megesik, hogy még veszedelmesebb helyre üzi, p. o. a' köszvényt a' lábrol, a' mejjre.

A' Kámforos olajat, különösen élesztő, és víditő szernek tartják.

Példa vagyon reá, hogy a' negyednapos makats hideglelés, sok ideig semmi orvoslásnak nem engedett. Ekkor a' tanúlt Orvos a' Kámfort vette elő, és jól megkámforozott flannellel, a' betegnek mejjét, oldalait, hátagerintzét szorgalmatosann döröltette, éppenn akkor, mikor arra a' hidegrá jött; e' mellett pedig adott néki gőzölgést segítő theákat; melj után a' beteg erősen megizzadit, és a' hideglelés többé elő nem jött.

A' *fodor*, *barsos*, és *Tsombor* Mentában bőven lévén Kámfor materia; azokkal is hászonnal lehet élni, mikor Kámforra volna szükség.

608. S Z É L F Ű.

(MERCURIALIS)

Az *eggyenyári Szélfűnek*, nyers korábann, vi-
zes, salétromos, nyálkás nedvessége van, és se
szaga, se íze nints.

Kinyomott leve, hús lével elegyítve, hívesít,
lágýt, a' hasat megnyitja.

Kivülről a' daganatoknak enyhítésére, lágýtá-
sára jó.

611. B O R Ó K A.

(JUNIPERUS)

A' *néhézszagú Boróka* levelei igen hevítők,
és ingerlők, ízek keserű, tsípös, rágó.

Pora, vagy főtt vize a' vizelletet annyira
űzi, hogy az vérrel is megyen. Ha valaki a' havi-
tisztulás idejénn véski bé: rendkívül sok vért hajt
el tőle, és átaljábann veszedelmes vele élni, ki-
vált az Aszszonyoknak.

Kivülről hinteni bé porával a' kitsutsorodott
és revésedő tsontokat, hasznos.

A' *Gyalogfenyő Boróka* fája, levelei, gyen-
ge jövései, hevítők, vértisztítók, vizellethajtók.
Főtt vize a' Vénusi nyavajábann, rühbenn, skor-
bútbann hasznos. — Bogyói édeses keserűk, fűszer-
számos ízűk, szagúk, és hatalmas ingerlők. Mint vi-
zellethajtó orvossággal, jó velek élni mindenféle
vízibetegségekben, a' skárlát hideg után követ-
kezett vízdaganatokban, és a' vizellet útjának
nyavajáiban, meljek azoknak enyves nyálkával
való bélepettetésekben származnak.

Legjobb bévétele az, ha boros vízzel önte-
nek théat belőle. Gyomor erősítés végett fél ne-
hézék egész bogyókat kell elnyelni.

Végre szoktak vele élni, mint füstölővel, a'
levegőég tisztítására, és a' dör'sölő flanelnek meg-
füstölésére, mert a' dör'sölés hasznát, ingerlő
erejével nagyonn neveli.

612. T I S Z A F A.

(TAXUS)

A' Tiszafa leveleinek ereje, hasonló a' ne-
hézságú Borókáéhoz, és ártalmas.

Bogyói, a' mint állítják, a' hívesebb Tarto-
mányokban kevésbé mérgesek, sőt meg is che-
tők; a' meleg Országokban pedig halálos mér-
gek. Orvosi haszonra nem fordítják.

Ez a' fa, az Ásztalos és Esztergályos mun-
kákra igen betses, mert sem keménységére, sem
(ha megfestődik) színére nézve, nem alábbvaló
az Ébennél.

614. P É R A.

(RUSCUS)

A' szúrós Pérának gyökere, először édeses,
azután keserű ízű; erősítő, vizelletet, és havi-
tisztulást indító erővel bír.

A' nyelvés Pérának levelei, összehúzó, szo-
rító; a' nyelvsapnak leesésében, méhnek, és
bélnek lejárásában hasznosok.

L Ö P V A N Ó S Z Ó K.

615. Z S U R L Ó.

(EQUISETUM)

Minden fajai összehúzó erővel bírnak. Theá-
ját a' vérvizelés, és magfolyás ellen, és torok
gargarizálásra dítserik. Nyerskorában a' barmok-
nak ártalmas.

Némely fajai az értz edények tisztítására, és
más egyéb dör'söléssel való tisztogatásokra, igen
alkalmasok.

616. K O R P A F Ű.

(LYCOPodium)

A' kaptos Korpafű főtt vize, vizellethajtó.
Magva por, vagy liszt forma, szárító; ha a'
gyertya langjára fujják, lángot vét, és azért plán-
tai

tai Kénkönek is nevezik. A' kis gyermek tzombaja kipállását vele hinteni jó.

Némeljek görtoszlató, köszvény, és vesefájdalom enyhítő, sőt szárazbetegség ellen való erőt is tulajdonítanak néki.

617. KÍGYÓNYELVFŰ. (OPHIOGLOSSUM)

Olajba áztatva sebgyógyításra dítserik, mert szárasztó ereje van.

618. O Z M U N D. (OSMUNDA)

A' *Hóldruta* Ozmünd főtt vizét, a' gyermekek tökössége ellen dítserik; használ a' giliszták, sőt a' Hipokondria ellen is.

621. BORDALAP. (ASPLENIUM)

A' *Szarvasnyelvű* Bordalap, szárasztó, és erősítő erővel bír. Theáját a' vérpökés, szünádra, és hipokondria ellen dítserik. Ugyan ezt ez előtt, mint mejj tisztító, és erősítő szert betsbenn tartották, de a' reménységnek nem felelt meg.

A' több fajait gőzölgést segítőknek tartják.

622. P Á F R Á N. (POLYPODIUM)

Az *édesgyökerű* Páfrán gyökere, míg meg nem fásodik, oljan hasznú és erejű, mint a' Likritz.

Az *erdei*, és *Páprágy* Páfrán gyökere, összehúzó, és giliszta ölö, a' pántlika féreg ellen legjobb orvosság.

Megöli a' gilisztát, de ki nem hajtja; azért utánna erősen purgáló szert kell bévenni. A' gyökérnek porából kell bévenni 1—3 nehézéket, a' Pántlika féreg ellen pedig még többetskét is.

623. FODORKA. (ADIANTHUM)

A' vénus Fodorka theája, jó mejjtisztító, és erősítő.

632. PÁPRÁD. (POLYTRICHUM)

Főtt vize gőzölgést segítő, izzasztó.

649. ZUZMÓ. (LICHEN)

Az Izlándiai Zuzmó, nyálkás, keserű kevésé öszvehúzó ízű, szagtalan. A' benne bővenn lévő nyálka, test tápláló és erősítő, se nem hevít, sem a' hasat meg nem szorítja.

Vízben vagy téjben, vagy hús lévben megfőzve, kivált ha keserédes, és Likritz is tevődik hozzá, igen jó orvosság, a' szárazbetegséggel fenyegető turkás hurut ellen; a' hosszszas náthában; a' tüdőgyúladásból való megfordulás után, ha sokat és genyetséges matériát köpköd a' beteg; a' veres himlő után való elszáradásban.

Még a' tüdőrothadásbeli szárazbetegségben is hasznos, ha lassú hideglelés nints vele: de mikor már a' nyavaja nagy mértékben van, keveset használ, hanem akkor is az éjtzakai bádjasztó izzadást kissebbíti. Jó a' vérpökésben, vérzellésben, és szamarhurutban is.

650. TSÖBIBIRTS. (CLADONIA)

A' skárlát és sokformájú Tsöbibirts, úgy készítve, mint az Izlándiai Zuzmó, jó orvosság a' szamarhurut ellen, akkor is, mikor a' beteg vért vét ki.

656. GALÓTZA. (AGARICUS)

A' Galótza fajai többnyire mérgesek, kevés van köztök megehető. Itt a' legjobb tanáts az, hogy az ember soha semmi névvel nevezett gombát

meg ne kóstonjon, ha csak azt jól nem esméri, és nem tudja, hogy szoktak az emberek vele élni. Itt a' vígyázatlanság, vagy vakmerőség, sokaknak életekbe került már.

657. TINÓRÚ.

(BOLETUS)

A' *tapló* Tinórút, taplónak szokták elkészíteni, és ezzel a' Seborvosok is élnek a' vérnek elállítására.

A' Tinórú nembenn öt faj van megehető, t. i. a' *diófa*, *sárga*, *hűsos*, *tönkös*, és *szarvas* Tinórú.

Az *illatozó* Tinórú, (melj Fűzfánn terem) a' napos hidegleléseknek igen jó orvossága. Ugyan ez, a' szemnek tüzesedését és véres daganatját meggyógyítja, ha megnedvesítvénn, vele a' szenedő szemet borogatják.

665. PÖFETEG.

(LYCOPERDON)

A' *drága*, és a' *porközepű* Pöfetegnek, melyeket őszszel az arra megtanított kutyák és disznók által szoktak a' föld alól felkerestetni, jó, de eggy kevésbé bakbúzre hajló illatjok van.

Ezek igen kedves úri eledelek, külömbkülömbféle módonn elkészítve: de ha bővenn élnek velek, hasrekedést, és szélkólikát okoznak. Azt tartják felölök, hogy szerelemre gerjesztő erejek van.

A' *méhszedítő* Pöfeteggel élnek a' Méhészek, a' méhek leszédítésére, és ez jobb is a' kénkőnél. A' Seborvosok pedig a' vért állítják el vele.

B É R E K E S Z T É S.

Ímé ezek a' Két Hazabéli, ez ideig megesmért hasznú Növevényeknek, orvosi és egyéb hasznai summásann előadva!

A' természeti dolgoknak, és azok közt különösen, a' Fáknek, Fűveknek, és Virágoknak esméretébenn gyönyörködő, ezeket és több ezekhez hasonlókat természet szerént kívánja tudni: és mihelyt tudja; lehetetlen hogy eggyzersmind, valami orvoslásbéli Esméretnek színe is ne ragadjon reá.

De abból nem következik, hogy ő tehát ez által az esméret által szükségesképpenn kurú'solóvá leszs: hanem az által megtudja okosann ítélni, mihez lehet folyamodni a' szorongató szükség idejénu, mikor vagy magánn vagy másonn haladék nélkül segíteni kell; meg tudja mondani, meljik Plántát lehet a' másik helyett elővenni; mikor az, a' meljik kívántatnék, nints; tudja, mit kell szorgalmatosann kerülni mint mérget, akár mint javasolják is azt a' tudatlanok.

Sőt, ha ebbéli tudományát magános haszonra is kívánja fordítani: okosann ki tudja válogatni, mitsoda plántákat, gyökereket, magvakat szedjen meg, és tegyen el házi szükségre, hogy azokat, mikor a' szükség kívánja, orvosságul elővégye. És ezt kitilthatja meg tőle??

A' ki hát a' Botanicábann Dilettánt (*Gyönyörködő, magától tanuló*); lehetetlen hogy a'

Plánták orvosi és más hasznainak vizsgálására nézve is Dilettánt ne legyen. De viszontag, ha valaki valamely plántának, meljet néki javasoltak, hasznát és erejét, vagy magánn, vagy másonn tapasztalta: talám még nyughatatlanabb kívánsággal kívánja megtudni minek hívják azt; és ha annak, bár tsak hallásból is végire járhatott, gondosonn megnézegeti azon plántának minden részeit, keresgetvénn abbann bizonyos jegyeket, meljeknél fogva, másszor is, ha szeme elébe akad, reá esmérhessen. Ekkor ha megmutatják néki a' megesmertető jegyek észrevételének bizonyos és könnyű módját: tsaknem magánn kívül ragadtatik örömében.

Az orvosi Tudománynak Históriája mutatja, hogy az emberek sokkal elebb voltak gondosok, a' növények orvosi erejeknek kikeresésében, mint azoknak rendbeszedésekben, mert amarra szorította őket a' szükség; ezt pedig idővel és apránként, az elméleti vizsgálódás és gyönyörködés szülte; mikor t. i. már sok plántának orvosi hasznai tudva voltak, és szükség volt azokat rendbe szedni, és egymástól illendőképpenn megkülömböztetni.

Sok ideig megelégedtek a' Növényeknek azon felosztásával, meljet a' Természetben láttak, t. i. hogy a' Plánták országa, fákból tserjékből, és füvekből áll, az utolsóhoz számlálván a' mohokat és gombákat is.

Látván pedig az emberek idővel, hogy a' hasonló virágzású plánták, erejekre nézve is, egymáshoz hasonlítanak; ez a' tapasztalás figyelmetesebbé tette őket a' virágzásnak, gyümölcstésnek formáira, 's ezeknél fogva kezdették sokképpenn és különböző módokon, a' Növényeket rendbeszedni, és azoknak esméretét Tudomány

mány formára venni. Azt tehát bizonyosnak tart-
hatjuk, hogy az Orvosi Szerek feltalálása, nem
a' Fűvész Tudományból vette eredetét; hanem
megfordítva, a' Fűvész Tudomány, a' maga szü-
letésének alkalmatosságát és ösztönét, a' Házi or-
vosságoknak köszönheti. Most pedig már ez a'
Tudomány, minekutánna rendbe van szedve;
azonkívül hogy magabann is gyönyörűségekkel
teljes; az orvoslásbann, és különösen a' Házi or-
voslásbann, nagy és fontos szolgálatokat tészen.

A' Házi Orvosságoknak tartása, és az azok-
hoz való folyamodás, a' Nép közt elkerülhetle-
nül szükséges; mert bátrann lehet mondani, hogy
tanult Orvosok segedelmével és Patikai szerekkel,
alig él a' Nemzetnek ötvened része: a' többi vagy
tsak a' Természetre bizza magát, vagy a' Házi
orvosságokhoz nyúl, vagy Kuru'solókat keres,
vagy, a' mi gonoszabb, valami eggyügyü Bor-
bélytól kérd tanátsot, a' ki a' borotválásnál és
sebkötözésnél egyebet nem tanult. Mert hogy tu-
dós és tapasztalt Orvoshoz folyamodjon, abbann
vagy módja nints, vagy akarátja sints reá, mert
nem bízik, a' Patikai orvosságoktól iszonyodik,
a' költségtől fél.

Általlátták azt sok jó lelkű tanult Orvosok,
és az emberekenn való szánakozásból, készítettek
a' házi orvoslásról kidolgozott munkákat, és azo-
kat adták a' nép kezébe, hogy azok által a' szük-
ségbenn, és tanult Orvos nem létébenn, mago-
konn és másokonn segíthessenek. — De mind e'
mellett is, akármennyi hasznos tanító könyvek
forogjanak a' Köznép kezénn: bizonyos, hogy
azokból a' tudatlan ember semmit sem okosodik,
és tsak ott marad a' hol volt.

Nagy hasznú dolog vólna hát a' Népre nézve, ha a' félre fekvő Falukbann, Helységékben, a' hol tudós Orvos közel nints, a' tanultabb személyek, minéműek a' Plebánusok, Prédikátorok, és mások, esmernének meg eggynehány hasznos orvosi Plántát, és az azokkal való helyes élést; olvasgatnák meg a' tanult Orvosoknak Házi Orvoslásról írott könyveiket; és osztánn a' szegény emberekenn segítenének.

Igaz hogy ők, nem lévén a' testnek belső alkotásáról esmértek, nem tudják megítélni a' betegségeknek titkos okait; nem is lehet tőlök kívánni, mert azoknak kinyomozása, sokszor a' legtanultabb Orvosnak is sok ideig dolgot ad: Úgyde, megesméri a' betegségnek tapasztalható külső formáját, p. o. *Gyomornehézsége, hibás emésztés, ételnemkívánás, szorulás, Hasmenés, Vérhas, Hideglelés, Kólika* 's a' t.; és a' házi orvoslást egyenesenn az ellen intézhetik; a' mit a' tanult Orvosok is kéntelenek tselekedni, mikor a' nyavaja okát kitanúlni nem lehet.

A' ki hát a' Hazai Plántákból, hasznos és bátorságos Házi Orvoslásbeli Esméretet akar szerezni magának: ezeket tselekedje:

1. Az első Résznek 12-dik Czikkelyét, olvasgassa meg gyakrann és figyelmetesen, és osztán, *Az eledelre való Plántáknak*, és azoknak, meljekkel *Íz-adás kedvéért az eledeleket készíteni szokták*, tulajdonságokat, erejeket, és a' testnek különböző környülállásibann való munkálkodásokat, tanulja meg jól. Ezek által, igen sokféle állapotokbann, mind magánn mind másokonn bizonyosann segíthet, és más orvosi szerekre nem szorúl.

2. A' Ház körül, udvarokonn, és kertekbenn találtatható némelij Plántáknak, nevezetesenn: *Bodzának, Mályvának, Méntának, 'Salyának, Melisszának, Máknak* 's a' t. erejekről és hasznaiokról, legyen elégséges esmérete, és azokból gyűjteménye. Mikor ezekre ráment: alkalmasint készenn van a' bátorságos, és életet nem kotzkázató Házi Patika, meljből mind magának mind másoknak segítségül lehet.

3. Ha pedig erdei és mezei Plántákkal is, kívánja szaporítani Házi Gyűjteményét: ezekből is vihet bé eggynehányat; tsakhogy sokat belé zavarni ne igyekezzen. Ezek közt kiváltképpenn nagy hasznúk ezek: *matska Gyökönke* gyökere, *Keserédes* indája, *Földepe* füve, virága, *fejer és bárány Üröm* füve, virága, *giliszta Varadits* füve, magva, *Székfü* virága. — Elégedjen meg annyival; a' többit bízza a' tanúlt Orvosok rendelésére. Átaljábann pedig, semmi szert, a' mi nagy ingerléssel és erőszakkal munkálkodik, házi orvosságai közzé be ne vegyen.

4. Hányató és Hashajtó szerre, gyakrann van szükség a' Házi orvoslásbann. Iljenek a' Hazai Plánták közt nagy számmal vagynak: de ha tsak elkerülheti, jobb hogy azokhoz nem nyúl. — Hányató Borkövet szerézzen a' Patikából; az azzal való legbátorságosabb élésnek módját tanulja meg jól; azt soha, tsak gondolomra 's késheggyel ne mérje; hanem vagy mikor veszi, méresse ki két, három, 's négy gránonként; vagy a' mi jobb, legyen magának Patikai mértéke. — Rabarbarát is, ha a' maga kertjébenn természeteni nem akar, vagy módja sints benne, vegyen a' Patikából. Nem külömbenn 'Senna levelet is, melj a' Rhabarbaránál tsendesebbenn, és a' mellett igen jól munkálko-

dik. Ezt valamennyire ki lehet pótolni a' *Pukkan-*
tó Dndafürt leveleivel; de az tsak szorúltság, jobb
 annál a' 'Senna.

Így a' Hazai Plánták orvosi erejeknek előadá-
 sa, sok és nagy hasznokat tehet!! De azért a'
 tanúlt és nagy Tapasztalású Orvosok, nem nézik
 azt úgy, mint az ő gabonájokba való sarlóvágást;
 mert tudva van, hogy a' ki Orvos segítségével
 szokott és szeret élni; ha betegségbe esik, Orvost
 keres, és annak segedelmével él, a' házi orvossá-
 gokat pedig felejtí: azt sem hiszik a' Bóltsek, hogy
 ez a' Könyv alkalmatosságot adna a' visszaélé-
 sekre; midőnn látják, hogy azokat minden lép-
 tenn nyomonn távoztatja, és a' vakmerők elébe
 intést ád.

A' mi pedig itt a' fő dolog és egyenes tziel:
 A' Plánták hasznainak megesmertetése, meglehet
 hogy sokakat a' haszonnál fogva felindít, hogy
 azoknak megemesmerésének módját is kívánják meg-
 érteni, és azoknak Seregeire, Rendeire, és külömb-
 böző Formáira figyelmezőbbek legyenek. Azok-
 bann pedig, a' kik külömbenn is a' Fűvész Tudu-
 mányt kedvellették; a' Haszon előadás, a' Ter-
 mészeti dolgok esméretéből, és azok-
 nak tsudáiból származó Angyali gyö-
 nyörűséget, eggy léptsővel feljebb
 emeli.

A'
KÖNYVBENN ELŐFORDULÓ
PLÁNTA - NEVEKNEK
ÉS NÉMELJ
MÁS DOLGOKNAK
MUTATÓ TÁBLÁJA.

*A' dűlő betűkkel nyomtatódott nevek, Tulaj.
don Fajnevek.*

A dáz	193	B abír	292
Afonya	224	Babó	331
Akánt	276	Babuga	291
Akász	292	Baktopp	206
Alak (utolsó A.)	19	Baltatzim	294
— közelebbi A.	19	Bangita	207
Alma	245	Baraboj	199
Aloes	219	Baratzk	240
Altató szerek	137	Ba'saikom	272
Ammi	192	Ba'sál	256
Angyélika	196	Ba'samint	304
Apotzin	185	Bajnótza	245
Arnó	161	Benge	176
Arpa	153	Berekenye	244
Artisóka	302	Bértse	259
Atán	209	Betegség	42
Atratzél	161	Betónika	269
<i>Abrut</i>	305	Bétsikorom	322
<i>Aldottfü</i>	311	Bibetyú	267
<i>Anis</i>	202 205	Bikkfa	319
<i>Artísi</i>	299	Bodza	207
	Y 5		Bogát

Bogáts	302	D émutki	271
Boglárpót	210	Derely	200
Bóka	295	Derezle	194
Bokál	160	Diófa	313
Bokrétafa	222	Dohány	170
Bolonyik	197	Dör'sölés, Kenés	110
Bor	130	Dudafürt	293
— égett Bor	132	<i>Délignyitó</i>	167
Borágó	162	E gerfa	313
Borboja	220	Egesség	42
Bordalap	336	Égettbor	183
Bordamag	195	Egres	178
Bordon	302	Elegy	19
Borkó	184	Életerő	3
Boróka	334	— elállott É.	4
Borostyán	177	— elállása jele	7
Boroszlán	225	— ébreszhetősége	8
Borseprű	183	— különbsége a' ter-	
Borsó	291	mészeti Erőktől	38
Bojtorján	301	— Formáló É.	9
Börtveresítők	137	— Viszszaszerző É.	10
Bösövény	197	— Tenyésző É.	12
Búza	155	— ez két Nemre oszlik	13
Buzér	158	Eletzke	164
Bükkön	291	Élőeszközös Test	12
Bürok	193	Élő matéria	25
<i>Bub</i>	292	Emreke	194
<i>Bábakalás</i>	303	Enyhítők, Lágyítók	111
<i>Bablevelű</i>	232	Eperjfa	314
<i>Bagóltsa</i>	292	Erősítők	99
<i>Bakszarvú</i>	296	Etzet	182
<i>Ballagó</i>	188	Ezerjő	229
<i>Barkótza</i>	244	Ezüstfa	159
<i>Bárzing</i>	267	<i>Egérfarkfü</i>	310
<i>Békabogyó</i>	248	<i>Élesmosó</i>	150
<i>Ber'sen</i>	232	<i>Életillat</i>	264
<i>Birs</i>	244	<i>Endivia</i>	301
<i>Bolondító</i>	169	<i>Erdeisóska</i>	221
<i>Borsika</i>	279	<i>Etzetfa</i>	206
<i>Brokolé</i>	230		
<i>Babútska</i>	199		

F agyal - - - - 142	Gurgulya - - - - 201
Fagyöngy - - - - 328	Gyapor - - - - 202
Fakín - - - - 330	Gyékény - - - - 149
Falfű - - - - 160	Gyopár - - - - 306
Farkkóró - - - - 167	Gyökönke - - - - 145
Fenyér - - - - 150	Gyöngyvirág - - - - 217
Fenyőfa - - - - 321	Gyűszűvirág - - - - 274
Fige - - - - 145	<i>Galambegy</i> - - - - 146
Fodorka - - - - 337	<i>Gamandor</i> - - - - 264
Fojtószer, Fojtószesz 20	<i>Görögdinnye</i> - - - - 324
Foszlár - - - - 279	<i>Gyalogfenyő</i> - - - - 334
Fülfű - - - - 235	<i>Gyújtován</i> - - - - 274
Fünyüg - - - - 160	H agyma - - - - 212
Füstike - - - - 288	Halmán - - - - 193
Fűszerszámok haszna 37	Halyogfa - - - - 209
Fűz - - - - 326	Hanga - - - - 224
Fűzény - - - - 234	Hányató Szerek - - - - 76
<i>Farkasölő</i> - - - - 257	Haramag - - - - 197
<i>Fajtlánka</i> - - - - 280	Hashajtó Szerek - - - - 80
<i>Feketegyűrű</i> - - - - 224	Hatkotú - - - - 215
<i>Féregölő</i> - - - - 256	Hegedűgyanta - - - - 323
<i>Földepe</i> - - - - 189	Hérits - - - - 259
<i>Földieperj</i> - - - - 246	Himboj - - - - 324
G alagonya - - - - 243	Hipófa - - - - 329
Galambotz - - - - 261	Hizóka - - - - 273
Galaj - - - - 157	Hivesítők - - - - 98
Gálga - - - - 294	Hólyaghúzóok - - - - 138
Gálna - - - - 162	Hószámindítók - - - - 97
Galótza - - - - 337	Hunnyász - - - - 269
Gégevirág - - - - 312	Húnyor - - - - 260
Gesztenyefa - - - - 319	<i>Harangvirág</i> - - - - 257
Gilisztahajtók - - - - 94	<i>Harmatkása</i> - - - - 151
Gódirtz - - - - 249	<i>Hársfa</i> - - - - 255
Gombernyő - - - - 190	<i>Hóldruta</i> - - - - 336
Gomborka - - - - 276	I boja - - - - 280
Gólyahír - - - - 261	Iglitz - - - - 290
Gönye - - - - 325	Iringó - - - - 190
Görtoszlatók, Innyúj- tók - - - - 135	I'sóp - - - - 265
Gőzöltetők, Izzasztók 83	<i>Izalag</i> - - - - 259
Gubóvirág - - - - 156	

K álmos	220	Kamborz	188
Kámfor	331	Kányafa	207
Kanafáj	269	Kápri	248
Kandilla	257	Karórépa	282
Kankalin	163	Kártifola	280
Kapor	202	Kénkőgyökér	194
Kaporna	248	Kenyérbélvirág	310
Káposzta	280	Kerekrépa	282
Kapotnyak	233	Kertisóska	221
Kappanór	307	Keserédes	173
Katáng	300	Kétiks	268
Katskanyak	264	Ketskere	294
Kajmatsór	273	Kolompír	174
Kávé	129	Kornis	189
Kender	329	Kökény	240
Ketskedisz	299	Köles	150
Ketskerágó	176	Kutyafa	176
Keverék	19	L edack	291
Kígyónyelvfű	336	Légyölővíz	69
Kígyószisz	163	Lelleg	210
Kikerits	222	Len	210
Komló	330	Lentse	292
Kontyvirág	320	Lepkeszeg	296
Kóriándrom	199	Leptse	313
Korpfű	335	Léstyán	195
Kosbor	311	Levendula	267
Kotsord	194	Libatopp	186
Kökörtsin	258	Lila	143
Kómag	161	Liliom	214
Kömény	203	Likritz	293
Körfény	303	Linka	298
Kórisfa	142	Lizinka	165
Körtike	231	Lóhere	295
Körtvély	244	Lontz	166
Kötör	231	Lórom	221
Krumputz olaj	322	Lúdhúr	209
Kukojtza	230	Levestikon	195
Kunkor	161	Ligeteke	223
Kakukfű	271	Likasír	288
Kalánfű	278	Lófarkfű	141
Kalapsű	306	Lókörmű	306
Kalarábé	280	Lótorma	259
Kalintza	264		

M aglapél	187	N ád	151
Magrugó	324	Nadálytő	162
Magtaraj	190	Nadragulya	172
Magyal	160	Napvirág	311
Magzating	217	Nászpolya	244
Mák	249	Né'sit	303
Málé	149	Nimfa	254
Málvva	288	Nolána	163
Mátsonya	156	Nószírom	148
Májfű	253	Nyakagyar	215
Medgy	241	Nyakperetz	164
Medvetzúkor	294	Nyárfa	330
Méhpilis	167	Nyírfa	320
Melissza	271	Nyúlárnyék	217
Ménta	267	Napraforgó	311
Méreg	44	Narants	298
Meteng	185		
Mejztisztítók	91	O lvasás, Ráolvasás	48
Mirnaszag	199	Opium	249
Mirtus	236	Orvosság	43
Mizura	212	Oszlatók, Felolvasz-	
Mogyorófa	320	tók	133
Mondola	236	Ozmund	336
Montika	310	Orgonafa	143
Mo'sárvirág	271	Ostorményfa	207
Muhar	150	Örvénygökér	307
Murok	190	Őszibaratzk	236
Murvapikk	270		
Must	179	P áfrán	336
Mustározás	284	Pakóiza	303
Müge	157	Palka	149
Müköts	163	Pálinka	132
Márgla	246	Paponya	172
Mákhola	287	Paprad	337
Málna	246	Paprika	176
Maszlagfű	108	Paréj	329
Majorána	270	Parló	234
Méregölő	185	Partamag	309
Metsék	277	Pasztinák	201
Mirha	187	Paszuly	290
Mustár	283	Pemet	270
			Péra

Péra - - - - -	335	Rosdabura - - - - -	230
Peremér - - - - -	311	Rothadás ellen valók	134
Perkáta - - - - -	166	Ruta - - - - -	229
Pimpinella - - - - -	204	Répa - - - - -	281
Pimpó - - - - -	247	Rubiánka - - - - -	187
Pintyó - - - - -	274		
Pisztázt - - - - -	329	S áfrán - - - - -	147
Pitypang - - - - -	300	Saláta - - - - -	299
Pofóka - - - - -	271	'Sálya - - - - -	262
Poliánt - - - - -	218	Sarkvirág - - - - -	256
Pompafa - - - - -	258	Sárma - - - - -	216
Porhonrojt - - - - -	166	Sás - - - - -	149
Portsin - - - - -	233	'Sá'sa - - - - -	277
Portzika - - - - -	186	Savanyszerző - - - - -	20
Pozdor - - - - -	299	Savar - - - - -	188
Po'sga - - - - -	212	Ser - - - - -	129
Pöfeteg - - - - -	338	Serkentők, Ujítók - - - - -	107
Ptűszköltetők - - - - -	89	Sertetsék - - - - -	307
Puszpáng - - - - -	313	Sikkantyú - - - - -	157
Paraditsombogyó - - - - -	175	Sisakvirág - - - - -	257
Patsirtafü - - - - -	289	Somfa - - - - -	159
Pénzlevelű - - - - -	165	Somótsing - - - - -	141
Petre'selyem - - - - -	205	'Sombor - - - - -	279
Pé'sma - - - - -	311	Sósdí - - - - -	232
Pipats - - - - -	254	Sulyom - - - - -	159
Pohánka - - - - -	227	'Súrló - - - - -	335
Portsfü - - - - -	226	Sárgadinnye - - - - -	325
Pokolvarfü - - - - -	186	Sárkerép - - - - -	296
Pöszméte - - - - -	177	Somkóró - - - - -	295
Pukkantó - - - - -	293	Sóska - - - - -	222
Putnok - - - - -	267	Spárga - - - - -	217
		Spikinárd - - - - -	267
R abarbara - - - - -	227		
Redősirom - - - - -	168	S zádor - - - - -	275
Rekettye - - - - -	290	Szaka - - - - -	232
Repkény - - - - -	268	Szálep - - - - -	312
Reptze - - - - -	283	Szálkatsék - - - - -	273
Retek - - - - -	285	Szamótza - - - - -	246
Rezeda - - - - -	234	Szappanfű - - - - -	231
Ribiszke - - - - -	177	Származás - - - - -	2, 26
Rozmarin - - - - -	261	Szatorja - - - - -	265
Ro's - - - - -	154	Szattyú - - - - -	306
Ró'sa - - - - -	245		
			Sze-

Szederj - - - - -	246	Timpó - - - - -	247
Szegets - - - - -	280	Tinórú - - - - -	338
Szegfű - - - - -	231	Tiszafa - - - - -	335
Szeklitze - - - - -	303	Torma - - - - -	277
Szélfü - - - - -	334	Torokrojt - - - - -	185
Szélhajtó Szerek - - - - -	92	Tök - - - - -	324
Szénszerző - - - - -	20	Tólgyfa - - - - -	315
Szeplén - - - - -	162	Törköj - - - - -	183
Szettyin - - - - -	235	Tulipánt - - - - -	216
Szigoráll - - - - -	144	Turboja - - - - -	199
Szíkfü - - - - -	309	Túrtszirom - - - - -	164
Szilfa - - - - -	188	Taratzk - - - - -	156
Szilva - - - - -	239	Tárkony - - - - -	306
Szilvórium - - - - -	132	Tatárka - - - - -	227
Szirompár - - - - -	144	Tengeri - - - - -	149
Sziromták - - - - -	260	Tetemtöldő - - - - -	255
Szódok - - - - -	255	Tisztesfü - - - - -	269
Szóló - - - - -	177	Torokfü - - - - -	272
Szömörtze - - - - -	206	Tor'sika - - - - -	260
Szuhar - - - - -	255	Tojásbogyó - - - - -	175
Szulák - - - - -	165	Tubaró'sa - - - - -	219
Szurdánts - - - - -	230		
Szurok - - - - -	323		
Szaporafü - - - - -	261	T sábaír - - - - -	314
Szarvasnyelvfü - - - - -	336	Tsalán - - - - -	313
Szederjja - - - - -	314	Tsalmatok - - - - -	169
Szófia - - - - -	279	Tsengetyüke - - - - -	166
Szurokfü - - - - -	270	Tsenkesz - - - - -	151
T ákajak - - - - -	274	Tsészekürt - - - - -	223
Takta - - - - -	248	Tsészeszárny - - - - -	189
Tápláló matéria - - - - -	30	Tsigatsó - - - - -	296
— a' Plantaké - - - - -	30	Tsikorka - - - - -	272
— az Allatoké - - - - -	34	Tsilla - - - - -	216
Tapsír - - - - -	195	Tsillagfürt - - - - -	290
Tarnits - - - - -	189	Tsipkepitty - - - - -	266
Tarorja - - - - -	264	Tsokoládé - - - - -	129
Tátorján - - - - -	276	Tsomorika - - - - -	198
Ténta tsinálás - - - - -	316	Tsorbóka - - - - -	299
Terpentin - - - - -	321	Tsőbibírts - - - - -	337
Téj - - - - -	123	Tsuklás elhagyatás - - - - -	136
Thea - - - - -	127	Tsutsóka - - - - -	272
Tikszem - - - - -	165	Tsutsór - - - - -	173
		Tsüküllő - - - - -	311

Tsülleng	276	Zászpá	221
Tsengőfű	298	Zeller	205
Tseresznye	243	Zelnitze	142
Tsitsér	291	Ziliz	287
Tsitsóka	311	Zuzmó	337
Tsombor	267	Zelnitze	241
T			
Tzámoly	257	Jáztint	218
Tzékla	287	Jázmin	141
Tziksászár	226	Jávör	224
Tzillár	227	V	
Tzinka	185	Vadótz	152
Tzirok	151	Varáditz	304
Tzitrom	297	Venyike	178
Tzitzkóró	310	Vérfő	159
Tzikória	300	Vérfürt	232
Tzinadonia	249	Vérhígítók	112
Tzitromfű	271	Villahím	272
U			
Ugorka	325	Viola	166
Úszány	160	Virnántz	259
Úszszakáll	141	Víz	113
Útifű	158	— hideg V. hasznai	115
Üröm	304	— meleg V. hasznai	120
Z			
Zab	152	— keserű Víz	122
Zsavia	153	— savanyú Víz	122
Zapótza	190	Vizellethajtók	85
		Vízszerző	20
		Varjútövis	176
		Veregyűrű	159
		Vidrajű	164

TÓLDALÉK LAISTROMOK.

I. LAISTROM.

A' NÉP KÖZT FORGÓ NEVEKBŐL NEMI NEVEKNEK MEG-
HAGYATOTT NEVEK LAISTROMA.

A	Bodza	Fagyal
dáz	Bogáts	Fegyöngy
Afonya	Bóka	Falfű
Akász	Bolonyik	Farkkóró
Alásfa	Borágé	Fájvirág
Almafa	Borboja	Fenyér
Aloes	Boróka	Fenyőfa
Ammi	Boroszlán	Fige
Ananász	Borsó	Fodorka
Angyélika	Bojtorján	Foganótt
Arpa	Bösövény	Fojondár
Artitsóka	Búza	Fülfű
Aszász	Buzér	Füz
Atán	Büdöske	Füzény
Atratzél	Bükkön	Galagonya
Babír	Bürök	Galambotz
Babó	Démutka	Galamó
Baka	Derezle	Gálna
Bangita	Dertzefű	Galótza
Baraboj	Diófa	Gereptsin
Bárts	Dohány	Gesztenyefa
Ba'saikom	Dögfa	Gódirtz
Ba'sál	Égerfa	Gomborka
Béngé	Elets	Gyékény
Berekenye	Lletzke	Gyertyánfa
Berling	Emreke	Gyopár
Bértse	Eperjfa	Gyöngyvirág
Betonika	Estike	Gyúszúvirág
Bikkfa	Ezerjó	Hagyma

Halmán	Körtvély	Nyirfa
Hanga	Krepin	Nyúlárnyék
Harmatfű	Lednek	Ökörszemfű
Halyogfa	Lelleg	Páfrán
Hérits	Len	Pakótza
Hibik	Lentse	Pálka
Hínár	Léstyán	Páponya
Holgyomál	Levendula	Páprád
Hóvirág	Liliom	Paprika
Hőlye	Linka	Paréj
Húnyor	Lizinka	Párló
Hutsza	Lóhere	Pásztinák
Ibolya	Lontz	Paszúj
Iglitz	Lórom	Pemet
I'sóp	Lúdhúr	Penész
Káka	Magyal	Péra
Kakits	Mák	Peremér
Kaktus	Málé	Pereszlén
Kálmos	Mályva	Perkáta
Kandilla	Mamó	Perje
Kankalin	Mángolt	Peszértz
Kapor	Mátsonya	Pesztertze
Kaporna	Májfű	Pimpinella
Káposzta	Medgy	Pimpó
Kapotnyak	Melissza]	Pintyó
Kásafű	Méнта	Pisztátz
Katáng	Meténg	Pitypang
Kender	Mirtus	Pomagránát
Kerep	Mogyorófa	Portsin
Ketskerágó	Mondola	Portzika
Kígyónyelvű	Montika	Potnya
Kikerits	Muhar	Pöfeteg
Kolokán	Murok	Puszpáng
Komló	Müköts	Rabarbara
Komótsin	Nád	Rapontz
Konkoly	Nadálytó	Rekettye
Kontyvirág	Nadragulya	Rentze
Kóriándrom	Nápitiz	Repkény
Kotsord	Napvirág,	Reptze
Kökörtsin	Náitzis	Retek
Kómag	Naszpolya	Rezeda
Kömény	Né'sit	Ribiszke
Kórisfa	Nyarfa	Ris
Körtike	Nyiltű	Kozmaring

Ró's	Szömörtsög	Tzitzkóró
Ró'sa	Szömörtze	Ugorka
Rukertz	Szuhar	Úszány
Ruta	Szulák	Útifű
Sáfrán	Tarnits	Üröm
Saláta	Tátorján	Zab
Sárda	Ternye	Zanót
Sarkantyúka	Tikszem	Zapótzta
Sarkvirág	Tinórú	Zászpa
Sárma	Tippan	Zeller
Sás	Tiszafa	Zelnitze
Sikkantyú	Torma	Zilíz
Sisakvirág	Tök	Zsálya
Somfa	Tölgyfa	Zsázsa
Sósvi	Tőzike	Zsóltiná
Sulyom	Tulipánt	Zsúrló
Szaka	Turboja	Jáztint
Szamótza	Tsábaír	Jázmin
Szappanfű	Tsalán	Jávor
Szederj	Tsáté	Jenezster
Szegfű	Tsengetyűke	Jézsament
Szeklitze	Tsenkesz	Vadótz
Szélfű	Tsomorika	Varádtis
Szeplén	Tsorbóka	Vasvirág
Szettyin	Tsutsór	Venitzfa
Szíkfü	Tzámoly	Veselke
Szilfa	Tzékla	Viola
Szilva	Tzillár	Virnántz
Szittyó	Tziprusfa	Vitsor
Szódok	Tzirok	Vízfonal
Szóló	Tzitrom	

II. LAISTROM.

AZ ÚJ NEMI NEVEK LAISTROMA.

1-ső Rendbeliek, melyek vétettek a' Nemi tzímerekből, és ugyan azokból származtatások megértődik.

A lszirom	Árnó	Baltatzim
Ápolka	Árórr	Bibetyű
	Babuga	Bibikra

Boglárfa	Kazupa	Pelyhím
Boglárpót	Katskanyak	Pofóka
Bogyópikk	Kajmatsór	Polyvahordó
Bokál	Kétegyy	Polyvakór
Bordalap	Kéthímpá'sit	Polyvarojt
Bordamag	Kígyószisz	Polyvatsukk
Bögretok	Kizints	Poralom
Derely	Korpafű	Porhonrojt
Dudafürt	Koszortyú	Pótallj
Dugasor	Korzkagyöngy	Pozdor
Fantsika	Kóbogyófa	Redószírom
Fanzar	Körfény	Retzefog
Find'saszirom	Kötsepp	Sertetsék
Fogarepedt	Küllőrojt	Sikszáj
Fogragasz	Lapitz	Szálkabúb
Fogrojt	Lapór	Szálkanyak
Fogszőr	Laptaborz	Szálkatsék
Foszlár	Lepénfa	Szapuka
Fótally	Likagyán	Szattyú
Gégevirág	Magabár	Szegets
Gerben	Magár	Szigoráll
Gerely	Magizák	Szigormag
Golgota	Maglapél	Szilkesark
Gombernyő	Magszigony	Szingallér
Gombibe	Magtaraj	Szírmanyúlt
Gyökönke	Magzating	Szirompár
Gyöngyhím	Magvarótt	Szironták
Haramag	Méhpilis	Szitalap
Harangrongy	Mo'sárvirág	Szükfogas
Hártyafog	Murvapikk	Szümtső
Hártyakúp	Négyagyarú	Tákajak
Hártyarántz	Nószírom	Taréjfürt
Hatkotú	Nyarovat	Tarkör
Hímboj	Nyakagyar	Tarorja
Hímorja	Nyakó	Tar'sóka
Hímtsukk	Nyakperetz	Tarjag
Hunnyász	Nyiltok	Tokafék
Hüvelytső	Nyóltzijas	Tollkalász
Ikrapikk	Pai'spár	Torokrojt
Isztragór	Pai'ssajt	Törfű
Kalánfürt	Pai'stok	Tulokdíz
Kanafáj	Pártamag	Türempikk
Kappanőr	Patkótzim	Türtszírom
Katskaring	Peder	Tsakkór

Tsalmatok	Tsóvirits	Úszügör
Tséksillag	Tsukóka	Zápagy
Tsészekút	Tsutkakúp	Zsejtalom
Tsészeszárny	Tsutkalom	Válpikk
Tsigatsó	Tsüküllő	Vánkosallj
Tsillagallj	Tzérnakürt	Villahím
Tsipkepitty	Tziklász	Villamag
Tsóbibirts	Tzipőtíz	

2-dik Rendbeliek, melyek a' Termetből, Formából, Miné mőségből vétettek.

B angó	Gurgulya	Foronszál
Bajrszfű	Gyapú	Torzon
Berze	Hajka	Tukma
Bíborka	Hulláng	Tündök
Bigbetző	Kantusfű	Tserebúb
Biktzis	Kotson	Tsikorka
Bokrétafa	Kúnkor	Tsillagfürt
Borzon	Lapony	Tsimpaj
Bojtvirág	Lepkeszeg	Tsitre
Bundi	Mitze	Tsülleng
Daravirág	Pompafa	Tzebravirág
Durtza	Pörs	Tzimbör
Ftsetpá'sit	Ragyabura	Tzitző
Ezüstfa	Rézvirág	Úszszakáll
Felleng	Ritkaréj	Vérfő
Fintor	Rosdabura	Vérfürt
Fogasír	Somótsing	Vértő
Galáz	Sülbige	Zuzmó
Gérbitz	Szurdants	Viaszbura
	Tapsír	

3-dik Rendbeliek, melyek Dedkből fordítottak.

A ranyfürt	Ketskedisz	Repő
Aranyvirág	Kötör	Reze
Baktopp	Lángvirág	Savar
Dákoska	Libatopp	Tekerts
Füliker	Martika	Tsillaghúr
Gubóvirág	Métsvirág	Tzikkszár
Hizóka	Palánka	Zomántzfű
Hófa	Palaszkamag	
	Po'sga	

4-dik Rendbeliek, meljek Deákból lágyítottak.

A kánt	Kákolya	Szagyán
Amaránt	Kajtár	Szamolya
Amarillis	Klóra	Szatorja
Apárka	Komorka	Sziklár
Apotzin	Koni's	Szilene
Azál	Kornilla	Szófor
Ba'samint	Kukuba	Takta
Bibak	Látonya	Toroja
Bordon	Likritz	Tuja
Brion	Lónya	Tsilla
Dornik	Mion	Tzeltis
Filágó	Mi'sót	Tzentike
Fillis	Mizura	Tzertzis
Galaj	Mória	Tzinka
Gálga	Nimfa	Tzinzór
Harmala	Nolána	Zízifú
Hipófa	Olotsán	Zízon
Hipon	Ozmund	Zsombor
Iringó	Rostika	Valaj
	Ró'sika	

5-dik Rendbeliek, meljek a' Helytől vevődtek.

F entúsz	Homokhúr.	'Semlyékhúr
Földike	Izaprojt	Tóborosta
Gazillat	Kertéke	Tónya
Gázló	Lotsagaz	Tórongy
Hegyéke	Lotsahúr	Zákány
Hidór	Motsárhúr	Vizallj
	Sárgójó	

6-dik Rendbeliek, meljek valami Tulajdonságból vevődtek.

E bír	Gólyahír	Magrugó
Fakín	Gönye	Mámorka
Fünyüg	Gyapor	Mirhaszag
	Leptse	

7-dik Rendbeliek, Javasolt Nevek.

B ajnótza	Madárhúr	Szádor
Kitájbelfű	Müge	Timpó
Kösön	Poltsa	Tsibehúr
Lila	Siljom	Waldsteinfű

III. LA I S T R O M.

TULAJDON FAJNEVEK LAISTROMA. (NOMINA TRIVIALIA)

Tökéletes elnevezése valamely Plántának az, mikor azt egyszersmind Nemi, és Fajneméről nevezzük. Vagy-
nak mindazáltal némely Fajoknak tulajdon nevei, melyeket azok kirekesztő jussal bírnak. P. o. *Petre'selyem*, és az iljen nevek. Tulajdon Fajneveknek (*Nomina Trivialia*) mondatnak, és a' Botánikus Könyvekben, elől nagy betűvel íródnak. — Az iljen Nevek a' Fűvészeknél kedvesek, mert nem szükség velek együtt a' Neminevet is kimondani, mivel a' tulajdon Fajnév a' maga Plántáját egészen meghatározza. — Az iljen Nevekben az a' tökéletesség, hogy egyetlenegy bizonyos Plánta Fajnak adódjanak; mert ha két három felé is szolgál, már mindjárt nem lehetnek tulajdon nevek. — Ha tehát valamely alkalmas tulajdon Fajnév, több nemek alatt is előfordúl, (a' mi a' Botánikusoknál gyakran megtörténik) szükség meghatározni, melyké legyen az különösen; és csak ott kell az írását nagy betűnn kezdni; egyébütt pedig, ha előfordúl; csak úgy kell azt nézni, mint mikor bizonyos hasonlatosságnál fogva, Neminevek fordulnak elő, a' Fajnevek közt, és miut közönséges Fajnevet, egészen apró betűkkel kell írni. P. o. a' Fűvész Könyvben, ez a' tulajdon Fajnév: *Tsombor* előfordúl két Nem alatt, t. i. a' Ménta, és a' Szátorja alatt. A' zavarodás eltávoztatásáért legyen hát a' *Tsombor*, a' közönségesen esmérletes *Tsombor* Méntának tulajdon Fajneve; a' Szátorja alatt pedig, legyen csak mint közönséges Fajnév, és íródjon egészen apró betűvel. — Még inkább pedig az Ani's; maradjon meg csak a' *Pimpinella* alatt, mert az, az igazi *Ani's*; a' Kapor alól pedig jó lesz elvetni, az Ani'st, és az *Ani's* Kaport, *édes* Kapornak nevezni. Hogy ezt a' plántát *Olasz* vagy *Római*, vagy *Bétsi* Kapornak nevezzük inkább mint *édes* Kapornak; arra ok nints.

A' Fűvész Könyv dolgozásában, nem lehetett ezekre elég figyelmetességet fordítani; mert a' Fűvész nyelvel, és a' Neminevekkel való sok bajlódás, a' békességstúrást

meggyőzte. De hiszem! ki is várna eggyeszerre tökéleteséget? — A' ki ezután valamikor a' Fűvész Könyv bővítésénn, és jobbításánn munkálkodni fog; és minden Plánta után felteszi annak lakásának helyét, virágzása idejét, és azt is, ha az *eggyenyári*, vagy *kétnyári*, vagy *tartós*, vagy *tserje*, (a' mi a' Fűvész Könyvből a' Typographiai Jegyek nem léte miatt maradt ki) kétségkívül a' Tulajdon Fajneveket, minden igyekezettel szaporítani fogja, vigyázvára arra, hogy a' melj nevek már a' Fűvész Könyvből más Magyar Könyvekben elő vagynak hozva, azokonn változást ne tegyen. A' több nevekre nézve a' változtatás csak akkor okozna zűrzavart, ha majd az Oskolákban a' Természet Históriaja magyarul tanítódnék: addig pedig, a' kik a' Fűvészkedésben magános gyönyörűségeket találják; a' szükséges és helyes változtatásokat és jobbításokat örömetst elfogadják.

A' következő Laistromban feltett nevek, részszerént kész Tulajdon Fájnevek, részszerént kitsíny igazítással azokká lehetnek. — Az utánnok tett szám, jelenti a' Fűvész Könyv levél lapját, meljenn előfordúlnak.

A brak - - - 111	Barkótza 297, 298	E gérfark - - 486
Abhut - - - 465	Bársonka - - 182	Egérfü - - 449
Aggófü - - 472	Bárts - - - 365	Eggyhajú - - 224
Alakor - - 115	Bárzing - - 345	Eggylevelű - 556
Áldottfü - 490	Békabogyó - 313	Élesmosó - - 100
Altatófü - 175	Békatutaj - 135	Életillat - - 342
Ani's - 209, 210	Bírs - - - 299	Endivia - - 455
Aranyevő - 362	Bodzafü - - 363	Erdeisóska - 239
Artifi - - - 444	Boglárka - - 326	Etzetfa - - 211
Arvályánhaj - 100	Bolondító - 174	
Aszottas - - 456	Borköles - - 98	F arkasölő - 317
Atorna - - 252	Borsika - - 374	Fajtlinka - - 381
Ajaja - - - 317	Borsfü - - 343	Feketegyűrű - 251
	Bórvén - - 183	Féregölő - - 317
B ab - - - 414	Bubuitska - 206	Fejérhátú - - 460
Bábakaláts - 461	Butykosmoh - 561	Fodorsás - - 106
Bablevelű - 275	Búzavirág - 489	Fogánts - - 358
Bagóltsa - - 415	Buvák - - - 195	Fóldepe - - 194
Bakszarvú - 427		Földieperj - 305
Balhafü - - 130	D élignyító 163,	
Ballagó - - 189	- - - 171	
	Derétze - 65, 249	

G alambbegy	78	Kannamosó	555	Máholia	- -	394
Galambláb	- 393	Kányafa	- - 211	Málna	- - -	304
Galamszemű	453	Kápri	- - - 313	Maszlag	- - -	173
Gamandor	- 342	Kaptsosfű	- 556	Matskafarkfű		85
Gyászvirág	- 124	Kárdi	- - - 461	Mázola	- - -	394
Gémorrú	- - 173	Karórépa	- - - 383	Majorána	- - -	352
Gordon	- - 462	Kártifiola	- - - 384	Medvefű	- - -	201
Görögdinnye	525	Kaszanyűg	- 413	Méregölő	184, 317	
Gyöngyköles	152	Katika	- - - 317	Metsek	- - -	373
Gumótermő	- 377	Kéküstökű	- - - 359	Mirha	- - -	187
Gyújtován	- 362	Kenderike	- 348	Molyúzó	- - -	173
		Kénkogyökér	200			
		Kenyérbél	484, 584	N ádráfű	- 482	
H agymasza-		Kerekrépa	- 383	Nagyfige	- - 293	
gú	- 341, 380	Kertisóska	- 239	Nagysárfű	- - 285	
Harangvirág	- 318	Keserédes	- 176	Napraforgó	- 487	
Harmatkása	- 109	Kétiks	- - - 346	Narants	- - 429	
Harmattartó	- 102	Ketskere	- - 420	Nárdus	- - 78	
Héla	- - - 111	Kitentzlevelű	377	Nefelejts	- - 151	
Herehura	- - 425	Kisfige	- - 293	Négylevelű	- 255	
Hernyófű	- 97	Kissárfű	- - 285	Nyúlfül	- - 449	
Héjjakút	- - 122	Klárisfa	- - 176			
Hóldruta	- - 556	Kolompír	- 176	O lajfa	- - 132	
Hollóláb	- 98, 130	Kolontzgyökér	301	Oleander	- - 183	
Homokseprű	466	Kornis	- - - 194	Orgonafa	- - 64	
Hosszúnyakú	172	Ködvirág	- - 372	Ostorménfa	- 211	
		Kökény	- - 295	Örvénygyökér	478	
		Köles	- - - 99	Öszibaratzk	- 294	
I mely	- - 484	Köruta	- - 558	Ősztavas	- 262	
Imer	- - - 544	Kutyafa	- - 178			
Imola	- - - 490			P akilints	- 205	
Irió	- - - 379	L egyezőfű	- 301	Pamutfű	- - 185	
Iszalag	- - 321	Légytermő	- 497	Panátz	- - 208	
		Lepkefogó	- 185	Pántlikafű	- 105	
K akasláb	- 98	Ligetéke	- - 247	Paprágy	- - 559	
Kakukfű	- - 353	Lógesztenye	- 243	Paraditsombo-		
Kakukvirág	- 277	Lókörmű	- - 471	gyó	- - 176	
Kalapfű	- - 471	Lótorma	- - 322	Pávafark	- - 232	
Kalarábé	- - 384	Lütz	- - - 511	Pénzlevelű	- 161	
Kalintza	- - 341			Pé'smabimbo	233	
Kamborz	- - 189	M adárfészek	498	Pé'smalevél	- 389	
Kanárimag	- 97	Mágla	- - - 304			

Pé'smavirág -	488	Szófia - - -	379	Tsitsóka - -	487
Petre'zelyem	210	Szunyoglabú	496	Tsombor 343,	346
Pipats - - -	313	Szurokfű - -	352	Tsonkagyökér	123
Pirosítófű -	129			Tsormoja - -	359
Piszke - - -	180	T aratzk - -	115	Tsörgőfű - -	358
Pohánka - -	254	Tárkony - - -	467	Tyuköröm - -	108
Pokolvarfű -	187	Tatárvirág -	375	Tzédrus - - -	522
Póktermő - -	497	Tazet - - - -	224	Tzinadonia -	312
Pólé - - - 66,	342	Tajtékszófű -	267	Tzirbel - - -	522
Póré - - - -	226	Tekertgyökér	254	Tzitromfű - -	354
Portsfű - - -	254	Tengeri - - -	94	Ü körke - - -	168
Pöszméte - -	180	Ternyő - - - -	546	Üre - - - - -	111
Pujkaorr - -	254	Terpentinafa	540	Üvegszárú -	170
Putnok - - -	353	Terjőke - - -	157		
		Tetemtöldő - -	316	Z ergefű - - -	479
R ekenyő - - -	370	Téjóló - - - -	126		
Reptsén 250,	385	Tigristalpú -	163	J egenyefa 543,	521
Rubiánka - -	187	Tisztesfű 344,	349	Jérikóvirág -	168
		Tokásfű - - - -	376	Juharfa - - -	251
		Tormánts - - -	380	V adsáfrán - -	461
S árgadinnye	525	Torokfű - - - -	356	Vállasfű - - -	165
Sárkerep. - -	428	Tor'sika - - -	325	Vará'slófű - -	64
Sarlófű - - -	203	Tojásbogyó -	177	Vargánya - - -	579
Selyemlevél -	393	Tömjénfű - - -	209	Varjútövis - -	178
Seprentze - -	470	Tönköj - - - -	115	Vénusfű - - -	559
Siska - - - -	105	Tövisally - - -	581	Veresgyűrű - -	131
Somkóró - - -	423	Tubaró'sa - - -	233	Veresnadrág -	97
Sóskafa - - -	237	Turbán - - - -	228	Vidrafű - - - -	160
Spárga - - - -	232	Túzoktalpfű -	163	Villásfű - - -	165
Spikinárd - -	344	Tüdómoh - - -	573	Villongó - - -	407
Strutztollfű -	557	Tümag - - - - -	205	Violagyökér -	80
Szagostövű -	543	Tsahajsz - - -	263	Virágrugó - -	377
Szaporafű 338,	379	Tsengőfű - - -	430	Vitézfű - - -	495
Szászfű - - -	183	Tseresznye - -	296		
Százsorszép	480	Tserfa - - - - -	516		
Szederjfa - -	512	Tsermej - - - -	359		
Szegfűszagú -	307	Tsigolya - - -	535		
Szemtelenfű -	173	Tsiperke - - -	582		
Szemvidítő -	358	Tsipkefa - - -	303		

IV. LAISTROM.

A' Növevények régi, és Népközt forgó Magyar neve- zetei. — Ugyan azok miképpenn neveződnek a' Fűvész Könyvbenn Magyarúl, és Linne szerint Deákul? A' melj Nevek megmaradtak Nemi Ne- veknek, azokat lásd a' Fűvész Könyvbenn a' ma- gok helyénn. — Ezen Laistrombann a' Pontjegy (.) rövidítés jele.

Régi Nevek. Megállított Nevek. Deák Nevezetek

A bajdótz - - - -	bugjos Tátorján - -	Crambe Tataria
Ábrahám fája - - -	szivos Szúzfa - - -	Vitex Agn. cast.
Abruta - - - -	Abrut Üröm - - -	Artemisia Abrot.
Agármonyfű - - - -	Agár Kosbor - - -	Orchis Morio
Aggófű - - - -	Aggó Üszögör - - -	Senecio vulgaris
Alakor - - - -	Alakor Búza - - -	Triticum monoc.
Alásfa - - - -	sima Szilfa - - -	Ulmus campestr.
Álcibiusfű - - - -	Terjőke Kigyószisz - -	Echium vulgare
Áldottfű - - - -	Aldott Tsüküllő - - -	Centaurea bened.
Alkekengi - - - -	piros Páponya - - -	Phys. Alkekengi
Álkermes - - - -	Ber'sen Vérfürt - - -	Phytol. decandra
Allélujafű - - - -	madr Sósdi - - -	Oxalis Acetosella
birs, blázs Alma	Birs Körtvély - - -	Pyrus Cydonia
egyiptomi A.	Tojás Tsutsór - - -	Solanum Melong.
farkas A.	Gégevirág - - -	Aristolochia
földi A.	Kolompir Tsutsór - - -	Solanum tuber.
paraditsom, szerelem A.	Paraditsom Tsutsór - -	Solanum Lycop.
Álomhozófű - - -	Altató Nadrágulya - -	Atropa Mandrag.
Általbúvófű - - -	Buvák Szingallér - - -	Bupl. rotundifol.
Ámomum - - - -	szagos Zizon - - -	Sison Amomum
Angyalfű - - - -	Angyélika - - -	Angelica
Angyalrugtafű - - -	Pénzlevelű Lizinka - -	Lysimachia num.
Áni's - - - -	Anis Pimpinella - - -	Pimpin. Anisum
detto - - - -	Anis Kapor - - -	Aneth. Foenic.
Anyafű - - - -	Sárkány Kontyvirág - -	Arum Dracunc.
detto - - - -	kövér Üszögör - - -	Senecio Doria
Anyaméhfű - - - -	Nádra Pártamag - - -	Pyrethrum Parth.
Aranka, aranyfonal -	Fonal Fűnyüg - - -	Cuscuta europaea
Arannyal versengő -	saláta Szironták - - -	Ranuncul, Ficar.
detto - - - -	Tzinadonia Gódirtz - -	Chelidon, majus

<i>Régi Nevek.</i>	<i>Megállított Nevek.</i>	<i>Deák nevezetek.</i>
Aranyos istáp - - -	aranyos Ritkaréj - - -	Solidago <i>Virg.</i>
Arany üstök - - -	közönséges Páprád - - -	Polytrichum <i>com.</i>
Aranyvirágúfü - - -	arany Gyopár - - -	Gnaphal. <i>Stoech.</i>
Árnyékfü - - -	hegyi Kappanőr - - -	Arnica <i>montana</i>
Árnyékszeretőfü - - -	gyenge Lúdhúr - - -	Alsine <i>media</i>
Ártífola - - -	Arttíj Pozdor - - -	Scorzonera <i>hisp.</i>
Árvalányhaja - - -	Árvalány Hajka - - -	Stipa <i>pennata</i>
detto - - -	Vénus Fodorka - - -	Adiant. <i>cap. Ven.</i>
fekete Árv. - - -	fehéttelő Bortalap - - -	Asplenium <i>Adian.</i>
Ásfodéla - - -	ágas Magzating - - -	Asphodelus <i>ram.</i>
Aszottas - - -	Aszottas Sólúna - - -	Serratula <i>arvens.</i>
Aszszonykutzi - - -	sovány Viola - - -	Viola <i>canina</i>
Atornagonda - - -	Atorna Jávör - - -	Acer <i>Negundo</i>
kerti Atratzél - - -	kerti Borágó - - -	Borago <i>officinalis</i>
detto - - -	orvosi Árnó - - -	Cynoglos. <i>officin.</i>
sárga Atr. - - -	szúrós Vértő - - -	Onosma <i>echioides</i>
tövisszes vad Atr. - - -	Terjőke Kígyószisz - - -	Echium <i>vulgare</i>
B ab - - -	Bab Babó - - -	Vicia <i>Faba</i>
disznó Bab - - -	Bolondító Tsalmatok - - -	Hyoscyamus <i>nig.</i>
fige Bab - - -	fejér Tsillagfürt - - -	Lupinus <i>albus</i>
farkas Bab - - -	Farkasölő Sisakvirág - - -	Aconitum <i>Lycoc.</i>
török, oláh, olasz Bab - - -	Paszuly - - -	Phaseolus
varjú Bab - - -	Bablevellő Szaka - - -	Sedum <i>Teleph.</i>
Bablevellő - - -	konya Kösöny - - -	Cotyledon <i>umbil.</i>
Bábaike - - -	Tömjen Pimpinella - - -	Pimpinella <i>Saxif.</i>
Bábakaláts - - -	Bábakaláts Körfény - - -	Carlina <i>acautis</i>
Bagóltsa - - -	Bagóltsa Lentse - - -	Cicer <i>arietinum</i>
Baka - - -	Gyékény - - -	Typha
Bakfü - - -	orvosi Betónika - - -	Betonica <i>officin.</i>
Bakszakáll - - -	régi Ketskedisz - - -	Tragopogon <i>prat.</i>
Bakszarvú - - -	Bakszarvú Lepkeszeg - - -	Trigonella <i>foen.</i>
Báldrián, Báldián - - -	matska Gyökönke - - -	Valeriana <i>offic.</i>
Balhafü - - -	borsos Tzikkszár - - -	Polygonum <i>Hydr.</i>
detto - - -	balha Sertetsék - - -	Inula <i>Pulicaria</i>
Balha halál - - -	berzedt Kónis - - -	Conysa <i>squarrosa</i>
Balhamagvú - - -	Balha Utifü - - -	Plantago <i>Psyll.</i>
Balla, Ballagó - - -	Ballagó Savar - - -	Salsola <i>Tragus</i>
Bal'samfü - - -	kerti Démutka - - -	Thymus <i>vulgaris</i>
Bal'samina - - -	tsútsos Magrugó - - -	Momordica <i>Bals.</i>
Bárány nyelv - - -	kerti Borágó - - -	Borago <i>officin.</i>
Bárány tsets - - -	borsos Szaka - - -	Sedum <i>acre</i>
Barátféjűfü - - -	pongolya Pitypang - - -	Leontod. <i>Tarax.</i>
hanga Baratzk - - -	Hanga Mondola - - -	Amygdalus <i>nana</i>
őszi, szőrös B. - - -	Ószibaratzk Mondola - - -	Amygdalus <i>Pers.</i>
Baratzk levelü - - -	hódos Tzikkszár - - -	Polygonum <i>Pers.</i>
Barkótzafa - - -	Barkótsza Galagonya - - -	Crataegus <i>tormin.</i>
detto - - -	fojtós Berekenye - - -	Sorbus <i>domestica</i>

Régi Nevek.	Megállított Nevek.	Deák Nevezetek
Bársony virág - - -	Büdöske - - -	Tagetes
detto - - - -	tsákös Amaránt - - -	Amaranthus caud.
taréjos Bársonka - - -	üstökös Taréjfürt - - -	Celosia cristata
piros Bársonka - - -	bársony Taréjfürt - - -	Celosia coccinea
detto - - - -	bársony Amaránt - - -	Amaranth, hypoc.
Bárts - - - -	Bárts Akánt - - -	Acanthus spinos.
Bárzing - - - -	Bárzing Menta - - -	Mentha silvestris
vad Ba'salyikom - - -	szőrös Szappanfű - - -	Saponaria ocym.
Bájfű - - - -	nyelves Péra - - -	Ruscus hypoglos.
detto - - - -	Rubidnka Libatopp - - -	Chenopod, Bothr.
Béka boglár - - -	tavasszi Szironták - - -	Ranunculus aqu.
Békafű - - - -	Lángos Szironták - - -	Ranunc. Flam.
Béka korsótska - - -	mérges Bolonyik - - -	Sium latifolium
Béka rokka - - - -	parti 'Surló - - - -	Equisetum flu.
Béka szem - - - -	Nefelejts Mi'sót - - -	Myosotis scorp.
Béka varfű - - - -	Torok Villahim - - -	Prunella vulgaris
Béka virág - - - -	réti Szironták - - -	Ranunculus acris
Beléndfű - - - -	Bolondító Tsalmatok - - -	Hyoseiamus niger
Bereki virág - - - -	berki Kökörtsin - - -	Anemone nemor.
Ber'sen - - - -	Ber'sen Vérfürt - - -	Phytolac. decand.
Bétsifű - - - -	római Gyökönke - - -	Valeriana celtica
Bikatök - - - -	terjedő Pimpó - - -	Potentilla reptans
Bimbófű - - - -	pongolya Pitypang - - -	Leontod. Tarax.
Bipenella - - - -	Tömjen Pimpinella - - -	Pimpinella saxifr.
Bisziok - - - -	kerti Ba'salyikom - - -	Ocimum Basilic.
fekete Bodza - - - -	bodza Tákajak - - -	Scrophular. nod.
keresztes Bodza - - -	kender Pakózza - - -	Eupatoria Cann.
Bogátskóró - - - -	Héjjakút Mátsonya - - -	Dipsacus laciniat.
fehér, szöszös Bogátsk.	Fejérhátú Bordon - - -	Onopordum acan.
takáts Bogátskóró - - -	takáts Mátsonya - - -	Dipsacus Fullon.
Boglárvirág - - - -	Boglárka Szironták - - -	Ranuncul. repens
égető Boglárvirág - - -	Lángos Szironták - - -	Ranunculus Flam.
pe'sma Boglár. - - - -	pe'sma Kotzkagyöngy - - -	Adoxa moschatel.
Bóldog Aszszony aga - - -	nehézsagú Boróka - - -	Juniperus Sabina
B. A. haja - - - -	Fonal Pünyüg - - -	Cuscuta europaea
B. A. köldöke - - - -	konya Kösöny - - -	Cotyledon Umbil.
B. A. mentaja - - - -	lapos Ba samint - - -	Balsamita vulgar.
B. A. palástja, tenyere - - -	karéjos Bokál - - -	Alchemilla vulg.
B. A. ró'sája - - - -	ró'sás Fűfű - - -	Sempervivum tect.
B. A. teje, tövisse - - -	tarka Bogáts - - -	Carduus marian.
B. A. tsipkéje - - - -	Málna Szederj - - -	Rubus Idaeus
B. A. tzipókje - - - -	tarka Tzipótzím - - -	Cypripedium calc.
Bolondfű - - - -	Altató Nadragulya - - -	Atropa Mandrag.
Bolonditófű - - - -	Bolondító Tsalmatok - - -	Hyoseiamus niger
Bolondító nagyfű - - - -	Négylevellű Tzillár - - -	Paris quadrifolia
üröm Borboja - - - -	Soska Borboja - - -	Berberis vulgaris
Borfestő - - - -	Ber'sen Vérfürt - - -	Phytolacca decan.
Borvirág - - - -	Legyező és Kөл. Bajnótza, Spiraea Úlm. et Fil.	

Régi Nevek.	Megállított Nevek.	Deák Nevezetek
Bordanád - - - -	fedő Nád - - - -	Arundo Phragm.
török Boroszlán - -	Orgona Lila - - - -	Syringa vulgaris
ősi Boroszlán - - -	Pujkaorrú Tzikkszár -	Polygonum orient.
földi Borostyán - -	Börvény Meténg - -	Vinca minor
detto - - - -	nyelves Péra - - - -	Ruscus Hypogl.
detto - - - -	Kétiks Repkény - -	Glechoma hederac.
kerti Bors - - - -	kerti Kóriándrom - -	Coriandrum sativ.
paraszt Bors - - - -	— — Kandilla - - - -	Nigella
török Bors - - - -	török Paprika - - - -	Capsicum annu.
vízi Bors - - - -	borsos Tzikkszár - -	Polygonum Hyd.
Borsfü - - - -	Borsos Szátorja - -	Satureja hortens.
Borsika - - - -	Borsika Torma - - -	Cochlearia Draba
Borsosfü - - - -	nagy 'Sá'sa - - - -	Lepidium latifol.
kis Borsotska - - -	büdös Szirmanyúlt - -	Iberis pinnata
nagy Borsotska - - -	vetési Tarsóka - - -	Thlaspi arvense
abrak - ló - Borsó -	abrak Babó - - - -	Vicia sativa
bagoj B. - - - -	Bagóltsa Lentse - - -	Cicer arietinum
bársony B. - - - -	bársony Kerep - - - -	Lotus tetragonol.
erdei, vad B. - - -	négymagvú Gombibe -	Ervum hirsutum
kólyagos, ló B. - - -	Bagóltsa Bóka - - -	Astragalus Cicer
hólyagos Borsófa - -	Pukkantó Dudafürt -	Colutea arboresc.
kakuk Borsó - - - -	tavaszi Lednek - - -	Orobus vernus
spárga B. - - - -	Spárga Kerep - - - -	Lotus edulis
szeges B. - - - -	szeges Bükkön - - - -	Lathyrus sativus
szeges vad-B. - - -	kardos Kornilla - - -	Coronilla securid.
török, olasz B. - -	— — Paszuly - - - -	Phaseolus
Tsitseri B. - - - -	Tsitseri Bükkön - - -	Lathyrus Cicera
varjú B. - - - -	takarmány Baltatzim -	Hedysarum onobr.
varjú szemű B. - - -	fekete Lednek - - - -	Orobus niger
Borsóka - - - -	szagos Bükkön - - - -	Lathyrus odorat.
réti sárga B. - - -	pallagi Bükkön - - -	Lathyrus pratens.
sárga B. - - - -	szagos Jenezster - - -	Spartium junc.
tsiga, tsuda B. - -	karikás Tsigató - - -	Medicago orbic.
Borjüfű - - - -	kőfali Holgyomál - - -	Hieracium murale
Borjuláb - - - -	motskos Kontyvirág -	Arum maculat.
Borjuorr - - - -	Aranyevő Pintyő - - -	Antirrhinum maj.
Borjú pá'sit - - - -	szagos Kéthimpá'sit -	Anthoxanth. od.
apró Bojtorján - - -	bojtorjános Párló - - -	Agrimonia Eupat.
béka Bojt. - - - -	bojtorján Mi'sót - - -	Myosotis Lappula
dísznö Bojt. - - - -	szúrós Tsimpaj - - -	Xanthium strum.
Bojtos fű - - - -	tsipkés Bordialap - - -	Asplenium trich.
detto - - - -	közönséges Páprád - -	Polytricum com.
Bör'söny - - - -	repedő Himboj - - - -	Ricinus commun.
Börvény, Bervén - -	Börvén Meténg - - -	Vinca minor
Botok - - - -	büdös Bűrök - - - -	Conium maculat.
Bubuitska - - - -	Bubujitska Baraboj -	Chaerophyl. bulb.
detto - - - -	gesztenye Halmán - - -	Bunium Bulboca.
Burets - - - -	kerti Borágó - - - -	Borago officin.

Régi Nevek.	Megállított Nevek.	Dedk Nevezetek
Burgundiai széna - - -	kék Tsigatsó - - -	Medicago sativa
Burongófű - - -	Peremér - - -	Calendula
Butykóró — — lásd	Somkóró - - -	
fekete Búza - - -	Tsermely Fintor - - -	Melampyrum bar.
török Búza - - -	Tengeri Málé - - -	Zea Mays
vad Búza - - -	szédítő Vadótz - - -	Lolium temulent.
Búzalevelű - - -	Toratzk Búza - - -	Triticum repens
Búzavirág - - -	Búzavirág 'Tűküllő - - -	Centaurea Cyanus
fejer Búzavirág - - -	nagyvirágú Borzon - - -	Caucalis grandifl.
Buzogány - - -	Gyékény - - -	Typha
béka B. - - -	Baka - - -	Sparganium
Buvák - - -	Buvák Szingallér - - -	Bupleurum rotun.
Büdösfű - - -	kutya Bengé - - -	Rhamnus frang.
Büdösfű - - -	Metsek 'Sá'sa - - -	Lepidium ruderal.
detto - - -	büdös Szirmanyúlt - - -	Iberis pinnata
Bükkön - - -	tavaszi Lednek - - -	Orobus vernus
addó Bürok - - -	mérges Adáz - - -	Aethusa Cynap.
tsemege B. - - -	Bubuitska Baraboly - - -	Chaerophyl. bulb.
vizi, mérges B. - - -	gyilkos Tsomorika - - -	Cicuta virosa
Dántzia - - -	Tarnits - - -	Gentiana
Dárdátka - - -	bókoló Dákoska - - -	Gladiolus comm.
kék Daruorr - - -	mezei Gerely - - -	Geranium prat.
joszagú Daruorr - - -	szagos Isztragór - - -	Pelargonium odor.
Delignyító - - -	Delignyító Mehpilis - - -	Mirabilis Jalappa
detto - - -	delignyító Perkata - - -	Ipomoena violac.
Derétze - - -	Derétze Szigoráll - - -	Veronica Beccab.
detto - - -	derétze Tsövirits - - -	Epilobium palust.
vad Derezle - - -	Bolonyik - - -	Sium
Diadalmasfű - - -	nyelves Péra - - -	Ruscus Hypogl.
Diktamos - - -	körös Ezerjő - - -	Dictamnus albus
Dinnyefű - - -	dinnye Hibik - - -	Hibiscus Trion.
detto - - -	Kalintza Katskanyak - - -	Ajuga chamæpyt.
Dinnyeszagúfű - - -	Tömjen Pimpinella - - -	Pimpinella saxifr.
görög Dinnye - - -	Görögdinnye Tök - - -	Cucurbita Citrul.
sárga D. - - -	Sárgadinnye Ugorka - - -	Cucumis Melo
érvári D. - - -	koronás Tök - - -	Cucurb. Melopepo
vizi Dió - - -	tsemege Sulyom - - -	Trapa natans
vizi tövisses Disznó - - -	Baka - - -	Sparganium
Disznó kék - - -	dudva Tsorbóka - - -	Sonchus oleraceus
detto - - -	káka Kakits - - -	Chondrilla juncea
Disznó kenyér - - -	ligeti Túrtszirom - - -	Cyclamen europ.
D. orja - - -	kövér Portsín - - -	Portulaca oleracea
D. pa'sit - - -	portsín Tzikkszár - - -	Polygonum avio.
Ditsóségesfű - - -	orvosi Szigoráll - - -	Veronica officin.
Dobronika - - -	édes Mo'sarvirág - - -	Melittis Melisso.
Dopletz - - -	úri Tök - - -	Cucurbita Pepo.
Dogosfa - - -	büdös Dögfa - - -	Anagyris foetida

<i>Régi Nevek.</i>	<i>Megállított Nevek.</i>	<i>Deák Nevezetek</i>
Drágulób - - - - -	<i>gyepi Gyopár</i> - - -	<i>Gnaphalium arv.</i>
Dutkóró - - - <i>lásd</i>	<i>Somkóró</i>	
E bbejűfü - - - - -	<i>Aranyevő Pintyő</i> - - -	<i>Antirrhinum maj.</i>
Ebgyógyító - - - - -	<i>Taratzk Búza</i> - - -	<i>Triticum repens</i>
Ebkérdi - - - - -	<i>Pujkaorrú Tzikkszár</i> - - -	<i>Polygonum orient.</i>
Ebnyelv - - - - -	<i>orvosi Árnó</i> - - -	<i>Cynoglossum offic.</i>
Ebszem - - - - -	<i>berzedt Kónis</i> - - -	<i>Conyza squarrosa</i>
Ébtej, Éforbium - - -	<i>Szettyin</i> - - -	<i>Euphorbia</i> - - -
Éfrá'sia - - - - -	<i>Szemvidító Szálkatsék</i> - - -	<i>Euphrasia officin.</i>
<i>kis</i> Egérfül - - - - -	<i>Egérfül Holgyomál</i> - - -	<i>Hieracium pilosel.</i>
<i>detto</i> - - - - -	<i>kétlaki Gyopár</i> - - -	<i>Gnaphalium dioic.</i>
<i>nagy</i> Egérfül - - - - -	<i>Nyúlfül Holgyomál</i> - - -	<i>Hieracium auric.</i>
<i>detto</i> - - - - -	<i>gyenge Lúdhúr</i> - - -	<i>Alsine media</i>
Egérfark - - - - -	<i>pítzi Mizura</i> - - -	<i>Myosurus minim.</i>
Egérfarkkóró - - - - -	<i>Egérfarkú Tzitzkóró</i> - - -	<i>Achillea Millefol.</i>
Egértsets - - - - -	<i>borsos Szaka</i> - - -	<i>Sedum acre</i>
<i>fekete</i> Egerfa - - - - -	<i>kutya Bengé</i> - - -	<i>Rhamnus Frang.</i>
Eggylevelűfü - - - - -	<i>kétlevelű Gyöngyvirág</i> - - -	<i>Convallaria bifol.</i>
Eggyhajú virág - - - - -	<i>Eggyhajú Földike</i> - - -	<i>Bulbocod. vern.</i>
Egres <i>Így nevezik a' Pöszméte Ribizskének és a' bortermő Szőlőnek éretlen bogyoit.</i>		
Ekeakadály - - - - -	<i>tövisses Iglitz</i> - - -	<i>Ononis spinosa</i>
Élekhalkok - - - - -	<i>pásztor Tarsóka</i> - - -	<i>Thlaspi burs. past.</i>
Életfüve - - - - -	<i>Életillat Tarorja</i> - - -	<i>Tencrium Marum</i>
Élesmosó - - - - -	<i>Élesmosó Fenyér</i> - - -	<i>Andropogon gryl.</i>
Embererő - - - - -	<i>Agár Kosbor</i> - - -	<i>Orchis Morio</i>
Embervérűfü - - - - -	<i>bogyós Linka</i> - - -	<i>Hypericum andr.</i>
Emreke - - - - -	<i>szarvas Derezle</i> - - -	<i>Selinum cervaria</i>
Endivia - - - - -	<i>Endivia Katáng</i> - - -	<i>Cichorium Endiv.</i>
<i>mezei</i> Endivia - - - - -	<i>mezei Katáng</i> - - -	<i>Cichorium Intyb.</i>
Engemzagolj - <i>lásd</i>	<i>Életfüve</i> - - - - -	
Engem ne bánt - - - - -	<i>Üvegszárú Fájvirág</i> - - -	<i>Impatiens nolitan.</i>
Entzian - - - - -	<i>sárga Tarnits</i> - - -	<i>Gentiana lutea</i>
<i>földi</i> Eperj - - - - -	<i>Szamótza</i> - - -	<i>Fragaria</i>
<i>tatár</i> Ép. - - - - -	<i>veszszős Mangolt</i> - - -	<i>Blitum virgatum</i>
Erősfü - - - - -	<i>Lótorma Bértse</i> - - -	<i>Clematis erecta</i>
Éskulapfüve - - - - -	<i>Méregölő Tzinka</i> - - -	<i>Cynachum Vinc.</i>
Estvelke - - - - -	<i>szomor Estike</i> - - -	<i>Hesperis Tristis</i>
Etzetfa - - - - -	<i>Étet Szömörtze</i> - - -	<i>Rhus coriaria</i>
Etzetesfü - - - - -	<i>Holloláb Utifü</i> - - -	<i>Plantago coronop.</i>
<i>kis</i> Ezerjőfü - - - - -	<i>Földepe Tarnits</i> - - -	<i>Gentiana centaur.</i>
<i>nagy</i> Ezerjőfü - - - - -	<i>köris Ezerjő</i> - - -	<i>Dictamnus albus</i>
Ezerlevelűfü - - - - -	<i>Egérfarkú Tzitzkóró</i> - - -	<i>Achillea Millefol.</i>
Ezüsthátűfü - - - - -	<i>liba Pimpó</i> - - - - -	<i>Potentilla anserin.</i>
F agyökerűfü - - - - -	<i>Gyújtóvány Pintyő</i> - - -	<i>Antirrhinum Lin.</i>
<i>fejér</i> Fagyöngy - - - - -	<i>elődi Fagyöngy</i> - - -	<i>Viscum album</i>

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Deák Nevezetek

sárga Fagyöngy	- - - -	elődi Fakín	- - - -	Loranthus europ.
Fáivirág	- - - -	tsútsos Magrugó	- - - -	Momordica Bals.
Farkasfog, nyila	- - - -	subás Villamag	- - - -	Bidens tripartita
F. hars	- - - -	Farkas Boroszlán	- - - -	Daphne Mezer.
F. láb	- - - -	magas Peszértz	- - - -	Lycopus exalt.
F. nevető	- - - -	Tor'sika Szironták	- - - -	Ranunculus sceler.
F. ölöfü	- - - -	Farkasölbő Sisakvirág	- - - -	Aconitum Lycoct.
F. téj	- - - -	Farkas Szettyin	- - - -	Euphorbia cypar.
Fajlinka	- - - -	Fajlinka Iboja	- - - -	Cheiranthus Chair.
Fekélyfü	- - - -	mezei Sikkantyú	- - - -	Scabiosa arvens.
tétlén Felfutó	- - - -	nagyvirágú Paszuly	- - - -	Phaseolus multifl.
kirdályszin Felfutó	- - - -	Sarkantyúka	- - - -	Tropaeolum
Fenőgrék	- - - -	Bakszarvú Lepkeszeg	- - - -	Trigonella Foen.
Fentőfü	- - - -	'Surló	- - - -	Equisetum
földi Fenyő	- - - -	Kalintza Katskanyak	- - - -	Ajuga Chamaep.
földönfolyó F.	- - - -	kaptos Korpafü	- - - -	Lycopodium clav.
gyalog, hors F.	- - - -	Gyalogfenyő Boróka	- - - -	Juniperus comm.
Férjshérfü	- - - -	bogyós Linka	- - - -	Hypericum Andr.
veresre Festő fü	- - - -	Festő Atratzél	- - - -	Anchusa tinct.
detto	- - - -	pirosító Buzér	- - - -	Rubia tinctorum
detto	- - - -	szúrós Vértő	- - - -	Onosma echioid.
sárgára Festő fá	- - - -	fogas Rezeda	- - - -	Reseda Luteola
detto	- - - -	sáfrán Szeklitze	- - - -	Carthamus tinct.
detto	- - - -	nyúl Rekettye	- - - -	Genista tinctoria.
detto	- - - -	Festő 'Sóltina	- - - -	Serratula tinct.
detto	- - - -	gyertyafestő Zuzmó	- - - -	Lichen candelar.
kékfonal Festő fü	- - - -	festő Tsülleng	- - - -	Isatis tinctoria.
Fetskefü	- - - -	Méregöb Tzinka	- - - -	Cynachum vincet.
kis Fetsk.	- - - -	saláta Szironták	- - - -	Ranunculus Ficar.
nagy Fetskefü	- - - -	Tzinadonia Gódirtz	- - - -	Chelidonium maj.
Fetskefonal	- - - -	fonal Fűnyüg	- - - -	Cuscuta europaea
Fejérhátúfü	- - - -	liba Pimpó	- - - -	Potentilla anserin.
Fiasfü	- - - -	ostorindás Katskanyak	- - - -	Ajuga reptans
Indiai Fige	- - - -	kisfige Kaktus	- - - -	Cactus opuntia
Figelevelűfü	- - - -	saláta Szironták	- - - -	Ranunculus Ficar.
Fodorka	- - - -	Rubidnka Libatopp	- - - -	Chenopod. Both.
vízi Fodorka	- - - -	hagymaszagú Tarorja	- - - -	Teucrium scord.
nagy Fodorka	- - - -	fényes Tarorja	- - - -	Teucrium lucid.
Fogánts	- - - -	Fogánts Szálkatsék	- - - -	Euphrasia odont.
Fogatsán	- - - -	konya Vitsor	- - - -	Lathraea squam.
Foganóttfü	- - - -	Gubótermő Fogasír	- - - -	Dentaria squam.
Fogaslevelűfü	- - - -	festő 'Sóltina	- - - -	Serratula tinct.
Foghagymaszagú	- - - -	hagymaszagú Szegets	- - - -	Erysimum Alliar.
detto	- - - -	Hagymaszagú Tarorja	- - - -	Teucrium scord.
Fogolyfü	- - - -	orvosi Fallü	- - - -	Parietaria officin.
Folyófü, Fulák	- - - -	Kétkts Repkény	- - - -	Glecoma hederac.
detto	- - - -	Börvény Meteng	- - - -	Vinca minor.
detto	- - - -	Szulák Tzikkszár	- - - -	Polygonum conv.

Régi Nevek.	Megállított Nevek.	Dedk Nevezeték
detto - - - -	folyó Tzikkszár - -	Polygonum dume.
detto - - - -	Szulák - -	Convolvulus
kék Folyófü - - - -	Delignítő Perkáta - -	Ipomoea violac.
Fordulófü - - - -	matka Gyökönke - -	Valeriana officin.
Forrasztófü - - - -	Fekete Nadálytó - -	Symphytum offic.
Foszlóvirág - - - -	mezei Salya - - -	Salvia pratensis
Földepe - - - -	Földepe Tarnits - -	Gentiana centaur.
Földfüsti - - - -	föld Füstike - - -	Fumaria officin.
hüvelykes Földfüsti -	Likász Füstike - -	Fumaria bulbosa
Földi kenyér - - - -	ligeti Túrtszirom - -	Cyclamen europ.
Frantzósü - - - -	Takajak - -	Schrophularia
Fuszujka - - - -	Paszuly - -	Phaseolus
Fülbefatsaró - - - -	ró'sás Fülfü - - -	Sempervivum test.
apró Fülfü - - - -	Szaka - -	Sedum
vizi Fülfü - - - -	Ímer Kolokán - - -	Stratiotes aloides.
Fülvirág - - - -	tzifra Kankalin - -	Primula Auricula
Fülemilefü - - - -	ernyős Elets - - -	Butomus umbell.
detto - - - -	herti Perémér - - -	Calendula officin.
Fürészlevelü - - - -	Festő Söltina - - -	Serratula tinct.
Fürtösfü - - - -	Rubiánka Libatopp -	Chenopod. Bothr.
Füstvirág - - - -	Köd Daravirág - - -	Draba verna
vad Füzény - - - -	füzén Lizinka - - -	Lysimachia vulg.
Fázlevelü - - - -	régi Füzény - - - -	Lythrum Salicar.
ezüst Füz - - - -	olaj Ezüstfa - - - -	Elaeagnus angust.
G alambbegy - - - -	G alambbegy Gyökönke	Valeriana Locust.
detto - - - -	saláta Szironták - -	Ranunculus Fic.
Galambfü - - - -	szapora Galambotz -	Verbena officin.
Galambláb - - - -	Galamb Gerely - - -	Geranium columb.
Galambitza - - - -	keserü Galótza - - -	Agaricus piperat.
Gálnafü - - - -	büdös Húnyör - - -	Helleborus foetid.
detto - - - -	Tüdő Zuzmó - - - -	Lichen pulmonar.
Gamandor - - - -	Gamandor Tárorja -	Teucrium Cham.
Gamóvirág - - - -	Harang Tzámoly - -	Aquilegia vulg.
Gerézdes - - - -	Tsillagfürt - - - -	Lupinus
tavaszi Ger. - - - -	Likász Füstike - - -	Fumaria bulbosa
földi Gesztenye - - - -	gesztenye Halmán - -	Bunium Bulboc.
vizi Geszt. - - - -	tsemege Sulyom - - -	Trapa natans
vad, ló Gesztenyefa -	Geszténye Bokrétafa -	Aesculus Hippoc.
Gimnyelvü - - - -	lásd Tsimnyelölü.	
Giliztafü - - - -	Harang Tzámoly - - -	Aquilegia vulg.
Giliztavirág - - - -	giliszta Varádits - -	Tanacetum vulg.
Golyahügy - - - -	erdei Matsonya - - -	Dipsacus silvestr.
G. köröm - - - -	Galamb Gerely - - -	Geranium columb.
G. virág - - - -	motsári Gólyahír - -	Caltha palustris
G. orrú fü - - - -	Gerely - - - -	Geranium
Golyvarontófü - - - -	saláta Szironták - -	Ranunculus Ficar.
bagoj Gomba - - - -	ganéj Galótza - - - -	Agaricus Fimet.

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Deák Nevezetek

bodzafa Gomba - - -	bodza Szitalap - - -	Peziza <i>Auricula</i>
bokros, ketske, kláris G.	bokros Palánka - - -	Clavaria <i>corall.</i>
fűzfa G. - - -	illatos Tinórú - - -	Boletus <i>svaveol.</i>
Galambitza G. - - -	készerű Galótza - - -	Agaricus <i>piperat.</i>
Hirip G. - - -	húsos Tinórú - - -	Boletus <i>bovinus</i>
kékhdtú G. - - -	violaszín Galótza - - -	Agaricus <i>violac.</i>
kenyér G. - - -	kenyér Galótza - - -	Agaricus <i>lactifl.</i>
készerű G. - - -	készerű Galótza - - -	Agaricus <i>piperat.</i>
köböl, lentsés G. - - -	lentsés Köbölke - - -	Cyathus <i>laevis</i>
Kutsma, süveg G. - - -	Kutsma Szömörtsög - - -	Phallus <i>esculent.</i>
légyölő G. - - -	légyölő Galótza - - -	Agaricus <i>muscar.</i>
medveorrú G. - - -	húsos Tinórú - - -	Boletus <i>bovinus</i>
Pisztritz, főző, tóke G.	Pisztritz Tinórú - - -	Boletus <i>subsquam.</i>
róka G. - - -	Vargánya Galótza - - -	Agaricus <i>Canthar.</i>
büdös, Süveg Gomba - - -	szemtelen Szömörtsög - - -	Phallus <i>impud.</i>
szarvas G. - - -	drdga Pofeteg - - -	Lycoperdon <i>tuber</i>
detto - - -	porközepü Pofeteg - - -	Lycoperdon <i>cerv.</i>
szegfü G. - - -	szegfü Galótza - - -	Agaricus <i>esculent.</i>
tapló G. - - -	tapló Tinórú - - -	Boletus <i>igniarius</i>
tövisally G. - - -	Tövisally Galótza - - -	Agaricus <i>delicios.</i>
töviseshasú G. - - -	pikkelyes Gerben - - -	Hydnum <i>imbricat.</i>
tsiperke G. - - -	Tsiperke Galótza - - -	Agaricus <i>pratens.</i>
úr G. - - -	egyenlő Galótza - - -	Agaricus <i>integer</i>
veres G. - - -	veres Galótza - - -	Agaricus <i>campest.</i>
Gombafü - - -	nagy Müköts - - -	Androsace <i>max.</i>
Gordon - - -	Gordon Szeklitze - - -	Carthamus <i>lunat.</i>
Görény Gerénfü - - -	fonal Fűnyüg - - -	Cuscuta <i>europaea</i>
Görögszéna - - -	Bakszarvú Lepkeszeg - - -	Trigonell. <i>foen. gr.</i>
Gu'salyűlő virág - - -	Zásza Kikerits - - -	Colchicum <i>autum.</i>
Gyapjasfü - - -	iszap Gyopár - - -	Gnaphalium <i>ulig.</i>
Gyapjúfü - - -	ökör Farkkoró - - -	Verbascum <i>Thaps.</i>
Gyászvirág - - -	Gyász Sikkantyú - - -	Scabiosa <i>atrop.</i>
Gyékfü - - -	torok Villahím - - -	Prunella <i>vulgaris</i>
Gyermeklántzfü - - -	pongkola Pitypang - - -	Leontodon <i>Tarax.</i>
Gyertyánallja - - -	kéklüstökű Fintor - - -	Melampyrum <i>nem.</i>
vízi Gyopár - - -	kender Pakótza - - -	Eupatorium <i>cann.</i>
fekete Gyop. - - -	Szurokszagú Murvapikk - - -	Origanum <i>vulgar.</i>
Angyal-édes Gyökér - - -	édesgyökerű Páfrán - - -	Polypodium <i>vulg.</i>
Aron Gyökér - - -	motshos Kontyvirág - - -	Arum <i>maculat.</i>
édes Gy. - - -	Édes Likritz - - -	Glycyrrhiza <i>glabr.</i>
erdei, vad édes Gy. - - -	édesgyökerű Páfrán - - -	Polypodium <i>vulg.</i>
elharapott Gy. - - -	tsonkagyökerű Sikkantyú - - -	Scabiosa <i>succisa</i>
farkasölő Gyökér - - -	Farkasölő Sisakvirág - - -	Aconitum <i>Lycoc.</i>
Fetske Gy. - - -	Méregölő Tzinka - - -	Cynanchum <i>Vinc.</i>
Fejér, gyenge Gy. - - -	sokböttyű Gyöngyvirág - - -	Convallaria <i>Poly.</i>
fogas Gy. - - -	Fogasír - - -	Dentaria - - -
gyömbéres Gy. - - -	Szegfűszagú Tzikkászár - - -	Geum <i>urbanum</i>
hézag Gy. - - -	farkas Gégevirág - - -	Aristolochia <i>Clem.</i>

Régi Nevek.	Megállított Nevek.	Deák Nevezetek
Imely Gyökér - - -	Imely Montika - - -	Anthemis Pyreth.
kénkőves Gy. - - -	kénkőves Kótsord - - -	Peucedanum offic.
kereszt Gy. - - -	Aggó Űszögör - - -	Senecio vulgaris
keresztes, likatsos Gy.	keresztes Tarnits - - -	Gentiana cruciat.
késérő Gy. - - -	sürga Tarnits - - -	Gentiana lutea.
kígyó, tekert Gy. - - -	Tkert Tzikszár - - -	Polygonum Bist.
könyi Gy. - - -	Tor'sika Szirönták - - -	Ranunculus scel.
matska Gy. - - -	matska Gyökönke - - -	Valeriana officin.
medve Gy. - - -	hajas Adáz - - -	Aethusa Meum
mester, tsászár Gy. - - -	tsitsókás Derely - - -	Imperatoria Ostr.
örvény, örmény, örd. Gy.	Órbény Sertelsék - - -	Inula Helenium
petsétes Gy. - - -	sokbötökű Gyöngyvirág - - -	Convallaria Poly.
pirosító Gy. - - -	szúros Vértó - - -	Onosma echioid.
detto - - -	Terjóke Kigyószisz - - -	Echium vulgare
ró'sa Gy. - - -	Szagostövű Ró'sika - - -	Rhodiola rosea
szarvas Gy. - - -	köris Ezerjó - - -	Dictamnus albus
szádrétű Gy. - - -	Turbán Lilióm - - -	Lilium Martagon
szegfű, szerelem Gy.	Szegfűszagú Tzikklász - - -	Geum urbanum
tenyeres Gy. - - -	foltos Kosbor - - -	Orchis maculata
ugró Gy. - - -	Nagysár Szettyin - - -	Euphorbia Lath.
üres Gy. - - -	Likasír Füstike - - -	Fumaria bulbosa
viola Gy. - - -	viola Nősziróm - - -	Iris Florentina
eb Gyömbér - - -	borsos Tzikkszár - - -	Polygonum Hydr.
német Gyömb. - - -	motskös Kontyvirág - - -	Arum maculatum
részeg Györgyfű - - -	szártetéző Korpafű - - -	Lycopodium Sel.
Gyözedelmesfű - - -	fátyolos Hagyma - - -	Allium victorialis
Gyújtóvány - - -	Gyújtóván Pintyő - - -	Antirrhinum Lin.
Gyűrűfa - - -	Farkas Borószlan - - -	Daphne Mez.
veres Gyűrű - - -	Veresgyűrű Somfa - - -	Cornus sanguinea
fekete Gyűrű - - -	Feketegyűrű Jávör - - -	Acer Tataricum
veres Gyűrűfű - - -	aranyos Ritkarej - - -	Solidago Virgaur.
Gyűrűvirág - - -	kerti Peremér - - -	Calendula offic.
Havasi Hagyma - - -	fátyolos Hagyma - - -	Allium victorialis.
kígyó H. - - -	üstökös Játzint - - -	Hyacinthus com.
detto - - -	medve Hagyma - - -	Allium ursinum
detto - - -	eperj Játzint - - -	Hyacinth. Bothr.
kövi H. - - -	kérges Hagyma - - -	Allium angulos.
kutya, Fekete H. - - -	bajuszszos Hagyma - - -	Allium vineale
magvas, Török H. - - -	kígyós Hagyma - - -	Allium Scorodopr.
visi fog H. - - -	hagymaszagú Tarorja - - -	Teucrium Scord.
Hagymázfu - - -	Foghagymaszagú Szegets - - -	Erysimum Alliar.
Hangafű - - -	vetési Reptze - - -	Sinapis arvensis
Harangvirág - - -	Tsengetyüke - - -	Campanula
detto - - -	piros Perkáta - - -	Ipomoea purpur.
detto - - -	Harang Tzámoly - - -	Aquilegia vulgar.
Haritska, Hajdéna - - -	Pohánka Tzikkszár - - -	Polygon. Fagop.
szulák Haritska - - -	szulák Tzikkszár - - -	Polygonum conv.

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Deák Nevezetek

keserű Háromlevelűfű	Vidra Eletske - - -	Menianthes trif.
Harmattartó - - - -	Harmattartó Típpan -	Agrostis spicav.
Hársfa - - - - -	Hárs Szódokfa - - -	Tilia europaea
Farkas Hárs - - - -	Farkas Boroszlán - -	Daphne Mezer.
Haslágýtófű - - - -	kerek Mályva - - -	Malva rotundifol.
detto - - - - -	eggyenyári Szélfű - -	Mercurialis ann.
Hashajtómag - - - -	Nagysár Szettyin - -	Euphorbia Lath.
Hájasfű - - - - -	Aggó Üszögör - - -	Senecio vulgaris
Hajnalka - - - - -	piros Perkáta - - -	Ipomoea purpur.
Hajnevelőfű - - - -	Fonal Fűnyug - - -	Cuscuta europaea
Hébelűfű - - - - -	Tümagvú Turbolya - -	Scandix Pecten.
Héla - - - - -	Héla Zab - - - - -	Avena fatua
nyúl Here - - - - -	nyúl Szapúka - - -	Anthyllis vulner.
ketske Here - - - - -	fái Zanót - - - - -	Cytisus Laburn.
detto - - - - -	Ketskere Gálga - - -	Galega officinalis
szarvas, szagos Ló H.	szarvas Kerep - - -	Lotus corniculat.
Spanyol, szamar Ló H.	takarmány Baltatzim -	Hedysarum onobr.
német Ló H. - - - -	kék Tsigatsó - - - -	Medicago sativa
Herehura - - - - -	Herehura Lóhere - - -	Trifolium arvens.
Héjjaköröm - - - -	édeslevelű Böka - - -	Astragalus glyci.
Héjjakút - - - - -	Héjjakút Mátsonya - -	Dipsacus laciniat.
Hidegleléstgyógyító -	Földepe Tarnits - - -	Gentiana Centaur.
Higviritz - - - - -	édes Likritz - - - -	Glycyrrhiza glabr.
Hóidfű - - - - -	Hóldruta Ozmond - - -	Osmunda Lunar.
Hollóláb - - - - -	Hollóláb Útifű - - -	Plantago coronop.
detto - - - - -	Hollóláb Muhar - - -	Panicum crus corv.
detto - - - - -	Boglárka Szironták - -	Ranunculus repens
Hólyagfa - - - - -	mogyorós Halyogfa - -	Staphylaea pinn.
Hozzámenyúlj - - - -	Üvegszárú Fájvirág - -	Impatiens noli ta.
Húgyosfű, Hólgymál lásd	Gyújtóvány - - - - -	
fejér Hányor - - - -	Fejér Zászpa - - - -	Veratrum album
kis, dísznö H. - - - -	hódos Tzikkszár - - -	Polygonum Pers.
sárga H. - - - - -	tavasszi Hérits - - -	Adonis vernalis
vizi H. - - - - -	borsos Tzikkszár - - -	Polygonum Hydr.
kék Ibolya - - - - -	tavasszi Viola - - -	Viola odorata
fürtös Ibolya - - - -	Tsillagfürt - - - -	Lupinus
Igar v. Iharfa - - - -	Jávor - - - - -	Acer
Imely - - - - -	Imely Montika - - -	Authemis Pyreth.
Ímer - - - - -	Ímer Kolokán - - -	Stratiotes Aloid.
Imola - - - - -	Imola Tsüküllő - - -	Centaurea Jacea
Ineresztőfű - - - - -	tsútsos Magrugó - - -	Momordica Bals.
Innyújtófű - - - - -	Pénzlevelű Lizinka - -	Lysimachia num.
detto - - - - -	régi Tsikorka - - -	Gratiola officin.
Infű - - - - -	Kalintza Katskanyak -	Ajuga Chamaep.
arany Istáp - - - - -	aranyos Ritkaréj - - -	Solidago Virg.
Istárj - - - - -	Tor'sika Szironták - -	Ranunculus sleler.
Istenfa - - - - -	Abrut Üröm - - - -	Artemisia Abrot.

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Deák Nevezetek

Istenátkozta tövis - - -	kék Iringo - - -	Eryngium planum
I. kegyelme, haragja	régi Tsikorka - - -	Gratiola officin.
I. kenyere - - -	Rubiánka Libatopp - - -	Chenopod. Bothr.
I. korbáltsa - - -	fogas Rezeda - - -	Reseda Luteola
I. korsótskája - - -	mérges Bolonyik - - -	Sium latifolium
I. lovakarka - - lásd	Spárga - - -	
I. nyilafü, kúltsa - - -	nagy Szádor - - -	Orobanche major
I. paréj - - -	veres Maglapél - - -	Atriplex rubra
I. pohárkája - - -	orvosi Falfü - - -	Parietaria officin.
I. szakállá - - -	háromszlú Viola - - -	Viola tricolor
detto - - -	Tömjén Pimpinella - - -	Pimpinella saxif.
detto - - -	motshos Kontyvirág - - -	Arum maculatum
I. táskája - - lásd	Pásztortáska - - -	
I. tenyere - - -	repedő Himboj - - -	Ricinus commun.
Izalag - - -	Keserédes Tsutsór - - -	Solanum Dulcam.
detto - - -	Izalag Bértse - - -	Clematis Vitalba
detto - - -	Ostormén Bangita - - -	Viburnum Lant.
Izapfü - - -	kis Szulák - - -	Convolvulus arv.
Izskompia - - -	sárga Szömörtzé - - -	Rhus Cotinus
Ivoja - - -	fekete Afonya - - -	Vaccinium Myrt.
olasz Káka - - -	hosszú Pálka - - -	Cyperus longus
virágos, öreg, gyékény K.	ernyős Elets - - -	Butomus umbell.
Kákabot - - -	bodnározó Gyékény - - -	Typha latifolia
Kakalits, Kakits - - -	dudva Tsorbóka - - -	Sonchus olerac.
Kakasláb - - -	Kakasláb Muhar - - -	Panicum crus gal.
detto - - -	Likastr Füstike - - -	Fumaria bulbosa
detto - - -	Boglárka Szironták - - -	Ranunculus rep.
Kakastaréj - - -	erdei Sályá - - -	Salvia silvestris
detto - - -	Törgő Lapór - - -	Rhinanthus crist.
detto - - -	posvány Kajmatsór - - -	Pedicularis palust.
Kakastzímer - - -	Szopora Galambotz - - -	Verbena officin.
detto - - -	taréjos Lapór - - -	Rhinanthus Alect.
Kakasvirág - - -	nyári Hérits - - -	Adonis aestivalis
Kakukfü - - -	Kakuk Démutka - - -	Thymus Serpyll.
olasz Kakukfü - - -	kerti Démutka - - -	Thymus vulgaris
Kakuk pogátsa - - -	régi Ketskedisz - - -	Tragopogon prat.
K. pöktefü - - -	Kakuk Foszlár - - -	Cardamine prat.
K. Szegfü - - -	Kakuk Métsvirág - - -	Lychnis flos cuculi
K. terjék - - -	Tikszem - - -	Anagallis
K. virág - - -	nyári Hérits - - -	Adonis aestivalis
detto - - -	májusi Gyöngyvirág - - -	Convallar. majal.
Kalánlevelűfü - - -	Kalán Torma - - -	Cochlearia officin.
Kalapfü - - -	Kalapos Szattyú - - -	Tnssilago Petasit.
Kalarábé - - -	Kalarábé Káposzta - - -	Brassica Gongyl.
Kalintza - - -	Kalintza Katskanyak - - -	Ajuga Chamaep.
Kamborz - - -	Kamboz Savar - - -	Salsola Kali
Kanári mag - - -	Kanári Polyvatsukk - - -	Phalaris canarien.

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Deák Nevezetek

pad Kandilla - - -	Kandilla Gerely - - -	Geranium macr.
Kankós virág - - -	fejér Nártzis - - -	Narcissus poetic.
fejér K. - - -	kikeleti Hóvirág - - -	Galanthus nivalis
veres K. - - -	veres Nyakagyar - - -	Erythronium dens.
Kannamosó - - -	Kannamosó Surló - - -	Equisetum hyem.
Kányafü - - -	Szófia Sombor - - -	Sisymbrium Soph.
Kányafa, Gányafa - - -	Kánya Bangita - - -	Viburnum opulus
eb Kapor - - -	büdös Montika - - -	Anthemis Cotula
kerek K. - - -	kerek Kapotnyak - - -	Asarum europ.
mezei K. - - -	hajas Adaz - - -	Aethusa Meum
olasz K. - - -	Ani's Kapor - - -	Anethum Foenic.
vizi K. - - -	vizi Bösövény - - -	Phellandrium aqu.
detto - - -	füzéres Tóborosta - - -	Myriophyllum spi.
disznó, nyúl Káposzta - - -	dudva Tsorbóka - - -	Sonchus oleraceus
erdei Káp. - - -	Tühegyü Turbolya - - -	Scandix Pecten
kirdlyné Káp. - - -	Somkóró Lóhere - - -	Trifolium officin.
vizi Kapotnyak - - -	beka Potnya - - -	Hydrocharis mors.
Kápri - - -	Kápri Kaporna - - -	Capparis spinosa
Kárdi - - -	Kárdi Ártítsóka - - -	Cynara cardunc.
Karma'sin virág - - -	Pulykaorrú Tzikkszár - - -	Polygonum orien.
Kártifiola - - -	Kártifola Káposzta - - -	Braasica Bothryt.
Kásafü - - -	Téjoltó Galaj - - -	Galium verum
Ris - Kása - - -	vizi Ri's - - -	Oryza sativa
nap K. - - -	gyöngy Kőmag - - -	Lithospermum off.
harmat, manna, boszor. K. - - -	Harmat Tsenkesz - - -	Festuca fluitans.
Kásavirág - - -	tavaszi Kankalin - - -	Primula veris
Kaszanyüg - - -	Kaszanyüg Babó - - -	Vicia Cracca
Kaszabántó - - -	róka Sás - - -	Carex vulpina
Katika - - -	Katika Sisakvirág - - -	Aconitum Napell.
Katlankóró - - -	mezei Katáng - - -	Cichotium Intyb.
apró Katáng - - -	káka Kakits - - -	Chondrilla juncea
Kelésfü - - -	mezei Sikkantyú - - -	Scabiosa arvensis
Kéküstöküfü - - -	Kéküstökü Fintor - - -	Melampyr. nemor.
tarka Kender - - -	tarka Foganótt - - -	Galeopsis Tetrah.
régi K. - - -	iszap Gyopár - - -	Gnaphalium ulig.
vizi K. - - -	kender Pakótza - - -	Eupatorium cann.
Kenderike - - -	Kenderike Foganótt - - -	Galeopsis cannab.
Kenőfü - - -	paréj Libatopp - - -	Chenopod. B. H.
Kenyérbélvirág - - -	kerti Peremér - - -	Calendula officin.
detto - - -	Kenyérbél Tzitzkóró - - -	Achillea Plarmi.
disznó, földi Kenyér - - -	ligeti Türtzirom - - -	Cyclamen europ.
Keresztfü - - -	keresztes. Tarnits - - -	Gentiana cruciata
detto - - -	Aggó Üszögör - - -	Senecio vulgaris
detto - - -	patsirta Tsészeszárny - - -	Polygala vulgar.
detto - - -	keresztes Valaj - - -	Valantia cruciata
Keselyüfü - - -	Harang Tzámoly - - -	Aquilegia vulgar.
Keserüfü - - -	borsos Tzikkszár - - -	Polygonum Hydr.
detto - - -	szapora Szegets - - -	Erysimum officin.

Régi Nevek. Megállított Nevek. Deák Nevezetek

Kesztyűvirág	- - -	tavaszi Kankalin	- - -	Primula veris
Kétlevelűfű	- - -	Kétlevelű Kosbor	- - -	Orchis bifolia
vad Ketskefű	- - -	Zerge Tarkőr	- - -	Doronicum Pard.
Ketskeszarvűfű	- - -	Bakszarvű Lepkeszeg	- - -	Trigonel. foen. gr.
Ketskeszakáll	- - -	szakállas Bajnótza	- - -	Spiraea Aruncus.
detto	- - -	Jerikói Lontz	- - -	Lonicera caprifol.
Kevélyfű	- - -	bogyós Linka	- - -	Hypericum Andr.
Kigyófű	- - -	hosszú Gégevirág	- - -	Aristolochia longa
detto	- - -	fekete Húnyor	- - -	Helleborus niger
Kigyótráng	- - -	Tekert Tzikkszár	- - -	Polygonum Bist.
detto	- - -	Sárkány Kontyvirág	- - -	Arum Dracuncul.
Kigyóharaptafű	- - -	Holtóláb Útifű	- - -	Plantago coronop.
Kigyómarástgyógyító	- - -	régi Ketskedisz	- - -	Tragopogon prat.
Kinfű	- - -	Golgota	- - -	Passiflora
Királyfű	- - -	Somkóró Lóhere	- - -	Trifolium officin.
K. dárda	- - -	ágas Magzating	- - -	Asphodelus ram.
K. dinnye	- - -	sulyom Szurdants	- - -	Tribulus terrestr.
K. gyertya	- - -	ökör Farkkóró	- - -	Verbascum Thaps.
K. virág	- - -	Ajaja Sarkvirág	- - -	Delphinium Ajac.
Kisaszszony paputtsa	- - -	kerti Fájvirág	- - -	Impatiens Bals.
Klárifű	- - -	Spárga Nyúlárnyék	- - -	Asparagus officin.
Klárifű	- - -	kláris Tsutsór	- - -	Solanum Pseudo-
mezei Kolándrom	- - -	mezei Kandilla	- - -	Nigella arvensis
Köldüstetű	- - -	sulyom Szurdants	- - -	Tribulus terrestr.
detto	- - -	szőrös Tsimpaj	- - -	Xanthium Strum.
Kolompír	- - -	Kolompír Tsutsór	- - -	Solanum tuberos.
üzögös Konkoly	- - -	szédítő Vadótz	- - -	Lolium temulent.
Kontyosfű	- - -	motkos Kontyvirág	- - -	Arum maculatum
Kornifű	- - -	Korn's Tarnits	- - -	Gentiana Pneum
Koronafa	- - -	fejér Akász	- - -	Robinia Pseudo-
Korpavirág	- - -	köd Daravirág	- - -	Draba verna
Korsótska	- - -	mérges Bolonyik	- - -	Sium latifolium
Koszfű	- - -	mezei Sikkantyú	- - -	Scabiosa arvensis
Koszmaska	- - -	Tövesrépa Káposzta	- - -	Brassica Rapa
Kótsagtollfű	- - -	közönséges Páprád	- - -	Polytrichum com.
krétai Kotsord	- - -	krétai Émreke	- - -	Athamanta cret.
Kömész	- - -	édesgyökerű Páfrán	- - -	Polypodium vulg.
Kőmagvűfű	- - -	gyöngy Kőmag	- - -	Lithospermum off.
Ködvirág	- - -	Köd Müköts	- - -	Androsace lactea
detto	- - -	Köd Daravirág	- - -	Draba verna
Kökényfa	- - -	Kökény Szilva	- - -	Prunus spinosa
festő, hashajtó K.	- - -	Varjútövis Bengé	- - -	Rhamnus cathart.
kender Kőkörtsin	- - -	nagy Szádor	- - -	Orobanche major
kétlevelű K.	- - -	tojásdad Bibak	- - -	Epipactis ovata
piros K.	- - -	flües Kosbor	- - -	Orchis mascula
régi, turka, tenyeres K.	- - -	föltös Kosbor	- - -	Orchis maculata
sárga K. Kükörits	- - -	tavaszi Hérits	- - -	Adonis vernalis
éssi K.	- - -	Zásza Kikerits	- - -	Colchicum autum.
Kétlevelűfű	- - -	könnyű Kösör	- - -	Cotyledon umbil.

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Deák Nevezetek

Köles - - - - -	Köles Muhar - - -	<i>Panicum miliaç.</i>
bor K. - - - - -	bor Muhar - - -	<i>Panicum german.</i>
kandri K. - - - - -	Kandri Polyvatsukk -	<i>Phalaris canar.</i>
madár, tengeri gyöngy K.	gyöngy Kőmag - - -	<i>Lithospermum off.</i>
rókafarkú, olasz K. -	olasz Muhar - - -	<i>Panicum Italicum</i>
Sz. Jób K. - - - - -	fűzértermő Kötsepp -	<i>Coix Lachryma</i>
tatár K. - - - - -	kétszínű Tzirok - - -	<i>Holcus bicolor</i>
Tzir K. - - - - -	seprő Tzirok - - -	<i>Holcus Sorghum</i>
disznó, erdei Kőmény	Kénkőves Kotsord - -	<i>Pencedanum offic.</i>
édes, Betsi K. - - -	Ani's Kapor - - -	<i>Anethum Foenic.</i>
fekete K. - - - - -	szőrös Kandilla - - -	<i>Nigella, sativa</i>
hegyi, Krétai K. - - -	orvosi Magtaraj - - -	<i>Tordylium offic.</i>
Köri slevelűfű - - -	kőrís Ezerjő - - -	<i>Dictamnus albus</i>
Körkőj - - - - -	magvas Gomborka - -	<i>Myagrum sativ.</i>
Köröntőfű - - - - -	piros Páponya - - -	<i>Physalis Alkekem.</i>
detto - - - - -	bibirtsós Kötör - - -	<i>Saxifraga granul.</i>
detto - - - - -	Aggó Üszögör - - -	<i>Senecio vulgaris</i>
detto - - - - -	orvosi Falfű - - -	<i>Parietaria officin.</i>
süvöltin Körtvély -	fojtós Berekenye - -	<i>Sorbus domestica</i>
Körtvélylevelűfű - -	soros Körtike - - -	<i>Pyrola secunda</i>
Köszméte — — — lásd	Pöszméte.	
Köszvényfű - - - - -	Kalintza Katskanyak -	<i>Ajuga chamaep.</i>
detto - - - - -	fonal Fűnyög - - -	<i>Cuscuta europ.</i>
detto - - - - -	Tsombor Ménta - - -	<i>Mentha Puleg.</i>
Kövérfű - - - - -	Bablevelű Szaka - - -	<i>Sedum Telephium</i>
Krisztus tenyere - - -	repedő Himboj - - -	<i>Ricinus commun.</i>
Kruppa - - - - -	Pohánka Tzikkszár -	<i>Polygon. Fagop.</i>
Krumputz - - - - -	henye Fenyőfa - - -	<i>Abies pumilio</i>
Krumpli — — — lásd	Kolompír.	
Kuklászű - - - - -	méregölő Sisakvirág -	<i>Aconitum Anthor.</i>
vad Kukorjtzsa - - -	fekete Áfonya - - -	<i>Vaccinium Myrt.</i>
Kukorítza - - - - -	Tengeri Malé - - -	<i>Zea Mays</i>
Kurvavirág - - - - -	Ékörszem Aranvirág -	<i>Chrysanth Leuc.</i>
Kutyabogyó - - - - -	fekete Tsutsór - - -	<i>Solanum nigrum</i>
K. fa - - - - -	kutya Bengé - - -	<i>Rhamnus Frang.</i>
K. tej - - - - -	Szettyin - - -	<i>Euphorbia</i>
Lábmosófű - - - - -	tajtékzó Szappanfű -	<i>Saponaria officin.</i>
detto - - - - -	sárga Siliom - - -	<i>Hemerocallis flav.</i>
Laboda - - - - -	kerti Maglapél - - -	<i>Atriplex hortens.</i>
detto - - - - -	gáti Libatopp - - -	<i>Chenopod. mural.</i>
büdös, kutya L. - - -	büdös Libatopp - - -	<i>Chenopod. Vulv.</i>
kerti L. - - - - -	kerti Paréj - - -	<i>Spinacia olerac.</i>
úti L. - - - - -	úti Maglapél - - -	<i>Atriplex patula</i>
veres L. - - - - -	veres Libatopp - - -	<i>Chenopod. rubr.</i>
detto - - - - -	veres Maglapél - - -	<i>Atriplex rubra</i>
Laboda eperj - - - - -	ró'sás Maglapél - - -	<i>Atriplex rosea</i>
Lángosfű - - - - -	lángos Szironták - - -	<i>Ranunculus Flamm.</i>

Régi Nevek.	Megállított Nevek.	Deák Nevezetek.
Lapitzkásfü - - - -	Lapitz - - - -	Lunaria
Laptavirág - - - -	Kánya Bangita - - - -	Viburnum Opulus
kis édes Lapu - - - -	Lököröm Szaltyú - - - -	Tussilago Farsara
nagy édes L. - - - -	Kulapos Szattyú - - - -	Tussilago Petas.
fejér, tarka L. - - - -	tarka Bogáts - - - -	Carduus marian.
fejérhátú, tövisses L. - - - -	Fejérhátú Bordon - - - -	Onopordum Acan.
hegyes, édes L. - - - -	sos Lórom - - - -	Rumex acutus
késérű, széles L. - - - -	Késérűlapu Bojtorján - - - -	Arctium Lappa
medve, mester L. - - - -	tsitsokús Derely - - - -	Imperatoria Ostr.
olasz L. - - - -	kerti Artitsóka - - - -	Cynara Scolymus
szamár L. - - - -	szürös Tsim paj - - - -	Xanthium Strum.
szeplő L. - - - -	kis Szeplén - - - -	Cerithe minor
szomjú L. - - - -	Héjjakút Mátsonya - - - -	Dipsacus laciniat.
véres L. - - - -	véres Polyvahordó - - - -	Hypochaeris mac.
vízi L. - - - -	vízi Lórom - - - -	Rumex aquaticus
Lásponya - - - -	borzú Nászpolya - - - -	Mespilus german.
Lator koldús - - - -	Tor'sika Szirontak - - - -	Ranunculus sceler.
Lajtorjafü - - - -	újjas Muhar - - - -	Panicum dactyl.
szőrös Lajtorja - - - -	szürke Fenyér - - - -	Andropogon Isch.
Lednek - - - -	abrak Babó - - - -	Vicia sativa
kerti Led. - - - -	Bagóltsa Lentse - - - -	Cicer arietinum
szeges Led. - - - -	kardos Kornilla - - - -	Coronilla securid.
Légyfü - - - -	borsos Tzikkszár - - - -	Polygonum Hydr.
Legyezőfü - - - -	Legyező Bajnótza - - - -	Spiraea Ulmaria
Lemonya - - - -	soros Körtike - - - -	Pyrola secunda
béka Len - - - -	Gyújtován Pintyó - - - -	Antirrhinum Lin.
Lenfojtó - - - -	tsoplesz Pintyó - - - -	Antirrhin. Elatine
Lenföldpaplan - - - -	fonal Fűnyüg - - - -	Cuscuta europaea
Lenlevelűfü - - - -	Gyújtován Pintyó - - - -	Antirrhinum Lina.
vad Lentse - - - -	szeges Bükkön - - - -	Lathyrus sativus
detto - - - -	abrak Babó - - - -	Vicia sativa
detto - - - -	négyhagvú Gombibe - - - -	Ervum tetrasper.
Lentsefa - - - -	Pukkantó Dudafürt - - - -	Colutea arborese.
Lentseköröm - - - -	édeslevelű Bóka - - - -	Astragalus glycyph.
béka, vízi Lentse - - - -	Leptse - - - -	Lemna
motsári L. - - - -	tavaszi Motsárhúr - - - -	Callitriche verna
Lentsekóró - - - -	Sepró Jeneszter - - - -	Spartium scopar.
Lépfü - - - -	katskaringós Bordalap - - - -	Asplenium Ceter.
Lépkissebbítő - - - -	ágas Magzating - - - -	Asphodelus ram.
vad Lestyán - - - -	orvosi Magtaraj - - - -	Tordylium officin.
Lezón - - - -	veres Fenyőfa - - - -	Pinus Larix
Levestikon - - - -	Lestyán - - - -	Ligusticum
Likasir - - - -	Likasir Füstike - - - -	Fumaria bulbosa
detto - - - -	Farkas Gégevirág - - - -	Aristolochia Clem.
Likaslevelűfü - - - -	Tsengő Linka - - - -	Hypericum perfor.
büdös Liliom - - - -	büdös Nöszírom - - - -	Iris foetidissima
erdei L. - - - -	Turbán Liliom - - - -	Lilium Martagon
kék L. - - - -	pompás Nöszírom - - - -	Iris germanica

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Deák Nevezetek

<i>kotzkás</i> Liliom - - -	<i>kotzkás</i> Hatkotú - - -	<i>Fritillaria Meleag.</i>
<i>madár</i> L. - - -	<i>bókoló</i> Dákoska - - -	<i>Gladiolus comm.</i>
<i>olasz</i> L. - - -	<i>viola</i> Nöszzirom - - -	<i>Iris Florentina</i>
<i>sárga, madár</i> L. - - -	<i>sárga</i> Sárma - - -	<i>Ornithogalum lut.</i>
<i>sárga</i> L. - - -	<i>sárga</i> Siliom - - -	<i>Hemerocallis flava</i>
<i>sás, vízi</i> L. - - -	<i>sás</i> Nöszzirom - - -	<i>Iris pseudacorus</i>
<i>tarka</i> L. - - -	<i>tarka</i> Nöszzirom - - -	<i>Iris variegata</i>
Lófark - - -	<i>mezei</i> 'Surló. - - -	<i>Equisetum arvens.</i>
<i>vízi</i> Lóf. - - -	<i>Lófark</i> Úszszakáll - - -	<i>Hippuris vulgaris</i>
Lókörműfü - - -	<i>Lókörmű</i> Szattyú - - -	<i>Tussilago Farfara</i>
Lóhere — — lásd	<i>Here</i>	
Lónyelvűfü - - -	<i>nyelves</i> Péra - - -	<i>Ruscus Hypoglos.</i>
Lópatkó - - -	<i>ernyős</i> Patkóztím - - -	<i>Hippocrepis com.</i>
<i>vad</i> Lontzfű - - -	<i>Lontz</i> Meténg - - -	<i>Vinca major</i>
<i>kalapos</i> Bórom - - -	<i>Rapontz</i> Rabarbara - - -	<i>Rheum Rhapont.</i>
Löböstök — — lásd	<i>Levestikon</i>	
Lúdláb - - -	<i>gáti</i> Libatopp - - -	<i>Chenopod. mural.</i>
detto - - -	<i>bigetsi</i> Baktopp - - -	<i>Aegopod. Podagr.</i>
L. pá'sit - - -	<i>liba</i> Pimpó - - -	<i>Potentilla anserin.</i>
L. rettentő - - -	<i>Höldruta</i> Ozmund - - -	<i>Osmunda Lunar.</i>
Lútzfa - - -	<i>Lútz</i> Fenyő - - -	<i>Pinus picea</i>
Lutzerna - - -	<i>kek</i> Tsigatsó - - -	<i>Medicago sativa</i>

M adárhúr - - -	Lúdhúr - - -	Alsine
detto - - -	<i>veszszős</i> Fagyal - - -	<i>Ligustrum vulgar.</i>
M. láb - - -	<i>henyelő</i> Körbetző - - -	<i>Omithopus perpus.</i>
M. tej, - - -	<i>úri</i> Sárma - - -	<i>Ornithogal. umbel.</i>
Mádrá — — lásd	<i>Nádra</i>	
Mágla - - -	<i>Mágla</i> Szederj - - -	<i>Rubus occident.</i>
Máhola - - -	<i>Máhola</i> Ziliz - - -	<i>Althaea officinal.</i>
<i>fekete</i> M á k - - -	<i>mezei</i> Kandilla - - -	<i>Nigella arvensis</i>
<i>szarvas</i> M. - - -	<i>szarvas</i> Gódirtz - - -	<i>Chelidon. cornic.</i>
<i>varjú</i> M. - - -	<i>dinnye</i> Hibik - - -	<i>Hibiscus trionum</i>
Málna - - -	<i>Málna</i> Szederj - - -	<i>Rubus Idaeus</i>
<i>leány</i> M. - - -	<i>kövi</i> Szederj - - -	<i>Rubus saxatilis</i>
<i>fehér</i> M á l y v a - - -	<i>Máhola</i> Ziliz - - -	<i>Althaea officinal.</i>
<i>sárga</i> M. - - -	<i>selyem</i> Sárda - - -	<i>Sida Abutilon</i>
<i>szagos</i> M. - - -	<i>szagos</i> Isztragór - - -	<i>Pelargonium odor.</i>
Mannafű - - -	<i>harmat</i> Tsenkesz - - -	<i>Festuca fluitans</i>
Martilapu - - -	<i>Lókörmű</i> Szattyú - - -	<i>Tussilago Farfara</i>
Márumfü - - -	<i>Életillat</i> Tarorja - - -	<i>Teucrium Marum</i>
Maszlag - - -	<i>maszlagos</i> Redőszzirom - - -	<i>Datura Stramon.</i>
Matskafark - - -	<i>matskafarkú</i> Szigoráll - - -	<i>Veronica spicata</i>
M. gyökér - - -	<i>matska</i> Gyökönke - - -	<i>Valeriana officin.</i>
M. méz, Nádra - - -	<i>matska</i> Tsipkepitty - - -	<i>Nepeta Cataria</i>
M. tök - - -	<i>Herchura</i> Lóhere - - -	<i>Trifolium arvense</i>
Mázola - - -	<i>Mázola</i> Ziliz - - -	<i>Althaea nartonn.</i>
<i>fehér</i> M á j f ű - - -	<i>gyönyörű</i> Boglárpót - - -	<i>Pamassia palustr.</i>

Régi Nevék.	Megállított. Nevek.	Deák Nevezetek
kövi Májfű - - - -	pai'sos Tsillagalj - -	Marchantia poly.
tsillagos M. - - - -	szagos Müge - - -	Asperula odorata
Majortanna - - - -	Majoránna Murvapikk	Origanum Major.
varga M. - - - -	epres Tsalán - - -	Urtica pilulifera
detto - - - -	szurokszagú Murvapikk	Origanum vulgare
havasi Medgy - - - -	veres Áfonya' - - -	Vaccinium vitisid.
Medvesű - - - -	Somkóró Löhere - -	Trifolium officin.
M. fül - - - -	tzifra Kankalin - - -	Primula Auricula
M. köröm - - - -	medve Tapsir - - -	Heracleum Sphon.
M. talp - - - -	diszes Akánt - - -	Acanthus mollis
Méhfű - - - -	Tzitromszagú Meliszsa	Melissa officinal.
erdei M. - - - -	édes Mo'sárvirág - -	Melittis Meliss.
mezei M. - - - -	bugás Tsipkepitty - -	Nepeta pannonica
möldval, Török M. -	pettegetett Pofóka - -	Dracoceph. Mold.
oldh M. - - - -	pai'sos Pofóka - - -	Dracoceph pelt.
erdei Ménta - - - -	hegyi Meliszsa - - -	Melissa Calamint.
hegyi M. - - - -	bugás Tsipkepitty - -	Nepeta pannonica
köszvény M. - - - -	Tsombor Ménta - - -	Mentha Pulegium
lapos M. - - - -	lapos Ba'samint - - -	Balsamita vulgar.
matska M. - - - -	matska Tsipkepitty - -	Nepeta Cataria
Menydörgőfü - - - -	rő'sás Füllű - - -	Sempervivum tect.
Méregfü - - - -	Farkasölő Sisakvirág	Aconitum Lycocct.
vizi Méregfü - - - -	Torzsika Szironták - -	Ranunculus sceler.
detto - - - -	gyilkos Tsomorika - -	Cicuta virosa
Méregölőfü - - - -	Méregölő Tzinka - - -	Cynanchum Vine.
Merkácz - - - -	kerti Pásztinák - - -	Pastinaca sativa
Metsek - - - -	Metsek 'Sá'sa - - -	Lepidium ruder.
Mézfű - - - -	kerti Démutka - - -	Thymus vulgaris.
vad Mézfű - - - -	tzitrom Derezle - - -	Selinum creosel.
Mézelke Mézgant	Tzitromszagú Meliszsa	Melissa officin.
matska Mézelke - - -	matska Tsipkepitty - -	Nepeta Cataria
Mihályka monya - - -	Bubuitska Baraboj - - -	Chaerophyl. bulb.
Mirhafű - - - -	Mirha Libatopp - - -	Chenopod. ambr.
Mirigyfű - - - -	Kalapos Szattyú - - -	Tussilago Petasit.
Misegyertya - - - -	nagy Szádor - - -	Orobanche major
deák, disznó Mogyoró	szűrés Tsimpaj - - -	Xanthium Strum.
földi M. - - - -	mogyorós Bükkön - - -	Lathyrus tuberos.
halyog, hólyag M. - -	mogyorós Halyogfa - -	Staphylea pinnata
Indiai M. - - - -	Orgona Lila - - -	Syringa vulgaris
juhász M. - - - -	gesztenye Halmán - - -	Bunium Bulbocas.
varjú M. - - - -	saldta Szironták - - -	Ranunculus Ficar.
detto - - - -	kolontsós Bajnótza - -	Spiraea Filipend.
detto - - - -	bodza Tákajak - - -	Scrophularia nod.
vizi M. - - - -	mogyorós Haramag - -	Oenanthe pimpin.
Mogyoróallja - - - -	kerek Kapotnyak - - -	Asarium europ.
detto - - - -	nemes Májfű - - -	Hepatica nobilis
égas Moh. - - - -	Hipon - - -	Hypnum - -
ögö-gyepű M. - - - -	fái Fótalj - - -	Sphagnum arbor.

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Deák Nevezetek

földi, szürke, széles M.	Kunkor Lapony	Peltigera canina
gombás M.	Erion	Brium
kaptos, földönfolyó M.	Kaptos Korpáfü	Lycopodium clav.
szakállas M.	kötös Zuzmó	Lichen plicatus
tsillagos M.	Mion	Mnium
tüdő M.	Tüdő Zuzmó	Lichen pulmon.
Molyfű	molyúzó Farkkóró	Verbascum Blatt.
detto	szarvas Kerep	Lotus corniculat.
kék Molyfű	kék Lóhere	Trifolium caerul.
detto	violaszín Farkkóró	Verbascum phoen.
Momordika	tsütsos Magrugó	Momordica Bals.
Mosófű	Surló	Equisetum
Motsári virág	motsári Gólyahir	Caltha palustris
Muhartz	piros Páponya	Physalis Alkeken.
méses, német Murok	méses Bolonyik	Sium Sisarum
Muskata	pé sma Árorr	Erodium mosch.
Muszpolya, Miszpulya	Naszpolya	Mespilus
Mustár	fekete 's fejeér Reptze	Sinapis nigr. et al.
erdei, fejeér M.	Mustár Káposzta	Brassica Eruca
fejeér M.	Tormánts Szegets	Erysimum Barb.
krétai M.	tatár Szirmanyúlt	Iberis umbellata
nagy sárga M.	fejeér Reptze	Sinapis alba
olasz M.	reptze Rezeda	Reseda lutea
sárga M.	vetési Reptze	Sinapis arvensis
vad M.	mezei Tarsóka	Thlaspi campest.
Nádbotikó	Gyékény	Typha
kis Nadályfű	Százszorszép Rukertz	Bellis perennis
kő ép Nadályfű	ostorindás Katskanyak	Ajuga reptans
Nádráfű	Pénslevelű Lizinka	Lysimachia Num.
bétsi N.	Nádra Pártamag	Pyrethrum Parth.
hegyi N.	bugás Tsipkepitty	Nepeta panuonica
kerek N.	Kétiks Repkény	Glechoma hederac.
matska N.	matska Tsipkepitty	Nepeta Cataria
Nagyfű	másilagós Nadragulya	Atropa Belladon.
Nagydragula	altató Nadragulya	Atropa Mandrag.
Napfüve, Napranézó	mezei Katáng	Cichorium Intyb.
Napraforgó	Napraforgó Napvirág	Helianthus annuus
Napulána forduló	európai Kunkor	Heliotropium eur.
Narants	Narants Tzitrom	Citrus Aurantium
Nárdusfű	Nárdus Gyökönke	Valeriana Phu
bétsi, római N.	római Gyökönke	Valeriana Celtica
mezei N.	matska Gyökönke	Valeriana officin.
Náthafű	Kenyérbél Tzitzkoró	Achillea Ptarmica
detto	Féregölő Sisakvirág	Delphinium Stap.
Négylevelűfű	Négylevelű Tzillár	Paris quadrifol.
Né'si t fű	Üröm	Artemisia
Nőszőfű	Agár Kosbor	Orchis morio

<i>Régi Nevek.</i>	<i>Megállított Nevek.</i>	<i>Deák Nevezetek</i>
Nyakfű - - - - -	vállas Tsengetyúke -	Campanula Cerv.
Nyakasvirág - - - -	hosszúnyakú Méhpilis	Mirabilis longifl.
Nyaktsap, nyelvcsü -	nyelvec Péra - - -	Ruscus Hypoglos.
Nyelvcsapfű - - - -	szőrölő Nyakrovat -	Uvularia amplex.
Nyúlfül - - - - -	Nyúlfül Holgyomál -	Hieracium Auric.
Ny. kék - - - - -	dudva Tsorbóka - -	Sonchus olerac.
Ny. szem - - - - -	szegfűszagú Tzikklász	Geum urbanum
Nyúfű - - - - -	vetési Tarsóka - - +	Thlaspi arvense
O láhvirág - - - -	kerti Péremér - - -	Calendula officin.
kis, olasz Ol. - - - -	kis Bűdoske - - -	Tagetes patula
nagy Ol. - - - - -	nagy Bűdoske - - -	Tagetes erecta
fűz Olaj - - - - -	olaj Ezüstfa - - -	Elaeagnus angust.
Orbánzfű - - - - -	Tsengő Linka - - -	Hypericum perfor.
Orgonafa - - - - -	Orgona Lila - - -	Syringa vulgaris
Órikel - - - - -	tzifra Kankalin - - -	Primula Auricula
Oroszlánfog - - - -	pongyola Pitypang -	Leontodon Tara.
Or. száj, Orrosfű - -	aranyevő Pintyő - - -	Antirrhinum maj.
Or. talp - - - - -	tarejos Bokál - - -	Alchemilla vulg.
Ostorménfa - - - -	Ostormén Bangita - -	Viburnum Lant.
vad Ökörfark - - - -	sárga Magzatng - - -	Asphodelus luteus
nagy Ökörfarkfű - -	nagy Szádor - - -	Orobanche major
Ökörgű's - - - - -	tövise Iglitz - - -	Ononis spinosa
Ökörnyelv - - - - -	mezei Atratzél - - -	Anchusa officin.
kerti Ökörnyelv - -	kerti Borágó - - -	Borago officinalis
kis Ökörny. - - - -	Terjőke Kigyószisz -	Echium vulgare
vad, piros Ökörny. -	festő Atratzél - - -	Anchusa tinctoria
erdei Ökörszem - - -	erdei Rukertz - - -	Bellis silvestris
detto - - - - -	Ökörszem Aranvirág -	Chrysanth. Leuc.
Ölyvfű - - - - -	kőfali Holgyomál - -	Hieracium muror.
Ördögbordája - - - -	erdei Páfrán - - -	Polypodium Filix
Ördögfog - - - - -	Villamag - - -	Bidens
Ö. harapta, marta -	tsonkagyökerű Sikkantyú	Scabiosa succisa
Ö. méze - - - - -	sárga Tarnits - - -	Gentiana lutea
Ö. óldal - - - - -	Ketskere Gálga - - -	Galega officinalis
Ö. rakolya - - - - -	fejér Húnyor - - -	Veratrum album
Ö. szekér, keringő -	mezei Iringó - - -	Eryngium camp.
detto - - - - -	ballagó Savar - - -	Salsola Tragus
Ö. tej - - - - -	Kissár Szettyin - - -	Euphorbia Esula
Őszike - - - - -	Zászpa Kikerits - - -	Colchicum autum.
Ötlevelűfű - - - - -	terjedő Pimpó - - -	Potentilla reptans
Ötújjűfű - - - - -	repedő Himboj - - -	Ricinus commun.
P akilints - - - - -	Pakilints Kóriándrom	Coriandrum test.
Palástfű - - - - -	karélyos Bokál - - -	Alchemilla vulg.
Palatzkafű - - - - -	bűdös Nőzirom - - -	Iris foetidissima
detto - - - - -	mezei Tarsóka - - -	Thlaspi campestr.
nagy Palatzkafű - -	Lótorma Bértse - - -	Clematis erecta

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Deák Nevezetek

Pamutfű - - - - -	pamut Krepin - - -	Asclepias syriaca
Panätz - - - - -	Pandtz Pásztnák - - -	Pastinaca Opop.
Pántlikafű - - - - -	Pántlika Nád - - -	Arundo colorata
Papafű - - - - -	Aldott Tsüküllő - - -	Centaurea bened.
Pap erszény - - - - -	pásztor Tarsóka - - -	Thlaspi bursa pas.
P. kalap - - - - -	zöld Hünyor - - -	Helleborus viridis
P. monya - - - - -	piros Páponya - - -	Physalis Alkek.
detto - - - - -	mótskos Kontyvirág - - -	Arum maculat.
P. sajt - - - - -	Malyva - - -	Malva
P. virág - - - - -	ökörsem Aranvirág - - -	Chrysanth. Leuo.
zöld Páponya - - - - -	zöld Hünyor - - -	Helleborus viridis
Paplanfű - - - - -	fonal Fűnyűg - - -	Cuscuta europaea
Paprag - - - - -	édesgyökerű Páfrán - - -	Polypodium vulg.
Páprág - - - - -	erdei Páfrán - - -	Polypodium Filix
aranyos Páprád - - - - -	közönséges Páprád - - -	Polytrichum com.
Paputsvirág - - - - -	kerti Fájvirág - - -	Impatiens Balsa.
sárga Paputsv. - - - - -	tarka Tzipőtzim - - -	Cypripedium calc.
Parisfű - - - - -	Négylevelű Tzillár - - -	Paris quadrifolia
Parlagi virág - - - - -	borzas Bibetyű - - -	Sideritis hirsuta
detto - - - - -	Tisztes Hunnyász - - -	Stachys recta
barát Paréj - - - - -	kerti Paréj - - -	Spinacia oleracea
bársony Paréj - - - - -	tsákos Amaránt - - -	Amaranthus caud.
disznó P. - - - - -	gyom Amaránt - - -	Amaranthus hybr.
detto - - - - -	éggynyári Szélfű - - -	Mercurialis annua
eperj, Ester P. - - - - -	fejes Mángolt - - -	Blitum capitat.
laboda, német P. - - - - -	kerti Maglapél - - -	Atriplex hortens.
matska P. - - - - -	tarka Foganött - - -	Galeopsis Tetrah.
tzigány P. - - - - -	kövér Amaránt - - -	Amaranthus Blit.
detto - - - - -	fejer Libatopp - - -	Chenopodium alb.
veres P. - - - - -	veres Maglapél - - -	Atriplex rubra
Paszkontza - - - - -	kender Pakótza - - -	Eupatorium cann.
Pasztor táska - - - - -	pásztor Tarsóka - - -	Thlaspi bursa pas.
Pasztor vessző - - - - -	Héjjakút Mátsonya - - -	Dipsacus laciniat.
singes Paszuly - - - - -	singes Babuga - - -	Dolichos sesqu.
egyiptomi P. - - - - -	köldökös Babuga - - -	Dolichos Lablab
Patatz, Papits - - - - -	berki Kókörtsin - - -	Anemone nemor.
Patsirta virág - - - - -	patsirta Tsészészárny - - -	Polygala vulgaris
Pávafarkfű - - - - -	Pávafark Gyöngyvirág - - -	Convallaria vertic.
fekete Pemet - - - - -	fekete Pesztertze - - -	Ballota nigra
Penészfű - - - - -	Moyűző Farkkóró - - -	Verbascum Blatt.
Pénzlevelűfű - - - - -	Pénzlevelű Lizinka - - -	Lysimachia num.
Peremis - - - - -	Peremér - - -	Calendula
lábas, kutya Perje - - - - -	Taratsk Búza - - -	Triticum repens
erdei P. - - - - -	erdei Páfrán - - -	Polipo. Filix mas
matskafarkú, ló P. - - - - -	mezei Komótsin - - -	Phleum pratense
nyúl P. - - - - -	közép Rezge - - -	Briza media
juh P. - - - - -	juh Tsenkesz - - -	Festuca ovina
Pésmabimbó - - - - -	pésmá Jatzint - - -	Hyacinthus Musc.

Régi Nevek.	Megállított Nevek.	Deák Nevezetek
Pé'sma boglár - - -	pézsma Kotzkagyöngy	Adoxa moschat.
P. kóró - - - - -	szúrós Péra - - -	Ruscus aculeatus
sárga Pé'smavirág - - -	jószagú Tsüküllő - - -	Centaurea suaveol.
fejér Pé'smav. - - -	Pézsma Tsüküllő - - -	Centaurea mosch.
vad Pé'smav. - - -	Búzavirág Tsüküllő - - -	Centaurea Cyan.
büdös Peszertze - - -	fekete Peszertze - - -	Ballota nigra
fejér Pesz. - - - -	fejér Pemet - - - -	Marrubium peregr.
vizi Pesz. - - - -	vizi Peszértz - - - -	Lycopus europ.
Peszternák - - - -	kerti Pásztinák - - -	Pastinaca sativa
Petre'selyem - - - -	Petreszelyem Zeller - - -	Apium Petrosel.
hegyi Petr. - - - -	szarvas Derezle - - -	Selinum Cervar.
katona Petr. - - - -	Kétiks Repkény - - -	Glechoma hederac.
zsigány Petr. - - - -	kerti Kóriándrom - - -	Coriandrum sativ.
vizi Petr. - - - -	mogyorós Haramag - - -	Oenanthe pimpin.
Piekék - - - - -	dudva Tsorbóka - - -	Sonchus olerac.
Pipats - - - - -	Pipats Mák - - - -	Papaver Rhoeas
Pipefű - - - - -	liba Pimpó - - - -	Potentilla anser.
Pipehúr - - - - -	gyenge Lúdhúr - - -	Alsine media
Pipetér - - - - -	büdös Montika - - -	Anthemis Cotula
Piritófü - - - - -	festő Atráztél - - -	Anchusa tinctor.
Pityóka - - - - -	Kolompír Tsutsór - - -	Solanum tuberos.
detto - - - - -	Tsitsóka Napvirág - - -	Helianthus tuber.
Piszke - - - - -	Piszke Ribiszke - - -	Ribes Uva crispá
Pisztritz - - - - -	Pisztritz Tinóru - - -	Boletus subsquam.
Pogány ékesség - - -	tövisses Iglitz - - -	Ononis spinosa
Pogátsalevelű - - -	Kisfige Kaktus - - -	Cactus opuntia
Pohánka - - - - -	Pohánka Tzikkszár - - -	Polygonum Fago.
Pokolvarfű - - - -	Pokolvar Libatopp - - -	Chenopod. hybr.
Polé, Polaj - - - -	Polé Szigoráll - - -	Veronica anagal.
detto - - - - -	Tsombor Ménta - - -	Mentha Pulegium
hegyi P. - - - - -	Polé Tarorja - - -	Teucrium Polium
vizi P. - - - - -	Derétze Szigorall - - -	Veronica Beccab.
Póré, Pár - - - - -	Póré Hagyma - - - -	Allium Porrum
Portslú, Portsín - - -	Portsín Tzikkszár - - -	Polygonum avic.
kis Portsín - - - -	sima Portzika - - - -	Herniaria glabra
Pöfing - - - - -	Pöfing Poralom - - -	Sphaeria lycop.
Pöszméte - - - - -	Pöszméte Ribiszke - - -	Ribes Grossular.
Ptrüszszentő - - - -	fejér Zászpa - - - -	Veratrum album
detto - - - - -	Kenyérbél Tzitzkóró - - -	Achillea Ptarm.
Pukkantó - - - - -	Pukkantó Dudafürt - - -	Colutea arborese.
detto - - - - -	maszlagos Redőszírom - - -	Datura Stramon.
erdei Puszpáng - - - -	Börvén Meténg - - -	Vinca minor
Putnokfű - - - - -	putnok Démutka - - -	Thymus Piperella
detto - - - - -	putnok Ménta - - - -	Mentha Pulegium
Puzsér - - - - -	pirossító Buzér - - -	Rubia tinctorum
Pujkaorr - - - - -	pujkaorrú Tzikkszár - - -	Polygonum orient.

Régi Névök.

Megállított Névök.

Dedk Nevezetek

Rababara	- - -	patikai Rababara	-	Rheum palmatum
Ragadály	- - -	ragadó Galaj	- - -	Galium Aparine
detto	- - -	ragadó Valaj	- - -	Valantia Aparine
béka Rag.	- - -	ugari Müge	- - -	Asperula arvensis
Ragadó villa	- - -	subás Villamag'	- - -	Bidens tripartita
Rákfarkfű	- - -	Tömjén Pimpinella	-	Pimpinella saxifr.
Ránunkulus	- - -	Szironták	-	Ranunculus
vad Rapontz	- - -	Rapontz Tsengetyüke	-	Campanula Rhap.
detto	- - -	Rapontz Rababara	-	Rheum Rhapont.
Rekenyő	- - -	Rekenyő Gomborka	-	Myagrum perenne
Rekettyeveszsző	- - -	Rekettye Füz	- - -	Salix acuminata
árpa, Putzok Répa	- - -	tsitsóka Napvirág	- -	Helianthus tuber.
dísznö, kún R.	- - -	ligeti Túrtszirom	- -	Cyclamen europ.
erdei R.	- - -	vállas Tsengetyüke	-	Campanula Cerv.
farkas R.	- - -	Farkasölő Sisakvirág	-	Aconitum Lycocf.
karó R.	- - -	Karórépa Káposzta	-	Brassica Napus
kerek, Korontári, tövis R.	- - -	Kerekrépa Káposzta	-	Brassica Rapa
moh, olasz R.	- - -	kerti Pásztinák	- - -	Pastinaca sativa
Murók R.	- - -	sárga Murók	- - -	Daucus Carota
veres R.	- - -	veres Tzékla	- - -	Beta vulgaris
Repkény	- - -	Repkény Borostyán	-	Hedera Helix
vad Retek	- - -	büdds Szirmanyúlt	-	Iberis pinnata
Reptsén	- - -	Reptsén Hanga	- - -	Erica vulgaris
detto	- - -	fekete Reptze	- - -	Sinapis nigra
detto	- - -	Tormánts Szegets	- - -	Erysimum Barbar.
detto	- - -	Mustár Káposzta	- - -	Brassica Eruca
olasz Reptze	- - -	repte Rezeda	- - -	Reseda lutea
Rézsuka	- - -	kerti 'Sá'sa	- - -	Lepidium sativ.
Ribijankó	— —	ldsd		
Rigópohár	- - -	Rubiánka		
Róka fark	- - -	tarka Tzipótzim	- -	Cypripedium calc.
detto	- - -	Eisetpásit		Alopecurus
detto	- - -	Tsermely Fintor	- -	Melampyr. barb.
detto	- - -	iszap Gyopár	- - -	Gnaphalium ulig.
Rontófű	- - -	olasz Muhar	- - -	Panicum italicum
Ba'sa Ró'sa	- - -	Argó Üszögör	- - -	Senecio vulgaris
kapor R.	- - -	rózsá Ba'sál	- - -	Paeonia officin.
kassai R.	- - -	tavaszi Hérits	- - -	Adonis vernalis
kövi R.	- - -	rózsás Konkoly	- -	Agrostemma cor.
mályva R.	- - -	rózsás Fulfű	- - -	Sempervivum tect.
murvai, szikrai R.	- - -	rózsá Ziliz	- - -	Alcea rosea
olasz R.	- - -	Százszorszép Rukertz	-	Bellis perennis
őszi R.	- - -	szagostölvű Ró'sika	-	Rhodiola rosea
pallagi R.	- - -	rózsás Gereptsin	- -	Aster chinensis
detto	- - -	nyári Hérits	- - -	Adonis aestivalis
sárga R.	- - -	borzas Bibetyű	- - -	Sideritis hirsuta
Tuba R.	- - -	nagy Büdöske	- - -	Tagetes erecta
		Tubarózsá Póliánt	- -	Polianthes tuber.

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Deák Nevezetek

<i>jérikói Ró'sa</i> - - -	<i>jérikói Lontz</i> - - -	<i>Lonicera caprif.</i>
<i>Rosnyika</i> - - - -	<i>szédítő Vadótz</i> - - -	<i>Lolium temulent.</i>
<i>Rubiánka</i> - - - -	<i>Rubiánka Libatopp</i> - -	<i>Chenopod. Bothr.</i>
<i>hold Ruta</i> - - - -	<i>Hóldruta Ozmund</i> - -	<i>Osmunda Lunar.</i>
<i>kövi R.</i> - - - -	<i>Köruta Bordalap</i> - -	<i>Asplenium rutam.</i>
<i>seprő R.</i> - - - -	<i>Abrot Üröm</i> - - -	<i>Artemisia Abrot.</i>
<i>vad R.</i> - - - -	<i>sallangós Harmala</i> - -	<i>Peganum Harmal.</i>
<i>detto</i> - - - -	<i>Kalintza Katskanyak</i> -	<i>Ajuga Chamaep.</i>
<i>Rübfü</i> - - - -	<i>mezei Sikkantyú</i> - -	<i>Scabiosa arvensis</i>
<i>kerti, vad S</i>		
<i>szamár, tót S.</i> - - -	<i>Sáfrán Szeklitze</i> - -	<i>Carthamus tinct.</i>
<i>Salamon petsétje</i> - -	<i>Gordon Szeklitze</i> - -	<i>Carthamus lanat.</i>
<i>disznó Saláta</i> - - -	<i>sokbőtykű Gyöngyvirág</i>	<i>Convallar. Polyg.</i>
<i>fa Sal.</i> - - - -	<i>mérges Saláta</i> - - -	<i>Lactuca virosa</i>
<i>kakuk S.</i> - - - -	<i>tsahajsz Körtike</i> - -	<i>Pýrola rotundif.</i>
<i>kerek S.</i> - - - -	<i>régi Ketskedisz</i> - - -	<i>Tragopogon prat.</i>
<i>keserű, vad S.</i> - - -	<i>saláta Szironták</i> - -	<i>Ranunculus Ficar.</i>
<i>kutya S.</i> - - - -	<i>keszeg Saláta</i> - - -	<i>Lactuca scariola</i>
<i>mogyoró S.</i> - - - -	<i>tzérnadgú Válpikk</i> -	<i>Lapsana commun.</i>
<i>nyúl S.</i> - - - -	<i>Bubuitska Baraboj</i> -	<i>Chaerophyll. bulb.</i>
<i>olasz S.</i> - - - -	<i>dudva Tsorbóka</i> - -	<i>Sonchus oleraceus</i>
<i>detto</i> - - - -	<i>Turboja Baraboj</i> - -	<i>Chaerophyl. sativ.</i>
<i>detto</i> - - - -	<i>televény Turboja</i> - -	<i>Scandix Anthrisc.</i>
<i>tavaszi, báránnyelvű S.</i>	<i>nagymagvú Mirhaszag</i>	<i>Myrrhis odorata</i>
<i>téli S.</i> - - - -	<i>Gulambegy Gyökönke</i>	<i>Valeriana Locust.</i>
<i>vízi, téli S.</i> - - - -	<i>Endlvia Katáng</i> - -	<i>Cichorium Endiv.</i>
<i>Saláta torma</i> - - -	<i>Derétze Szigoráll</i> - -	<i>Veronica Beccab.</i>
<i>erdei 'Sálya</i> - - - -	<i>kerti Zsézsa</i> - - -	<i>Lepidium sativ.</i>
<i>mezei, fejer 'Sálya</i> -	<i>orvosi Szigoráll</i> - -	<i>Veronica officin.</i>
<i>kis Sárful</i> - - - -	<i>fejer Hunnyász</i> - - -	<i>Stachys german.</i>
<i>nagy S.</i> - - - -	<i>Kissár Szettyin</i> - -	<i>Euphorbia Esula</i>
<i>detto</i> - - - -	<i>Nagysár Szettyin</i> - -	<i>Euphorbia Lath.</i>
<i>kék Sarkantyúvirág</i> -	<i>repedő Himboj</i> - - -	<i>Ricinus commun.</i>
<i>spanyol Sark.</i> - - -	<i>mezei Sarkvirág</i> - -	<i>Delphinium Cons.</i>
<i>Sárkányfü</i> - - - -	<i>nagy Sarkantyúka</i> - -	<i>Tropaeolum maj.</i>
<i>Sárkásfü</i> - - - -		<i>Kontyvirág</i>
<i>Sárkerep</i> - - - -	<i>mezei Sarkvirág</i> - -	<i>Delphinium Cons.</i>
<i>Sarlófü</i> - - - -	<i>Sárkerep Tsigatsó</i> - -	<i>Medicago falcata</i>
<i>detto</i> - - - -	<i>Sarló Bolonyik</i> - -	<i>Sium Falcaria</i>
<i>kis Sarlósfü</i> - - - -	<i>orvosi Szigoráll</i> - -	<i>Veronica officin.</i>
<i>nagy Sarlósfü</i> - - - -	<i>Gamandor Tarorja</i> -	<i>Teucrium cham.</i>
<i>detto</i> - - - -	<i>fényes Tarorja</i> - - -	<i>Teucrium lucid.</i>
<i>detto</i> - - - -	<i>szíves Tarorja</i> - - -	<i>Teucr. Scorodonia</i>
<i>Sasfü</i> - - - -	<i>sarlós Szigoráll</i> - -	<i>Veronica Teucr.</i>
<i>botikós, buzgány Sás</i>	<i>harang Tzámoly</i> - -	<i>Aquilegia vulgar.</i>
<i>fodor Sás</i> - - - -		<i>Typha</i>
<i>gyapjas S.</i> - - - -	<i>Gyékény</i> - - -	<i>Poa aquatica</i>
	<i>Fodorsás Perje</i> - - -	<i>Eriophorum Poly.</i>
	<i>fürtös Gyapú</i> - - -	

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Deák Nevezetek

<i>motsári Sás, Saté</i>	- - -	<i>róka Sás</i>	- - -	<i>Carex vulpina</i>
<i>vízi 'Sá'sa</i>	- - -	<i>Zsázsa 'Sombor</i>	- - -	<i>Sisymbrium Nast.</i>
<i>Sátánfű</i>	- - -	<i>pettegetett Pofóka</i>	- - -	<i>Dracoceph. Mold.</i>
<i>detto</i>	- - -	<i>édes Mo'sárvirág</i>	- - -	<i>Melittis Meliss.</i>
<i>Saj</i>	- - -	<i>Saj Medgy</i>	- - -	<i>Prunus Mahaleb</i>
<i>Seblű</i>	- - -	<i>bugás Tsakkör</i>	- - -	<i>Prenanthes mural.</i>
<i>Sebfa</i>	- - -	<i>büdös Kőriska</i>	- - -	<i>Fraxinus excelsior</i>
<i>Sebesítőfű</i>	- - -	<i>Torzsika Szironták</i>	- - -	<i>Ranunculus sceler.</i>
<i>Sebforrasztó</i>	- - -	<i>Szófia 'Sombor</i>	- - -	<i>Sisymbrium Soph.</i>
<i>Seggvakaró</i>	- - -	<i>Tsipke Ró'sa</i>	- - -	<i>Rosa canina</i>
<i>Selyemfű</i>	- - -	<i>pamut Krepin</i>	- - -	<i>Asclepias syriaca</i>
<i>vad 'Senna</i>	- - -	<i>Pukkantó Dudafürt</i>	- - -	<i>Colutea arborese.</i>
<i>Sennyedékfű</i>	- - -	<i>mezei Sikkantú</i>	- - -	<i>Scabiosa arvensis</i>
<i>Seprentze</i>	- - -	<i>Seprentze Küllőrojt</i>	- - -	<i>Erigeron canad.</i>
<i>apró Seprű</i>	- - -	<i>Szófia 'Sombor</i>	- - -	<i>Sisymbrium Soph.</i>
<i>homok, mezei S.</i>	- - -	<i>Seprő Üröm</i>	- - -	<i>Artemisia Scopar.</i>
<i>kerti S.</i>	- - -	<i>Seprő Libatopp</i>	- - -	<i>Chenopod. Scop.</i>
<i>sárga S.</i>	- - -	<i>Seprő Jenezster</i>	- - -	<i>Spartium Scopar.</i>
<i>Tzirok S.</i>	- - -	<i>Seprő Tzirok</i>	- - -	<i>Holcus Sorghum</i>
<i>Serkefű</i>	- - -	<i>szártetéző Korpafű</i>	- - -	<i>Lycopodium Sel.</i>
<i>Sérvésfű</i>	- - -	<i>keresztes Valaj</i>	- - -	<i>Valantia cruciata</i>
<i>Símitófű</i>	- - -	<i>'Surló</i>	- - -	<i>Equisetum - -</i>
<i>Sípű</i>	- - -	<i>büdös Bürök</i>	- - -	<i>Conium maculat.</i>
<i>Siska</i>	- - -	<i>Siska Nád</i>	- - -	<i>Arundo epigejos</i>
<i>'Sobrabori</i>	- - -	<i>kerti Kóriándrom</i>	- - -	<i>Coriandrum sativ.</i>
<i>Soktérdűfű</i>	- - -	<i>sokböttykű Gyöngyvirág</i>	- - -	<i>Gonvallaria polyg.</i>
<i>leány Som</i>	- - -	<i>sóska Borboja</i>	- - -	<i>Berberis vulgaris</i>
<i>Somkóró</i>	- - -	<i>Somkóró Lóhere</i>	- - -	<i>Trifolium officin.</i>
<i>'Sonkil</i>	- - -	<i>'Sonkil Nártzis</i>	- - -	<i>Narcissus Jonquil.</i>
<i>apró, fetske, madár Sóska</i>	- - -	<i>madár Sósdi</i>	- - -	<i>Oxalis Acetosella</i>
<i>havasi, ló S.</i>	- - -	<i>havasi Lórom</i>	- - -	<i>Rumex alpinus</i>
<i>kerek, kerti, spanyol S.</i>	- - -	<i>Kertisóska Lórom</i>	- - -	<i>Rumex scutatus</i>
<i>ló S.</i>	- - -	<i>sós Lórom</i>	- - -	<i>Rumex acutus</i>
<i>madár, füles S.</i>	- - -	<i>madár Lórom</i>	- - -	<i>Rumex Acetosella</i>
<i>mezei S. Sósdi</i>	- - -	<i>Erdeisóska Lórom</i>	- - -	<i>Rumex Acetosa</i>
<i>Sóska</i>	- - -	<i>sóska Borboja</i>	- - -	<i>Berberis vulgaris</i>
<i>Sömörfű</i>	- - -	<i>lángos Szironták</i>	- - -	<i>Ranunculus Flam.</i>
<i>Spárga</i>	- - -	<i>Spárga Nyúlárnyék</i>	- - -	<i>Asparagus officin.</i>
<i>Spenót, Spinátz</i>	- - -	<i>kerti Paréj</i>	- - -	<i>Spinacia oleracea</i>
<i>vad Sp.</i>	- - -	<i>paréj Libatopp</i>	- - -	<i>Chenop. bon. Henr.</i>
<i>Spikinárd</i>	- - -	<i>Spikinárd Levendula</i>	- - -	<i>Lavandula Stoech.</i>
<i>földi Sulyom</i>	- - -	<i>Sulyom Szurdants</i>	- - -	<i>Tribulus terrestr.</i>
<i>Sukollat</i>	- - -	<i>Búzavirág Tsüküllő</i>	- - -	<i>Centaurea Cyanus</i>
<i>'Su sánka</i>	- - -	<i>Gamandor Tarorja</i>	- - -	<i>Teucrium Cham.</i>
<i>Sülyfű</i>	- - -	<i>motskos Kontyvirág</i>	- - -	<i>Arum maculat.</i>
<i>detto</i>	- - -	<i>Bablevellű Szaka</i>	- - -	<i>Sedum Telephium</i>
<i>detto</i>	- - -	<i>borzás Portzika</i>	- - -	<i>Herniaria hirsuta</i>
<i>detto</i>	- - -	<i>saláta Szironták</i>	- - -	<i>Ranunculus Ficar.</i>

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Dedk nevezetek

detto - - -	sokböttykű Gyöngyvirág	Convallar. Polyg.
Szakadástgyógyító - - -	simu Portzika - - -	Herniaria glabra
Szakasófű - - -	Szaka Savar - - -	Salsola Soda
Száldokfa - - -	Szódokfa - - -	Tilia
Szamárköröm - - -	Lökörmlű Szattyú - - -	Tussilago Farfara
Szanitzór, Szanikula - - -	hegyi Gombornyó - - -	Sanicula europ.
Szaporafű - - -	Szaporá Galambotz - - -	Verbena officinal.
nöstény Szap. - - -	szapora Szegets - - -	Erysimum offic.
Szaragógya - - -	tsere Galagonya - - -	Crataegus Oxyac.
Szárzsfű - - -	arany Gyopár - - -	Gnaphal. Stoech.
detto - - -	berzett Kóni's - - -	Coniza squarrosa
Szárífű - - -	terjedő Pimpó - - -	Potentilla reptans
Szarkaláb - - -	mezei Sarkvirág - - -	Delphinium Cons.
Szártsafű - - -	Békatutaj Úszány - - -	Potamogeton nat.
erdei Szártsafű - - -	Repkény Borostyán - - -	Hedera Helix
Szarvasnyelvűfű - - -	Szarvasnyelvű Bortalap - - -	Asplenium Scolop.
Szászfű - - -	Börvén Meténg - - -	Vinca minor
Szazböttykűfű - - -	Portsin Tzikkszár - - -	Polygonum avic.
Szazfejfű - - -	mezei Iringó - - -	Eryngium camp.
Szazforintosfű - - -	Földepe Tarnits - - -	Gentiana Centaur.
Szazszorszép - - -	Szazszorszép Rukertz - - -	Bellis perennis
Szederfa - - -	Szeder Eperfa - - -	Morus nigra
Szedulófű - - -	Zerge Tarkör - - -	Doronicum Pard.
bársony, török Szegfű	kis Büdöske - - -	Tagetes patula
büdös Sz. - - -	nagy Büdöske - - -	Tagetes erecta
erdei Sz. - - -	Szegfűszagú Tzikklász - - -	Geum urbanum
mezei, kakuk Sz. - - -	kakuk Métsvirág - - -	Lychnis flos cuculi
vad Szélfű - - -	Kalintza Katskanyak - - -	Ajuga Chamaep.
Szélvirág - - -	berki Kókörtsin - - -	Anemone nemor.
Szelentze - - -	Orgona Lila - - -	Syringa vulgaris
detto - - -	májusi Gyöngyvirág - - -	Convallaria majal.
Szemfű - - -	Szemvidtő Szálkatsék - - -	Euphrasia officin.
Szemerkefa - - -	Jegenye Fenyő - - -	Pinus abies
Szénakék - - -	Gamandor Tarorja - - -	Teucrium Cham.
Szentfű - - -	Szaporá Galambotz - - -	Verbena officin.
Szent Antal, Sz. Ivánfű	Téjoltó Galaj - - -	Galium verum
Sz. Benedek füve - - -	Szegfűszagú Tzikklász - - -	Geum urbanum
Sz. Borbála füve - - -	Tormánts Szegets - - -	Erysimum Barbar.
Sz. György virág - - -	tavaszi Kankalin - - -	Primula veris
detto - - -	májusi Gyöngyvirág - - -	Convallaria majal.
Sz. György füve - - -	Eggylevellű Kigyónyelvű - - -	Ophioglos. vulgat.
Sz. György lofafarka - - -	spárga Nyúlárnyék - - -	Asparagus officin.
Sz. Háromság Viola - - -	Háromszínű Viola - - -	Viola tricolor
Sz. Ilona füve - - -	Fűzén Lázinka - - -	Lysimachia vulg.
detto - - -	sárga Tarnits - - -	Gentiana lutea
detto - - -	közönséges Páprád - - -	Polytrichum com.
detto - - -	tsipkés Bortalap - - -	Asplenium Trich.
detto - - -	keresztés Tzrnits - - -	Gentiana cruciata

detto

Régi Nevek.	Megállított Nevek.	Dedk Nevezetek
detto - - -	erdei 'Sálya - - -	Salvia silvestris
Szent Kunigunda füve	kender Pakótza - -	Eupatorium Cann.
Sz. László füve - - -	keresztes Tarnits - -	Gentiana cruciata
Sz. Lörintz füve - - -	Méregölő Tzinka - -	Cynanchum Vinc.
Sz. Magdolna füve - -	matska Gyökönke - -	Valeriana officin.
detto - - -	római Gyökönke - -	Valeriana celtica
Sz. Péter kúlsa - - -	tavaszi Kankaliu - -	Primula veris
Sz. Róbert füve - - -	bakbúszú Gerely - - -	Geranium Robert.
Sz. Simeon füve - - -	tsillagszörös Mályva	Malva Alcea
Sz. Jakab füve - - -	berzedt Üszögör - -	Senecio Jacobaea
Sz. Jakab virága - - -	vetési Aranvirág - -	Chrysanthem. seg.
Sz. János virága - - -	erdei Rukertz - - -	Bellis silvestris
Sz. János füve - - -	erdei 'Sálya - - -	Salvia silvestris
detto - - -	mugas Linka - - -	Hypericum Ascyr.
detto - - -	fekete Üröm - - -	Artemisia vulgar.
Sz. János kenyere - - -	Kalontzos Bajnótza - -	Spiraea Filipend.
Sz. János gyökér - - -	édes Likritz - - -	Glycyrrhiza glabr.
detto - - -	édesgyökerű Páfrán - -	Polypodium vulg.
Sz. János szőlője - - -	veres Ribiszke - - -	Ribes rubrum
Szépítőfü - - -	nagy 'Sá'sa - - -	Lepidium latifol.
Szépszőlő - - -	fekete Tsutsór - - -	Solanum nigrum
Szerelemfü - - -	tsákös Amaránt - - -	Amaranthus caud.
detto - - -	heverő Szaka - - -	Sedum Anacamp.
Szerelem taplója - - -	konya Kösöny - - -	Cotyledon umbil.
detto - - -	Bablevellő Szaka - - -	Sedum Telephium
bűdös Szikfü - - -	bűdös Montika - - -	Anthemis Cotula
kerti Sz. - - -	Nádra Pártamag - - -	Pyrethrum Parth.
olasz, Római, nemes Sz.	nemes Montika - - -	Anthemis nobilis
Szikrai - - -	tsillag Métsvirág - - -	Lychnis Chalced.
Szilfalevellő - - -	szakállas Bajnótza - -	Spiraea Ulmaria
Szilvalevellő - - -	Torok Villahim - - -	Prunella vulgaris
Sziverősítő - - -	szűrös Gyöngyhím - -	Leonurus cardiac.
füles Szivfü - - -	kerek Tsészekút - - -	Molucella laevis
Szivőfü - - -	Lótorma Bértse - - -	Clematis erecta
Szkúpia - - - lásd	Iszkompia	
Szófia - - -	Szófia 'Sombor - - -	Sisymbrium Soph.
beka Szőlő - - -	Békaturaj Úszány - - -	Potamogeton nat.
bűzös, fekete, tengeri Sz.	fekete Ribiszke - - -	Ribes nigrum
eb Sz. - - -	fekete Tsutsór - - -	Solanum nigrum
elforduló Sz. - - -	Farkasölő Sišakvirág - -	Aconitum Lycoc.
erdei, vizi, veres, eb Sz.	Keserédes Tsutsór - - -	Solanum Dulcam.
farkas Sz. - - -	Békabogyó Takta - - -	Actaea spicata
detto - - -	Négylevellő Tzillár - -	Paris quadrifolia
festő Sz. - - -	Ber'sen Vértürt - - -	Phytolacca decan.
medve Sz. - - -	fanyal Kukojtza - - -	Arbutus Uvaursi
veres, Tengeri Sz. - -	veres Ribiszke - - -	Ribes rubrum
Szőlőfü - - -	Rubiánka Libatopp - -	Chenopod. Bothr.
Szöszösfü - - -	Aggó Üszögör - - -	Senecio vulgaris

<i>Régi Nevek.</i>	<i>Megállított Nevek.</i>	<i>Deák Nevezetek</i>
detto - - - -	Gyopár - -	Gnaphalium
detto - - - -	szőszös Pereszlén - -	Clinopod, <i>vulgare</i>
Szőrfű - - - -	szőr Tippan - - -	Agrostis <i>capillar.</i>
Szőrösfű - - - -	Egérfül Holgyomál - -	Hieracium <i>Pilosel.</i>
Szűfű - - - -	berzedt Kóni's - - -	Conyza <i>squarrosa</i>
Szulák - - - -	szulák Tzikkszár - -	Polygonum <i>Conv.</i>
detto - - - -	Jérikői Lontz - - -	Lonicera <i>Caprif.</i>
detto - - - -	Izalag Bértse - - -	Clematis <i>Vitalba</i>
szürös Sz. - - - -	szürös Tukma - - -	Smilax <i>aspera</i>
Szurokfű - - - -	Szurokszagú Murvapikk	Origanum <i>vulg.</i>
Szükés - - - -	pásztor Tarsóka - - -	Thlaspi <i>bur. past.</i>
Szükségfű - - - -	Kamborz Savar - - -	Salsola <i>Kali</i>
detto - - - -	ballagó Savar - - -	Salsola <i>Tragus</i>
Szűz Mária 's a' t. lásd	Böldög <i>Aszszony</i>	

T akátsvakaró - - -	takáts Mátsonya - -	Dipsacus <i>fullon.</i>
Tálmósó - - - -	'Surló - - - -	Equisetum
Tamariska - - - -	tlzhimes Átán - - -	Tamarix <i>german.</i>
Tányérlevelű - - -	tányéros Tzertzis - -	Cercis <i>Siliquastr.</i>
Taratzk - - - -	Taratzk Búza - - -	Triticum <i>repens</i>
Tárkony - - - -	Tárkony Üröm - - -	Artemisia <i>Drac.</i>
vad Tárkony - - -	Kenyérbél Tzitzkóró -	Achillea <i>Ptarmic.</i>
Tarlóvirág - - - -	Tisztes Hunnyász - -	Stachys <i>recta</i>
Tarsolyfű - - - -	Tarsóka - - - -	Thlaspi
Tatárka - - - -	Pohánka Tzikkszár -	Polygonum <i>Fag.</i>
Tatárkenyér - - - -	bugjos Tátorján - - -	Crambe <i>Tataria</i>
Tatarvirág - - - -	tatár Szirmanyúlt - -	Iberis <i>umbellata</i>
Tajtékszűfű - - - -	Tajtékszű Szappanfű -	Saponaria <i>officin.</i>
fejér Tavaszika - -	kikeleti Hóvirág - - -	Gaifanthus <i>nivalis</i>
piros Tavaszika - -	veres Nyakagyar - - -	Erythr. <i>dens canis</i>
Tehénvidító - - - -	henyelő Körbetző - - -	Ornithop. <i>perpus.</i>
Télizöld - - - -	Reptsén Hanga - - -	Erica <i>vulgaris</i>
detto - - - -	Börvény Meténg - - -	Vinca <i>minor</i>
detto - - - -	ró'sás Fűfű - - - -	Sempervivum <i>teet.</i>
detto - - - -	Télizöld Puszpáng - -	Buxus <i>sempervir.</i>
kerek Télizöld - - -	tsáhajsz Körtike - - -	Pyrola <i>rotundif.</i>
Temondád - - - -	mezei Tarsóka - - -	Thlaspi <i>campestr.</i>
detto - - - -	kék Iringó - - - -	Eryngium <i>planum</i>
detto - - - -	Keserédes Tsutsór - -	Solanum <i>Dulcam.</i>
Temjénfű, Timián -	temjén Tarorja - - -	Teucrium <i>Bothrys</i>
detto - - - -	kerti Démutka - - -	Thymus <i>vulgaris</i>
Tengeri - - - -	Tengeri Málé - - - -	Zea <i>Mays</i>
Térdkötőfű - - - -	Portsin Tzikkszár - -	Polygonum <i>avic.</i>
Ternyőfa - - - -	Ternyő Tiszafa - - -	Taxus <i>baccata</i>
Terpentinfá - - - -	Terpentin Fenyő - - -	Pinus <i>Larix</i>
Terjék - - - -	matska Gyökönke - - -	Valeriana <i>officin.</i>
béka T. - - - -	tsillag Gereptsin - - -	Aster <i>Amellus</i>
kokuk T. - - - -	piros Tikszem - - - -	Anagallis <i>arvens.</i>

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Deák Nevezetek

Terjőke - - - - -	Terjőke Kígyószisz - -	Echium vulgare
Tetemtöldőfü - - - -	Tetemtöldő Szuhar - -	Cistus Helianth.
Tetüfa - - - - -	farkas Boroszlán - -	Daphne Mezer.
Tetüfü - - - - -	Kenyérbél Tziúzkóró - -	Achillea Ptarm.
detto - - - - -	Katika Sisakvirág - -	Aconitum Napel.
Tetüölőfü - - - - -	Féregölő Sarkvirág - -	Delphin. Staphys.
Péjhozófü - - - - -	patsirta Tsészeszárny - -	Polygala vulgar.
Téjsugorító - - - - -	Téjöltő Galaj - - - -	Galium verum
Tinka, Dinka, Linka	úri Tök - - - - -	Cucurbita Pepo
Tiktara — — — lásd	Tyúk	
Tisztessfü - - - - -	Tisztess Hunnyász - -	Stachys recta
detto - - - - -	Tisztess Bibetyü - -	Sideritis montana
Tollüfü - - - - -	Arvalyda Hajka - -	Stipa pennata
Tolvajfü - - - - -	búgás Tsakkör - - - -	Prenanthes mural.
Topolfa - - - - -	Nyárfa	Populus
indiai Torma - - - -	nagy Sarkantyúka - -	Tropaeolum maj.
kis T. - - - - -	tatár Szirmanyült - -	Iberis umbellata
ló T. - - - - -	Lótorma Bértse - - - -	Clematis erecta
mezei, réti T. - - - -	kakuk Foszlár - - - -	Cardamine prat.
saláta T. - - - - -	kerti Zsázsa - - - -	Lepidium sativ.
Török T. - - - - -	felemás Zsázsa - - - -	Lepidium perfol.
Tormánts - - - - -	Tormánts Szegets - -	Erysimum Barb.
Tormatilla - - - - -	feldálló Timpó - - - -	Tormentilla erect.
Torokfü - - - - -	nyelves Péra - - - -	Ruscus Hypoglos.
vállas Torokfü - - - -	vállas Tsengetyúke - -	Campanul. Cervic.
Torokgyékfü - - - -	bodza Tákajak - - - -	Scrophularia nod.
Torok öröme - - - - -	Torok Villahim - - - -	Prunella vulgaris
Toroktisztító - - - -	Szpora Szegets - - - -	Erysimum officin.
Tor'sika - - - - -	Tor'sika Szironták - -	Ranunculus sceler.
földi Tök - - - - -	blüds Gönye - - - -	Bryonia alba
vízi Tök - - - - -	Nimfa - - - - -	Nymphaea
Tökvirág - - - - -	Délignyító Méhpilis - -	Mirabilis Jalappa
Tökösséggyógyító - - -	sima Portzika - - - -	Herniana glabra
sárga Töltséres - - - -	Sarkantyúka	Tropaeolum
tsuda Töltséres - - - -	Méhpilis - - - - -	Mirabilis
Tönköj, Tenkej - - - -	Tönköj Búza - - - - -	Triticum Spelta
Törökmag - - - - -	repedő Hímboj - - - -	Ricinus commun.
átkozott, fejer, mezei, matska, százfejlü, szá- már Tövis - - - - -	mezei Iringó - - - - -	Eryngium camp.
disznó T. - - - - -	Bábakalás Körfény - -	Carlina acaulis
egér T. - - - - -	szürös Péra - - - - -	Ruscus aculeatus
fejerhátú, számár T. - -	fodros Bogáts - - - -	Carduus crispus
gerlitze, számár T. - -	tövisses Iglitz - - - -	Ononis spinosa
halovány, szelid T. - -	halovány Bárts - - - -	Cnicus oleraceus
kék T. - - - - -	kék Iringó - - - - -	Eryngium planum
lapta T. - - - - -	fejer Laptaborz - - - -	Echinops Spaeros.
medvetalpú T. - - - -	Bárts Akánt - - - - -	Acanthus spinos.

Régi Nevek.	Megállított Nevek.	Deák Nevezetek
olasz T. - - - -	kerti Ártitsóka - - -	Cynara Scolymus
oszlopos, tsuda T. - - -	hatszögű Kaktus - - -	Cactus hexagon.
sárga T. - - - -	Gordon Szeklitze - - -	Carthamus lanat.
szomjúh T. - - - -	Héjjakút Mátsonya - - -	Dipsacus laciniat.
tarka, B. Aszsz. T. - - -	tarka Bogáts - - - -	Carduus marian.
zab T. - - - -	Aszottas Sóltina - - -	Serratula arvens.
varjú, szarvas, eb T.	Varjútovis Bengé - - -	Rhamnus cathart.
Tubaró'sa - - - -	Tabarózsa Póliánt - - -	Polianthes tuber.
sárga Tub. - - - -	sárga Siliom - - - -	Hemerocallis flava
tüzes Tub. - - - -	lángszin Siliom - - -	Hemerocallis fulv.
török Turbán - - - -	Turbán Liliom - - - -	Lilium Martagon
Turboja - - - -	Turboja Baraboj - - -	Chaerophyll. sat.
detto - - - -	televény Turboja - - -	Scandix Anthrisc.
vad Turb. - - - -	Bubuitska Baraboj - - -	Chaerophyl. bulb.
detto - - - -	Tümagvú Turboja - - -	Scandix Pecten
bétsi Turb. - - - -	nagy magvú Mirhaszag - - -	Myrrhis odorata
Turhásfü - - - -	Féregelő Sarkvirág - - -	Delphin. Staphys.
Tüdőfü - - - -	pettegetett Gálna - - -	Pulmonaria offic.
detto - - - -	Tüdő Zuzmó - - - -	Lichen pulmonar.
Tühegyüfü - - - -	Tümagvú Turboja - - -	Scandix Pecten
Tüzlú - - - -	Torok Villahím - - - -	Prunella vulgaris
Tüzlvirág - - - -	kerti Peremér - - - -	Calendula officin.
vad Tsabaire - - - -	Tömjénes Pimpinella - - -	Pimpinella saxifr.
Tsákóka - - - -	vizmellyeki Tsukóka - - -	Scutellaria galer.
árva Tsalán - - - -	apró Tsalán - - - -	Urtica urens
árva, holtTs. - - - -	Kanafáj - - - -	Lamium
bársony árvaTs. - - -	szárölelő Kanafáj - - -	Lamium amplex.
bujdosó árvaTs. - - -	fekete Pesztertze - - -	Ballota nigra
büdös, erdei árvaTs.	erdei Hunnyász - - - -	Stachys silvatica
fekete árvaTs. - - - -	bodza Takajak - - - -	Scrophularia nod.
sárga, madár árvaTs.	vérestorkú Mamó - - - -	Galeobdolon lut.
Tsapfü - - - -	nyelves Péra - - - -	Ruscus Hypogl.
Tsapóetset - - - -	takáts Mátsonya - - -	Dipsacus Fullon.
Tsászárkorona - - - -	Koronás Hatkotú - - -	Fritillaria Imper.
Tsászárszakáll - - - -	háromszinű Viola - - -	Viola tricolor
Tsáté, Saté - - - -	róka Sás - - - -	Carex vulpina
Tsattantó - - - -	maszlagos Redősirom - - -	Datura Stramon.
Tsengőfü - - - -	Tsengő Linka - - - -	Hypericum perfor.
nagy, széles, veres Ts.	magas Linka - - - -	Hypericum Ascyr.
Tsengőkóro - - - -	Tsörgő Lapót - - - -	Rhinanthus crista
Tsengető - - - -	vállas Tsengetyúke - - -	Campanula Cerv.
Tserebél - - - -	kapa Dohány - - - -	Nicotiana rustica
Tseresznyefa - - - -	Tseresznye Medgy - - -	Prunus avium
büdös Ts. - - - -	kutya Bengé - - - -	Rhamnus Frang.
fekete Tseresznye - - -	bodza Takajak - - - -	Scrophularia nod.
gerészdes, kutya, vad Ts.	Zelnitze Medgy - - - -	Prunus Padus
ikeres, kutya Ts. - - -	Ükörke Lontz - - - -	Lonicera Xylost.
mérges, farkas Ts. - - -	maszlagos Nadragulya - - -	Atropa Belladon.

Régi Nevek.

Megállított Nevek.

Deák Nevezetek

<i>piros, kutya</i> Ts. - -	<i>veres</i> Berekenye - -	<i>Sorbus Aucupar.</i>
<i>Sidó, hólyag</i> Ts. - -	<i>piros</i> Páponya - -	<i>Physalis Alkek.</i>
<i>törpe</i> Ts. - - - -	<i>Saj</i> Medgy - - - -	<i>Prunus Mahaleb</i>
<i>Tserfa</i> - - - - -	<i>Tser</i> Tölgyfa - - - -	<i>Quercus austriaca</i>
<i>kis</i> Tserlevelű - - -	<i>Gamandor</i> Tarorja - -	<i>Teucrium Cham.</i>
<i>közép</i> Tserl. - - -	<i>fényes</i> Tarorja - - -	<i>Teucrium lucid.</i>
<i>nagy</i> Tserl. - - - -	<i>szlves</i> Tarorja - - -	<i>Teucrium Scor.</i>
<i>detto</i> - - - - -	<i>sarlós</i> Szigoráll - - -	<i>Veronica Teucr.</i>
<i>Tsermely</i> - - - - -	<i>Tsermely</i> Fintor - - -	<i>Melampyr. barbat.</i>
<i>Tsigafű</i> - - - - -	Katskaring	<i>Scorpiurus</i>
<i>Tsigolya</i> - - - - -	<i>Tsigolya</i> Füz - - - -	<i>Salix purpurea</i>
<i>Tsitkorgófü</i> - - - -	<i>régi</i> Tsikorka - - - -	<i>Gratiola officin.</i>
<i>Tsillagfü</i> - - - - -	<i>Hollóláb</i> Utifű - - -	<i>Plantago coronop.</i>
<i>detto</i> - - - - -	<i>Négylevelű</i> Tzillár - -	<i>Paris quadrifol.</i>
<i>Tsillagináj</i> v. szivfü -	<i>szagos</i> Müge - - - -	<i>Asperula odorata</i>
<i>Tsillagvirág</i> - - - -	<i>tsillag</i> Métsvirág - - -	<i>Lychnis chalcéd.</i>
<i>detto</i> - - - - -	<i>tsillag</i> Szegfű - - - -	<i>Dianthus barbat.</i>
<i>kék</i> Tsillagvirág - - -	Gereptsin - - - -	<i>Aster</i>
<i>Tsimazfű</i> - - - - -	<i>büdös</i> Nösziröm - - -	<i>Iris foetidissima</i>
<i>Tsiperke</i> - - - - -	<i>Tsiperke</i> Galótza - - -	<i>Agaricus pratens.</i>
<i>Tsipkefa</i> - - - - -	<i>Tsipke</i> Ró'sa - - - -	<i>Rosa canina</i>
<i>detto</i> - - - - -	<i>Málna</i> Szederj - - - -	<i>Rubus idaeus</i>
<i>Tsitsóka</i> - - - - -	<i>Tsitsóka</i> Napvirág - - -	<i>Helianthus tuber.</i>
<i>Tsöd</i> - - - - -	Bóka - - - - -	<i>Astragalus</i>
<i>Tsókaláb</i> - - - - -	<i>rózsás</i> Gerely - - - -	<i>Geranium sangv.</i>
<i>Tsókabukk</i> - - - - -	<i>Ketskere</i> Gálga - - - -	<i>Galega officinalis</i>
<i>Tsombor</i> - - - - -	<i>Tsombor</i> Ménta - - - -	<i>Mentha Pulegium</i>
<i>detto</i> - - - - -	<i>Tsombor</i> Szátorja - - -	<i>Satureja montana</i>
<i>erdei</i> Ts. - - - - -	<i>hegyi</i> Meliszsa - - - -	<i>Melissa Calam.</i>
<i>vad</i> Ts. - - - - -	<i>Kakuk</i> Démutka - - - -	<i>Thymus Serpyll.</i>
<i>Tsormolya</i> - - - - -	<i>Tsormolya</i> Fintor - - -	<i>Melampyrum arv.</i>
<i>Tsudafa</i> - - - - -	<i>maszlagos</i> Redősziröm -	<i>Datura Stramon.</i>
<i>violaszín</i> Tsud. - - -	<i>violaszín</i> Redősziröm -	<i>Datura Tatula</i>
<i>Tsudafű</i> - - - - -	<i>repedő</i> Himboj - - - -	<i>Ricinus communis</i>
<i>Tsuhit</i> - - - - -	Szittyó - - - - -	<i>Juncus</i>
<i>Tsukjafű</i> - - - - -	<i>mérégölő</i> Sisakvirág -	<i>Aconitum Anthor.</i>
<i>Tsúnya</i> - - - - -	<i>mogyorós</i> Bükkön - - -	<i>Lathyrus tuber.</i>
<i>Tsutsorka</i> - - - - -	<i>Kolompír</i> Tsutsór - - -	<i>Solanum tuberos.</i>
<i>Tyúk-szem, begy, taraj</i>	<i>piros</i> Fikszem - - - -	<i>Anagallis arvens.</i>
<i>Tyúkhúr, begy</i> - - -	<i>gyenge</i> Lúdhúr - - - -	<i>Alsine media</i>
<i>Tyúkláb</i> - - - - -	<i>régi</i> Szironták - - - -	<i>Ranunculus acris</i>
<i>kis</i> Tyúktaraj - - - -	<i>apró</i> Sárma - - - - -	<i>Ornithogal, min.</i>
<i>sárga</i> Tyúkt. - - - -	<i>sárga</i> Sárma - - - - -	<i>Ornithogalum lut.</i>
<i>Tzápa</i> - - - - -	Tök - - - - -	<i>Cucurbita</i>
<i>Tzedrus</i> - - - - -	<i>Tzedrus</i> Fenyő - - - -	<i>Pinus Cedrus</i>
<i>Tzentauria</i> - - - - -	<i>Földepe</i> Tarnits - - -	<i>Gentiana Centaur.</i>
<i>Tzikória</i> - - - - -	<i>Endívia</i> Katáng - - - -	<i>Cichorium Endiv.</i>
<i>vad.</i> Tzik. - - - - -	<i>mezei</i> Katáng - - - -	<i>Cichorium Intyb.</i>

<i>Régi Nevek.</i>	<i>Megállított Nevek.</i>	<i>Deák Nevezetek</i>
<i>tavaszi</i> Tzikória - - -	<i>Galambbegy</i> Gyökönke	<i>Valeriana Locusta</i>
Tzimnyelvűfü - - -	<i>Szarvasnyelvű</i> Bordalap	<i>Asplenium Scolop.</i>
detto - - -	<i>sárga</i> Tzimfü - - -	<i>Catananche lutea</i>
Tzinadónia - - -	<i>Tzinadónia</i> Gódirtz - - -	<i>Chelidonium maj.</i>
Tzipökvirág - - -	<i>bársony</i> Kerep - - -	<i>Lotus tetragonol.</i>
<i>fekete</i> Tziprus - - -	<i>magas</i> Üröm - - -	<i>Artemisia procera</i>
<i>kerti</i> Tzipr. - - -	<i>Tziprus</i> Né'sit - - -	<i>Santolina Cham.</i>
<i>ló, fenyő</i> Tzipr. - - -	<i>nehézszagú</i> Boróka - - -	<i>Juniperus Sabina</i>
<i>mezei</i> Tzipr. - - -	<i>mezei</i> Üröm - - -	<i>Artemisia camp.</i>
<i>vad</i> Tzipr. - - -	<i>Reptsén</i> Hanga - - -	<i>Erica vulgaris</i>
detto - - -	<i>Kalintza</i> Katskanyak	<i>Ajuga Chamaep.</i>
Tzirbel - - -	<i>Tzirbel</i> Fenyő - - -	<i>Pinus Cembra</i>
Tzitromfü - - -	<i>Tzitromszagú</i> Melissza	<i>Melissa officinalis</i>
Tzitzfark - - -	<i>Egérfark</i> Tzitzkóró - - -	<i>Achillea Millefol.</i>
<i>lövő, vad</i> Ugorka - - -	<i>ugorkás</i> Magrugó - - -	<i>Momordica Elat.</i>
Ugorkanősző - - -	<i>Herehura</i> Lóhere - - -	<i>Trifolium arvense</i>
Ugorkaszagú - - -	<i>kerti</i> Borágó - - -	<i>Borago officinalis</i>
Ugrómag - - -	<i>Nagysár</i> Szettyin - - -	<i>Euphorbia Lath.</i>
Ugrótsontfü - - -	Bóka - - -	<i>Astragalus</i>
Ürövirág - - -	<i>tri</i> Sárma - - -	<i>Ornithogal. umb.</i>
<i>olasz</i> Ütifü - - -	<i>hegyi</i> Kappanór - - -	<i>Arnica montana</i>
<i>vízi</i> Ütifü - - -	<i>vízi</i> Hidór - - -	<i>Alisma Plantago</i>
Üjjfü, Üjjasfü - - -	Gyűszűvirág	<i>Digitalis</i>
Ükörke - - -	<i>Ükörke</i> Lontz - - -	<i>Lonicera Xylost.</i>
Üre - - -	<i>Üre és Héla</i> Zab - - -	<i>Avena elat. et Fat.</i>
<i>Csaba</i> Üröm - - -	<i>vérfejtű</i> Tsábaír - - -	<i>Poterium sangvis.</i>
Üvegfü - - -	<i>orvosi</i> Falfü - - -	<i>Parietaria officin.</i>
Üvegszárúfü - - -	<i>Üvegszárú</i> Fájvirág - - -	<i>Impatiens noli ta.</i>
<i>kutya</i> Zab - - -	<i>ütfeli</i> Vadótz - - -	<i>Lolium perenne</i>
<i>ketske</i> Zanót - - -	<i>bűzös</i> Iglitz - - -	<i>Ononis hircina</i>
detto - - -	<i>fűi</i> Tsigatsó - - -	<i>Medicago arborea</i>
<i>fejes, törpe</i> Zászpa	<i>Zászpa</i> Kikerits - - -	<i>Colchicum autum.</i>
<i>kutya</i> Zelnitze - - -	<i>Zelnitze</i> Medgy - - -	<i>Prunus Padus</i>
Zergefü - - -	<i>Zerge</i> Tarkör - - -	<i>Doronicum Pard.</i>
Zódokfa - - -	Szódok - - -	<i>Tilia</i>
<i>erdei</i> Játzint - - -	<i>kétlevelű</i> Tsilla - - -	<i>Scilla bifolia</i>
<i>olasz</i> Jázmin - - -	<i>korona</i> Jé'sament - - -	<i>Philadelph. coron.</i>
Jegenyefa - - -	<i>Jegenye</i> Nyárfa - - -	<i>Populus dilatata</i>
detto - - -	<i>Jegenye</i> Fenyő - - -	<i>Pinus Abies</i>
Jégvirág - - -	<i>jeges</i> Bojtvirág - - -	<i>Mesembr. crystal.</i>
Júdasfája - - -	<i>tenyeres</i> Tzertzis - - -	<i>Cercis siliquastr.</i>
Juharfa - - -	Jávor - - -	<i>Acer</i>
Juszalag - - - lásd	<i>Iszalag</i>	

Régi Nevek.	Megállított Nevek.	Deák Nevezetek
Vadkék - - - - -	kőfali Holgyomál - -	Hieracium muror.
vad Varádits - - - -	liba Pimpó - - - -	Potentilla Anser.
Vará'szlófü - - - -	Vará's Szirompár - -	Circea lutetiana
Varfű - - - - -	mezei Sikkantyú - -	Scabiosa arvensis
Vargánya - - - - -	Vargánya Galótza - -	Agaricus Canthar.
Varjúköröm - - - -	Izzalag Bértse - - -	Clematis vitalba
detto - - - - -	Pukkantó Dudafürt -	Colutea arboresc.
Varjuláb - - - - -	Hollóláb Útifű - - -	Plantago coronop.
detto - - - - -	rózsás Gerely - - -	Geranium sangv.
tarka Vajfű - - - -	tarka Foganótt - - -	Galeopsis Tetrah.
veres Vajfű - - - -	veres Foganótt - - -	Galeopsis Ladan.
Vénaszszonyposzsa -	méhszédítő Pöfeteg -	Lycoperdon bov.
vad Venitz, Venyike	Izzalag Bértse - - -	Clematis Vitalba
Vénus fürdő - - - -	Héjakút Mátsonya -	Dipsacus laciniat.
Vénus haja - - - -	Vénus Fodorka - - -	Adianth. cap. ven.
Vénus köldöke - - -	piros Páponya - - -	Physalis Alkek.
detto - - - - -	konyra Kösöny - - -	Cotyledon umbil.
Vérállatófü - - - -	Portsín Tzikkszár - -	Polygonum avic.
detto - - - - -	pásztor Tarsóka - - -	Thlaspi burs. past.
detto - - - - -	galamb Gerely - - -	Geranium columb.
detto - - - - -	rózsás Gerely - - -	Geranium sangv.
detto - - - - -	magas Linka - - - -	Hypericum Ascyr.
Veresfű - - - - -	Hollóláb Útifű - - -	Plantago coronop.
Veresfürtös - - - -	koronás Baltatzím - -	Hedysarum coron.
Vérehullófü - - - -	Tzinadónia Gódiertz -	Chelidonium maj.
Véres, Vérontófü - -	bogyós Linka - - - -	Hypericum Andr.
Vérfű - - - - -	orvosí Vérfű - - - -	Sangvisorba offic.
detto - - - - -	Vérfejlő Csabáir - -	Poterium sanguis.
detto - - - - -	feldálló Timpó - - -	Tormentilla erect.
Veronika - - - - -	Szigoráll - - - - -	Veronica
fátyú Veronika - - -	tser Szigoráll - - -	Veronica Cham.
Viaszfű - - - - -	kis Szeplén - - - -	Cerithe minor
Vidrafű - - - - -	Vidra Eletzke - - - -	Menyanthes trif.
északi Viola - - - -	rózsás Konkoly - - -	Agrostemma Cor.
éjjeli V. - - - - -	szomor Estike - - - -	Hesperis tristis
fejér V. - - - - -	kikeleti Hóvirág - - -	Galanthus nivalis
fürtös V. - - - - -	Tsillagfürt - - - - -	Lupinus
idegen, sárga V. - - -	Ligetéke Tsészekürt -	Oenothera bienn.
sárga V. - - - - -	Fajtlinka Iboja - - -	Cheiranth. Cheiri
tőzek V. - - - - -	nyári Tőzike - - - -	Leucojum aestiv.
szagos Virnántz - - -	szagos Ruta - - - -	Ruta graveolens
Vitézfű - - - - -	Agár Kosbor - - - -	Orchis morio
Viziméreg - - - - -	Tor'sika Szironták - -	Ranunculus sceler.
detto - - - - -	gyilkos Tsomorika - -	Cicuta virosa

Jegyzés. 1. Ez a' Laistrom még sokkal többre menne, ha a' két Hazának minden részeibenn szokásbann lévő nevezeteket, lehetne vagy szükség volna öszveszedni. De a' mint egy Plántának a' Nép közt két három 's több nevezetei is vagynak; ha valaki nem sajnállaná, a' megállított nevek szerént öszveszedni, mindenik Plántának minémű különböző nevezetei vagynak a' Nép közt: meglátná, hogy ezen Laistrom, jóval kisebbre olvadna. Így p. o.

<i>Megállított Plánta Nevek.</i>	<i>Ugyan azoknak bitang Nevei.</i>
<i>matska Gyökönke</i> - -	{ <i>Mezei Nárdus, Fordulófü, Szent Magdolna füve, Terjékfü, matska gyökér, Böldrián, Bádián.</i>
<i>Keserédes Tsutsór</i> - -	{ <i>Izsalag, Temondád, erdei Ebszölő, vízi Ebsz. veres Ebsz.</i>
<i>piros Páponya</i> - - - -	{ <i>Muhartz, Álkekengi, hólyag Tseresznye, 'Sidó Tser. Köröntőjű, Vénusköldöke, Papmonya.</i>
<i>'s a' t.</i>	

Nem volna haszon nélkül, azokra nézve, a' kik nem Fűvészek, ha iljen formábann kiszednék a' Könyvbenn lévő előttök esmeretlen új nevezet. Meglehet, hogy az által gyakrann útba igazodnának.

2. A' hol a' megállított Magyar és Deák nevekben a' Fajnév nints feltéve: az azt jelenti, hogy annak a' Nemnek nem tsak egy, hanem több fajait is, a' Nép, az elébe kitett néven hívja.

3. A' ritkítva nyomtatódott Népközt forgó nevek, bévett Nemi nevek, de nem abba az értelembenn, meljebenn itt a' Nép hívja.

